

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

9-10

Sarajevo

septembar-oktobar 2016.

VOL. LXXVIII • Str. 747-954

U ovom broju pišu:

Ekrem Tucaković • Semir Salihović • Dženan Hasić • Elvir Duranović •
Damir Babajić • Adnan Srebrenica • Hišam Hafizović • Esmā Crnkić •
Maid Ibrahimović • Mensur Ćehić • Meldijana Arnaut Haseljić • Enes Karić

| Sadržaj

Aktuelne teme

- 753-762 Dr. Ekrem Tucaković • Trebaju li Islamskoj zajednici odnosi s javnošću - mišljenja uposlenika
- 763-776 Semir Salihović • Međureligijski dijalog na tlu BiH između ideološkog i tradicionalnog islamskog razumijevanja

Kulturna baština

- 777-788 Dženan Hasić • Muhammed Murad el-Buhari i tekija Muradija u Istanbulu: od Semerkanda, preko Istanbula, pa do Vukeljića
- 789-796 Dr. Elvir Duranović • Džamija Ali-Dede Iskenderija u Skender-Vakufu i narodna vjerovanja vezana za nju

Islamske teme

- 797-810 Mr. sci Damir Babajić • Teološko-praktičan rad: savjetovanje
- 811-824 Hfz. mr. Adnan Srebrenica • Poslanikova, s.a.v.s., pažnja prema životinjama

Pogledi

- 825-836 Hišam Hafizović • Šah Velijjullah ed-Dihlevi i njegov doprinos islamskoj nauci

Godišnjice

837-844 **Esma Crnkić • Husein Hilmi-ef. Durić,**
mađarski muftija (1931. – 1936.)

Osvrti

845-854 **Hfz. mr. Maid-ef. Ibrahimović •** Osvrt na knjigu Ebu Hanife
i njegov doprinos hadiskoj znanosti

855-866 **Mensur Čehić •** Djela o sunnetu na bosanskom jeziku
osim izdanja El-Kalema

Prikazi

867-872 **Dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić •** Prikaz knjige autora dr. Husejina
Omerovića: Žrtve genocida na području Vlasenice 1992-1995.

Portreti

873-888 **Enes Karić •** Nepoznati Muhammed Abduhū (5)
prema memoarima Wilfrida Scawena Blunta i drugim izvorima

Službeni dio

891-906 Aktivnosti Ustavnog suda

907-911 Aktivnosti Rijaseta

913-953 Dekreti

فهرست

موضوعات راهنة

- ٧٦٢-٧٥٣ أكرم توتساكوفيتش • هل المشيخة الإسلامية في حاجة إلى العلاقات مع الجماهير - آراء المستخدمين
- ٧٧٦-٧٦٣ سمير صالحوفيتش • حوار الديانات في أرض البوسنة والهرسك بين الفهم الأيديولوجي والفهم الإسلامي التقليدي

تراث ثقافي

- ٧٨٨-٧٧٧ جنان هاسيتش • محمد مراد البخاري والتكية المرادية في إسطنبول
- ٧٩٦-٧٨٩ ألوير دورانوفيتش • مسجد علي ديدة إسكندري في سكندروقف والمعتقدات الشعبية المتصلة به

موضوعات إسلامية

- ٨١٠-٧٩٧ دامر بابايتش • النصح عمل ديني تطبيقي
- ٨٢٤-٨١١ عدنان سربريتسا • عناية النبي صلى الله عليه وسلم بالحيونات

نظرات

- ٨٣٦-٨٢٥ هشام حافظوفيتش • شاه ولي الله الدهلوي وإسهامه للمعارف الإسلامية

ذكريات سنوية

- ٨٤٤-٨٣٧ أسماء تسرنكيتش • حسين حلمي أفندي دوريتش مفتي هنغاريا (١٩٣٦-١٩٣١)

لمحات

٨٤٥-٨٥٤ • **مائد إبراهيموفيتش** • لمحة إلى كتاب أبي حنيفة وإسهامه لعلوم الحديث

٨٥٥-٨٦٦ • **منصور تشيهيتش** • المؤلفات في السنة النبوية باللغة البوسنية (ما عدا إصدارات القلم)

تقديم الكتب

٨٦٧-٨٧٢ • **ملديانا عزنعوط هاسليتش** • تقديم كتاب «ضحايا الإبادة الجماعية التي شهدتها أنحاء فلاسينيتسا في الفترة ١٩٩٢-١٩٩٥م»

شخصيات

٨٧٣-٨٨٨ • **أنس كاريتش** • ما لم يشع لحد الآن من أخبار محمد عبده
(حسب ذكريات WILFRID SCAWEN BLUNT وغيرها من المصادر الغربية)

رسميات

٨٩١ - ٩٠٦ نشاطات المحكمة الدستورية للمشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك

٩٠٧ - ٩١١ نشاطات الرئاسة

٩١٣-٩٦٣ قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة

| Contents

Current Themes

- 753-762 Dr. Ekrem Tucakovic • Does the Islamic Community Need Public Relations – Opinions of the Employees
- 763-776 Semir Salihovic • Inter-religious Dialogue in Bosnia between the Ideological and Traditional Islamic Understanding

Cultural Heritage

- 777-788 Dzenan Hasic • Muhammad Murad Al-Bukhari and the Muradi Tekke in Istanbul
- 789-796 Dr. Elvir Duranovic • Ali-Dede Iskenderi Mosque in Skender Vakuf and People's Beliefs Associated with It

Islamic Themes

- 797-810 Mr. Sci. Damir Babajic • Theological and Practical Work - Consulting
- 811-824 Hfz.Mr. Adnan • Srebrenica Prophet's, a. s., Attention to Animal

Views

- 825-836 Hisam Hafizovic • Shah Waliullah- Al-Dehlawi and His Contributions to the Islamic Science

Anniversaries

837-844 **Esma Crnkic** • Husein Hilmi-ef. Duric - Hungarian Mufti (1931 - 1936)

Reviews

845-854 **Hfz. Mr. Maid-ef. Ibrahimovic** • Review of the book: “Abu Hanifa and His Contribution to the Hadith Science”, by Sefik Kurdic

855-866 **Mensur Cehic** • Works on Sunnah in Bosnian (With the Exception of the Al-Kalem’s Publications)

New Editions

867-872 **Dr. Meldijana Arnaut Haseljić** • Review of the book:
The Victims of Genocide in the Vlasenica Area in 1992-1995, by Dr.
Hussein Omerovic

Portraits

873-888 **Enes Karic** • Unknown Muhammad Abduh (According to the
Memoirs of Wilfrid Scawen Blunt and Other Sources)

The Official Part

891-906 Constitutional Court of Islamic Community of Bosnia and Herzegovina

907-911 The Activities of Sabor

913-953 Decrees

Trebaju li Islamskoj zajednici odnosi s javnošću mišljenja uposlenika

Dr. Ekrem Tucaković

glavni i odgovorni urednik preporoda,
ekremtucakovic@rijaset.ba

Sažetak

Savremeno organizirani i primjenjivani odnosi s javnošću sve više nalaze primjenu u radu vjerskih zajednica i organizacija širom svijeta. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini je 2009. godine formirala Službu za odnose s javnošću, ali kako tada tako i danas unutar Islamske zajednice postoje stanovite dileme o potrebi, načinu i modelima organiziranja odnosa s javnošću. U ovom radu je predstavljen dio rezultata iz šire ankete o funkciji odnosa s javnošću u ostvarenju cilja i misije Islamske zajednice koja je sprovedena među uposlenicima Islamske zajednice početkom 2015. godine. Rezultati ankete nesumnjivo su pokazali da uposlenici Islamske zajednice smatraju da je Islamskoj zajednici potrebno osoblje koje će se stručno i profesionalno baviti odnosima s javnošću. Također preovlađujući stav anketiranih jeste da Islamska zajednica u radu s javnošću treba se rukovoditi principima saradnje i dijaloga, postizanja međusobnog razumijevanja i partnerstva.

Ključne riječ: odnosi s javnošću, Islamska zajednica, uposlenici Islamske zajednice.

Znanstvena disciplina odnosi s javnošću (eng. public relations, skraćeno PR) obuhvata raznovrstan spektar komunikoloških i upravljačkih djelatnosti koje uključuju proučavanje društvenih tokova, savjetovanje i primjenu planiranih programa i aktivnosti u interesu ostvarenja cilja ono-

ga ko organizira odnose s javnošću te dobijanja podrške i razumijevanja javnosti, odnosno ciljne publike. Iako se neki vidovi odnosa s javnošću mogu smatrati inherentnim i prirođenim vjerskim zajednicama, činjenica je da savremeno organizirani i primjenjivani odnosi s javnošću nisu zaobišli mnoge vjerske zajednice i crkve, posebno u zapadnoj hemisferi (SAD i zemlje članice Evropske unije), gdje se razvijaju najsnažnije unutar katoličkih, protestantskih i drugih reformiranih crkvenih zajednica. Inherentnost odnosa s javnošću u religijskim zajednicama ogleda se u tome što vjerske zajednice i crkve suštinu svoje misije i karakter svoga učenja određuju bitno komunikološkim i na komunikaciji temelje svoje poslanje i svrhu svoga postojanja.

U Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini više od jednog desetljeća postoje rasprave o institucionalnom organiziranju odnosa s javnošću, a 2009. godine je na tom polju učinjen konkretan korak formiranjem Službe za odnose s javnošću koja je potom 2013. godine, objedinjavanjem sa Muslimanskom informativnom agencijom (MINA), preimenovana u Ured za odnose s javnošću Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Kako u vremenu nastajanja Službe tako i danas traju rasprave i pojavljuju se određene nedoumice o karakteru i funkciji odnosa s javnošću, ali i modelima na kojima bi odnosi s javnošću Islamske zajednice trebali biti uspostavljeni.

Svijest uposlenika Islamske zajednice

Uposlenici Islamske zajednice imaju, moglo bi se reći, visoku svijest o potrebi organiziranja odnosa s javnošću u okviru Islamske zajednice i njihovog uspostavljanja kao modela dvosmjerne komunikacije u kojoj će se razvijati i njegovati međusobno povjerenje. Nesumnjivo je da tu visoku svijest potvrđuju podaci dobijeni iz anonimnog anketnog upitnika, koji je autor ovoga teksta realizirao u okviru izrade doktorske disertacije *Odnosi s javnošću u funkciji ostvarenja cilja Islamske zajednice*. Upitnik je rađen na području cijele Bosne i Hercegovine, a u njemu su učestvovali uposlenici Rijaseta, muftijstava, fakulteta, medresa, medžlisa i vjeroučitelji. Istraživanje je sprovedeno u periodu januar-mart 2015. godine,

dok je u anketi učestvovalo 465 ispitanika¹, sa veoma reprezentativnom obrazovnom strukturom: SSS 121, VŠ 27, VSS 224, MR. SC. 48, DR. SC. 17, nije se izjasnilo 28 ispitanika.

Naime, rezultati ankete su pokazali da uposlenici Islamske zajednice, skoro jedinstveno, smatraju da IZ treba imati osoblje koje će se profesionalno baviti odnosima s javnošću. Na pitanje da li treba imati takvo osoblje čak 94% svih ispitanika je potvrdno odgovorilo, 4% smatra da ne treba, 1% nema jasan stav, a 1% se nije izjasnio.

Gledano po radnim mjestima, 97% uposlenika Rijaseta smatra da IZ treba imati osoblje koje će se profesionalno baviti odnosima s javnošću, dok su čak tri kategorije ispitanika potpuno jedinstvene: rukovodioci ureda, ustanova i odjela Rijaseta, zatim glavni imami i uposlenici medžlisa, izjasnivši se 100% da IZ treba imati profesionalno osoblje koje će se baviti odnosima s javnošću. Predavači na fakultetima dijele ovo mišljenje u procentu od 94%, uposlenici fakulteta s procentom od 91% su istog stava a isti procenat je i kod uposlenika medresa, predavači u medresama u procentu od 89% podržavaju angažiranje profesionalnog osoblja, a 90% vjeroučitelja saglasno je sa ovom potrebom, dok 78% imama podržava, 11% nema jasan stav i 10% misli da ne treba.

Na osnovu ovih rezultata jasno je da uposlenici Islamske zajednice smatraju da Islamska zajednica treba imati osoblje koje će se profesionalno baviti odnosima s javnošću. Inače, oko ovog pitanja postignuta je najveća saglasnost svih ispitanika u spomenutoj anketi.

S obzirom na značaj i mogućnosti odnosa s javnošću, te na činjenicu da u obrazovnom sistemu Islamske zajednice ne postoji predmet odnosi s javnošću, niti drugi srodni predmeti iz komunikoloških disciplina, ovaj upitnik je pokazao kakve stavove imaju uposlenici o mogućnosti i potrebi izučavanja ovakvog predmeta i njegovim efektima u obrazov-

¹ U anketi je učestvovalo 230 imama i 15 glavnih imama s područja slijedećih medžlisa IZ: Sarajevo, Olovo, Goražde, Foča, Mostar, Livno, Zenica, Teslić, Tuzla, Lukavac, Kotor Varoš, Bosanska Gradiška, Bugojno, Cazin, Sanski Most, Tešanj i Doboje te 27 uposlenika medžlisa s navedenih područja. Zatim 48 vjeroučitelja s područja Velike Kladuše, Sarajeva, Livna i Tuzlanskog kantona. Potom je 60 uposlenika Rijaseta i njegovih ustanova ispunilo anketni upitnik, 6 rukovodilaca ureda/ustanova/odjela Rijaseta, 36 predavača u medresi (Gazi Husrev-begova, Behram-begova i „Osman ef. Redžović“) i 18 predavača na fakultetima (Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i Islamski pedagoški fakultet u Zenici), te 11 uposlenika navedenih medresa i 11 uposlenika navedenih fakulteta, dok se 3 ispitanika nisu izjasnila o svom radnom mjestu.

nom sistemu Islamske zajednice. Da li treba u obrazovnim ustanovama IZ uvesti predmet odnosi s javnošću u službi promocije vjere, glasilo je pitanje na koje su dobijeni sljedeći odgovori: 74% svih ispitanika smatra da treba uvesti ovaj predmet, 14% je mišljenja da ne treba, 11% je kazalo da nema jasan stav, a 1% se nije izjasnilo.

Analizirajući dobijene odgovore po radnim mjestima, predavači na fakultetima u procentu od 67% smatraju da treba uvesti predmet odnosi s javnošću u obrazovni sistem, 22% da ne treba, uposlenici na fakultetima u procentu od 82% smatraju da treba, dok 9% nema stava i isti toliki procenat da ne treba, uposlenici medresa također imaju pozitivan stav, 55%, dok 27% da ne treba a 18% nema jasan stav, također 50% predavača u medresama podržava uvođenje ovog predmeta, 19% smatra da ne treba, dok čak 25% nema jasan stav. Da treba uvesti ovaj predmet smatra 67% rukovodilaca ureda Rijaset, 17% ih nema jasan stav a 16% je mišljenja da ne treba, dok 73% uposlenika Rijaset podržava uvođenje ovog predmeta, a 18% misli da ne treba, 62% vjeroučitelja podržava, dok 19% nema jasan stav, 92% uposlenika medžlisa smatra da treba ovaj predmet, dok 78% imama također dijeli ovo mišljenje, a 13% misli da ne treba, međutim 93% glavnih imama podržava, a 7% nema jasan stav o uvođenju ovakvog nastavnog predmeta.

Slijedeće pitanje se odnosilo na mišljenje o korisnosti takvog predmeta. Pitanje je glasilo: Da li bi taj predmet pomogao kvalitetnijem obrazovanju govornika i komunikatora islama? Većina ispitanika je mišljenja da bi ovakav predmet pomogao obrazovanju govornika i komunikatora islama. Ovog stava je 75% svih ispitanika, 11% misli da ne bi, dok se 13% izjasnilo da nema jasan stav, a 1% se nije izjasnilo.

Korist ovog predmeta u obrazovanju govornika islama vidi 78% uposlenika Rijaset, dok 83% rukovodilaca ureda Rijaset dijeli isto mišljenje a 17% smatra da ne bi bilo korisno, također 67% predavača fakulteta dalo je pozitivan odgovor, 28% negativan, 73% uposlenika fakulteta odgovorilo je potvrdno i 55% uposlenika medrese, dok je 27% bez stava, a 50% predavača u medresi misli da bi bilo korisno, dok 28% nema jasan stav, 67% vjeroučitelja također se slaže da bi bilo od pomoći, dok 21% nema jasan stav, 92% uposlenika medžlisa misli da je korisno, 93% glav-

nih imama ima pozitivan stav, a 78% imama misli da bi bilo korisno, a 11% nema jasan stav.

Prema ovoj analizi preovlađujuće mišljenje ispitanika je da bi trebalo uvesti predmet odnosi s javnošću u školski sistem obrazovnih ustanova IZ i da bi taj predmet bio koristan u obrazovanju komunikatora islama. Ovog mišljenja je, kao što se vidi, veliki broj predavača na fakultetima i medresama, kadrova koji se profesionalno bave pitanjima obrazovanja, ali i najveći broj ljudi koji na terenu i u kontaktu sa ljudima imaju veoma raznolika iskustva, dakle imami i glavni imami.

Korisno je skrenuti pažnju da u postojećem nastavnom planu i programu medresa na području Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini ne postoji predmet koji bi se bavio govorništvom, retorikom, hatabetom, imametom, komunikologijom islama, čak ni kao izborni predmet. Isto tako u nastavnim programima fakulteta Islamske zajednice komunikologija i odnosi s javnošću ne nalaze se na listi obaveznih studijskih predmeta.

Na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu na dodiplomskom studiju za stjecanje stepena bečelera islamske vjeronauke i religijskog odgoja izučava se jedan semestar predmet Pedagoška komunikologija, dok se predmet Islamsko vođstvo i govorništvo (Hatabet i imamet) jedan semestar izučava na dodiplomskom studiju za stjecanje stepena bečelera teologije. Predmet Islamsko djelovanje (Da'va) se izučava jedan semestar na teološkom smjeru za stjecanje stepena mastera teologije, a za stjecanje stepena mastera islamske vjeronauke i religijskog odgoja predmet Tradicijska komunikologija, također jedan semestar.² Na islamskim pedagoškim fakultetima u Bihaću i Zenici, na odsjeku za islamsku vjeronauku, izučavaju se po jedan semestar predmeti Uvod u da'wu i Da'wetske metode, dok se na IPF u Bihaću u studijskom programu nalazi i predmet Retorika.³

Kao što se može vidjeti iz nastavnih planova i programa koji se tiču sadržaja, ciljeva i literature vezanih za ove predmete, uglavnom se radi o tradicionalnom pristupu i proučavanju imameta, hatabeta, da'we i

2 Detaljnije vidjeti na internet stranici Fakulteta islamskih nauka: <http://fin.unsa.ba/>.

3 Detalje o nastavnim planovima i programima I i II ciklusa studija na islamskim pedagoškim fakultetima u Bihaću i Zenici vidjeti na njihovim internetskim stranicama: <http://ipf.unbi.ba/> i <http://ipf.unze.ba/>.

islamske komunikologije. Međutim savremeni društveni tokovi i okruženje u kojem rade imami i djeluje Islamska zajednica neminovno traže i adekvatnu komunikaciju i osposobljavanje komunikatora vjere shodno zahtjevima i potrebama vremena, što uključuje moderne glasnogovornike, komunikologe, retoričare i prezentatore islamskih vrijednosti.

Modeli odnosa s javnošću

U relevantnoj teorijskoj literaturi u kojoj se analiziraju različiti aspekti odnosa s javnošću, objašnjavaju se i modeli organizacije i prakse odnosa s javnošću koji često oslikavaju povijesne faze razvoja ove znanstvene discipline i daju uvid u dominantna shvatanja odnosa s javnošću u tim razdobljima. Primjera radi, američki teoretičari James E. Grunig i Todd Hunt predstavili su četiri modela organizacije i prakse odnosa s javnošću. Prvi je model *tiskovne agenture*, gdje se svrha odnosa s javnošću svodi na propagandnu ulogu, odnosno na dobijanje medijske pažnje, pri čemu je zadatak odnosa s javnošću širenje informacija, a komunikacijski proces je jednosmjernan. Model *javnog informiranja* je također jednosmjernan komunikacijski model, ali za razliku od modela tiskovne agenture, ovdje se vjeruje organizaciji, koja se trudi objektivno informirati javnost o sebi, ali rijetko se nude negativne informacije.

Odgovorni za odnose s javnošću u principu funkcioniraju po modelu novinara u organizaciji. Oba ova modela su asimetrična i neuravnotežena, pokušava se mijenjati ponašanje javnosti, ali ne i organizacije. Model *dvosmjerno-asimetričnih* odnosa predstavlja dvosmjernu komunikaciju, no protok informacija je i dalje neuravnotežen i u korist organizacije. Četvrti, model *dvosmjerno simetričnih* odnosa podrazumijeva obostranu uravnoteženu komunikaciju kojoj je cilj međusobno sporazumijevanje, posvećuje se pažnja dijalogu i pregovorima između organizacije i javnosti. Model podrazumijeva pregovaranje i korištenje raznih strategija rješavanja sukoba kako bi se postigla promjena u stavovima i ponašanjima organizacije i javnosti.

Iako sva četiri modela, ovisno o vrsti problema i situacije, mogu biti djelotvorna, dvosmjerno simetrična komunikacija temeljena na pretpostavci o slušanju, pregovaranju i kompromisu smatra se najboljom

praksom i najetičkim modelom, jer je svrha dvosmjerne komunikacije promjena stavova kod javnosti i kod organizacije.⁴

Navedeni modeli, ustvari, predstavljaju četiri povijesne etape u razvoju odnosa s javnošću, od nižeg do višeg nivoa, te odlikavaju četiri različita pogleda na vrijednosti i obrasce ponašanja organizacija. Premda je Grunig inicijalno zagovarao simetrični model kao jedini idealni oblik odnosa s javnošću, u kasnijoj fazi svoga djelovanja, potaknut kritikama, razvio je novi model, u literaturi poznat kao *opći situacijski model izvrsnih odnosa s javnošću* koji više funkcionira kao normativna teorija (što bi organizacija trebala činiti), nego kao deskriptivna (što one čine). Model je, zapravo, mješavina asimetričnosti i simetričnosti, koji se koristi kako bi se organizacije i javnosti radi poboljšanja položaja pomaknule u područje u kojem su obje strane na dobitku. Modeli i prakse odnosa s javnošću također su pokazatelj komunikacijske kulture i organizacijske efikasnosti određene institucije ili kompanije. Istraživanja su pokazala da efikasne organizacije imaju bolje organizirane i efikasnije komunikacijske funkcije.

Model odnosa s javnošću Islamske zajednice

Optimalan polazni model odnosa s javnošću Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini jeste model dvosmjereno simetričnih odnosa kojima je cilj međusobno sporazumijevanje na temelju dijaloga između Islamske zajednice i javnosti. Model dvosmjerne komunikacije teži obostranom usklađivanju i promjenama stavova. Međutim, model izvrsnih odnosa s javnošću u kojem su svi na dobitku, i Islamska zajednica i njena javnost, jer dijele istinu i želju za komuniciranjem i prijemom Božanske Poruke treba biti ideal prema kojem se nastoje organizirati odnosi s javnošću Islamske zajednice. To znači da Islamska zajednica treba ući u otvoren dijalog sa svojom javnošću, temeljito istražiti i dobro razumjeti njene potrebe i ograničenja kako bi prilagodila svoju poruku i iznašla adekvatan način komunikacije islama.

4 James E. Grunig i Todd Hunt, *Managing Public Relations*, 1984: 22, Harcourt Inc., navedeno prema: Emir Džambegović, *Odnosi s javnošću ili žongliranje informacijama: povijest i teorija PR*, Tuzla, 2008., str. 104.

S druge strane, javnost u dijalogu sa Islamskom zajednicom treba razumjeti poziciju Islamske zajednice, iskazati svoja očekivanja i potrebe i način na koji želi da joj se komuniciraju vrijednosti islama. U ovakvom odnosu Islamska zajednica se u tehničkom i funkcionalnom smislu prilagođava potrebama javnosti, čuvajući vjerodostojnost i izvornost Božanske Poruke. Dijalog će Islamskoj zajednici omogućiti temeljito poznavanje strukture ukupne javnosti, razumijevanje tendencija unutar širokog spektra primarnih i sekundarnih javnosti i kvalitetno modeliranje poruka. Kako bi se to postiglo, Islamska zajednica ima obavezu da osposobljava i kvalitetno priprema kadar i ljudske resurse sposobne da vode aktivan i intenzivan dijalog sa različitim tipovima javnosti, rješavaju nesporazume, otklanjaju predrasude i kompetentno komuniciraju islamske vrijednosti, organizacijsku i administrativnu kulturu Islamske zajednice sa jasnim profesionalnim zaduženjima i odgovornostima.

Ovakav pristup odnosima s javnošću najvećim dijelom podržavaju anketirani uposlenici Islamske zajednice. Naime, na pitanje kakav bi odnos IZ trebala graditi prema javnosti rezultati stavova svih ispitanika su ohrabrujući i pokazuju dobru orijentaciju. Najviše, 39% ispitanika se izjasnilo da IZ odnos prema javnosti treba graditi na principima posvećenosti misiji, uvažavanja i partnerstva. Ovaj princip je, u suštini, ideal u odnosima s javnošću. Zatim, 28% smatra da treba slušati glas i potrebe javnosti i prilagođavati svoje poruke i aktivnosti. Ostali dio ispitanika je bliži modelu rada s javnostima koji karakterizira propagandu: 24% smatra da to treba biti na način da informira i aktivno objašnjava politike i aktivnosti IZ, 7% smatra da treba permanentno u javnosti širiti informacije o sebi, 1% nije imao jasan stav, 1% se nije izjasnio. Također je ohrabrujuće da se niko nije izjasnio da treba ignorirati javnost.

Zaključak

Zaključujući ovaj tekst, čini se potrebnim naglasiti da osim što pokazuju sadašnja promišljanja i razumijevanje odnosa s javnošću među uposlenicima Islamske zajednice, kao jednog sasvim novog znanstvenog i strukovnog područja, rezultati ankete nagovještavaju da će u budućnosti, ako ne svi, onda zasigurno neki aspekti i prakse savremenih odnosa s

javnošću dobijati na važnosti i primjeni u Islamskoj zajednici i muslimanskim institucijama. Prvenstveno se to odnosi na tehnike komuniciranja islamskih vrijednosti u savremenom okruženju, čemu odnosi s javnošću u teorijskom i praktičnom smislu posvećuju veliku pažnju, te nužnosti razvijanja međusobnog uvažavanja i partnerstva Islamske zajednice i njene javnosti, bilo da je riječ o zainteresiranim klijentima ili recipijentima poruka i korisnika usluga.

أكرم توتساكوفيتش

هل المشيخة الإسلامية في حاجة إلى العلاقات مع الجماهير - آراء المستخدمين

إن ما تم تنظيمه وممارسته بطريقة معاصرة من العلاقات مع الجماهير أمر يجد تطبيقا متزايدا في عمل الطوائف والمنظمات الدينية على انتشار العالم. وفي عام ٢٠٠٩م شكلت المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك كذلك مكتبا لها خاصا بالعلاقات مع الجماهير غير أن هناك لا تزال بعض المعاضل فيما يخص الحاجة إلى وجود هذا المكتب وطريقة تنظيم العلاقات مع الجماهير وأشكالها. ومما ورد في هذه المقالة تقديم بعض من نتائج الاستطلاع الواسع حول دور العلاقات مع الجماهير في تحقيق أهداف المشيخة الإسلامية ورسالتها والذي أجري بين المستخدمين في المشيخة الإسلامية في أوائل العام ٢٠١٥م.

Dr. Ekrem Tucakovic

Does the Islamic Community Need Public Relations – Opinions of the Employees

Summary

Modern organized and implemented public relations are increasingly used in the work of religious communities and organizations around the world. In 2009, the Islamic Community in Bosnia-Herzegovina established an Office of Public Relations, but, both then and now, there have been certain doubts within the Islamic Community about the need, the method and models of organizing public relations. This paper presents some results from a broader survey on the role of public relations in achieving the goal and mission of the Islamic Community. The survey was conducted among employees of the Islamic Community in early 2015.

Međureligijski dijalog na tlu BiH između ideološkog i tradicionalnog islamskog razumijevanja

Semir Salihović

profesor religijske pedagogije
salihovic.semir@yahoo.com

Ako te zanima ISLAM, proučavaj ISLAM a ne muslimane.

Islam je savršen, muslimani nisu.

~ Zakir Abdulkerim Naik

Sažetak:

U ovom tekstu, pokušat ćemo dati jedan jedinstven pregled mogućnosti ostvarivanja međureligijskog dijaloga na tlu BiH. Tačnije, ovaj tekst govori o međumuslimanskim ideološkim i tradicionalnim shvatanjima međureligijskog dijaloga te različitim čitanjima i tumačenjima svetih kur'anskih tekstova. Ovaj tekst, ima za cilj da na jedan jednostavan način predoči čitaocima najosnovnije informacije o razumijevanjima svetih tekstova u granicama (za potrebe teksta) odabranog "vehabijskog pokreta", a zatim da okvirno predoči shvatanja tradicionalnih bosanskih muslimana. Značaj ovog teksta je vidljiv iz nekoliko aspekata. Prvo, iz razloga jer sa sobom donosi jednu novu elaboraciju razumijevanja međureligijskog dijaloga u ideološkom smislu. Drugo, što u sebi donosi bitnu razliku u poimanju tradicionalnog razumijevanja međureligijskog dijaloga u odnosu na ideološko. I treće, jer jasno ukazuje na problem određene ideologije s

kojom se susreću ovdašnji muslimani a koja ponekad šalje krivu sliku u svijet o bosanskim muslimanima. Tekst kako smo i naveli, izdvaja i obrađuje jedan religiozni pokret na tlu BiH, a koji je u posljednjih 20 godina izvršio značajan utjecaj na vjersku klimu u BiH. Potom se osvrće na osjetljivu tradiciju i dogmu koja je za tradicionalno čitanje jedina moguća, a zatim ostavlja čitaocima mogućnost zaključka da je islam mnogo širi od ovih poimanja, te da zasigurno on kao takav može ponuditi i alternativu spomenutim shvatanjima. U tekstu se također, negira medijski iskrivljena slika o bosanskim muslimanima i islamu u BiH a u zaključnim razmatranjima tekst jasno ukazuje da je međureligijski dijalog za gore navedena razumijevanja, neshvaćena ideja!

Ključne riječi: Ideologija, vebabizam, tradicija, međureligijski dijalog, muslimani, nemuslimani, ehlu-l-kitab, BiH.

Uvod

Evropski kolonijalizam i borba za nezavisnost od kolonijalne vladavine osnovna su pitanja koja su dominirala u muslimanskom svijetu u posljednjih nekoliko stoljeća. Kolonijalizam je crtao nove granice i postavljao vođe, shodno svojim pravilima i standardima, u velikom dijelu savremenog muslimanskog svijeta. On je zamijenio, neutralizirao i minimizirao domaće političke, društvene, ekonomske, pravne, odgojne i obrazovne ustanove i nedvojbeno postao izazov islamskoj vjeri i kulturi. Budući da islam posjeduje bogatu i dugu tradiciju obnavljanja (*at-tagdid*) i reforme (*al-islam*) i da su stoljećima brojni islamski mislioci i organizacije preduzimali obnovu i reformu zajednice u vremenima slabljenja i stagnacije reagirajući na očigledan jaz između islamskog ideala i stvarnosti muslimanskog života, to su učinili i u ovom vremenskom periodu.¹

Evropski kolonizatori nisu došli u islamski svijet samo sa armijama vojnika i činovnika, nego i sa armijama kršćanskih misionara. Svjesniji muslimani smatrali su propovjedničke i misionarske ustanove, koje su djelovale putem crkava, škola, bolnica i izdavačkih kuća, produženom rukom imperijalizma i aspektom politike koja je zapadnim programima uklonila domaće institucije, istisnula lokalne jezike i historiju te indoktrinirala ljude putem škola i društvenog prosperiteta. To nam najbolje ilustrira francusko zaposjedanje Velike džamije u Alžiru i njeno pretva-

¹ Kurdić, Šefik, *Islamski reformistički pokreti*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2011., str. 5

ranje u Katedralu svetog Filipa, s francuskom zastavom i krstom na njenom minaretu.²

Upravo novonastalo stanje u islamskom svijetu, porodit će reformatore kao što su bili: Gamal ad-Din al-Afgani, Muhammad Abduhu, Hasan al-Banna i Sayyid Qutb u Egiptu, Muhammad b. Abdulvehhab u Saudijskoj Arabiji, Muhammad b. Ali as-Sanusi u Libiji, 'Allal al-Fasi u Maroku, Abdulaziz as-Sa'labi u Tunisu, Abdulhamid b. Badis u Alžiru i Sayyid Ahmad Han, Muhammad b. Iqbal i Al-Mawdudi na Indijskom potkontinentu.

Osamnaesto stoljeće, koje se generalno uzima kao slabiji period islamske povijesti, s pogledom na političku dezintegraciju i društvenomoralni pad, izgleda da je bilo rasadnik islamskog revivalizma. Tokom ovog stoljeća, mnogi pokreti krenuli su u različitim dijelovima muslimanskog svijeta da preporučavaju društvo.³ Oni su težili da osiguraju islamsku osnovu za obrazovnu, pravnu i društvenu reformu radi revitalizacije uspavane i onemoćale muslimanske zajednice. Za većinu ovih reformatora, renesansa muslimanske zajednice bila je prvi korak ka nacionalnoj nezavisnosti ili oslobođenju od omraženog jarma kolonijalizma i korak ka obnavljanju muslimanske moći i snage, jer su nepokolebljivo vjerovali da je islam izvor snage i jedinstva.⁴

Islam je vjera koja je – po vlastitoj definiciji – upućena cijelom čovječanstvu. Kao zadnja objava u nizu Božijeg objavljivanja, islam podrazumijeva upotpunjenu poruku upućenu ljudima (Kur'an...)⁵. Ovo zadnje podrazumijeva onu najvažniju činjenicu a to je da nikakvo upotpunjeno islamu nije potrebno jer nikakva manjkavost nije moguća. Pitanje koje se postavlja u ovom kontekstu jeste: kako je onda moguće da jedna u/savršena poruka proizvodi obilje škola, sljedbi i pravaca mišljenja?

Muslimanski teolozi često će govoriti o biblijskim manjkavostima, ljudskom udjelu u Svetom tekstu, kontradikcijama itd.⁶ Iz ove perspektive nije nerealno zaključiti i mogućnost postojanja mnogobrojnih tumačenja i, dosljedno tome, i škola i pravaca. No, pitanje je, šta će prouzro-

2 Vidi: John L. Esposito: *Islamska prijetnja – mit ili stvarnost?*, str. 67-98.

3 Zuhdija Hasanović, *Percepcije sunneta*, El-Kalem i CNS, Sarajevo, 2012., str. 14-15.

4 Kurdić, Šefik, *Islamski reformistički pokreti*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2011., str. 6-7.

5 Vidi: Šušić, Nermin, *Leksika prijevoda Kur'ana*, El-Ā Ibrahim-pašina medresa u Travniku, 2014., str. 15.

6 Vidi: Bucaille, Maurice, *Biblija, Kur'an i nauka*, El-Kalem, Sarajevo, 2001., str. 31-159.

čiti ili pak šta je prouzrokovalo mnogobrojnost muslimanskih frakcija a koje će, po proročanskim riječima Muhammeda, alejhi-s-selam, nadići one judaističke i kršćanske⁷ budući da se one temelje na savršenom i u pogledu ljudskog udjela neprikosnovenom svetom tekstu.

Međureligijski dijalog u okvirima tefir ideologije i vehabijskog shvatanja

Kada se govori o vehabizmu, nezaobilazan je reformator Muhammed ibn Abdu-l-Vehhab, rođen 1700. godine u Nedždu⁸, koji se u tom svojstvu 1745. godine pojavio na Arabijskom poluotoku. Pod parolom “Natrag ka islamu”⁹, želio je da se iz 18. stoljeća, preko (Šejhu-l-islama) Ibn Tejmije iz 14. stoljeća,¹⁰ vrati na izvorno 7. stoljeće, na sami izvor rijeke islama, period selefus-s-saliha (dobrih generacija muslimana), kao najčistijeg (od svih inovacija) perioda islamske misli. Naime, koncept reformizma utemeljen je na zahtjevu nekritičkoga slijedenja ili imitiranja prve generacije muslimana (selefus-s-salih). Drugim riječima, oni nisu željeli modernizaciju ili osavremenjivanje islama, već preuzimanje čistog Poslanikova islama, odnosno onoga što je već jedanput u ranoj islamskoj historiji ostvareno.¹¹ Moglo bi se zaključiti da je i sam termin “vehabizam” dat, vjerovatno, greškom po Abdu-l-Vehhabu, iako on nema veze s ovim pokretom, a na neki način, stvarni osnivač, Muhammed, sin Abdu-l-Vehhabov, ostavljen je postrani. Svi oni koji slijede ovog reformatora u njegovoj ideji, trebali bi biti nazvani, možda, “muhamedanci”.

No, bilo kako bilo, u BiH imamo jednu pojavu, jednog oštro propagiranog “hanbelizma”¹², koji u našem bosanskom, hanefijskom¹³ kontekstu, dolazi u sukob sa tradicionalnim bosanskim tumačenjima islama. Vehabizam, ili kako ga neki zovu “selefizam”¹⁴, samo je još jedan od pokreta

7 Prema hadisu Jevreji će se podijeliti na 71 skupinu, kršćani na 72 a muslimani na 73 skupine (Ebu Davud).

8 Kurdić, Šefik, *Islamski reformistički pokreti*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2011., str. 13.

9 Sama parola na neki način kazuje da je u pitanju nazadovanje muslimana a nikako napredovanje.

10 Vidi: Kurdić, Šefik, *Islamski reformistički pokreti*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2011., str. 18.

11 Silajdžić, Adnan, *Muslimani u traganju za identitetom*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2006., str. 17.

12 (Priznati) Mezheb koji preovladava u Saudijskoj Arabiji.

13 (Priznati) Mezheb koji preovladava u BiH a inače je najrašireniji u svijetu. Ebu Hanife, osnivač ovog islamskog pravca, po rođenju je najbliži Muhammedu, alejhi-s-selam.

14 Selefije su svi oni koji se isključivo pridržavaju prakse prakticanja islama prvih generacija muslimana

koji se pojavio na našim prostorima, a koji se uveliko razvio u posljednje dvije decenije. Ako želimo govoriti o uzrocima širenja ovog pokreta u BiH, njihovom utjecaju na bh. narod, treba imati na umu da su se muslimani u komunističkoj Jugoslaviji nalazili pod nekom vrstom ideološkog staklenog zvana koje ih je u velikoj mjeri držalo izolovanim od ideoloških i drugih previranja u ostatku muslimanskog svijeta.

Od svih pokreta i sekti iz islamskog svijeta koji su došli u dodir sa tradicionalnim bosanskim islamom, vehabizam je nesumnjivo izvršio najveći uticaj. Vehabijski pokret se u BiH pojavio dolaskom dobrovoljaca iz arapskog svijeta. Nakon rata, tu su ostali, i ostvarili značajan utjecaj na tradicionalne bosanske muslimane¹⁵, idejama o nužnosti povratka na korišćene prvih generacija.

Ne bi te vehabije ni bile problem za ovo bh. društvo, da i ti sami priučeni pojedinci nisu potpali pod utjecaj ideologije koja je postala dosta ekstremnija u svojim stavovima od mišljenja klasičnih vehabija. Godine 2003., dolaskom Bošnjaka iz dijaspe, koji su bili opredijeljeni za spomenute ideje, tačnije iz Austrije, pojavila se ideologija "tekfira".¹⁶ Upravo tada nastaje jedna nemoguća situacija u kojoj zbog ideja tekfira dolazi do sukoba među rodbinom i komšijama. Prvi put se sreću mladići koji ne priznaju zakone BiH, sud ili koji ne žele da posjeduju lične dokumente BiH ili bilo koje druge države. To je i unutar vehabijske zajednice pokrenulo rasprave koje se vode na brojnim internetskim stranicama i forumima. Upravo sa ideologijom tekfira nastali su mnogobrojni problemi.¹⁷

Neki autori koji su pisali o ovom učenju, korišćene ovakve interpretacije vjere vide još u prvim godinama nakon Muhammedove, alejhi-s-salam, smrti u prvoj sekti koja se pojavila unutar islama. Bile su to "haridžije"¹⁸ koji su prema vlastitoj teološkoj doktrini većinu muslimana proglasili nevjernicima zbog činjenja velikih grijeha. Savremeni zagovornici tekfira ne smatraju nevjernicima počiniocima velikih grijeha. Zato nalazimo da se unutar selefijskih, ali i unutar naučnih krugova oni nazivaju ha-

okupljenih oko Muhammeda, alejhi-s-salam.

15 Vidi: Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić, *Savremene muslimanske dileme*, CNS, Sarajevo, 2015., str. 333.

16 Proglašavanje osobe nevjernikom.

17 Značajno je spomenuti aferu oko gospodina Bilala Bosnića, koji je optužen da je poticao odlazak boraca na strana ratišta, za što je nedavno i osuđen na 7 godina zatvora.

18 Odmetnici od ispravnog izvornog naučavanja vjere.

ridžijama ili neoharidžijama¹⁹, najčešće s ciljem njihove diskvalifikacije. Budući da moderni radikali žele postati matica islama, oni se osjećaju uvrijeđenim kada su izjednačeni, na bilo koji način, sa ranim haridžijama. Konsekventno tome, oni žestoko naglašavaju razlike koje postoje između njih samih i starih haridžija, čak i ako se te razlike tiču nekih sitnih detalja muslimanskog prava ili su refleksija putanje svijeta koja se promijenila od sedmog stoljeća.²⁰

Problem ove ideologije je u tome što oni sebe vide ne kao muslimane, nego kao jedine muslimane. Ideologija tekfira, tj. smatranje drugih muslimana nevjernicima zbog prihvatanja da žive u državama koje po njima nisu islamske, jeste preživjela.²¹ Međutim svi oni koji ubijaju ili čine teror u ime islama, nemaju nikakve veze sa islamom. Ovdje je uputno prisjetiti se izjave našeg reisu-l-uleme Husein-ef. Kavazovića, koji je na jednoj hutbi rekao: “Ne smijemo imati nikakve dileme, da (ti) zlikovci ne predstavljaju ničiju vjeru, a naročito ne da pripadaju našoj zajednici dobra i mira.”²²

Naime, bosanski muslimani ne bi imali problema sa vehabijama i idejom “tekfira” kada bi i sami više pažnje posvetili očuvanju svoje kulture i tradicije, kao i kada bi posjećivali džamije. U tom smislu profesor Alibašić kaže: “Svi koji misle da ima puno ‘vehabija’ prave zamjenu teza. To je, zapravo, privid: nema puno ‘vehabija’ u našim džamijama već ima malo ‘bosanskih muslimana’, pa onda ono malo ‘vehabija’ čine 80% džemata, a zapravo ih je svega pet-šest. Pravo pitanje nije otkud ovoliko ‘vehabija’?, nego gdje su nam ‘bosanski muslimani’?”²³

Kada je u pitanju suživot i međureligijski dijalog sa pripadnicima ove ideologije i pokreta²⁴, možemo slobodno reći vrlo otvoreno da unutar muslimanski dijalog sa pripadnicima ove ideologije nije moguć “zbog njihove isključivosti”, a posebno ne njihov dijalog sa pripadnicima dru-

19 Obnovljeno naučavanje haridžija u vidu “tekfirske” ideologije.

20 J. G. Jansen, Johannes, *Rani islamski pokret haridžija i moderni muslimanski ekstremizam*, Kur'an u savremenom dobu II, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1997.

21 Muhamed Jusić, *ISLAMSKA SCENA U BIH*, Publisher, Sarajevo, 2011., str. 35-37.

22 Iz hutbe održane 20.11.2015 godine, u Begovoj džamiji u Sarajevu

23 Objavljeno u Preporodu, *Kako pobijediti vehabizam*, od 15. 12. 2006, na str. 16. i 48., prof. dr. Ahmet Alibašić

24 Vidi detalje: Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić, *Savremene muslimanske dileme*, CNS, Sarajevo, 2015., str. 399-427.

gih religija, jer za njih svi drugi koji ne misle kao oni, su kjadfiri-nevjernici. Zanimljiv je i podatak da su ipak skloniji kafirima proglasiti prvo muslimane a tek potom sljedbenike Knjige, Jevreje i kršćane, za koje prema njihovom shvatanju, spasa na onom svijetu kod Boga nema. BiH kao takva, dakle, ima problem sa vlastitom ideologijom "tekfira" u okvirima vehabizma, čiji sljedbenici sebe stavljaju u poziciju Boga da sude ko će završiti u paklu/džehennemu a ko ne, jer oni to nekako znaju.

Oni to u biti ne znaju, ali takvu percepciju imaju jer selektivno čitaju povijest, jer nasilno, rigidno čitaju Kur'an. Upravo danas je takvih muslimanskih grupacija sve više, na veliku žalost. Ali, ja ustajem u odbranu Kur'ana. Kur'an nije kriv za rigidna tumačenja koja se iz njega deriviraju. Kao što ni Friedrich Nietzsche nije kriv za fašistička čitanja i nacistička recipiranja njegovih djela. Također, ja ne mislim da je "Kapital" Karla Marksa kriv za Staljinove gulage... Niti mislim da je uranijum "kriv" što se iz njega prave te strašne bombe! Ne. Sve se može zloupotrijebiti! Sve! Pri čovjekovoj slobodi je i zloupotreba.²⁵ Prema tome, jedan od razloga zašto status BiH u očima svijeta nije u povoljnom položaju je i taj, ali taj pogled se mora mijenjati.

Svijet ponekad vidi BiH kao leglo terorista, iako to baš i nije tako.²⁶ Istina, u BiH djeluju razne organizacije i pokreti koji se dovode u vezu sa terorizmom koji je kao takav danas prijetnja cijelom svijetu, ali to svakako u našem bh. kontekstu nije nepremostiv problem. IZ-a u Bosni i Hercegovini uveliko radi na integraciji vehabijskog pokreta u okvire IZ-e kako bi njihova shvatanja vjere za početak integrisala u svoje shvatanje.

Kako je već poznato, mnogi džemati ovog pokreta su već pristupili IZ-i u Bosni i Hercegovini. Posljednjih godina u tom smislu zaista se mnogo promijenilo, i negativan utjecaj ovog pokreta se znatno smanjio. Razlog tome su, svakako, i aktivisti u IZ-i, eminentni profesori, koji su objavljujući knjige, studije i članke o spomenutoj ideologiji, doprinijeli boljem razumijevanju tradicionalnog bosanskog islama, te unutarmuslimanskog i međureligijskog dijaloga dajući odgovore na nove pojave u bh. društvu.

25 Vidi više: Intervju: *Oni koji tvrde da je islam "religija rata" - selektivno čitaju povijest*, prof. dr. Enes Karić, objavljeno u "Zagrebačke novosti", od 19. decembar 2015., str. 26.

26 Vidi detalje: Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić, *Savremene muslimanske dileme*, CNS, Sarajevo, 2015., str. 193.

Svijet ne bi trebao da strahuje od devijantnih pojava u BiH jer u njoj u velikoj većini žive muslimani koji vijekovima grade suživot. Kao što je poznato, sama Evropa je civilizacijom postala upravo u susretu sa islamom, a muslimani su na tlu Evrope prisutni od 711. godine dolaskom muslimana u Španiju. Stoga i bh. muslimani kao autohtoni muslimani na Evropskom tlu imaju šta ponuditi svijetu. Oni sami su dokaz kvalitetnog suživota koji je u BiH dolaskom sultana Mehmeda Fatiha posebno zaživio dokumentom zvanim "Ahdnama" a koji se danas čuva u Franjevačkom samostanu u Fojnici, kojim se garantuje pravo pripadnicima drugih religija na vjeru i sl.²⁷ Danas su ti i takvi muslimani autentični nosioci ispravne vjerske misli i razumijevanja vjere. Evropski kršćani rado konsultiraju upravo bosanske muslimane i ulemu o mnogim pitanjima islama i savremenog svijeta što je pokazatelj kvalitetnog međureligijskog razumijevanja.

Nove pojave u BiH su samo proizvod jednog pogrešnog tumačenja islama,²⁸ koji nikako ne bi smio da utječe na kvalitetan međureligijski dijalog u BiH. Svijet bi trebao da nadvlada svoje strahove od pogrešnog tumačenja islama u BiH, jer IZ-a u Bosni i Hercegovini se u punom smislu te riječi apsolutno može nositi sa propagatorima pogrešnih tumačenja svetih tekstova a posebno sada kada ima stručno osposobljeni kadar koji može da odgovori svakoj novoj devijaciji.

Svijet bi upravo zbog modernog razumijevanja islama u BiH trebao ovu zemlju snažno prigrliti kao jedan od mogućih izlaza prevladavanja krize s kojom se unutar sebe susreće a to je terorizam. Bosanski muslimani bi, svakako, mogli pomoći u prevladavanju te krize. I dok različiti pravci tekfirske ideologije na sebe skreću najviše medijske pažnje, među bosanskim muslimanima u BiH imamo i drugačija gledišta na međureligijski dijalog.

27 Za detalje o ovoj temi vidi: Benjamin Braude, *Kršćani i Jevreji u Osmanskoj carevini*, CNS, Sarajevo, 2007. Također, vidi: Gwenole Jeusset, *Sveti Franjo i Sultan*, Svjetlo riječi, Sarajevo-Zagreb, 2008.

28 Vidi: Tekst: *Kako je moguće pri činjenju terora pozivati se na Poslanika milosti*, autor: prof. dr. Zuhdija Hasanović, objavljen u Preporodu, broj 24/1058 od 15. decembra 2015., str. 43.

Međureligijski dijalog u okvirima tradicionalnog muslimanskog shvatanja²⁹

Dijalog je oblik komunikacije koji ima za cilj kroz razgovor i akciju poboljšati razumijevanje i izgraditi mostove saradnje među pripadnicima različitih religija zarad mirnog suživota u toleranciji i uzajamnom poštivanju. Ključni elementi dijaloga su: *civilizirana komunikacija; pluralitet uvjerenja; međusobno upoznavanje; život u miru; uzajamno poštovanje; tolerancija; saradnja u dobru.*

U Kur'anu je vjera najvažnija ljudska priča. Iz kur'anske perspektive svijeta, čovjek je prije svega duhovno, vjersko biće. Vjerom i kroz vjeru čovjek se uzdiže i unižava na božanskoj skali vrijednosti. Odnos prema Stvoritelju, a preko Njega onda prema roditeljima, sebi, porodici, drugim ljudima, i svim ostalim živim i neživim Božijim stvorenjima, ključno je mjerilo ljudske vrijednosti. Da bi mu pomogao da se snađe i uspije Bog je čovjeku obećao pomoć u vidu objavljenih uputa i poslao mu 124 hiljade svojih izaslanika. Oni su rijetko u potpunosti uspijevali. Jedna od tih rijetko uspješnih poslaničkih priča je ona Junusa, a.s.³⁰

S druge strane bilo je poslanika koji nisu uspjeli pridobiti ni jednu osobu za svoju misiju. Štaviše, i kad su Božiji poslanici uspijevali u početku poruka monoteizma koju su donosili vremenom se iskrivljavala. Muslimani vjeruju da je Muhammed sin Abdullahov (570-632.), alejhi-s-salam, posljednji Božiji poslanik ljudima, a Kur'an Njegova posljednja objava.

Kur'an je poslan nakon što su sve prethodne Božije poruke ljudima izmijenjene uprkos tragovima istine i mudrosti u njihovim zapisanim verzijama koje su do nas doprle. Većina muslimana također vjeruje da je put spasenja jedino u vjeri u Boga, poslanika Muhammeda, Kur'an i Sud nakon smrti. Po nekima je i sama sumnja da je ovo jedini put spasenja već nevjera. Ovo istina nije i jedina muslimanska pozicija, ali sigurno jeste dominantna.

29 Vidi tekst: "Dijalog među objavljenim religijama" autora: prof. dr. Ahmeta Alibašića, objavljen na www.fin.unsa.ba

30 Junus, 98.

I zaista uobičajeno/tradicionalno čitanje Kur'ana i sunneta nudi dokaza na pretek u potporu ovom stajalištu. Ovdje nije mjesto da ih sve iznosimo. Ovo se stajalište često naziva teološkim *apsolutizmom*, koji, usput govoreći, nikako nije svojstven samo muslimanima. Većina tradicionalnih pripadnika drugih vjerskih zajednica ga zapravo dijeli, svako iz svoje vjere, dakako.

Ta se pozicija da sumirati ovako: samo pripadnici moje vjerske tradicije imaju šansu za spasenje; svi ostali su prezreni grješnici i bezbožnici, osuđeni na vječni pakao u ovoj ili onoj verziji. Iako i sama ova pozicija može biti problematična, ona postaje vrlo nezahvalnom kada dobije svoj negativan ovozemaljski epilog - kad kulminira u društveni *apsolutizam* ili *ekskluzivizam*. Naime neki zastupnici ovog stajališta idu dalje pa razmišljaju: Kao takvi (grješni i nevjerni) sljedbenici drugih vjera ne zaslužuju naš respekt i poštovanje ni na ovom svijetu. Njihova prava na život, imovinu, slobodu itd. nisu sveta kao ona mojih suvjernika. Nije nimalo teško dokučiti da je ovakva pozicija bila nekako održiva u svijetu izolovanih ili dominantnih vjerskih zajednica, odnosno da je izvor brojnih problema i sukoba u pluralnom, globaliziranom svijetu.

U sadejstvu sa drugim isključivim ideologijama poput etničkog *nacionalizma*, *antisemitizma*, pa i *fašizma* i *nacizma*, ona može dovesti i do vodi do brojnih sukoba sa tragičnim posljedicama u našem pluralnom svijetu. U takvom ozračju reinterpretacija naslijeđenih tumačenja, rad na boljem međusobnom razumijevanju i izgradnji mostova između različitih vjerskih zajednica nameću se kao prioritet prvog reda. Jer kako je Hans King već primijetio, za opstanak našeg svijeta mir među religijama nije dostatan, ali jeste neophodan.³¹

I dok se radikalno nove interpretacije i tumačenja starih koncepata i učenja u smislu religijskog *inkluzivizma* ili *pluralizma* koji svima navješćuju spasenje čine najatraktivnijom alternativom, takav pristup nije uvijek realan. Za mnoge tradicionalne vjernike takve korjenite promjene zadiru u sržna doktrinarna pitanja njihove vjere i kao takva predstavljaju izdaju tradicije, ili u najmanju ruku nisu uvijek uvjerljiva. Nadalje, ona izazivaju fundamentalističke reakcije a ujedno su - za urgentnu po-

³¹ Vidi: Hans King, *Projekat svjetskog etosa*, 1990.

trebu čovječanstva za mirom - prespore jer stara uvjerenja ne (od)umiru od starosti.

U takvoj situaciji meni se čini posebno važnim naglasiti tezu da, bar kada je islam u pitanju, blagi teološki *apsolutizam*, koji ne uznemirava savjest tradicionalnog vjernika, odnosno ne izaziva osjećaj izdaje vlastite tradicije u njemu, može koegzistirati sa društvenim *inkluzivizmom* koji će čovječanstvu garantirati život u miru i uzajamnom poštivanju razlika. A upravo to, tj. ovozemaljsko izbavljenje iz ponora mržnje, sukoba, nasilja, i ratova, a ne onosvjetska sudbina, jeste naš primarni interes kad razgovaramo jedni sa drugima. Odgovore na pitanja u vezi sa onosvjetskom sudbinom mi tražimo unutar svojih vjera i u dijalogu sa svojim vjerskim autoritetima i svetim knjigama.

Iz tog razloga ma koliko se rasprave o spasenju, o tome ko je *kafir*, ko će u Džennet a ko u Džehennem i sl. činile važnim, smatram da njihov značaj za upravljanje multireligijskim društvima ne treba preuveličavati. Koristi od pomaka u tim raspravama obično su višestruko manje od reakcije koju oni izazivaju među tradicionalnim vjernicima i sumnji u dijalog koje podstiču.

Zbog toga bih zagovarao odvajanje te rasprave i reinterpretacije vjerske tradicije koja može potrajati decenijama pa i stoljećima od razgovora o suživotu u miru i uzajamnom poštivanju na ovome svijetu, jer nema razloga da sebi otežavamo ionako zahtjevan zadatak. Tvrdim da je u slučaju islama to moguće i to ćemo pokušati dokazati u tekstu koji će se pojaviti neposredno poslije ovog.³²

Zaključna razmatranja: međureligijski dijalog – neshvaćena ideja

Međureligijski dijalog je relativno nova ideja i pokret. Ne ulazeći u detaljne rasprave možemo slobodno reći da međureligijski dijalog nije nikako stariji od jednog stoljeća dok se intenzivno odvija tek nekih pedesetak godina. Intenziviran je nekako sa pristajanjem jedne od najvećih i, sigurno, najbolje organizirane vjerske zajednice na svijetu uz ideju dijaloga – Rimokatoličke crkve nakon Drugog vatikanskog koncila 1960-ih. Pokret

³² Vidi: Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić, *Savremene muslimanske dileme*, CNS, Sarajevo, 2015., str. 21.

međureligijskog dijaloga je dobio na zamahu uprkos skepticizmu i protivljenju mnogih uključujući brojne evangeliste, konzervativne katolike i muslimane, fundamentaliste i druge.³³ Mnogi muslimani (ideologije i tradicionalisti), nažalost, nisu ispravno shvatili ideju međureligijskog dijaloga i njegove ciljeve, smatrajući da je to još jedna kršćansko-jevrejska podvala usmjerena protiv jedine ispravne vjere islama. Zbog toga je ovdje bitno naznačiti šta međureligijski dijalog jeste a šta nije.

Razumljivo je da ne postoji jedno shvatanje međureligijskog dijaloga i njegovih ciljeva, ali vjerujem da izražavamo poimanje mnogih aktivnih učesnika u njemu kada ga definiramo kao *oblik komunikacije koji ima za cilj kroz razgovor i akciju poboljšati razumijevanje i izgraditi mostove saradnje među pripadnicima različitih religija zarad mirnog suživota u toleranciji i uzajamnom poštivanju*. Cilj, dakle, nije brisanje razlika u mišljenju i uvjerenjima već da se te razlike razumiju i prihvate kao takve. Respekt i pozitivno angažiranje ne znače da su razlike u doktrini i interpretaciji nevažne. To samo znači da se o tim razlikama treba razgovarati u slobodnom i otvorenom razgovoru. Dijalogizirati znači razumijevati i učiti o drugima a ne pobjeđivati ih ili ušutkivati.

Međureligijski dijalog nema za cilj da objedini sve religije ili od njih napravi jednu građansku religiju sa zajedničkim uvjerenjima, ritualima i molitvenikom. Međureligijski dijalog također nije da'va, odnosno misija. On ne eliminira misiju, ali je i ne zamjenjuje. On može, ali i ne mora stvoriti uvjete za da'vu. Međureligijski dijalog također nije niti smije biti polemička, logička ili teološka debata koja za cilj ima pobijediti neistomišljenika u nadmetanju. Polemike su legitimne, ali one nisu dijalog već nešto drugo.

Međureligijski dijalog nije ni ekumenizam, odnosno unutarkršćanski dijalog, ali on može potaći muslimane na unutarmuslimanski dijalog po uzoru na onaj među kršćanima koji su uglavnom naučili kako da se dostojanstveno nose sa svojim razlikama. Ovako shvaćen međureligijski dijalog, dakle, nije rješenje za sve svjetske, pa ni bosanske, probleme, ali jeste važan i nužan pokret za očuvanje mira i društvene kohezije.³⁴ Dija-

33 Vidi: Ina Merdjanova i Patrice Brodeur, *Religija kao pokretač razgovora*, CNS, Sarajevo, 2014., str. 23.

34 Vidi: Mustafa Prljača i Munir Mujić, *Zajednička riječ za nas i vas*, El-Kalem i CNS, Sarajevo, 2010., str. 15.

log nas također može potaći da bolje razumijemo i obrazložimo vlastita uvjerenja. Utoliko su pitanja koja nam postavljaju sugovornici u dijalogu najbolji poklon koga možemo od njih dobiti.

Literatura

Knjige:

- Alibašić, Ahmet i Jusić, Muhamed, *Savremene muslimanske dileme*, CNS, Sarajevo, 2015.
- Ina, Merdjanova i Patrice, Brodeur, *Religija kao pokretač razgovora*, CNS, Sarajevo, 2014.
- Gwenole, Jeusset, *Sveti Franjo i Sultan*, Svjetlo riječi, Sarajevo-Zagreb, 2008.
- Kurdić, Šefik, *Islamski reformistički pokreti*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2011.
- John L. Esposit: *Islamska prijetnja – mit ili stvarnost?*, Selsebil, Živinice, 2001.
- Bucaille, Maurice, *Biblija, Kur'an i nauka*, El-Kalem, Sarajevo, 2001.
- Hasanović, Zuhdija, *Percepcije sunneta*, El-Kalem i CNS, Sarajevo, 2012.
- Šušić, Nermin, *Leksika prijevoda Kur'ana*, Elči Ibrahim-pašina medresa u Travniku, 2014.
- Silajdžić, Adnan, *Muslimani u traganju za identitetom*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2006.

Studije:

- Muhamed Jusić, *Islamska scena u BiH*, Publisher, Sarajevo, 2011.
- J. G. Jansen, Johannes, *Rani islamski pokret haridžija i moderni muslimanski ekstremizam, Kur'an u savremenom dobu II*, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1997.
- Prljača, Mustafa i Mujić, Munir, *Zajednička riječ za nas i vas*, El-Kalem i CNS, Sarajevo, 2010.

Izvori

Objavljeni izvori:

- Tekst: *Kako pobijediti vehabizam*, autor: prof. dr. Ahmet Alibašić, objavljeno u Preporodu, od 15. 12. 2006. godine, str. 16. i 48.
- Tekst: *Dijalog među objavljenim religijama*, autor: prof. dr. Ahmet Alibašić, objavljen na www.fin.unsa.ba
- Hutba reisu-l-uleme Husein-ef. Kavazovića od 20.11.2015. godine, održana u Begovoj džamiji u Sarajevu, objavljena na www.rijaset.ba
- Tekst: *Kako je moguće pri činjenju terora pozivati se na Poslanika milosti*, autor: prof. dr. Zuhdija Hasanović, objavljen u *Preporodu*, broj 24/1058 od 15. decembra 2015., str. 43.
- Intervju: *Oni koji tvrde da je islam "religija rata"- selektivno čitaju povijest*, prof. dr. Enes Karić, objavljen u "Zagrebačke novosti", 19. decembar 2015., str. 26.

حوار الديانات في أرض البوسنة والهرسك بين الفهم الأيديولوجي والفهم الإسلامي التقليدي

حاول المؤلف في هذه المقالة إعطاء عرض موحد لامكانيات تحقيق حوار الديانات في أرض البوسنة والهرسك، وبالأحرى تتناول المقالة تصورات أيديولوجية وتقليدية لحوار الديانات لدى المسلمين إضافة إلى مسألة الاختلاف في قراءة وتفسير النصوص القرآنية المقدسة. وتخص المقالة بالذكر والمعالجة حركة إسلامية (الحركة الوهابية) أثرت خلال عشرين سنة ماضية تأثيرا بالغا على الأجواء الدينية في البوسنة والهرسك. ويتطرق المؤلف بعد ذلك إلى التقاليد الحساسة والعقائد المجردة، وهي بحسب القراءة التقليدية احتمال لا احتمال غيره، إلا أنه يتيح للقراء فرصة الاستنتاج بأن الإسلام أشمل بكثير من هذه التصورات وأنه بفضل ذلك قادر على تقديم البديل لها. ومما أتى في المقالة أيضا نفي ما افترته وسائل الإعلام من الصور المحرفة عن مسلمي البوسنة والهرسك والإسلام فيها والإشارة الواضحة إلى أن حوار الديانات بالنسبة إلى للتصاورات المذكورة أعلاه فكرة غير مفهومة.

Semir Salihovic

Inter-religious Dialogue in Bosnia between the Ideological and Traditional Islamic Understanding

Summary

The author has tried to give a unique overview of the possibilities of achieving inter-religious dialogue in Bosnia. Specifically, this article talks about inter-Muslim ideological and traditional understandings of inter-religious dialogue, and various readings and interpretations of the holy Qur'anic texts. The paper identifies and deals with one religious movement (i.e. the Wahabi movement) in Bosnia which, in the last 20 years, made a significant impact on the religious climate in Bosnia. Then, it refers to the delicate tradition and dogma, which is the only one possible for the traditional reading, and then leaves the reader the possibility of the conclusion that Islam is much broader than these understandings, and, as such, can certainly offer an alternative to the aforementioned understandings. The article also negates media distorted picture of Bosnian Muslims and Islam in Bosnia and clearly indicates that the inter-religious dialogue, for the above understandings, is a misunderstood idea!

Muhammed Murad el-Buhari i tekija Muradijja u Istanbulu: od Semerkanda, preko Istanbula, pa do Vukeljića

(prilog historiji nakšibendijskog tarikata u Bosni i Hercegovini)

Dženan Hasić,

profesor islamske teologije
dzenan91_hasic@live.com

Sažetak

Šejh Husein-baba Zukić (pr. 1799/1800), rodom iz Vukeljića i osnivač huseini kola (ogranak) unutar nakšibendijskog derviškog reda, iniciran je u derviški red nakšibendija u tekiji Muradijji, koja je izgrađena polovinom XVII vijeka, posredstvom svoga duhovnog mentora (*muršid*) šejha hafiza Muhammeda Hisarija (pr. 1784) ili Čanakhisarlija kako se još susreće u literaturi, a koji je je bio četvrti po redu šejh Muradijje. Od smrti šejha El-Buharija 1720. godine, prvog pročelnika Muradijje, pa do 1925. godine, kada je zatvorena, na njenome čelu se nalazilo četrnaest šejhova. Šejh Murad el-Buhari je njegovao i pisanu riječ. Napisao je četiri djela na arapskome i tri na osmanskome jeziku. Šejhovi – pročelnici Muradijje, bili su poznati u akademskim krugovima kao veliki poznavaoци islamskih nauka. Neki od njih su bili plodni autori, drugi nadahnuti pjesnici, dok su se treći iskazali kao eminentni stručnjaci u oblasti kiraeta (varijante čitanja i učenja časnog Kur'ana) i kur'anskih znanosti, poput šejha hafiza Fejzullah-efendije (pr. 1867), koji je slovio za reisu-l-kurra'a. U takvoj plodnoj duhovnoj i intelektualnoj klimi se školovao i duhovno odgajao šejh Husein-baba Zukić. Zahvaljujući Husein-babinom učeniku Sirri-babi, huseini kol nakšibendijskog tarikata se počeo širiti Bosnom. Danas je to najdominantniji derviški red u našoj domovini.

Ključne riječi: nakšibendije, Muhammed Murad el-Buhari, tekija Muradijija, hafiz Muhammed Hisari, Husein Zukić, Abdurrahman Sirri, Istanbul, Vukeljići.

Uvod

Šejh Muhammed Murad el-Buhari (pr. 1720), o kome se iscrpno govori u ovome radu, značajan je za bosanskohercegovačke pripadnike nakšibendijskog tarikata, zbog toga što je šejh Husein-baba Zukić (pr. 1799/1800), osnivač huseini kola unutar nakšibendijskog derviškog reda, iniciran u derviški red nakšibendija upravo u tekiji Muradijiji, koja je izgrađena polovinom XVII vijeka kao daru-l-hadis, po volji i želji kazaskera Anadolije, Čankirili Mustafa-efendije (pr. 1679). Godine 1745., zgrada je odlukom sina kazaskera Mustafa-efendije, tadašnjeg šejhu-l-islama Damadzade Ebu-l-Hajra Ahmed-efendije (pr. 1742) preobraćena u nakšibendijsku tekiju i predata šejhu Muhammedu Muradu el-Buhariju. Šejh Murad el-Buhari je bio prvi šejh spomenute tekije. Od njegove smrti (1720), pa do 1925. godine kada je tekija zatvorena, na njenome čelu se nalazilo četrnaest šejhova. Čanakhisarli hadži hafiz Mehmed-efendija (pr. 1784) je bio četvrti po redu šejh Muradijije, te je upravo zahvaljujući njemu šejh Husein Zukić iniciran u nakšibendijski tarikat.

U literaturi b/h/s. jezičkog areala ne nalazimo podatke o šejhu El-Buhariju i tekiji Muradijiji. Odlučili smo se da, nakon posjete tekiji 14. VIII 2016. godine u društvu sa gospodinom Ramizom Ramazanom Muhićem, napišemo jedan rad u kome ćemo u kratkim crtama, predstaviti osnovne informacije o tekiji Muradijiji i njenome prvom *postnišinu* ili pročelniku.

Šejh Husein-baba Zukić je u tekiji Muradijiji proveo cijelih dvanaest godina, a zatim je po naredbi svoga šejha Hisarija proputovao Konju, Bagdad, Basru, Samarkand, Buharu i Kasri Arifan, gdje je boravio u tekiji osnivača nakšibendijskog tarikata, šejha Muhammeda Behaiddina Nakšibenda. Iz Kasri Arifana se vratio u rodnu Fojnicu, gdje je djelovao kao muderris medrese, šejh tekije i vaiz Čaršijske džamije, eda bi se naposljetku povukao u Vukeljiće, gdje osniva tekiju oko 1780. godine. Širio je učenje nakšibendijskog reda među narodom zagovarajući glasni (*džehri*) zikir koji nije praktikovan u mudžeddidi ogranku, zbog toga što je smatrao da bolje odgovara karakteru ljudi toga kraja. Danas je šejh

Husein poznat kao *pir* (osnivač) huseini ogranka unutar nakšibendij-skoga reda. Zahvaljujući djelovanju šejha Abdurrahmana Sirrije, šejha Huseinovog murida, huseini *kol* (ogranak) nakšibendijskog tarikata se počeo širiti Bosnom.

Šejh Muhammed el-Buhari i Muradijia tekija u Istanbulu

Muhammed Murad je rođen u Semerkandu hidžretske 1050. godine, odnosno gregorijanske 1640. godine. Njegov otac Sejjid Ali je obnašao funkciju nekibu-l-ešrafa¹ u Semerkandu.² U literaturi se navodi da su mu se noge paralizovale još dok je bio dijete u dobi od tri godine. No to mu nije predstavljalo prepreku na putu vjerskoga obrazovanja i stjecanja znanja iz raznih vjerskih disciplina. Nakon uspješno položenog ispita iz mnemoneutike Kur'ana i stjecanja časne titule hafiza Kur'ana 1663. godine, upućuje se u Indiju na dajljnje školovanje i specijalizaciju islamskih nauka. U Indiji se susreće sa šejhom Muhammedom Ma'sumom en-Nakšibendijem (pr. 1669),³ posredstvom kojeg biva iniciran u derviški red nakšibendija⁴. Na sljedećoj shemi ćemo vidjeti duhovnu genealogiju (*silsila*) šejha Muhammeda Murada:

Allahov poslanik (s.a.v.s.) → Ebu Bekr (r.a.) → Selman el-Farisi (r.a.) → Ebu Muhammed Kasim (pr. 720) → Džafer Sadik (pr. 765) → Bajazit Bistami (pr. 875) → Ebu Hasan Harkani (pr. 1029) → Ebu Ali Farmedi (pr. 1084) → Hadže Jusuf Hemedani (pr. 1140) → Abdulhalik Gudždevani (pr. 1220) →

1 Potomci Allahova Poslanika, alejhi-s-selam, preko njegove kćeri hazreti Fatime, radijallahu-anha, i hazreti Alije, radijallahu-anh, dijele se na *šerife* i *sejjide*. Šerifi su potomci njihovoga starijeg sina hazreti Hasana, radijallahu-anh, a sejjidi mlađeg hazreti Husejina, radijallahu-anh. Ta podjela potiče od vremena Fatimija (910-1171). Za vrijeme Abasija su prvi puta uvedeni znakovi raspoznavanja sejjida i šerifa. Ti znakovi su bili zeleni saruci i ogrtači, a za žene zelene mahrame. Za perioda sultana Bajazita Jildirima dolazi do ustanovljavanja funkcije *nekibu-l-ešrafa* – zastupnika sejjida i šerifa. Prvi na tu funkciju je postavljen Sejjid Ali Nuta iz Bagdada, učenik Sejjida Emira Buharija (više: Fehim Nametak, „Sejjidi, šerifi i nakibulešrafi u Bosni i Hercegovini“, u: *Ehli bejt u Bosni i Hercegovini – Zbornik radova „Međunarodnog simpozija o Ehli bejtu“, održanog 25. i 26. maja 2002. godine u Sarajevu*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“ u Sarajevu, 2003, str. 251-259; Mehmet Zeki Pakalın: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, sv. II, Istanbul, 1993, str. 647-648).

2 Ahmed Semih Torun: „Şeyh Muhammed Murad-ı Buhârî Tekkesi Haziresi Üzerine Bir Değerlendirme“, *Vakıflar Dergisi*, 34 (2010), str. 126.

3 Muhammed Ma'sum je bio sin i halifa – nasljednik šejha Ahmeda Sirhindija. (O njemu više vidjeti u: Kadir Özköse – İbrahim Şimşek: *Altın Silsile'den Altın Halkalar*, Ankara, 2009, str. 353-359; Necmeddin b. Muhammed Nakšibendî: *Altın Silsile (Hulâsatü'l-Mevâhib)*, haz. İbrahim Tozlu, Semerkand, İstanbul, 2008, str. 266-273; Muhammed b. Abdullah el-Hani: *Adab*, sv. I, prijevod s turskog: Abdulaziz Rizvić, Zenica, 2000, str. 95-96).

4 Ahmet Çağlı: *Yar ile Şimdi*, Semerkand, Istanbul, 2014, str. 22.

Arif Rivgeri (pr. 1251) → Mahmud Indžir Fagnevi (pr. 1271) → Ali Ramiteni (pr. 1305) → Muhammed-baba Semmasi (pr. 1339) → Sejjid Emir Kulal (pr. 1375) → Muhammed Behauddin Šah-i Nakšibend (pr. 1389) → Alauddin Attar (pr. 1399) → Jakub Kerhi (pr. 1443) → Ubejdullah Ahrar (pr. 1490) → Mevlana Muhammed Zahid Vahšuvvari (pr. 1516) → Mevlana Muhammed Derviš (pr. 1562) → Hadže Muhammed Imkeneki (pr. 1599) → Muhammed Baki Billah (pr. 1605) → Imam-i Rabbani Ahmed Sirhendi (pr. 1624) → Muhammed Ma'sum (pr. 1689) → Muhammed Murad (pr. 1720).⁵

Šejh Muhammed Murad je 1664. godine obavio hadž, te se nakon njegova obavljanja i nastanio u Hidžazu, gdje je proveo naredne tri godine posvećen izučavanju islamskih nauka, slušajući predavanja tadašnjih eminentnih naučnika. Ponovo obavivši dužnost hadža 1668. godine, oprostio se od hidžaskih učenjaka od kojih je predano i marljivo učio, te se obreo u Kairu, gdje se posvetio izučavanju egzegeze Kur'ana (*tefsir*) i islamske tradicije (*hadis*). Nakon dvogodišnjega studijskog boravka u Kairu, Muhammed Murad se odselio u Damask, gdje se oženio i dobio dva sina: Muhammeda Behauddina i Mustafu.⁶ U Damasku je postao renomirana osoba zbog svoje učenosti i upućenosti u razne discipline islamskih nauka. Njegovome renomeu je doprinijelo i izvanredno teorijsko poznavanje tesavvufa i njegovo praktično življenje i pretakanje u praksu teorijskih načela tesavvufa; te je zbog toga dobio poziv od učenjaka iz Istanbula da se tamo naseli i nastavi živjeti, što je on i učinio 1681. godine.⁷

Po dolasku u Istanbul, šejh Muhammed Murad se nastanio u kvartu Ejub, u Nišandži Mustafa-pašinu ulicu. Nastanio se u tekiji koja je danas poznata pod imenom Muradijia, po samome šejhu Muhammedu Muradu el-Buhariju. Zgrada tekije je izgrađena polovinom XVII vijeka

5 Abdulcebbar Kavak: *Mevlana Halid-i Nakšibendî ve Halidilik*, Nizamiye Akademi, Istanbul, 2016, str. 120. (U navedenoj studiji nalazi se greška u poretku šejhova u silsili. Naime, zamijenjena su mjesta šejhu Emiru Kulalu i šejhu Semmasiju); Muhammed b. Abdullah el-Hani: op. cit., str. 32-96; Kadir Özköse – İbrahim Şimşek: op. cit., str. 23-353; Necmeddin b. Muhammed Nakšibendî: op. cit., str. 57-273; Amela Numanagić: *Hadži hafiz Husni efendija Numanagić: Šejh i muftija na razmeđu vremena*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2013, str. 87-88; Ahmet Çağıl – Mehmet Ildrar: *Tasavvuf ve Tarikat Nedir: Nakšibendî Yolunun Öze-likleri Nelerdir*, Istanbul, 2012, str. 33-37; Malik Avdukić: „Nakšibendijska silsila“, *Kelamu'l šifa*, XII/2016, br. 43-44, str. 19-25.

6 Ahmed Semih Torun: op. cit., str. 126; Nuran Çetin: „Murad-ı Buhârî Tekkesi ve Fonksiyonları“, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 2, sayı 4 (2015), str. 10.

7 Nuran Çetin: op. cit., str. 12; Hatice Özdil: „Başka İsimlerle Karıştırılan Bir Mesnevi Şarhi: Mehmed Murad Nakšibendî“, *Turkish Studies*, 8/12, 2013, str. 1012.

Nišanca, Davut Ağa Caddesi - Eyüp

kao daru-l-hadis⁸, po volji i želji kazaskera⁹ Anadolije, Čankirili Mustafa-efendije (pr. 1679). Godine 1745, zgrada je odlukom sina kazaskera Mustafa-efendije, tadašnjeg šejhu-l-islama¹⁰ Damadzadea Ebu-l-Hajra Ahmed-efendije (pr. 1742) preobraćena u nakšibendijsku tekiju i predata šejhu Muhammedu el-Buhariju.¹¹

Muhammed Murad je obavljao dužnost pročelnika tekije pet godina (1681-1686). U tom periodu njegova predavanja su pohađali i visoki vjerski dostojanstvenici i predstavnici vladajućeg sloja, poput šejhu-l-islama Sejjida Fejzullah-efendije (pr. 1703), šejha Mehmeda Emin-efendije Tokadija (pr. 1745), Lalizadea Sejjida Abdulbakija (pr. 1746), šejhu-l-islama Velijjuddin-efendije (pr. 1768) i drugih.¹²

8 Specijalizovana škola za proučavanje hadisa i hadiskih znanosti (više: Zuhdija Hasanović, „Instituciionalno izučavanje hadisa u muslimanskim zemljama“, *Zbornik radova*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2008, br. 12, str. 46. i dalje).

9 Predstavnik pravosuđa anadolskog dijela Osmanske imperije (više: Dženan Hasić, „Carski divan kod Osmanlija“, *Novi Muallim*, XVI/2015, br. 61, str. 102).

10 Poglavar svih vjerskih dostojanstvenika u Osmanskoj imperiji (više: Dženan Hasić, „Pogled u život i djelo Mustafe Sabri-efendije, pretposljednog osmanskog šejhu-l-islama“, *Novi Muallim*, XV/2014, br. 60, str. 74).

11 Nuran Çetin: op. cit., str. 7.

12 Ibid.

Godine 1686. napušta Istanbul, ostavljajući u tekiji svog murida¹³ Kislisi Ali-efendiju (pr. 1734) kao postnišina¹⁴ te ponovo odlazi u Damask, odakle se upućuje na hadž po treći put. Na hadžu se zadržao godinu dana, te se ponovo obreo u Siriji, gdje je svojim zalaganjem uspio podići tekiju Beranijju u kvartu Sarudža, a koja je istodobno služila i kao medresa. Za potrebe medrese je osnovao i vakuf.¹⁵ U Damasku se zadržao sve do 1708. godine, kada ponovo odlazi za Istanbul, ostavivši kao šejha tekije Beranijje vlastitoga sina šejha Muhammeda Murada el-Muradija (pr. 1755).¹⁶

Zbog svoje učenosti, pobožnosti i uzornoga života, rasla mu je popularnost u Istanbulu među svim slojevima društva, a što je izazvalo ljubomoru i bijes velikog vezira Čorlulua Ali-paše (pr. 1711), koji ga je odlučio udaljiti iz Istanbula nudeći mu, pod izgovorom da ga šalje na hadž, na što je pristao šejh Muhammed. U dosluhu sa velikim vezirom posada broda kojim je trebao otići na hadž ga je iskrcala i ostavila u Alanji, odakle je otišao u zijaret Mevlaninom mauzoleju u Konju, a zatim preko Kutahije u Bursu, gdje je proveo šest godina. Godine 1718. odselio se posljednji put u Istanbul, gdje je proveo posljednje dane ovozemnoga života. Na ahiret je preselio u utorak, 12. rebi'u-l-ahira 1132. hidžretske godine (22. II 1720). Dženaza-namaz mu je klanjana ispred džamije hazreti Ebu Ejjuba el-Ensarija, r.a. Pokopan je u jednoj od prostorija svoje tekije.¹⁷

Šejh Muhammed Murad je pisao na arapskome i osmanskome jeziku. Pored toga što je pisao djela iz oblasti tesavvufa, kojom je bio primarno okupiran, baštiniio je pisanu riječ i u drugim poljima islamskih nauka, poput kur'anske egzegeze i hermeneutike (*tefsir* i *te'vil*). Na arapskome je napisao sljedeća djela:

13 Kandidat derviškog reda; pristalica, sljedbenik jednog šejha ili derviš koji želi biti pokoran i slijediti upute svoga šejha. Ogoljen od svoje volje i želja (Fehim Nametak: *Pojmovnik divanske i tesavvuške književnosti*, Orijentalni institut, Sarajevo, 2007, str. 32).

14 Pročelnik tekije (ibid., str. 203).

15 Mehmet Ünal – Aliye Yılmaz: „Muhammed Murad-ı Buhârî ve *Risale-i Nakşibendiyye* Adlı Eseri“, *Turkish Studies*, 9/3, Winter 2014, str. 1539.

16 Nuran Çetin: op. cit., str. 12.

17 Ibid.; Ahmed S. Torun: op. cit., str. 127; Halil İbrahim Şimşek: „Anadolu Müceddidlerine İlişkin Bazı Tarihi Bilgilerin Kullanılışı Üzerine Bir Değerlendirme“, *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sv. I, br. 2, 2002, str. 222; Osmanzade Hüseyin Vassaf: *Sefine-i Evliyâ Evliyâ-yı – Şerhi Esmar-ı Esrâr*, sv. II, haz. Mehmet Akkuş i Ali Yılmaz, İstanbul, 2005, str. 77.

1. *Džami'u 'l-mufredati 'l-kur'anijje*: djelo iz oblasti kur'anskih značnosti.
2. *Silsiletu 'z-zeheb*: djelo iz oblasti tesavvufa u kome se obrađuju specifičnosti mudžeddidijskog ogranka nakšibendijskog derviškog reda. Autor razmatra pitanje zikra, rabite¹⁸, samokontrole (*murakaba*) i slično.
3. *Mektubat*: pisma koja je upućivao raznim osobama.
4. *Lubsu 'l-hirkati 'l-kadirijje*: traktat posvećen njegovoj silsili (duhovna genealogija) kadirijskog derviškog reda¹⁹ u koji je iniciran posredstvom šejha Muhammeda Ma'suma.

Sljedeća djela je napisao na osmanskome jeziku:

1. *Mesmu'at min es-Sejjid Muhammed Murad*: zbornik njegovih predavanja koja su zapisali i sabrali njegovi učenici i duhovna svojta.
2. *Menakib ve tarikat-i Muhammed Murad-i Buhari*: djelo je zapisao Husejn Ladiki družeći se sa šejhom tokom njegova boravka u Bursi 1714. godine. Djelo predstavlja zbornik šejhovitih predavanja koje je držao sufijama.
3. *Risala fi tarikati 'n-nakšibendijje*: kompendijum iz učenja nakšibendijskog tarikata.²⁰

Već je spomenut način na koji je izgrađena tekija Muradijia. Djelovala je sve do 1925. godine. Za vrijeme četvrtoga postnišina, Geliboğlu Mustafa-efendije (pr. 1762), u tekiju je uveden običaj da se svakoga prvog četvrtka u mjesecu kupi jedna ovca, ispeče i podijeli posjetiocima iza obavljenog akšam-namaza. Nakon jacije-namaza učena je *hatme-i*

18 Vezivanje srca za potpunog i savršenog duhovnog učitelja (*muršid-i kamil*) (O rabiti kao odgojnoj metodi u tesavvufu pogledati izvorenu studiju: Dilaver Selvi, *Tasavvuf Metodu Olarak Rabita*, Semerkand, Istanbul, 2016, 286. str).

19 Kadirijski derviški red se veže za šejha Abdulkadira Gejlanija (1077-1166) (više: Samir Beglerović: *Abd al-Qādir al-Ġaylānī i derviški red kaderija*, Fakultet islamskih nauka i Hadži Sinanova tekija, Sarajevo, 2009).

20 Mehmet Ünal – Aliye Yılmaz: op. cit., str. 1545.

hadžegan.²¹ Također, poslije obavljene hatme, čitan je i tumačen *Sahih* imama Buharija.²² Tekija je zatvorena 1925. godine.²³

Na čelu tekije su se od njenoga prvog postnišina šejha Muhammeda Murada el-Buharija nalazile sljedeće osobe:

1. Kilisli Ali-efendija (pr. 1734)
2. Sirri Ali-efendija (pr. 1755)
3. Gelibolulu Mustafa-efendija (pr. 1762)
4. Čanakhisarli hadži hafiz Mehmed-efendija (pr. 1784)
5. Hadži Mehmed-efendija (pr. 1793)
6. Hasan-efendija
7. Mehmed-efendija
8. Čanakkaleli Husein-efendija (pr. 1820)
9. Mehmed Sa'di-efendija (pr. 1833)
10. Mehmed Es'ad-efendija (pr. 1844)
11. Reisu-l-kurra' hafiz Fejzullah-efendija (pr. 1867)²⁴
12. Sejjid Sulejman Belhi-efendija (pr. 1877)²⁵
13. Sejjid Abdulkadir Belhi-efendija (pr. 1923)²⁶
14. Sejjid Ahmed Muhtar-efendija (pr. 1933)²⁷

21 To je vrsta zajedničkoga zikra u kojoj prisutni sjednu jedni do drugih formirajući halku. Tokom hatme-i hadžegan, koja se uči u sebi, prouči se 1000 ihlasa, 200 salavata i 79 puta sure-i inširah. Na početku i na kraju svako prouči u sebi istigfare, a zatim fatihe za šejhove iz silsile. Hatma se završava učenjem sure 'Amme, ukoliko se uči između ikindije i akšam-namaza, ili sure el-Mulk ukoliko se uči iza jacija-namaza. Na samome kraju se prouči dova koju voditelj hatme uči naglas (dova obavezno sadrži silsilu tarikata). Velika hatma obavlja se ukoliko ima najmanje 11 prisutnih osoba, a ukoliko je manji broj, onda se uči mala hatma koja se sastoji od 200 salavata i 500 puta proučenoga: *ja baki ente-l-baki* (više: Muhammed Saki Hašimi: *Edebi na putu arifa*, Semerkand, Sarajevo, 2011, str. 66-87; Muhammed Mübarek Elhüseyni: *Ehl-i Tasavvuf*, Istanbul, 2016, str. 267-281; Fethullah el-Verkanisi, *Risala fi adabi 't-tarika 'n-nakšibendiija*, El-Mektebetu-l-hašimijje, Istanbul, 2010, str. 66).

22 *Sahihu-l-Buhari* je djelo koje je napisao Abdullah Muhammed b. Ismail el-Buhari (pr. 256. h. g.). To djelo je isključivo sastavljeno do vjerodostojnih hadisa. Broji (sa ponovljenim) 9082 hadisa (više: Mahmut Karalić, *Hadis i hadiske znanosti*, Novi Pazar, 2010, str. 154-167).

23 M. Baha Tanman: „Şeyh Murad Tekkesi“, *İslam Ansiklopedisi*, sv. 39, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2010, str. 62.

24 Poznat po svojim djelima *İşâretü'l-Mâneviyye fi Âyin-i-Mevleviyye*, *Ahsenü't Tahdîs fi Rivâyeti'l-Hadîs*. Pored toga bio je predstavnik svih hafiza i učača Kur'ana (šejhu-l-kurra') i vrstan komentator Rumijeve Mesneviije. Pokopan je u haremu Muradijje. (Bursali Mehmed Tahir Efendi: *Osmanlı Müellifleri*, haz. A. Fikri Yavuz – İsmail Özen, Meral Yayinevi, İstanbul, 1972, tom I, str. 99).

25 Ukopan je u haremu Muradijje. Napisao je slijedeća djela: *Jenabi'u-l-mevedde*, *İdžazu-l-Kur'an*, *Meşreku-l-ekvan*, *Gibtatu-l-eman* (Osmanzade Hüseyin Vassaf: op. cit., str. 300).

26 Sin je šejha Sulejmana. Pored toga što je pripadao mudžeddidi ogranku nakšibendijskoig derviškog reda, pripadao je melamijsko-hamzevijskome redu. Napisao je slijedeća djela: *Esraru-t-tevhid*, *Jenabi'ut-l-hikem*, *Kunuzu-l-arifin fi esrari-t-tevhid*, *Gulşen-i esrar*, *Şems-i rahşan*, *Şumus-i envar*, *Sunuhat-i ilahijje*, *Ilhanat-i rabbaniije*, *Divan* (N. Çetin, op. cit., str. 18).

27 Roden je 1873. godine kao najstariji sin Sejjida Abdulkahira. Napisao je djelo *Hanedan-i sejjidu-l-beşer eimme-i isna aşer* (ibid.).

Šejh Husein Zukić – duhovni potomak šejha Muhammeda Murada el-Buharija

Nakšibendijski derviški red spada među najznačajnije tarikate koji su ostavili traga u historiji sufijske i općenito islamske tradicije u našoj domovini. Zbog toga što je bio najprisutniji i najutjecajniji red kroz historiju, nazvan je „derviškim redom našeg naroda“.²⁸ Ovaj tarikat se zasnivao na čvrstome pridržavanju Šerijata, učenjima Kur’ana, te je imao potpunu sunijsku orijentaciju, zbog čega se vrlo brzo širio među narodom.²⁹

Derviški red nakšibendija, na osnovu historijskih izvora i predanja, koja su sačuvana u narodu, pojavio se u Bosni u XV vijeku.³⁰ U Fatihovoj vojsci bili su mobilizirani i neki predstavnici ovoga derviškog reda, poput šejhova po imenu Ajni-dede i Šemsi-dede, koji su, kako to tradicija kaže, poginuli prilikom Fatihovog osvajanja Bosne. Ovu tezu potvrđuju i epitafi na nišanima ove dvojice šejhova.³¹

Ovaj period, od pada naše domovine pod Osmansku upravu, pa do XVIII i XIX vijeka predstavlja prvu fazu širenja nakšibendijskog tarikata u Bosni. Druga faza, koja ujedno predstavlja „zlatno doba“ širenja nakšibendija, jeste period XVIII i XIX vijeka, a veže se za ime šejha Husein-babe Zukića (pr. 1799) i za djelovanje njegova murida šejha Abdurrahmana Sirri-babe Sikirića (pr. 1847), te za šejha Muhammeda Mejli-babe (pr. 1854), Sirri-babina murida. „Tekije u Živčićima i Oglavku, gdje su djelovali Mejli-babini i Sirri-babini potomci, postat će najznačajnija središta daljnjeg širenja nakšibendijskog učenja. Ovdje je bilo riječ o šejhovima koji su pripadali mudžeddidskom ogranku ovog tarikata, a koji se veže za indijskog šejha Ahmeda Sirhindija imama rabbanija (pr. 1625. godine), poznatijeg kao *mudžeddid elfi sani*, Obnovitelj drugog milenija, i njegova sina Muhammeda Masuma (pr. 1668).“³²

28 Samir Beglerović, „Izazovi nakšibendijske tradicije za savremenu bosanskohercegovačku omladinu“, u: *Takvim za 2014. godinu*, El-Kalem, Sarajevo, 2013, str. 180.

29 Alija Dilberović: „Tragom jednog *virida* iz Mostara: prilog historiji nakšibendijskog tarikata u Bosni i Hercegovini“, *Znakovi vremena*, XVIII/2015, br. 68/69, str. 118.

30 Džemal Čehajić: *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Orijentalni institut, Sarajevo, 1986, str. 35; Džemal Čehajić: „Nakšibendi Tarikatının Bosna-Hersek ve Genel Olarak Yugoslavya’daki Sosyo-Politik Durumları“, čev. Halil İbrahim Şimşek, u: *Dîni Araştırmalar*, Eylül-Aralık 1999, c. 2, s. 5, str. 379.

31 Džemal Čehajić: *Derviški redovi...*, str. 35; Mehmed Mujezinović: *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, sv. I, „Sarajevo-Publishing“, Sarajevo, 1998, str. 404-405.

32 Alija Dilberović, op. cit., str. 118.

Šejh Husein-baba Zukić je rođen u selu Vukeljićima. Njegovo porijeklo seže do stanovitoga šejha Huseina Danijala iz Halepa, koji se naselio u Busovači tokom Fatihovog osvajanja Bosne. Šejh Danijal i njegov sin Jusuf su pripadali meamijskome tarikatu, dok je Jusufov sin šejh Sinan bio halvetija. Šejh Sinan je imao sina Muharrema, pripadnika halvetijskoga reda. Potonji se oženio iz Živčića, gdje mu je i rođen sin Husein.³³

Svoje obrazovanje je započeo u medresi u Fojnici, a zatim je produžio školovanje u Kuršumliji medresi u Sarajevu. Studirao je u Istanbulu, gdje ga je u tarikat uveo šejh hafiz Muhammed Hisari (Čanakhisarli), tadašnji šejh nakšibendijske tekije Muradije, a koja je pripadala mudžeddijskom ogransku nakšibendijskog tarikata. U ovoj tekiji je proveo punih dvanaest godina³⁴

Da bi upotpunio svoje duhovno obrazovanje, a po savjetu šejha Hisarija, Husein Zukić je napustio Istanbul i krenuo na svoje dugogodišnje putovanje koje je obuhvatalo posjete Konji, Bagdadu, Basri, Samarkandu, Buhari i Kasri Arifanu, gdje je boravio u tekiji osnivača nakšibendijskog tarikata Behauddina Nakšibenda.³⁵ Iz Kasri Arifana vratio se u rodnu Fojnicu, gdje djeluje kao muderris medrese, šejh tekije i vaiz Čaršijske džamije, da bi se naposljetku povukao u Vukeljiće, gdje osniva tekiju oko 1780. godine. Širio je učenje nakšibendijskog reda među narodom, zagovarajući glasni (*džehri*) zikir koji nije praktikovan u mudžeddi ogranku, zbog toga što je smatrao da bolje odgovara karakteru ljudi toga kraja. Danas je šejh Husein poznat kao *pir* (osnivač) huseini ogranka unutar nakšibendijskoga reda.³⁶

Šejh Husein Zukić je preselio na ahiret 1214. hidžretske godine (1799/1800).³⁷ Položaj šejha u tekiji poslije njegove smrti je zauzeo šejh Mejli-baba, murid šejha Huseina. Šejh Mejli-baba je rođen u Anadoliji, a kasnije je tragajući za duhovnim mentorom (*muršid*) dospio na Balkan. U Beogradu su mu preporučili šejha Sirriju, pročelnika tekije na Oglav-

33 Čazim Hadžimejlić: „Šejh Husein baba Bosnevi“, *Kelamu'l šifa*, mart 2009, broj 20, str. 82.

34 Džemal Čehajić: *Derviški redovi...*, str. 51; Čazim Hadžimejlić: op. cit., str. 82.

35 Rosana Ratkovići: „Neki primjeri prisustva hamzevija u bosanskohercegovačkoj kulturi“, *Znakovi vremena*, XVIII-XIX/2015-16, br. 70-71, str. 233.

36 Čazim Hadžimejlić: op. cit., str. 82; Rosana Ratkovići: op. cit., str. 233.

37 Mehmed Mujezinović: *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, sv. II, „Sarajevo-Publishing“, Sarajevo, 1998, str. 494.

ku. Porodična tradicija kaže da je mejli-baba, nakon šesnaest godina služenja i usavršavanja kod šejha Sirrije na Oglavku, otišao u Vukeljiće i u svojstvu šejha dotične tekije preselio na ahiret u dubokoj starosti 1853/54. godine.³⁸

Zahvljujući djelovanju šejha Abdurrahmana Sirrije, šejha Huseinovog murida, huseini kol nakšibendijskog tarikata se počeo širiti Bosnom velikom brzinom. Danas je to najdominantniji derviški red u našoj domovini.

Zaključak

Nakšibendije su najrasprostranjeniji derviški red u našoj domovini. Istraživači tesavvufske tradicije naših prostora su složni u tome da je spomenutoj činjenici doprinijelo ponajviše to što se nakšibendijsko učenje zasniva na čvrstome pridržavanju Šerijata, učenjima časnoga Kur'ana i potpunoj sunijskoj orijentaciji. Zahvaljujući navedenom, ovaj tarikat se vrlo brzo širio među narodom, te je počesto nazivan i „derviškim redom našeg naroda“.

Derviški red nakšibendija, na osnovu historijskih izvora i predanja, koja su sačuvana u narodu, pojavio se u Bosni u XV vijeku, no njegov „zlatni period“ predstavlja XVIII i XIX vijek, a veže se za ime šejha Husein-babe Zukića (pr. 1799) i za djelovanje njegova murida šejha Abdurrahmana Sirri-babe Sikirića (pr. 1847), te za šejha Muhammeda Mejli-babe (pr. 1854), Sirri-babina murida. Tekije u Živčićima i Oglavku, gdje su djelovali Mejli-babini i Sirri-babini potomci, postat će najznačajnija središta daljnjeg širenja nakšibendijskog učenja.

Mnogo naših zemljaka i sinova naše domovine i samoga jugoistočnoevropskog regiona u širem smislu je bilo vezano za ovaj tarikat, o čemu govore brojne stranice iz pera naših stručnjaka koji su se zanimali prvenstveno za tesavvuf ovih podneblja, književno stvaralaštvo Bošnjaka ili općenito balkanskih muslimana na orijentalnim jezicima, te orijentalno-islamsku ili uopće kulturnu historiju Balkana, u najširem smislu šta se pod njom podrazumijeva. Mnogi pripadnici nakšibendijskog reda ili općenito derviških redova prisutnih na našim prostorima bili su istaknuti naučni radnici i kulturni djelatnici koji su obogatili svoju epohu u

³⁸ Džemal Čehajić: *Derviški redovi...*, str. 53.

kojoj su djelovali, te tako svojim djelom postali neodvojivi dio kulturnoga i civilizacijskog ambijenta. Neki od njih su bili plodni pisci, nadahnuti pjesnici, vješti kaligrafi, istaknuti vjeroučitelji i vjerski dostojanstvenici, dok su neki ostali manje poznati, ili sasama nepoznati jer su u tarikatu primarno tražili vlastiti smiraj i prosvjetljenje osobne nutrine. Naša je obaveza da to njihovo djelo istražimo i prikazemo kulturnoj javnosti.

جنان هاسيتش

محمد مراد البخاري والتكية المرادية في إسطنبول

إن الشيخ حسين بابا زوكيتش (المتوفى عام ١٧٩٩/١٨٠٠م)، المولود في فوكليتش، والمؤسس للشعبة الحسينية التابعة للطريقة الصوفية النقشبندية، قد انتسب إلى الطريقة النقشبندية في التكية المرادية المؤسسة بإسطنبول في أواسط القرن السابع عشر للميلاد وذلك على يد مرشده الشيخ الحافظ محمد الحصري (المتوفى عام ١٧٨٤م) والذي كان رابعا من كبار شيوخ المرادية. واشتهر كبار شيوخ المرادية في الأوساط الأكاديمية بمعرفتهم البالغة في العلوم الإسلامية، فمنهم من اشتهر بتصنيف الكتب ومنهم من امتاز بنظم الأشعار ومنهم من تخصص في مجال القراءات وعلوم القرآن الكريم. وتلك الأجواء الروحانية والثقافية المثمرة هي التي اكتسب فيها الشيخ حسين بابا زوكيتش معارفه وآدابه الروحية. وبفضل سري بابا، وهو مريد حسين بابا، بدأت الطريقة الحسينية النقشبندية بانتشارها في أنحاء البوسنة والهرسك إلى أن أصبحت اليوم أغلب طائفة صوفية فيها. وتقدم المقالة مزيدا من المعلومات بهذا الخصوص.

Dzenan Hasic

Muhammad Murad Al-Bukhari and the Muradi Tekke in Istanbul

Summary

Sheikh Husein-baba Zukic (died in 1799/1800), born in Vukeljici and a founder of Huseini circle (branch) within Naqshbandi dervish order, was initiated in the dervish order of Naqshbandis in the Muradi tekke. This tekke was built in Istanbul in mid-seventeenth century by Sheikh Husein-baba's spiritual mentor (murshid) Shaikh Hafiz Muhammad Hisari (died in 1784) who was fourth sheikh of the Muradi tekke. The sheikhs - heads of Muradi tekke - were well known in academic circles as great scholars of Islamic Studies. Some of them were prolific authors; others inspired poets, while the third proved themselves as eminent experts in the field of Qiraet (variants of readings and reciting of the Holy Quran) and the Qur'anic sciences. It was this fruitful spiritual and intellectual climate that Sheikh Hussein-baba Zukic was educated and spiritually nurtured in. Thanks to Hussein-baba's student Sirri-baba, the Huseini circle of Naqshbandi tariqah began to spread to Bosnia. Today it is the most dominant dervish order in this country. This article shades more light on this topic.

Džamija Ali-Dede Iskenderija u Skender-Vakufu i narodna vjerovanja vezana za nju

Dr. Elvir Duranović

naučni saradnik u institutu za islamsku tradiciju bošnjaka
duranovic@iitb.ba

Sažetak

Skender-Vakuf je gradić na obroncima Vlašića u srednjoj Bosni. Formirao se oko džamije i vakufa Ali-dede Iskenderija koji je polovinom XVII stoljeća na tom području uvakufio zemlju i sagradio džamiju. S obzirom da se mezar utemeljitelja džamije nalazi u samoj džamiji, što je jedinstven slučaj na prostorima Balkana, oko ličnosti Ali-dede Iskenderija su se isprela različita narodna vjerovanja i obredne prakse o kojima govorimo u ovom tekstu.

Izgradnja stare džamije u Skender-Vakufu

Skender-Vakuf je planinsko naselje na obroncima planine Vlašić udaljeno 50 kilometara jugoistočno od Banje Luke. Za vrijeme osmanske uprave pripadalo je nahiji Vrhovine. Ne zna se kada je naselje prozvano Skender-Vakuf, ali je to bilo nakon što je Ali-dede Iskender sagradio džamiju i uvakufio zemlju oko nje. Prema arhitekturi i stilu gradnje, Adem Handžić pretpostavlja da je džamija izgrađena krajem XVII ili početkom

XVIII stoljeća.¹ Međutim, čini se da je ova džamija napravljena ranije. U sidžilu jajačkog kadije skraja XVII stoljeća navodi se da je džamiju u Skender-Vakufu sagradio Ali-hadže, mutevelija, i za nju uvakufio okolne zemlje. Za ove zemlje Ali-hadže je ishodio temliknamu, pa su postale njegovo mulkovno vlasništvo na kome je vakif imao pravo ubiranja desetine i ostalih državnih poreza i prihoda. Fermanom iz 1105. godine po Hidžri potvrđuje se da su ove vakufske zemlje upisane kao temlik-zemlje. U dva berata od 1104. i 1105. godine po Hidžri navodi se da se za imama u džamiji u Skender-Vakufu postavlja Mehmed-halifa, jer mu je otac Džafer usljed starosti napustio tu dužnost.²

Pošto se ni džamija ni Skender-Vakuf ne spominju u *Opširnom popisu Bosanskog sandžaka iz 1604. godine*, a 1692. i 1693. godine se navode već dvojica imama džamije, od kojih je jedan napustio dužnost usljed starosti, možemo sa priličnom sigurnošću konstatirati da je džamija

Stara džamija Ali-dede Iskendera.

sagrađena polovinom XVII stoljeća. Indikativno je i spominjanje Skender-Vakufa u sidžilu jajačkog kadije 1692. i 1694. godine. Ako se mjesto već tada zvalo Skender-Vakuf, onda je od smrti utemeljitelja Ali-dede, ili kako ga jajački sidžil zove Ali-hadže Iskender, moralo proteći nekoliko desetljeća - što također ide u prilog tezi da je džamija napravljena polovinom XVII stoljeća.

Prema dosada objavljenim izvorima, Skender-Vakuf se prvi put, pod tim imenom, javlja upravo u sidžilu jajačkog kadije iz 1692. i 1693. godine.³

1 Adem Handžić, „O formiranju nekih gradskih naselja u Bosni u XVI vijeku“, *POF*, XXV/1975, Sarajevo, 1977., fusnota br. 82. str. 166-167.

2 Ćiro Truhelka, „Pabirci iz jednog jajačkog sidžila“, *GZM*, br. XXX, Sarajevo, 1918., str. 159.

3 Ibid.

Stara džamija u Skender-Vakufu jedinstvena je na prostorima Balkana, jer se u njenoj unutrašnjosti nalazi mezar rahmetli Ali-dede Iskendera. Handžić pretpostavlja da je prije izgradnje na mjestu stare džamije bila tekija kraj koje je bio mezar Ali-dede Iskendera koji je kasnije, kada je napravljena džamija, postao njen sastavni dio.⁴

No, prema podacima iz sidžila jajačkog kadije Ali-dede Iskender je napravio džamiju i za njeno održavanje uvakufio okolno zemljište pa je naselje koje se formiralo oko džamije nazavano baš tako Iskenderov Vakuf ili Skender-Vakuf. Što se pak ograđenog mezara u džamiji tiče, moguća su samo dva rješenja:

- a. Ali-dede Iskender je lično ogradio prostor u džamiji i oporučio ljudima da ga nakon smrti ukopaju na tom mjestu - što je najvjerojatnije.
- b. Ali-dede Iskender je napravio džamiju oko mezara nekog evlije i nije ga želio izmjestiti.

Prema narodnom kazivanju Skender-dedo je ubijen na brežuljku iznad naselja. Noseći svoju odsječenu glavu pod mišicom, sišao je u naselje. Čim su ljudi ugledali da ide bez glave, pao je na zemlju i ukopan je na istom tom mjestu. Kad je došlo vrijeme da se sagradi džamija, mještani su željeli da je naprave nasuprot Dedinom mezaru, preko potoka. Međutim, temelji džamije su se tri puta vraćali do groba ovog evlije tako da su mještani na kraju staru džamiju napravili na njenom današnjem mjestu, obuhvativši mezar zidinama.⁵

Mehmed Mujezinović je zabilježio da se mezar Ali-dede stvarno nalazi u samoj unutrašnjosti džamije, desno od ulaza. Prostor mezara niži je za 1,50 m od nivoa džamije, a njegove dimenzije su 3 x 3 m. Na grobu su se nalazili nišani bez natpisa.⁶

Džamija Ali-dede Iskendera zapaljena je 1992. godine i do danas nije obnovljena. Jugoistočni zid s mihrabom jedini je ostao na svome mjestu. Dedin mezar u unutrašnjosti džamije danas je zapušten, bez nišana.

4 Adem Handžić, „O formiranju nekih gradskih naselja u Bosni u XVI vijeku“, *POF*, XXV/1975, Sarajevo, 1977., fusnota br. 82. str. 167.

5 Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, knj. 3., Sarajevo-Publishing, Sarajevo, 1998., str. 34.

6 Ibid.

Džamija Ali-dede Iskendera danas. Ispod nadsvođenog prostora je mezar Ali-dede.

Mještani su iznad njega stavili drvenu ogradu s osmougaonim krovom prekrivnim šindrom. Prostor oko džamije je zapušten, zarastao u korov i šibljje.

Narodna vjerovanja o džamiji i mezaru Ali-dede Iskenderija

Prije rata i agresije 1992-1995. godine u blizini stare džamije sagrađena je nova koja je također srušena 1992. godine. Poslije agresije na Bosnu i Hercegovinu nova džamija je obnovljena i 2007. godine svečano otvorena. Izgradnjom nove džamije u Skender-Vakufu došlo je do svojevrsne podjele duhovnosti u ovom gradiću. Službeni obredi, propisani namazi, džuma i bajram-namazi obavljali su se u novoj džamiji, dok je stara džamija služila za onaj drugi skriveni vid pobožnosti koji neizbježno uključuje grob Ali-dede Iskendera. Vjerovalo se, naprimjer, da, kada žena ima težak porod, muž treba otići i otvoriti vrata na džamiji pa će se žena lakše poroditi. Također se prenosi kako je mještanin Deronjić Islam odlučio da pored mezara u džamiji 40 jutara klanja rani sabah. Četrdeseto jutro ukazao mu se čovjek u zelenom i klanjao s njim. Vra-

tivši se kući ispričao je ženi šta mu se desilo. Sutra ujutro, kada je došao na sabah, klanjao je sām, dobri mu se nije ukazao. Ljudi govore da je keramet prestao zbog toga što je rekao ženi te da bi dobrog i dalje viđao da to nije učinio. No, kao i u ostalim slučajevima, keramet prestane kad drugi za njega saznaju.⁷ S vremena na vrijeme u džamiji se noću mogla vidjeti bijela i zelena svjetlost, što je izazivalo nelagodu kod mještana, pa su izbjegavali hodati oko džamije u gluho doba noću. Prema pričanju svjedoka, kada je džamija zapaljena 1992. godine, iznad nje se vidio zeleni dim poput oblaka.⁸ Jasno je, na osnovu navedenog, da su džamija i grob Ali-dede Iskendera zauzimali posebno mjesto u svijesti i vjerovanju lokalnog stanovništva.

Mezar Ali-dede Iskendera zarastao u korov i šiblje.

Obred kišne dove u Skender-Vakufu

Za sušnih mjeseci imam džamije u Skender-Vakufu bi, na nagovor džematlija, učio kišnu dovu s mektebskom djecom. U dogovoreno vrijeme, obično prije podne-namaza, djeca su se okupljala ispred stare džamije u Skender-Vakufu. Imam je među njima određivao bajraktara i mjesto u povorci. Nakon podne-namaza okupili bi se oko mezarali Ali-dede Iskendera i tu proučili prvu kišnu dovu. Zatim bi izašli iz džamije i u povorci odlazili na drugo dovište, staro muslimansko greblje Pod lipom. Mezarje je dobilo ime po velikoj staroj lipi pod čiji hlad su se ljudi nekada sklanjali, idući od džamije do mezarluka Pod lipom.

⁷ Izvještaj: Imamović Vahida (1930. godište) i Imamović Sejide (1933. godište), iz Skender-Vakufa. Datum 23.07.2011. godine.

⁸ Ibid.

Obred za kišu bio je veoma interesantan. Imam i djeca su kružili od jednog do drugog mezarja učeći kišnu dovu. Imam je cijelo vrijeme učio kratke sure iz Kur'ana i salavate a djeca su neprestano za njim ponavljala: *Amin*. Sudionik se ne sjeća koliko puta su obilazili mezarove - pretpostavlja da je bilo sedam obilazaka.

Kada bi se završio obred na mezarju Pod lipom, povorka bi uz identičan ritual odlazila na sljedeće staro muslimansko mezarje Šehitluci. Vjeruje se da su u tom mezarju pokopani šehidi iz osmanske vojske, pali za vrijeme osvajanja ovih krajeva. Na Šehitlucima se ponavljao isti obred - imam i djeca obilazili su mezarove učeći kišnu dovu. Šehitluci danas nisu aktivno greblje.

Od Šehitluka povorka bi, uz pobožno učenje, odlazila do groba kraj Ugrića, potoka koji izvire ispod Skender-Vakufa i nakon nekoliko kilometara toka, u velikom kanjonu, ulijeva se u Ugar. U mezarju kraj Ugrića ukopan je putnik namjernik, na pravdi Boga ubijen na tom mjestu. Kad bi završili obred učenja kišne dove pokraj ovog mezarja, učesnici bi se u povorci vraćali u grad. Posljednji imam koji je do sredine pedesetih godina XX stoljeća na ovakav način učio kišnu dovu s mektebskom djecom u Skender-Vakufu bio je Čamil-ef. Hodžić iz Divičana, općina Jajce.⁹

Prema kazivanju svjedoka, dok bi se obišla sva kišna dovišta, a za to je trebalo dobrih četiri-pet sati, učesnici obreda bi okisli prije nego što bi se uspjeli vratiti u Skender-Vakuf.¹⁰

Umjesto zaključka

Nakon agresije na Bosnu i Hercegovinu najveći dio općine Skender-Vakuf pripao je srpskom entitetu. U cilju brisanja spomena na muslimansko porijeklo, entitetske vlasti su promijenile ime grada tako da se danas Skender-Vakuf službeno naziva Kneževo. Prema popisu iz 1991. godine u Skender-Vakufu je živjelo 19.418 stanovnika. Muslimana je bilo 1071. Etničko čišćenje i izrazito nepovoljni uvjeti za život utjecali su na to da je broj Bošnjaka muslimana u Skender-Vakufu danas prepolovljen. Prema popisu iz 2013. godine u Skender-Vakufu živi samo 429 Bošnjaka. Džami-

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

ja Ali-dede Iskenderija još uvijek nije obnovljena i ne zna se kad će biti. Imajući u vidu da zvanična srpska politika u Bosni i Hercegovini svim silama nastoji izbrisati tragove islamske kulture gdje god to može, dobro bi bilo da se džamija Ali-dede Iskenderija obnovi i stavi u funkciju čuvara kolektivnog sjećanja na porijeklo i stasanje općine Skender-Vakuf.

ألوير دورانوفيتش

مسجد علي ديدة إسكندري في سكندروفق والمعتقدات الشعبية المتصلة به

إن سكندروفق مدينة بوسنية صغيرة واقعة على منحدرات جبل فلاشيتش وقد سماها الصرب بعد استيلائهم عليها في الحرب الأخيرة بكنيزيفو. تكونت المدينة حول مسجد وأوقاف علي ديدة إسكندري والذي قام في أواسط القرن السابع عشر بوقف الأرض وإنشاء المسجد في ذلك الموقع. ونظرا إلى أن قبر مؤسس المسجد موجود في داخل المسجد نفسه، الأمر الذي لا مثيل له في أنحاء جزيرة بلقان كلها، فقد انغزلت حول شخصية علي ديدة إسكندري معتقدات شعبية وممارسات طقوسية مختلفة تناولها هذه المقالة.

Dr. Elvir Duranovic

Ali-Dede Iskenderi Mosque in Skender Vakuf and People's Beliefs Associated with It

Summary

Sekender Vakuf is a small town on the slopes of Mount Vlasic in central Bosnia, which the Serb authorities renamed in Knezevo, after the war. The town was formed around the mosque and the Waqf of Ali-dede Iskenderi who, in the mid-seventeenth century, endowed a land and built a mosque in this area. Since the tomb of the founder of the mosque is located inside the mosque, which is unique in the Balkans, various folk beliefs and ritual practices, which are discussed in this article, were woven around the personality of Ali-dede Iskenderi.

Teološko-praktičan rad savjetovanje

Mr. sci Damir Babajić

medzlis islamske zajednice srebrenik
medzlis-ef@hotmail.com

Sažetak

U ovom radu raspravljamo o jednom od vidova teološko-praktičnog rada teološko-praktično savjetovanje, koje postoji od vremena prvog čovjeka na Zemlji ali ga do sada niko nije tako imenovao, barem ne u smislu moderne definicije koja uključuje prožimanje sa spoznajama psihologije, sociologije, psihijatrije i drugih humanističkih i medicinskih znanosti. Ovaj vid praktičnog rada nije klasični terapijski pristup, ima za cilj zaštititi ljudski život, njegovo zdravlje, a ogleda se u brizi za pojedinca, brak i porodicu u različitim životnim situacijama i zdravstvenim stadijima. Ono što razlikuje teološko-praktično savjetovanje od drugih oblika savjetovanja i psihoterapije je uloga i odgovornost savjetnika, razumijevanje i izražavanje teološko-praktičnog odnosa, jer ovaj vid savjetovanja nudi vezu i razumijevanje života i vjere. U radu se ukazuje na veoma važnu ulogu, u ovom vidu praktičnog djelovanja, a to su osobine onoga koji poziva i savjetuje.

Ključne riječi: teološko-praktični rad, savjetovanje, teološko-praktični savjetnik, da'wa.

Uvod

Islam je vjera koja pruža pravu ravnotežu između vjerovanja i djelovanja, koja je neophodna za stabilan život u njegovoj punini. Jedno od Allahovih lijepih imena je i el-Adl, tj. Allah je el-Ādil - Onaj iz Kojeg se pojavljuje uravnoteženo i pravedno djelovanje koje je suprotno neprav-

di i nasilju.¹ Vjera pruža smjernice, ukazuje na način djelovanja, u svakoj životnoj situaciji, vremenu i okolnostima. To je praktična religija s praktičnim obredoslovljem koji su propisani da ispune duhovne, fizičke, psihološke i socijalne potrebe ljudi.

Ako analiziramo sve aspekte djelotvornosti obredoslovlja, vidjet ćemo brojne prednosti koje oni uključuju. Namazi, obavezni dnevni namazi, džuma-namaz, obogaćuju dušu i ispunjavaju duhovnu potrebu čovjeka, jer je u stalnoj vezi s Onim Koji ga je propisao. Ovaj teološko-praktični primjer rada uči skromnosti, otklanja prepreke između čovjeka i Gospodara, štiti od bolesti činjenja grijeha, i poistovjećuje svakog čovjeka kada je na sedždi pred Gospodarom. Zekat čisti sebičnost u ljudima, potiče empatiju prema kategoriji siromašnih ljudi, djeluje u cilju smanjenja siromaštva, svojim djelovanjem pravi ravnotežu između bogatih i siromašnih.² Post promovise duhovno čišćenje, samokontrolu, pruža znanstveno dokazane zdravstvene prednosti, uči nas da naše djelovanje usmjerimo ka poslušnosti Stvoritelju.³ Hadž je primjer zdrave zajednice, koja ujedinjuje sve vjernike, svih boja i rasa, bogatih i siromašnih, raznih nacionalnosti, u jedinstvenoj odori tokom izvršenja propisanih praktičnih djela u zajednici.⁴

Stoga, kao što na to ukazuje i semantičko značenje riječi, „islam“ insistira na potpunoj predanosti svakoj Božijoj naredbi, jer svaka naredba je dobra i korisna kako za pojedinca tako i za zajednicu, društvo, ako se istinski provede u praksi i djelu. Kur'anski dokazi nam ukazuju na važnost izvršenja praktičnih dužnosti svakog vjernika, kao i zajednice. On od ljudi traži da budu iskreni, da budu milostivi - opraštaju jedni drugima, dobri supružnici, traži adekvatnu njegu bolesniku, da budu umjereni, skromni, da poštuju roditelje, porodice i starije osobe. Bez spomenutih principa pojedinac i društvo obolijevaju od neizlječivih bolesti. Tu su i mnogi drugi principi islama koji mogu spriječiti ili smanjiti mnoge pojedinačne i društvene bolesti s kojima se suočava svijet danas. Ti principi se sprovode u djelo s čvrstim uvjerenjem i praktičnim djelovanjem.

1 Vidi: Mustafa Jahić, Allahova lijepa imena, Takvim, Rijaset Islamske zajednice u BiH, Sarajevo, 2008., str. 68.

2 Vidi: Elnur Salihović, Kako obračunati zekat, El-Kalem, Sarajevo, 2010., str. 3-6.

3 Više v.: Ebu Hamid el-Gazali, Ihja ulumud-din, Knjiga o tajnama posta, Knjiga 2., Bookline, Sarajevo, 2004.

4 Više v.: Esad Bajić, Kurban i Hadždž, Karadž-begova medresa&Lijepa riječ, Mostar, 2012., str. 52-102.

Veza s Bogom je suština vjerskog djelovanja

Temeljna tačka vjere je izravna veza čovjeka sa njegovim Stvoriteljem, bez posredništva, jer ta veza potiče vjernika da kontinuirano razvija svijest o Bogu, Koji je izvor trajne sreće i mira. Samo na takav način vjernici stječu unutrašnji mir i sreću,⁵ što je put do cjelokupnog zdravlja ljudi, a što se odražava na praktično djelovanje. Allah je dao znakove i smjernice za ljude koji su otvoreni i iskreni da bi mogli priznati istinu, te je djelom pokazati.⁶ Ljudi su stvoreni bez grijeha, ali su nesavršeni i skloni grijehenjju, zato vjera potiče ravnotežu između nade u Božiju milost i straha od Njegove kazne, potiče stalni proces samorazvoja i samočišćenja, odgovornosti.⁷

Vjerovanje i praktikovanje su povezani poput tijela i duše i ispravno funkcionišu samo zajedno. Jednako tako, čovjeka čine duša i tijelo. I jedno i drugo imaju svoje potrebe i zahtjeve, a njih regulira upravo vjera,⁸ koja traži ravnotežu između rada i djelovanja za ovaj svijet i rada i djelovanja za onaj svijet.⁹ Oni koji praktično potvrđuju svoju vjeru u tekstu su oslovljeni kao oni „koji čine dobra djela“¹⁰. Zanimljivo je da se oni koji zanemaruju vjerske dužnosti, koji ne prakticiraju naredbe koje su došle od Gospodara, dovode u vezu sa prokletstvom i bolesti.¹¹

5 Vidi: Kur'an, 13:28.

6 Vidi: Kur'an, 13:28.

7 Vidi: Kur'an, 24:46.

8 Vidi: Almir Fatić, Islam-vjera ravnoteže, Vidi: <http://www.naksibend.net/tekstovi/47-islam-vjera-ravnoteze> (Pogledano 02.12.2014. godine u 16:54:13. sati).

9 Vidi: Kur'an, 28:77.

10 Vidi: Kur'an, 2:82., 2:25., 13:29.

11 U Hasanovim murselima se nalazi predaja: "Kada ljudi uznapreduju u znanju, a zapostave djela, kada izražavaju ljubav, a u srcima kriju mržnju i kada pokidaju rodbinske veze, Allah će ih prokleti i oduzeti im sluh i vid." Vidi: Bilježi je Taberani u *Kebiru* (6/323); Ebu Nu'ajm: *El-Hilje* (3/109) kao predaju Sulejmana od Poslanika.; Ibn Madže u *Sunenima* bilježi hadis 'Abdullaha b. ' Umera: "Bio sam među skupinom od deset muhadžira kod Božijeg Poslanika, a.s., kad on okrenu lice prema nama i reče: "O, muhadžiri, molim Allaha da ne doživite pet stvari: kada se u nekom narodu proširi nemoral i počne se javno činiti, oni će biti pogođeni kugom i bolestima koje njihovi preci nisu poznavali; kada ljudi počnu zakidati na vagi, bit će pogođeni sušnim godinama, teškim nedaćama i nepravdom vladara; kada ljudi prestanu davati zekat na svoj imetak, bit će im uskraćena kiša, i da nije životinja, ne bi nikad padala; koji god narod raskine ugovor, Allah će dozvoliti da ih pokori neprijatelj iz drugog naroda koji će im oduzeti ono što posjeduju; kada njihovi imami ne budu radili po Allahovoj objavi, Kur'anu, Allah će ih okrenuti jedne protiv drugih." Vidi: Ibn Madže: Knjiga o smutnjama, br. 4019. Sened ovog hadisa je slab. Šejh Albani u *Silsili* navodi druge puteve, uz primjedbu da su svi oni slabi, osim verzije Hakima, koja je glavna osovina ovog hadisa. (Vidi: *Es-Silsile es-sahihah*, br. 106.) Vidi: Kur'an, 87:14-15.

Prenosioci Allahove poruke imali su obavezu postaći ljude na vjerovanje te na činjenje dobrih djela. Ako analiziramo misiju djelovanje poslanika dolazimo do zaključka da su poslanici mnogo vremena potrošili na učenje svojih sljedbenika kako da djeluju i dobra djela čine, kako da uređuju zajednicu, porodicu, brak. To možemo zaključiti iz primjera sljedbenika kada su upitali šta trebaju uraditi, kako bi vječno uživali?¹²

Poruku ljudi uvijek nisu u stanju čuti, u djelo je sprovesti, prakticirati, stoga postoje oni koji Njegovu poruku prenose ljudima kako bi istinski praktikovali Njegove odredbe, te na takav način postigli Njegovo zadovoljstvo što je cilj vjerovanja i njegovog provođenja u praksi. No, nisu svi muslimani u prilici direktno čuti glas poslanika, jer nisu mogli živjeti u isto doba. Zato tu časnu ulogu danas obavljaju učitelji riječi Božije. Značajnu ulogu imaju teološko-praktični savjetnici, koji svojim djelovanjem doprinose da riječ Božija dopre do srca ljudi, da vjeruju i da svoje vjerovanje sprovedu u praksi.

Teološko-praktično savjetovanje

Mogli bismo reći da teološko-praktično savjetovanje, kao jedan od vidova teološko-praktičnog rada, postoji od vremena prvog čovjeka na Zemlji ali ga do sada niko nije tako imenovao. Barem ne u smislu moderne definicije koja uključuje prožimanje sa spoznajama psihologije, sociologije, psihijatrije i drugih humanističkih i medicinskih znanosti.¹³

Danas se teološko-praktično savjetovanje povezuje s modernim spoznajama psihologije i psihijatrije, koristi kontekste i terminologiju novih struka, ali zadržava svoju posebnost ponajviše zastupanjem duhovnosti i muslimanskog i tradicionalnog sistema vrijednosti u savjetodavnom procesu. Savjetovanje, praktično djelovanje muslimana, označava vre-

12 Bilježi Imam Muslim u svom *Sahihu* od Ebu Hurejre da je Poslanik, a.s., rekao: "Ko je od vas jutros zapostio?" "Ja", reče Ebu Bekr. Poslanik dalje upita: "Ko je pratio dženezu?" "Ja", reče Ebu Bekr. Poslanik: "Ko je danas nahranio siromaha?" "Ja", reče Ebu Bekr. Poslanik: "Ko je od vas danas posjetio bolesnika?" "Ja", reče Ebu Bekr. Na to Poslanik, a.s., reče: "U koga se nađu ova djela u jednom danu, ući će u Džennet." (Vidi: komentar Muslimovog Sahiha od Newewija, 15/164).

13 Vidi: Ivan Šarčević, *Mogu li govoriti s vama?*, Pastoralno savjetovanje i praćenje u poratnom vremenu, Bosna franciscana 12 (2000), str. 220.

menski kraće bavljenje problemima osobe u potrebi dok psihoterapija uključuje duži i temeljitiji rad na čovjekovoj osobnosti.¹⁴

Ovaj vid praktičnog rada nije klasični terapijski pristup, ima za cilj zaštititi ljudski život, njegovo zdravlje, a ogleda se u brizi za pojedinca, brak i porodicu u različitim životnim situacijama i zdravstvenim stadijima. Prostori u kojima se odvijaju vjerski obredi, namazi, zajednički zikri¹⁵, razrada metodologije pozivanja u vjeru (da'wa), poučavanje vjeri (vjeronauka), koji su nekada, a negdje i danas, bili medicinski centri, univerziteta, imaju veliki značaj i ulogu u životu vjernika, pa tako i onih koji su pogođeni raznim iskušenjima, bolestima, nedostacima, siromaštvom, raznim nedaćama. Stoga, najbolje mjesto odvijanja ovog praktičnog rada je zajednica (kod nas bi to bila Islamska zajednica), odnosno vjerski objekti, može se odvijati i izvan zajednice, ali u skladu sa zakonima vjere (Šerijat¹⁶), odnosno pridržavajući se principa vjere.

Ovaj vid savjetovanja, danas, pruža duhovne, psihosocijalne i mentalne pomoći shodno znanstvenim oblicima psihosocijalne pomoći. Stoga su za teološko-praktičnog radnika važne tri stvari:

- a. čvrsto uvjerenje u Boga,¹⁷
- b. sinteza riječi i djela,¹⁸ te
- c. teološko-stručna sposobljenost.

Po svome nazivu teološko-praktično savjetovanje i praćenje jest jedan od vidova teološko-praktičnog djelovanja (rada) koji ne znači teološko-praktično vođenje. Savremenim su ljudima sloboda, autonomija i vlastito projektovanje života skoro najsvetije stvari, stoga i ne podnose

14 Vidi: Ivan Šarčević, *Mogu li govoriti s vama?*, str. 221.

15 Vidi: Rešid Hafizović, *Temeljni tokovi sufizma*, Bemust, Sarajevo, 1999., str. 250-

16 Termin Šerijat obično se prevodi kao islamsko pravo ili islamski vjerovodstvo, ali je potrebno napomenuti da nije riječ o pravnom sistemu u tehničkom smislu riječi već prije o "cjelokupnosti ljudskih obaveza". Šerijat predstavlja praktično iskazivanje vjere i u sebi objedinjuje propise religijskog, moralnog i društveno-pravnog karaktera. U ovom posljednjem aspektu, Šerijat predstavlja osnovu za izgradnju jednog čisto pravnog sistema. Do sada, u oblasti teorije takav poduhvat nije učinjen. Šerijat i dalje obuhvata jus i fas, propise svjetovnog i religijskog prava. Kao područje prostiranja njegovih propisa navodi se reguliranje odnosa čovjeka i njegovog Stvoritelja kao i reguliranje međuljudskih odnosa. Islamska vjerskoppravna nauka (fikh) definiše se kao "poznavanje ukupnih ljudskih prava i obaveza" (ma'rifa ennefs ma leha ve ma alejha) veoma slično rimskoj jurisprudenciji u smislu "poznavanja ljudskih i Božanskih stvari" (rerum divinarum atque humanorum notitia). Više v.: Fikret Karčić, *Studije o šerijatskom pravu i institucijama*, El-Kalem&CNS, Sarajevo, 2011., str. 12.

17 Vidi: Kur'an, 32:24., 6:75.

18 Vidi: Kur'an, 61:2-3.

da ih neko vodi. Potrebno je zato kazati kako i u teološko-praktičnom savjetovanju i praćenju uvijek postoji opasnost, kao u svakom terapijskom poslu, da oni koji savjetuju i prate preuzmu ulogu vođe, ili da ljudi koji traže savjet i pratnju više žele vođu nego vlastitu samostalnost i lično odlučivanje. Budući da svaka praksa traži teorijsko opravdanje, vjera i religija su uvijek u opasnosti, postavljajući zemaljske ciljeve raste želja da se ti ciljevi opravdaju religioznim razlozima. Stoga u teološko-praktičnom savjetovanju i praćenju zadatak je ponajprije očistiti vlastitu vjeru da ne postane instrument neprimjerenim političkim, internacionalnim ili ekonomskim strategijama, kao i da se ne povuče u zatvoreni svijet obrednoga bez referencije na stvarni životni kontekst.¹⁹

Teološko-praktičan rad muslimana bazira se na:

- a. Temeljima vjere iz kojih proizlazi kur'ansko izgrađivanje čovjeka, što je cilj Svete knjige, Kur'ana;
- b. moralu, pravednoj vlasti i ispravnom ibadetu, te čistoj vjeri, a najpotpunije i najdosljednije spomenute temelje je prakticirao Muhammed, a.s., kur'anski izgrađen čovjek.²⁰ Kada onaj koji savjetuje u svoj život ugradi temelje vjere, onda dosljedno ispunjava povjerenu misiju.
- c. Vjera insistira na važnosti načina ophođenja prema drugima, na koji način da se komunicira s ljudima, komunikaciju koja se temelji na istinama vjere, jer čovjek je dijaloško biće koje se iskazuje preko riječi.
- d. No, vjera podcrtava i važnost neverbalne komunikacije,²¹ koja ima značajnu ulogu u ovom vidu praktičnog djelovanja.
- e. Značajnu ulogu imaju i djela, koja mogu biti dobra ili loša, koja su povezana sa komunikacijom, jer dobro djelo potvrđuje se lijepom i iskrenom riječju,²² koja predstavlja osnovnu jedinicu u komu-

19 Vidi: Ivan Šarčević, *Mogu li govoriti s vama?*, str. 223-230.

20 Poslanik je bio najljepšeg morala, što potvrđuju kur'anske riječi. (Vidi: Kur'an, 68:4.). Prema kazivanju Aiše, r.a., bio je Kur'an koji je hodao, ili po drugoj predaji: Poslanikov moral je bio Kur'an. Sve pojedinosti vezane za prakticiranje vjere brižljivo su prikupljane, klasificirane i kodificirane u hadiskim zbirkama. Vidi: Husejn Omerspahić, *40 Kudsi hadisa*, El-Kalem, Sarajevo, 1997., str.5.

21 „Osmijeh svom bratu dobro je djelo!“ (Vidi: et-Tirmizi, *Sunen*, Mustafa el-Babi el-Halebi, Kairo, 1975., IV, str. 339.). O komunikaciji u islamu više v.: Orhan Jašić, Zuhdija Hasanović: Slijepi u islamu, Pregledni znanstveni članak, JAHN, sv. 4., br. 7., 2013., str. 388-391.

22 „Lijepa riječ i isprika vredniji su od milostinje koju prati vrijeđanje...“ (Vidi: Kur'an, 2: 263)

nikaciji.²³ Važnost ovog teološko-praktičnog rada, savjetovanja, nalazimo u Mudroj Knjizi, jer Bog vjernike poziva na dijalog i komunikaciju s ljudima, koji su zasnovani na iskrenim i lijepim riječima i savjetima.²⁴ U svim religijama, religijama Knjige riječ nije puki instrument, puko sredstvo govora, nego ima veliku snagu,²⁵ u čemu se ogleda važnost komunikacije/dijaloga. Odatle je teološko-praktično savjetovanje i praćenje utemeljeno na lijepoj, plemenitoj, istinskoj riječi, na dijalogu čiji je cilj uspostava komunikacije, zasnovane na plemenitim namjerama i pomoć u svakom segmentu života (duhovnom, tjelesnom, intelektualnom).²⁶

Ljudi, još od vremena prvog čovjeka i prve zajednice, prolaze kroz razna iskušenja i nedaće, nalaze se u raznim problemima, narušavaju im se životne harmonije, zdravlje, tada iskazuju potrebu za pomoć, savjete i upute stručnih osoba. Stoga teološko-praktično savjetovanje i praćenje ima veliki značaj u pomoći da sagovorniku, koji je zatražio pomoć, što bolje pojasni i ukaže na njegovo vlastito stanje i način nadvladavanja datog stanja kroz vlastito djelovanje i praksu.

Teološko-praktični savjetnik svjestan je da se njegov dijalog, njegova briga za čovjeka, odnosi na područje vjere, te da ne može odgovoriti zahtjevima svake osobe, jer nije kompetentan za sve. Danas je ova činjenica zanemarena, jer mnogo je onih koji se bave, npr., politikom, a nisu kompetentni da se njome bave jer su teolozi, duhovni ljudi, kao i o vjeri govore oni koji nemaju znanja o vjeri.²⁷ Time se skida odgovornost s čovjeka, jer ne može se brinuti za nekoga u onome što nije njegov domen djelovanja, nije stručan niti nadležan, ali njegovo djelovanje se ogleda u upućivanju kompetentnim i odgovornim za dati problem.

23 Vidi: Orhan Jašić, Zuhdija Hasanović: *Slijepi u islamu*, str. 389.

24 *Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na Pravome putu.* (Vidi: Kur'an, 16:125) *Ti sa svakim - lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!* (Vidi: Kur'an, 7:199).

25 Vidi: Ivan Šarčević, *Mogu li govoriti s vama?*, str. 223-230.

26 Više v.: Ibid., str. 223-230.

27 "Reci: *Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijeh, i neopravdanu primjenu sile, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate.* (Vidi: Kur'an, 7:33.); *Ne povodi se za onim što ne znaš! I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati.* (Vidi: Kur'an, 17:36.).

Tako teološko-praktično savjetovanje i praćenje traži od teološko-praktičnog radnika osjetljivost za drugoga i poznavanje svoje kompetencije, te otvorenost za saradnju u timu s drugim ljudima koji mogu pomoći, na čemu islam insistira. Za onoga ko savjetuje i prati važno je poznavati osnovna načela ljudskoga ponašanja, njihova moralna načela, treba vjerodostojno svjedočiti svoju vjeru, biti svjestan istinskog Pomagača, a ne uvjerenja sebe i drugog da on pomaže, jer ljudi su samo posrednici. Teološko-praktični radnik treba uvijek paziti da ne savjetuje i ne prati drugoga kroz primjere vlastitih nedostataka, fantazija i želja, nego da ima za cilj dobro drugoga i opće dobro, maslehe.²⁸

Vjera daje veoma važnu ulogu njezi za bolesne, one kojima je pomoć drugog potrebna. Puno je osoba koje nisu u mogućnosti da pronađu smisao, nadu, i koji su u duhovnoj boli, te zbog toga je neophodna pomoć u vidu teološko-praktičnog savjetovanja i praćenja. Tradicionalni i moderni zadaci muslimanskih duhovnih njegovatelja su stvarni i poželjni, prilikom susreta sa najosjetljivijom populacijom (invalidne osobe) konstatovali smo da je malo pažnje posvećeno ulozi muslimanskog njegovatelja u efikasnosti muslimanske duhovne zaštite u zdravstvenom sistemu, gdje je neophodna sociološka i teološka analiza efikasnosti muslimanske tradicionalne duhovne zaštite u okruženju zdravstvene zaštite. Kao i kod kršćanskih i jevrejskih njegovatelja, tradicionalne uloge muslimanskih njegovatelja duhovne zaštite u okruženju zdravstvene zaštite su u vidu namaza, dove, molitve, učenja Kur'ana, predvođenja vjerskih obreda te pružanja vjerske i duhovne smjernice.²⁹

Poštovanje vjerske dimenzije ljudskog iskustva je važan doprinos teološko-praktičnom savjetovanju, jer duhovni život ima vrijednost u pomaganju da ozdrave emocionalne rane, rješavanje sukoba, olakšati život, i razjasniti vrijednosti i svrhe, kako na polju duhovnog, tako i na polju mentalnog zdravlja. Teološko-praktični savjetnici ispunjavaju širok spektar ljudskih potreba. Osobe koje tuguju zbog gubitka voljene osobe, par kojem je potrebno predbračno savjetovanje i pomoć za podizanje djece, ovisnici o supstancama, roditelji male djece ili adolescenata, ro-

28 Vidi: Ivan Šarčević, *Mogu li govoriti s vama?*, str. 220-230.

29 Više v.: Yvonne Haddad, Adair Lummis, *Islamic Values in the United States: A Comparative Study*, Oxford University Press, New York, 1987., str. 24-67.

ditelji djece s invaliditetom, osobe s invaliditetom, porodični problem, osobe u potrazi za spoznajom Boga, u potrazi za slobodom (zarobljenici), vojnici, bolesnici, studenti, u potrazi su za savjetnicima, duhovnim njegovateljima, teološko-praktičnim savjetnicima. Teološko-praktični savjetnici djeluju unutar vjerske zajednice u obliku specijaliziranih službi, a funkcionišu kao savjetnici u bolnicama, sirotištima, skloništima za beskućnike, zatvorima, vojnim bazama, kampusima, koledžima, fakultetima, džamijama, crkvama...

Odgovornost savjetnika

Ono što razlikuje teološko-praktično savjetovanje od drugih oblika savjetovanja i psihoterapije je uloga i odgovornost savjetnika, razumijevanje i izražavanje teološko-praktičnog odnosa. Ovaj vid savjetovanja nudi vezu i razumijevanje života i vjere. Oni koriste i psihološke i teološke resurse kako bi probudili razumijevanje teološko-praktičnog odnosa.³⁰

U posljednjih nekoliko godina institucije razvijaju posebne programe teološko-praktičnog savjetovanja za podsticanje saradnje vjerskih stručnjaka i zdravstvenih radnika o pitanjima kao što su liječenje ovisnosti, mentalnih poremećaja, jer duhovnost je važan moment kod oporavka spomenutih.³¹

Svi izvori sugeriraju da muslimanski duhovni i vjerski njegovatelji igraju značajnu ulogu u fizičkom, mentalnom i duhovnom zdravlju ljudi. Kod mentalnih ili emocionalnih problema, muslimanski duhovni i vjerski njegovatelji mogu tumačiti ove probleme kao duhovne, te pri tome koristiti tradicionalne stilove duhovne i vjerske skrbi, kao što su molitva, namaz, dova, čitanje i učenje Kur'ana, govor o životu poslanika, kao i druga inspirativna djela, a ne samo formalne savjete i terapijske modele.³²

30 Vidi: David G. Benner, *Strategic Pastoral Counseling: A Short-Term Structured Model*, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2003., Hunter, R.J., "Pastoral Counseling". *Dictionary of Pastoral Care and Counseling*, Abingdon Press, Nashville, 2005.

31 Vidi: Abbott Stephanie, Ronsheim Douglas, Xander Donna, "Counselors and Clergy: Partners in Healing". *Counselor: Magazine for Addiction Professionals* 6. (3.), June 2005., str. 32–37.

32 Vidi: Nazila Isgandarova, "Effective Islamic Spiritual Care: Foundations and Practices of Imams and Other Muslim Spiritual Caregivers", *Theses and Dissertations (Comprehensive)*, Paper 117., Wilfrid Laurier University, Canada, 2011., str. 5-10.

To ukazuje na to da se teološko-praktični njegovatelji bave pitanjima savjetovanja u zajednici, da vjerska i duhovna briga uključuju porodične probleme, socijalne potrebe kao i psihijatrijske potrebe.³³ Imami³⁴ su teološko-praktični savjetnici u svojim džematima. Oni su, kao i drugi nosioci muslimanske duhovne brige, profesionalci koji pružaju podršku duhovne zaštite kroz empatična slušanja, pokazujući razumijevanje ljudi u nevolji. Oni obično daju informacije ili savjete da pomognu muslimanima da poboljšaju svoj lični život, njegov razvoj, pružaju emocionalnu podršku i promociju duhovnog rasta, kako pojedinca tako i zajednice, razvijaju svijest o mentalno-zdravstvenoj zaštiti, te na takav način doprinose zdravoj zajednici.³⁵ Čak pružaju više od psihijataru, uključujući i tretman osoba sa ozbiljnim mentalnim oboljenjima, ali uloga vjerskih službenika ovisi o prisutnosti i ozbiljnosti mentalno-zdravstvenih problema.³⁶

Istraživanja pokazuju da muslimanski duhovni njegovatelji imaju ograničene resurse na raspolaganju da ispune te potrebe, i da mogu imati manje odgovornosti prema javnosti, okruženju.³⁷ Rezultati ovog istraživanja mogu pomoći muslimanskim duhovnim i vjerskim starateljima/njegovateljima da bolje razumiju djelotvornost islamske duhovne brige, kao i potrebe muslimanskih „pacijenata“.

Tri su posebna načina djelotvornosti muslimanske duhovne zaštite:

- a. razumijevanje djelotvornosti muslimanske duhovne zaštite u tradicionalnim izvorima
- b. efekti društvenih nauka u muslimanskoj duhovnoj brizi, kao i

33 Vidi: Ali Osman, Glen Milstein and Marzuk, P.M., The Imam's Role in Meeting the Counseling Needs of Muslim Communities in the United States, *Psychiatric Services*, sv. 56., br. 2., 2005., str. 202-204.

34 Riječ imam znači vođa, predvodnik, onaj ko je odgovoran za nekoga. Muhammed, s.a.v.s., rekao je: "Imam je garant onima koje vodi." U prvim decenijama islama, pa i kasnije, imamom je titulirana ona osoba koja je u sebi objedinjavala duhovno i političko vodstvo muslimana. Više v.: Ibrahim Džananović, O imamu i džematu, *Muallim*, Ilmija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1994., br. 26, str. 12-13

35 Vidi: Veroff Joseph, Elizabeth Douvan, Richard A. Kulka, *Mental Health in America: Patterns of Help-Seeking from 1957-1976*, Basic Books, New York, 1981.

36 Vidi: Wang, P.S., Berglund P.A., and R.C. Kessler, "Patterns and Correlates of Contacting Clergy for Mental Disorders in the United States." *Health Services Research* 38/2., 2003., str. 647-673.

37 Vidi: Nazila Isgandarova, "Effective Islamic Spiritual Care: Foundations and Practices of Imams and Other Muslim Spiritual Caregivers", *Theses and Dissertations (Comprehensive)*, Paper 117., Wilfrid Laurier University, Canada, 2011., str. 5-10.

- c. razumijevanje posljedica nesporazuma, pogrešnog tumačenja i nepropisnog bavljenja teološko-praktičnim savjetovanjem, odnosno muslimanske duhovne brige.

Duhovni i vjerski skrbnici treba da brinu o svim dimenzijama života njihovih klijenata. U tradicionalnim muslimanskim izvorima navodi se da djelotvornost muslimanskog duhovnog skrbnika ovisi o tri aspekta:

- a. jaka vjera u Kur'an i sunnet,
- b. prihvatanje Poslanika, a.s., za uzor te
- c. sudjelovanje u muslimanskoj zajednici, kao što su sudjelovanje na zajedničkim namazima, molitvama i drugim obredima u džamijama i drugim islamskim institucijama te duhovnost.

Njegovatelji muslimanske duhovne njege su profesionalci koji pružaju podršku duhovne zaštite kroz empatično slušanje i pokazivanje razumijevanja prema ljudima u nevolji. Oni obično daju informacije ili savjete da pomognu muslimanima kako da poboljšaju svoj lični razvoj, da im pruže emocionalnu podršku i promoviraju duhovni rast. Savjetovanje u okruženju vjerske zajednice nije orijentirano materijalnom, kao sekularna psihoterapija, i samim time je dostupnije širokom krugu ljudi. Veliki broj ljudi ima potrebu da traži pomoć upravo kroz Islamsku zajednicu pa je i time teološko-praktično savjetovanje na idealnom mjestu gdje može ponuditi svoje usluge širokom krugu ljudi.

Pogled na čovjeka, osobu, brak i porodicu, sa aspekta teologije i vjere, onako kako su definisani u osnovnim izvorima islama, Kur'anu i hadisu, teološko-praktičan rad ima značajnu ulogu. U pristupu čovjeku teološko-praktično savjetovanje usmjereno je prije svega na osobu. Osoba je čovjek koga definišu njegovi odnosi: odnos sa samim sobom, odnos s drugima i odnos s Bogom (s transcendentnim). Teološko-praktično savjetovanje posmatra čovjeka u različitim aspektima u kojima se on ispoljava: tjelesni, emotivni, intelektualni, socijalni i duhovni. Na određene poteškoće čovjeka, osobu s posebnim potrebama, ne gleda samo kao na psihološke poremećaje već to promatra i kao duhovnu i moralnu borbu. To u praktičnom radu znači ulagati u brižan odnos s osobom tokom savjetovanja, a ne samo u strogo formalan razgovor sa isključivom primjenom terapijskih tehnika (iako je i to važno poznavati).

Teološko-praktični rad usmjerava se na razine ponašanja, razmišljanja, vrijednosti i smisla. Sve zavisi kakve su potrebe ljudi, zavisno o tome savjetovanje će prioritetno rješavati bihevioralne ili kognitivne aspekte problema osobe, a potom težiti integraciji duhovnog i šireg društvenog konteksta.³⁸

Teološko-praktično savjetovanje, kao segment teološko-praktičnog rada, u konačnici, posmatra savjetovanje i terapiju kao moralni proces. Teološko-praktični savjetnik, tokom savjetovanja, nastoji prodrijeti i u brak, porodicu, zajednicu i društvo u cjelini, smatrajući da će na takav način pomoć biti efikasnija, jer veoma važnu ulogu za cjelokupno zdravlje čovjeka ima okruženje u kojem živi. Jedan od oblika rješenja za očuvanje zdravlja jeste izvršavanje povjerenog (emanet), odnosno svako je odgovoran za ono što mu je povjereno.³⁹

Teološko-praktičnim savjetnicima (da'ijama) je povjerena misija (emanet), odnosno pozivanje i pomaganje drugome. Ponašanjem i praktičnim djelovanjem pokazuju brigu za druge i iskrenu želju da pomognu drugom. Savjetništvo je vjerska misija koja se zasniva na temeljima islama, naučnim spoznajama i općepoznatim univerzalnim vrijednostima, uz primjenu najsavremenijih metoda i najefikasnijih sredstava i programa koje realiziraju moralne, obrazovne, stručne i sposobne osobe, s ciljem da ljudima pojasni i ponudi islamsko učenje, kako bi ga spoznali, prihvatili i prakticirali u svakodnevnom životu. To je poziv na prakticiranje kur'anskog i sunnetskog učenja.⁴⁰ Značaj da'we izražen je u Kur'anu i sunnetu.⁴¹

38 Vidi: Ivan Šarčević, *Mogu li govoriti s vama?*, str. 223-230.

39 Od Ibn Omera r.a. prenosi se da je Muhammed, a.s., o tome kaže: "Svi ste vi pastiri i svi ste odgovorni za svoje stado. Vladar je pastir i odgovoran je za svoje stado. Muškarac je pastir svojim ukućanima i odgovoran je za svoje ukućane. Žena je pastir u kući i pastir je djeci svoga muža - odgovorna je za njih. Rob je pastir imovini svog gospodara i odgovoran je za nju. (Kao što vidite) svi ste vi pastiri i svi ste odgovorni za svoje stado". (Vidi: Zekijjuddin Abdulazim el-Munziri, *Muslimova zbirka hadisa (sažetak)*, El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 550-551.)

40 Vidi: Fadil Fazlić i Dževad Šošić, *Da'wa (islamska misija) - Hrestomatija*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2008., str. 5-10.

41 Vidi: Kur'an, 41:33., 3:110., 3:104., 16:125.

Zaključak

Veoma važnu ulogu u ovom vidu praktičnog djelovanja imaju osobine onoga koji poziva i savjetuje: iskrenost, toplina riječi, izraz tijela i empatija, te sposobnost slušanja. Posljednja osobina je veoma važna, ona zahtijeva velike intelektualne sposobnosti. Današnji čovjek, živeći u srcu tehnološkog napretka gdje mediji dominiraju i gdje je čovjek uvijek informisan, u potrazi je za nekim ko je spreman slušati, kome može otkriti svoje duhovno i psihološko stanje. To je danas veoma važno područje teološko-praktičnog djelovanja muslimana.

Literatura:

- Abbott Stephanie, Ronsheim Douglas, Xander Donna, „Counselors and Clergy: Partners in Healing“. Counselor: Magazine for Addiction Professionals 6. (3.), June 2005.,
- Almir Fatić, Islam - vjera ravnoteže, Vidi: <http://www.naksibend.net/tekstovi/47-islam-vjera-ravnoteze> (Pogledano 02.12.2014. godine u 16:54:13. sati).
- Ali Osman, Glen Milstein and Marzuk, P.M., The Imam's Role in Meeting the Counseling Needs of Muslim Communities in the United States, *Psychiatric Services*, sv. 56., br. 2., 2005.,
- David G. Benner, *Strategic Pastoral Counseling: A Short-Term Structured Model, Grand Rapids*, MI: Baker Academic, 2003.,
- Ebu Hamid el-Gazali, *Ihja ulumud-din*, Knjiga o tajnama posta, Knjiga 2., Bookline, Sarajevo, 2004.
- Elnur Salihović, *Kako obračunati zekat*, El-Kalem, Sarajevo, 2010.,
- Esad Bajić, *Kurban i hadždž*, Karađoz-begova medresa&Lijepa riječ, Mostar, 2012.,
- Et-Tirmizi, *Sunen*, Mustafa el-Babi el-Halebi, Kairo, 1975., IV,
- Fadil Fazlić i Dževad Šošić, Da'wa (islamska misija) - *Hrestomatija*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2008.,
- Fikret Karčić, *Studije o šerijatskom pravu i institucijama*, El-Kalem&CNS, Sarajevo, 2011.,
- Hunter, R.J., „Pastoral Counseling“. Dictionary of Pastoral Care and Counseling, Abingdon Press, Nashville, 2005.,
- Husejn Omerspahić, *40 Kudsî hadisa*, El-Kalem, Sarajevo, 1997.,
- Ibrahim Džananović, O imamu i džematu, *Muallim*, Ilmija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1994., br. 26,
- Ivan Šarčević, *Mogu li govoriti s vama?*, Pastoralno savjetovanje i praćenje u poratnom vremenu, Bosna franciscana 12 (2000.),
- Mustafa Jahić, Allahova lijepa imena, *Takvim*, Rijaset Islamske zajednice u BiH, Sarajevo, 2008.,

- Nazila Isgandarova, „Effective Islamic Spiritual Care: Foundations and Practices of Imams and Other Muslim Spiritual Caregivers“, Theses and Dissertations (Comprehensive), Paper 1117., Wilfrid Laurier University, Canada, 2011.,
- Orhan Jašić, Zuhdija Hasanović: Slijepi u islamu, Pregledni znanstveni članak, *JAHR*, sv. 4., br. 7., 2013.,
- Rešid Hafizović, *Temeljni tokovi sufizma*, Bemust, Sarajevo, 1999.,
- Yvonne Haddad, Adair Lummis, *Islamic Values in the United States: A Comparative Study*, Oxford University Press, New York, 1987.,
- Veroff Joseph, Elizabeth Douvan, Richard A. Kulka, *Mental Health in America: Patterns of Help-Seeking from 1957-1976*, Basic Books, New York, 1981.,
- Wang, P.S., Berglund P.A., and R.C. Kessler, “Patterns and Correlates of Contacting Clergy for Mental Disorders in the United States.” *Health Services Research* 38/2., 2003.,
- Zekijuddin Abdulazim el-Munziri, *Muslimova zbirka hadisa (sažetak)*, El-Kalem, Sarajevo, 2004.

دامر بابايتش

النصح عمل ديني تطبيقي

تتناول المقالة مسألة النصح كوجه من وجوه العمل الديني والذي هو موجود منذ أول مخلوق بشري في الأرض غير أن أحدا لم يسمه لحد الآن بهذا الاسم أو على الأقل لم يعرفه بمعنى التعريف الحديث الذي يضم مدارك علم النفس وعلم الاجتماع والطب النفسي وغيرها من العلوم الإنسانية والطبية. إن ما يفرق بين النصح الديني التطبيقي وغيرها من أشكال النصح وطب النفس هو دور الناصح ومسؤوليته وذلك بالإضافة إلى الفهم والتعبير عن العلاقة الدينية التطبيقية، لأن النصح من هذا النوع يقدم فهم الحياة والدين والصلة بينهما. ومن المشار إليه في المقالة أيضا الدور الهام الذي تلعبه في هذا السبيل صفات الناصح.

Mr. Sci. Damir Babajic

Theological and Practical Work - Consulting

Summary

The author discusses one aspect of theological and practical work i.e. the theological and practical advice, which has existed since the time of the first man on Earth, but no one, so far, named it so, at least not in the sense of the modern definition that includes intertwining with knowledge of psychology, sociology, psychiatry and other humanities and medical sciences. What distinguishes the theological and practical advice from other forms of counseling and psychotherapy is the role and responsibility of advisors as well as understanding and expression of theological and practical attitude, because this type of counseling offers connection and understanding of life and faith. The paper highlights a very important role and characteristics of those who, in this form of practical activity, invite and consult.

Poslanikova, s.a.v.s., pažnja prema životinjama

hfz. mr. Adnan Srebrenica

hfzadnan.srebrenica@hotmail.com

Sažetak

Odgoj i moral posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., dovedeni su do savršenstva. Stoga je on za vjernike *usvetun hasene* – savršeni uzor prema kome oni uređuju i usklađuju svoj život. Svojim praktičnim, ali i verbalnim sunnetom on na naj-suptilniji način odgaja svoje savremenike na putu apsolutnog dobra. On daje najljepše primjere i upute kako se odnositi prema Uzvišenom Allahu, prema ljudima općenito, ali i ostalim Allahovim stvorenjima. U ovom radu predstaviti ćemo njegovu pažnju prema životinjama, a budući da je on *poslana milost*, ta pažnja bila je na najvišem nivou. Analizom njegovog života uočiti ćemo bezuvjetnu pažnju i milost prema toj vrsti Allahovih stvorenja, te brigu o njihovoj kvalitetnoj ishrani, jer one su preuzeti emanet Allahovog namjesnika na Zemlji. Ljubav, pažnja i milosrđe prema njima može da bude put ka Allahovoj milosti. S druge strane, Vjerovjesnik, s.a.v.s., zabranjuje svaki vid ponižavanje, ugnjetavanja, izrabljivanja, ili, pak, bespravnog ubijanja životinja, jer to je put koji može da čovjeka odvede u propast.

Ključne riječi: pažnja prema životinjama, milost prema životinjama, ishrana životinja, uznemiravanje životinja, mučenje životinja, bespravno ubijanje životinja.

Uvod

Allahov Poslanik, s.a.v.s., osoba je koja je svim svojim bićem nastojala zaštititi one slabije, ugrožene i obespravljene, a društvo u kojem je ži-

vio bilo je prepuno takvih. Allahovom voljom njegov odgoj doveden je do savršenstva, te je, prije svega, svojim praktičnim primjerom pokazao kako štititi pravo svake osobe. U vremenu kada su osnovna ljudska prava bila gotovo u potpunosti pogažena, on je pružao utjehu siromahu, bio zaštitnik siročadi, vratio dostojanstvo majci, kćerci i surpuzi, te bio gorljivi zagovornik morala i moralnog ophođenja. Budući da je on *poslana milost*, poučio nas je kako da se na najljepši način ophodimo i prema ostalim Allahovim stvorenjima, naročito životinjama.

Kao Allahov odabranik, Muhammed, s.a.v.s., znao je da svako živo biće ima svoju svrhu postojanja, pa tako i životinje, i bez obzira da li se radilo o ribama, pticama ili sisarima, biljojedima ili mesojedima, kičmenjacima ili beskičmenjacima, sve je stvoreno sa određenom svrhom i ciljem, što čovjek ni u kom slučaju ne smije remetiti. Sjetimo se samo narušavanja prirodnog sklada u Evropi kada su mačke masovno ubijane i kada je rezultat toga bio pojava kuge koja se smatra jednom od najrazornijih pandemija u povijesti čovječanstva. „Papa Inocent VIII je tijekom španjolske inkvizicije mačke proglasio zlim bićima pa su, u sklopu inkvizicije, spaljene tisuće mačaka. Rašireno ubijanje mačaka koje je potaknula Katolička crkva dovelo je do zastrašujućeg povećanja populacije štakora koji su doprinijeli širenju kuge.“

Možda najočitiji primjer iz novije historije, u kome se jasno vidi koliko čovjek svojim djelovanjem može poremetiti prirodni sklad koji je uspostavio Uzvišeni Allah, jeste istrebljenje vukova u američkom nacionalnom parku Yellowston. Naime, prije sedamdeset godina sjeverozapadni vukovi su u ovom parku lovljeni do istrebljenja. Pogrešno su smatrani velikom opasnošću za posjetioce parka, te su eliminisani od strane rendžera. Uklanjanje ključnog predatora imalo je ogroman utjecaj na hranidbeni lanac i drastično promijenilo razinu flore i faune u Yellowstonu, te poremetilo cjelokupan ekosistem parka.

S obzirom na činjenicu da vuk nije bio prisutan u parku, broj losova se povećao. Budući da nisu imali drugih predatora osim puma i grizlija, u zimskom periodu nisu se mnogo kretali, te su jeli mlade vrbe koje su

1 <http://www.index.hr/ljubimci/clanak/ovo-vjerojatno-niste-znali-nekoliko-cinjenica-o-usponima-i-padovima-macke-kroz-povijest/715979.aspx>

direktno potrebne za opstanak dabra u zimskom periodu, tako da se populacija dabra svela samo na jednu. Kada su vukove 1995. godine ponovo počeli vraćati u park, ekosistem se počeo oporavljati i ličiti na onaj prije kobne 1930. godine. Vukovi konstantnim proganjanjem losove drže u pokretu, te oni nemaju vremena da intenzivno brste vrbe, što ovom stablu omogućuje da nesmetano raste, a ujedno i dabrovima omogućuje da se razmnožavaju. Budući da se kolonije dabrova šire, oni grade brane, te nastaju nove bare koje nastanjuju ribe, a osim toga visoke vrbe pružaju stanište pticama itd.²

Povratak vukova doveo je do onoga što se naziva *trofička kaskada* - fenomen gdje prisutnost predatora mijenja broj i ponašanje svog plijena, što uveliko utječe na cjelokupan ekosistem. Vegetacija je poboljšana, a biljni i životinjski svijet je u konstantnom porastu.

U nastavku rada analizirat ćemo sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., te nastojati predstaviti njegov odnos prema životinjama. Naša pažnja bit će usmjerena na osnovna prava životinja, poput prava na ishranu i njegu, zabranu uznemiravanja, izrabljivanja, mučenja i bespravnog ubijanja, ali prije svega nešto ćemo kazati o važnosti milosti i blagosti kao univerzalnih moralnih karakteristika koje su uveliko potrebne i u odnosu prema životinjama.

Milost prema životinjama

Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je pravo oličenje milosti i tu milost je prenosio na one oko sebe podstičući ih i riječju i djelom na ovo plemenito svojstvo. U hadisu koji se prenosi od Abdullaha b. Amra, r.a., stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: „Milostivi će Svoju milost ukazati onima koji budu imali milosti prema drugima. Budite milostivi prema onima koji su na Zemlji pa će prema vama biti milostiv Onaj Koji je na nebesima.“³

Osim toga, Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao vrhunsku odliku čovjeka ističe blagost i onaj ko bude uskraćen ove Božije blagodati zaista je pravi gubitnik, o čemu Vjerovjesnik, s.a.v.s., veli: „Kome bude data blagost, dat

2 Vidi više: <http://www.yellowstonepark.com/wolf-reintroduction-changes-ecosystem/>

3 Siġistāni, (Al-) Abū Dāwūd Sulaymān Ibn Aš'ās, *Sunan Abū Dāwūd*, prijevod: Mahmut Karalić, El-Keli-meh: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar, 2012., hadis br. 4936.

mu je dio dobra, a kome bude uskraćena blagost, uskraćen mu je dio dobra.“⁴

Budući da je blagost jedna od osobina Uzvišenog Allaha, Poslanik, s.a.v.s., na ovaj način kod svojih sljedbenika želi izazvati želju za postizanjem ovog plemenitog svojstva, koje bi trebalo da bude vrlina svakoga onoga ko je svjestan propisa svoje vjere i prosvjetljen njenim blistavim usmjerenjem.

Spomenute dvije osobine, milost i blagost, uveliko su prisutne i kada je u pitanju odnos Poslanika, a.s., prema životinjama. On od svojih savremenika traži da se na najljepši način odnose prema onome što im je Uzvišeni Allah dao u emanet. Onima koji na tom putu pokažu milost, Vjerovjesnik, s.a.v.s., obećava najljepšu nagradu. Objasnjavajući ashabi-ma vrijednost milosti prema životinjama Poslanik, s.a.v.s., rekao je: „Dok je jedan čovjek išao putem, obuzela ga je žeđ pa je našao jedan bunar, spustio se do njega i napio, a potom izašao. Utom je vidio psa kako dahće i od silne žeđi jede vlažno tlo. – ‘I ovoga psa je uhvatila ista ona žeđ kakva je bila uhvatila mene!’ – rekao je čovjek te se spustio u bunar, napunio vodom svoju cipelu i stavio je u usta te tako iznio vodu i njome napojio psa. Allah mu je zahvalio za to i oprostio mu grijeh.“ – „Božiji Poslaniče“ – upitali su ga – „zar ćemo i za takve stvari biti nagrađeni?!“ „Za svaku živu jetru (dobročinstvo prema živim bićima) ima nagrada!“ – kazao je on.⁵

Na ovakav način Allahov Poslanik, s.a.v.s., uspio je odgojiti generaciju koja je bila primjer u dobru i pravo oličenje milosti. Jedan od slučajeva u kojem se to posebno oslikava je primjer cijenjenog ashaba Ebu Derda’a, r.a., koji je imao devu kojoj se obraćao pred smrt govoreći: „O devo, nemoj me tužiti svome Gospodaru, jer te zaista nisam pretovario iznad tvoje moći.“⁶

Pažnju, milost i blagost Allahov Poslanik, s.a.v.s., posebno je izražavao prema životinjama koje su bile u njegovom posjedu, a poznato je da je posjedovao konje, deve, mazge, magarce i ovce, što su učenjaci hadisa

4 Tirmidī (At-), Abū Isā, *Ġāmi‘ as-Sunan*, prijevod i komentar: Mahmut Karalić, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik, 1999., tom V, str. 207.

5 Munziri (Al-), Zekijjuddin Abu Muhammad, *Muslimova zbirka hadisa*, sažetak, preveli: Muhamed Mrahorović i dr., El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 668.

6 Siba’i, Mustafa, *Fenomeni islamske civilizacije*, Bihać, 2005., str. 135.

uredno zabilježili pa čak i pojedina imena životinja koje je posjedovao, poput konja Es-Sekb, za kojeg kažu da je prvi konj kojeg je Vjerovjesnik, s.a.v.s., imao u vlasništvu, ili pak mazge Duldula, magarca Ufejra itd.⁷

Briga o ishrani životinja

Pravilna ishrana domaćih životinja, znači zadovoljenje svih njihovih potreba u hranljivim materijama, a to se postiže dobro izbalansiranim obrokom, što podrazumijeva ne samo osiguranje određenih količina tih materija već i odgovarajući odnos među njima. Posebno je važno voditi brigu o životinjama koje se koriste za rad, iako moramo biti iskreni, sve je manje takvih, jer su ih mašine uveliko zamijenile i to do te mjere da ima naših sela na kojima više ne možete naći niti jednog konja, a nekada je rad na polju bio nezamisliv bez te plemenite životinje.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranjivao je izgladnjivanje životinja, te njihovo izlaganje slabosti i nemoći. Od Sehla b. Hanzalije, r.a., prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jednom prilikom prošao pored kamile kod koje su se (zbog mršavosti) leđa skoro spojila sa trbuhom, pa je kazao: „Bojte se Allaha u pogledu ovih životinja, koje ne mogu govoriti. Kada ih jašete, neka su site, i kada ih jedete, neka su debele.“⁸

Također se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jednom prilikom ušao u vrt nekog ensarije i vidio devu. Pošto je ugledala Vjerovjesnika, s.a.v.s., deva je zacvilila i iz očiju su joj potekle suze. Vjerovjesnik, s.a.v.s., joj je prišao, pomilovao je po ušnoj kosti i ona je prestala plakati. Potom je upitao: „Ko je vlasnik ove deve? Čija je ovo deva?“ Dođe neki mladić, ensarija, i reče: „Moja, Allahov Poslaniče.“ On mu reče: „Zar se ne bojiš Allaha u vezi s ovom životinjom koju ti je Allah podario? Požalila mi se da je izgladnjuješ i da je pretovaraš.“⁹

Nepažnja, izgladnjivanje i mučenje životinja može biti čak uzrok i Allahove kazne na budućem svijetu. Od Abdullaha b. Omera, r.a., prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: „Jedna je žena kažnjena zbog mačke: držala ju je zatvorenu sve dok nije uginula, pa je zbog nje ušla u

7 Vidi više: Ibn Kajjim el-Dževzije, *Ahiretska opskrba*, prijevod: Ahmed Purdić, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2006., str. 106-107.

8 Siġistāni, (Al-) Abū Dāwūd Sulaymān Ibn Aš'ās , op. cit, hadis br. 2548.

9 Ibid, hadis br. 2549.

vatru, jer kada ju je zatvorila nije je ni hranila ni pojila, a niti ju je pustila da jede zemljine kukce i gmizavce.¹⁰

Na osnovu ovih i drugih hadisa muslimanski pravници su razvili propise koji se tiču humanog postupanja prema životinjama. „Odredili su da je izdržavanje životinje dužnost njenog vlasnika, a ako on to odbije, biva prisiljen da je proda ili da je izdržava, ili da je oslobodi na mjestu na kojem će moći sama da nađe svoju hranu i svoju sigurnost, ili da je zakolje ako je od jestivih životinja. Čak su otišli dalje od ovoga, pa su neki od njih rekli: Ako slijepa mačka nađe utočište u nečijoj kući, taj je dužan da je izdržava jer ona nije u stanju sama da ode.“¹¹

Praksu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u odnosu prema životinjama slijedili su i vladari poslije njega, te su neki čak izdavali fermene u kojima bi podsticali na milost prema životinjama, a zabranjivali njihovo mučenje i ugnjetavanje. Pojedinci su čak osnivali vakufe kako za liječenje bolesnih životinja, tako i vakufe za brigu o iznemoglim i starim životinjama. Tako je u Damasku bio vakuf za konje koji se zvao *Zeleni pašnjak*. To je bio vakuf za iznemogle i stare konje čiji ih vlasnici nisu željeli izdržavati jer su bili beskorisni. Oni su čuvani na ovom prostoru dok ne uginu, a to je najčešće bilo od starosti. Ovakav postupak nam uveliko liči na članak 6. *Univerzalne deklaracije o pravima životinja* u kojem se kaže: *Svaka životinja koju je čovjek odabrao za društvo ima pravo živjeti svoj prirodni vijek. Napuštanje životinja je svirep i ponižavajući zločin.*¹²

U Damasku je, također, postojao vakuf gdje su se zbrinjavale i hranile mačke. „U kući koja je bila namijenjena njima, znalo se sakupiti stotine ugojenih mačaka kojima se donosila hrana svakim danom dok one tu bivaju, a kretale su se samo da se razgibaju ili šetaju.“¹³

U tradiciji našeg naroda uveliko je prisutna briga o ishrani životinja, ne samo domaćih nego i onih koje žive u našoj neposrednoj blizini poput ptica, riba, ili pak mrava. O ishrani ptica se posebno vodilo računa u zimskom periodu kada su one posebno ranjive i kada im je pristup uobičajenoj ishrani poprilično nedostupan. Oni koji su željeli poseban sevap

10 Munziri (Al-), op. cit., str. 667.

11 Siba'i, Mustafa, op. cit., str. 132.

12 *Univerzalna deklaracija o pravima životinja*, UNESCO, Pariz, 1978.

13 Siba'i, Mustafa, op. cit., str. 134.

išli su do rijeka i bacali hljeb hraneći ribe. A naročito plemenitim djelom se smatralo hranjenje mrava, te su oni koji su željeli Božije zadovoljstvo išli od njive do njive tražeći nastambe mrava i hranili ove zajednice. To je, uostalom, bila praksa i časnih ashaba, r.a., jer se prenosi da je Adijj b. Hatim, r.a., mrvio hljeb mravima i govorio: „Oni su naše komšije i mi im dugujemo njihova prava.“¹⁴

Zabrana zlostavljanja i mučenja životinja

U članu 3. Univerzalne deklaracije o pravima životinja stoji: „*Ni jedna životinja ne smije biti izložena zlostavljanju i svireposti...*“¹⁵

Treba napomenuti da je UNESCO ovu deklaraciju proklamovao tek 1978. godine, dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prije više od četrnaest stoljeća zabranjivao zlostavljanje i mučenje životinja. Pod zlostavljanjem životinja podrazumijeva se svako postupanje ili nepostupanje sa životinjama kojim se namjerno ili iz nehata izaziva bol, patnja, strah, stres, povreda, narušava genetska cjelovitost životinje i izaziva smrt. U tom smislu možemo govoriti o dvije vrste zlostavljanja:

- fizičko zlostavljanje poput batinjanja, bičevanja, prisiljavanja na težak rad i sl.
- psihičko zlostavljanje poput uznemiravanja, izazivanje straha, razjarivanje životinje primjenom fizičke sile, onemogućavanje životinji da zadovolji svoje osnovne potrebe u ponašanju i dr.

U predislamsko doba Arapi su praktikovali da od živih deva i krava otkidaju dijelove mesa i da to kuhaju i jedu. Takvu praksu je Poslanik, s.a.v.s., zatekao kod Medinelija kada je učinio Hidžru, što je istog trena zabranio rekavši: „Ono što se otkine od žive životinje je poput strvi.“¹⁶

Allahov Poslanik, s.a.v.s., osuđuje bilo kakav oblik zlostavljanja životinja, a naročito ono koje izaziva fizičke ozljede. Jednom prilikom je Abdullah b. Omer, r.a., prošao pored grupe mladića koji su svezali kokoš i gađali je. Kada su ga ugledali razišli su se. Na to je Ibn Omer, r.a., rekao:

¹⁴ Ibid., str. 135.

¹⁵ *Univerzalna deklaracija o pravima životinja*, UNESCO, Pariz, 1978.

¹⁶ Siğistānī, (Al-) Abū Dāwūd Sulaymān Ibn Aš'ās, op. cit., hadis br. 2858.

„Ko je ovo učinio? Uistinu je, Vjerovjesnik, s.a.v.s., prokleo onoga ko je ovako uradio.“¹⁷

Poslanik, s.a.v.s., također je zabranio bilo kakav odraz grubosti prema životinjama, poput žigosanja ili druge vrste obilježavanja. Džabir, r.a., prenosi da je neko prošao pored Vjerovjesnika, s.a.v.s., na magarcu koji je bio žigosan po licu, pa je rekao: „Zar vam nije poznato da sam ja prokleo onoga koji žigoše životinje po licu i onoga ko ih udara po licu? To je zabranjeno.“¹⁸

Prenosi se da su predislamski Arapi ponekad prilikom klanja životinje rezali samo kožu bez presijecanja vratnih žila, što je Poslanik, s.a.v.s., strogo osudio nazvavši to šejtanskom vrpcom. Tako Ibn Isa i Ebu Hurejre, r.a., prenose da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio klanje šejtanskom vrpcom. Dok je Ibn Isa dodao: „To je klanje kod kog se prereže samo koža, a ne vratne žile, i onda se tako ostavi dok ne uquine.“¹⁹

Već smo spomenuli da zlostavljanje životinje, pored fizičkog, može biti i psihičko, što ni u kom slučaju nije dozvoljeno. Tako se od Imrana b. Husajna, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tokom jednog putovanja čuo kako neko proklinje pa je upitao: „Kakvo je ono proklinjanje.“ Pa su rekli: „Ono ta i ta žena proklinje svoju devu.“ Potom Poslanik, s.a.v.s., reče: „Skinite tovar s nje, jer je ukleta.“ Te su skinuli tovar s nje. „Kao da sada gledam u nju: bila je to deva smeđe boje.“²⁰

Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije volio proklinjanje, bez obzira da li se radilo o ljudima ili u ovom slučaju o životinjama, jer je kletva jedan vid dove i ako ona bude primljena kod Allaha, dž.š., može da bude uzrok nečije propasti.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., čak je i prilikom klanja i žrtvovanja životinja tražio da se životinja ne muči, te zahtijevajući da se prije početka klanja nož dobro naoštiri i da se klanje obavi uredno i precizno. Tako je jednom prilikom plemeniti Poslanik, s.a.v.s., naišao pored čovjeka koji se spremao da zakolje ovcu. Nakon što ju je oborio na zemlju, uzeo je

17 Buḥārī (Al-), *Buharijina zbirka hadisa*, sažetak, preveo: Mehmedalija Hadžić, El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 884.

18 Siġistāni, (Al-) Abū Dāwūd Sulaymān Ibn Aš'ās, op. cit., hadis br. 2564.

19 Ibid., hadis br. 2826.

20 Ibid., hadis br. 2561.

nož i počeo ga oštriti. Kada je vidio taj grubi i bezosjećajni postupak, plemeniti Poslanik, s.a.v.s., ga je upozorio riječima: „Zar želiš da ubiješ životinju više puta? Nisi li mogao naoštriti svoj nož prije nego si je oborio na zemlju?!“²¹

Zabrana uznemiravanja životinja

Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je uznemiravanje životinja, a naročito onih koje se brinu o svojim mladuncima. U predislamsko doba Arapi su praktikovali da pred polazak na put odu do gnijezda u kome leži ptica te da je istjeraju iz njega. Ako bi ptica odletjela na desnu stranu to je bio dobar znak, te bi osoba mogla da krene na put. Međutim ukoliko bi ptica odletjela na lijevu stranu, to je bio loš znak te bi osoba odustajala od putovanja. Ovakvu praksu Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je prije svega što je predstavljala sujevjerje, ali i iz razloga što nije dozvoljavao da se ptice uznemiravaju. U tom smislu od Ummu Kurz, r.a., prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: „Ne dirajte ptice, ostavite ih u njihovom gnijezdu...“²²

Ptice, iako su kao i svaki drugi roditelji usmjerene ka podizanju potomstva, zbog određenih okolnosti mogu da napuste svoja gnijezda. Najčešći razlozi napuštanja gnijezda su zbog napada predatora, vremenskih neprilika, poput kiša i poplava, ali i zbog ljudskog uznemiravanja, čega je Vjerovjesnik, s.a.v.s., uveliko bio svjestan te je to zabranio. Osim toga, Vjerovjesnik, s.a.v.s., posebno je zabranio da se ptice uznemiravaju uzimanjem mladunaca. Tako Abdurrahman b. Abdullah prenosi da je njegov otac kazao: „Bili smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na jednom putovanju. On je izišao radi fiziološke potrebe, a mi smo ugledali crvenoglavu pticu (hummera) koja je imala dvoje ptičadi. Uzeli smo ptičad, a hummera je došla i počela uznemireno letjeti. Kada je došao Vjerovjesnik, s.a.v.s., je upitao: „Ko je nanio bol ovoj ptici uzevši joj ptičad, vratite joj ih.“ Potom ugleda spaljen mravinjak i reče: „Ko je ovo spalio!“

²¹ Hākīm (Al-), *Mustadrak' alā aš-šahiḥayn*, Dar Al-Kutub Al-Ilmijje, Bejrut, 2002., hadis br. 7570.

²² Siġistānī, (Al-) Abū Dāwūd Sulaymān Ibn Aš'ās, op. cit., hadis br. 2835.

– „Mi.“ – odgovorismo, a on kaza: „Niko nema pravo kažnjavati vatrom osim Gospodara vatre.“²³

Ptice su veoma posvećene svojim potomcima. Gotovo u pravilu oba roditelja vode brigu o potomstvu, vrlo savjesno i odgovorno, naročito dok su ptići u gnijezdu. Poslije izlaska iz gnijezda, mladi, poznati kao žutokljunci, još uvijek nisu sposobni da se samostalno hrane, te roditelji još neko vrijeme nastavljaju da se brinu o njima, a koliko će ta briga da traje, ovisi od vrste do vrste. U spomenutom hadisu očito je da su ashabi ptičad izvadili iz gnijezda, te je razumljiva uznemirenost njihove majke, čiju je nemoć prepoznao Allahov Poslanik, s.a.v.s., te naredio ashabima da vrate njene mlade.

Brojni su primjeri iz života Vjerovjesnika, s.a.v.s., u kojima se da prepoznati njegova briga o životinjama i zabrana uznemiravanja. Tako se prenosi da kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo sa ashabima da obavi hadž, iz Medine je izišao u ihramu. Kada su stigli do mjesta zvanog Usaje, vidio je jednu gazelu kako ležeći spava u hladu jednog drveta. Poslanik, s.a.v.s., naredio je jednom od svojih ashaba da stane na tom mjestu i pripazi na nju dok ne prođe cijela karavana, kako je niko ne bi uznemirio.²⁴

Zabrana bespravnog ubijanja životinja

Uzvišeni Allah je čovjeka učinio *halifom* – namjesnikom i u emanet mu povjerio Zemlju i one koji su na njoj. Stoga je čovjeku strogo zabranjeno da narušava zakon i savršeni poredak kojeg je Allah uspostavio, a kao Božiji odabranik, dužan je da vodi brigu o drugim stvorenjima na Zemlji, jer i njihovi svjetovi su svjetovi poput naših: *Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas – u Knjizi Mi nismo ništa izostavili – i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim.*²⁵

Potom nas Allah, dž.š., upozna je da i ti drugi svjetovi slave, hvale i klanjaju se Gospodaru svjetova: „*Zar ne znaš da se i oni na nebesima i oni*

23 Ibid., hadis br. 5262.

24 Nasā'ī (An-), Aḥmad Ibn' Āli, *Sunan an-Nasā'ī*, translated in english by Naṣir ad-Dīn al-Ḥaṭṭāb, Maktaba Dar as-Salām, Riyāḍ 2007., hadis br. 2820.

25 El-En'am, 38. Prijevod kur'anskih ajeta naveden prema: *Kur'an s prevodom*, preveo: Besim Korkut, Komplex Hadimu-l-Haremejn, Medina, 1992.

*na Zemlji Allahu klanjaju, a i Sunce, i Mjesec, i zvijezde, i planine, i drveće, i životinje, i mnogi ljudi, a mnogi i kaznu zaslužuju. A koga Allah ponizi, niko ga ne može poštovanim učiniti; Allah ono što hoće radi.*⁴²⁶

Ubijanje je jedan od glavnih uzroka nereda na Zemlji i remećenja božanskog sistema u prirodi. Stoga ga je islam sveo na minimum i dozvolio samo radi nužde, potrebe i zaštite božanskog poretka u svemiru. Od muslimana se traži čak i kada kolje životinje da ih kolje sa *Bismillom*. Time se priznaje da čovjek nema pravo nikome oduzeti život i zato spominjući Allahovo ime, on traži dozvolu da u ime Onoga ko je dao život i uzme taj život. Zbog svega spomenutog Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je bespravno ubijanje životinja, a naročito ako je to urađeno iz zabave, rekavši: „Ko ubije vrapca iz zabave, vrabac će na Sudnjem danu doći Allahu vičući: ‘Gospodaru, taj i taj me ubio iz zabave, a nije me ubio radi neke koristi.’“²⁷

Želeći skrenuti pažnju na pogubnost bezrazložnog ubijanja Allahovih stvorenja, Allahov Poslanik, s.a.v.s., navodi primjer jednog od bivših vjerovjesnika koji je uništio mravlju nastambu samo zato što ga je ugrizao jedan mrav, za što ga je Uzvišeni Allah ukorio. Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: „Nekog od ranijih vjerovjesnika ujeo je mrav, pa je on naredio i to mravlje naselje je spaljeno. Potom mu je Allah objavio: *Zar zato što te je ugrizao jedan mrav, ti spali jednu čitavu zajednicu koja veliča Allaha.*“²⁸

Analizirajući hadise Vjerovjesnika, s.a.v.s., uočavamo da je većinu životinja i insekata zabranjeno ubiti, poput mrava, pčela, žaba, ptica itd. Ove i slične vrste životinja dozvoljeno je ubiti samo u slučaju ako nas uznemiravaju i ne možemo ih se riješiti osim uništenjem, prilikom čega treba voditi računa da u tome ne pretjeramo. Neke vrste životinja, koje inače mogu da načine štetu čovjeku, Poslanik, a.s., ipak je dozvolio da se ubijaju poput: zmije, gavrana, miša, psa koji ujeđa i jedne vrste sokola.

U okviru ovog poglavlja svakako treba spomenuti i pitanje lova. Kur'an i sunnet uveliko tretiraju ovu temu, na osnovu čega su islamski učenjaci razvili mnoštvo različitih propisa koji se odnose kako na lovca, tako i na

26 El-Hadždž, 18.

27 Aḥmad, Bin Ḥanbal Aš-Šaybāni, *Al-Musnad*, Al-Maktab al-islāmī, Bejrut, 1983. hadis br. 18651.

28 Buhari (Al-), op. cit., str. 571.

lovinu, ali i sredstva kojima se taj lov realizuje. Međutim naša tema nije lov i stoga nećemo ulaziti u detalje, ali je veoma važno naglasiti da islam ne dozvoljava lov iz zabave ili tzv. sportski lov. Savremeni islamski učenjak dr. Jusuf el-Karadavi, o tome vrlo jasno kaže: „Islam preporučuje da se čovjek ne bavi lovom samo iz zabave i da životinjama oduzima život, a da pri tome njihovo meso ne kani koristiti za hranu, ili ih ne iskoristiti na neki drugi način.“²⁹

Zaključak

Analizirajući život posljednjeg Allahovog Poslanika, s.a.v.s., uočiti ćemo bezuvjetnu ljubav i pažnju prema životinjama, brigu o njihovoj kvalitetnoj ishrani, zabranu pretjeranog rada, mučenja, te bespravnog ubijanja. Kao Allahov odabranik, Muhammed, s.a.v.s., znao je da svako živo biće ima svoju svrhu postojanja i da je sve stvoreno sa određenom svrhom i ciljem. Stoga, Vjerovjesnik, s.a.v.s., svojim praktičnim primjerima i uputama pokazuje kako da se na najljepši način ophodimo prema onome što nam je Uzvišeni Allah dao u emanet. On od svojih savremenika zahtijeva da se prema životinjama ophode blago i obazrivo, da ih ne izgladnjuju i ne opterećuju preko njihovih mogućnosti, nego da budu saosjećajni. Zabranjuje im da ih proklinju, napuštaju, uznemiravaju, zlostavljaju, bilo na psihičkoj ili fizičkoj osnovi. Upućuje ih na konstantnu milost prema životinjama pa makar se radilo i o žrtvovanju, kada je tražio da ashabi to obave brzo, uredno i precizno. Na osnovu navedenog jasno se da zaključiti da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., začetnik u borbi za prava životinja, te da njegov način ophođenja prema životinjskom svijetu predstavlja pogodnu platformu za razvijanje najljepšeg odnosa prema ovoj vrsti Allahovih stvorenja.

29 Qaradawi (Al-), Yusuf, *Halal i haram u islamu*, preveli: Džemaludin Latić i Seid Smajkić, El-Kelimeh, Novi Pazar, 1997., str. 105.

Literatura

- Aḥmad, Bin Ḥanbal Aš-Šaybānī, *Al-Musnad*, Al-Maktab al-islāmī, Bejrut, 1983.
- Buḥārī (Al-), *Buharijina zbirka hadisa*, sažetak, preveo: Mehmedalija Hadžić, El-Kalem, Sarajevo, 2004.
- Ḥākim (Al-), *Mustadrak'alā aš-ṣaḥīḥayn*, Dar Al-Kutub Al-Ilmijje, Bejrut, 2002.
- Ibn Kajjim el-Dževzije, *Ahireska opskrba*, prijevod: Ahmed Purdić, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2006.
- Korkut, B., *Kur'an sa prevodom*, Kompleks Hadimu-i-Haremejn-š-Šerifejni-l-Melik Fahd za štampanje Mushafi Šerifa, Medina Munevvera, 1992.
- Munziri (Al-), Zekijuddin Abu Muhammad, *Muslimova zbirka hadisa*, sažetak, preveli: Muhamed Mrahorović i dr., El-Kalem, Sarajevo, 2004.
- Nasā' ī (An-), Aḥmad Ibn 'Ālī, *Sunan an-Nasā' ī*, translated in english by Našir ad-dīn al-Haṭṭāb, Maktaba Dar as-Salām, Riyāḍ 2007.
- Qaradawi (Al-), Yusuf, *Halal i haram u islamu*, preveli: Džemaludin Latić i Seid Smajkić, El-Kelimeh, Novi Pazar, 1997.
- Siba'ī, Mustafa, *Fenomeni islamske civilizacije*, Bihać, 2005.
- Siğistānī, (Al-) Abū Dāwūd Sulaymān Ibn Aš'ās, *Sunan Abū Dāwūd*, , prijevod: Mahmut Karalić, El-Kelimeh: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar, 2012.
- Tirmidī (At-), Abū 'Isā, *Ġāmi' as-Sunan*, prijevod i komentar: Mahmut Karalić, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik, 1999.
- *Univerzalna deklaracija o pravima životinja*, UNESCO, Pariz, 1978.
- www.index.hr
- www.yellowstonepark.com

عدنان سربريتسا

عناية النبي صلى الله عليه وسلم بالحيوانات

تخلق النبي صلى الله عليه وسلم بأخلاق وآداب كاملة ولذا فهو أسوة حسنة للمؤمنين ينسقون وفقها عيشتهم. وفي هذه المقالة ألقى المؤلف الضوء على عنايته بالحيوانات ونظرا إلى أنه رحمة منزلة للعالمين فقد كانت تلك العناية على المستوى الأعلى. قد يكون حب الحيوانات والعناية بها والرحمة لها سببا من أسباب رحمة الله لأصحابها. هذا من ناحية ومن ناحية أخرى فقد نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن إهانتها واضطهادها وعن أي نوع من الإساءة لها أو قتلها بغير حق، فقد يكون ذلك سببا من أسباب الهلاك لفاعلها.

Hfz.Mr. Adnan Srebrenica

Prophet's, a. s., Attention to Animals

Summary

Upbringing and morality of the last of Allah's Prophets, Prophet Muhammad, a. s., were brought to perfection. Therefore, for believers he is usvetun hasana - the perfect model according to which they regulate and harmonize their lives. The author of this article illuminates Prophet's attention to animals, and since he was a sent mercy, that attention was on the highest level. Love, attention and mercy toward them may be the path to Allah's mercy. On the other hand, the Prophet, a. s., prohibits any form of humiliation, oppression, exploitation, as well as the illegal killings of animals, because it is a path that can lead man to ruin.

Šah Velijjullah ed-Dihlevi i njegov doprinos islamskoj nauci

Hišam Hafizović

profesor islamske teologije, imam džemata blagaj, MIZ mostar
hisamh79@hotmail.com

Sažetak

Veliki učenjak Indijskog potkontinenta iz 18. stoljeća Šah Velijjullah ed-Dihlevi je začetnik reformatorskih ideja. Karakterišu ga veliko poznavanje islamskih nauka, akribičnost, analitičnost, ali i dobro poznavanje arapskog jezika što mu je omogućilo da piše djela koja će se tada, ali i sada mnogo čitati. Njegova analitičnost se može naročito primijetiti u njegovom djelu *El-Insaf fi bejani esbabi-l-ihtilaf* koje pojašnjava razloge nastanka razilaženja u islamu i čijim smo se prvim poglavljem, između ostalog, u ovom radu pozabavili.

Ključne riječi: Šah Velijjullah ed-Dihlevi, ashabi, razilaženja, mezhebi, Indija, islamska obnova i reforma, *El-Insaf fi bejani esbabi-l-ihtilaf*

Uvod

Obnoviteljska i reformistička misao među muslimanima se pojavljuje intenzivnijim kontaktom sa evropskim kršćanskim narodima i sa svijetom o nestanku muslimanske superiornosti. Godine 1498. portugalski moreplovac Vasco da Gama je oplovivši Afriku došao do Indije. Ona je Evropljanima tada bila posebno važna zbog trgovine začinicima i do nje im je, zbog nastojanja da u toj trgovini zaobiđu posredništvo Osmanlija,

bila potrebna direktna trgovačka ruta. Od tada su Evropljani na prostoru Indije sve prisutniji – prvo u enklavama na obali, a nakon Bitke kod Plasyya 1757. i u unutrašnjosti kada Britanci počinju kolonizaciju potkontinenta. Muslimani Indije su ovakvim razvojem događaja među prvima došli u intenzivniji kontakt sa evropskim narodima, te se na tom prostoru obnoviteljske ideje pojavljuju ranije. Najznačajniji takav primjer je Šah Velijjullah ed-Dihlevi i njegovo učenje.

Šah Velijjullahov život

Ahmed Velijjullah ibn Abdurrahim ibn Vedžihuddin, poznatiji kao Šah Velijjullah ed-Dihlevi je revolucionarni indijski mislilac i tradicionist. Bio je prvo dijete Šaha Abdurrahima el-Umerija iz Delhija; rođen je 1703. godine u Delhiju, četiri godine prije Avrangzibove smrti. Bijaše dijete sazrelo prije vremena, koje je znalo Kur'an napamet već sa sedam godina; svoje studije tradicionalnih i racionalnih znanosti završio je u 15. godini pod upravljanjem svoga oca. Nakon očeve smrti, 1719. godine naslijedio je upravljanje Rahimijje medrese, vjerske srednje škole koju je Šah Abdurrahim osnovao u Delhiju. Taj zavod je kasnije dao mnogo sjajnih učenjaka i bio je preteča čuvenog Daru-l-uluma iz Deobanda.

Godine 1730., Šah Velijjullah ide na hadž. U Hidžazu se zadržao 4 mjeseca. Svoj boravak u Medini iskoristio je za učenje hadisa pred istaknutim učenjacima, kao što su Ebu Tahir el-Medeni, Abdullah ibn Salem el-Besari i Tadžuddin el-Kali, koje je sve vrlo cijenio. Nakon povratka iz Hidžaza provodio je vrijeme pišući i nastavio podučavanje. Umro je 1762. nakon što je napisao više od 40 djela. Ukopan je u porodičnom turbetu pored svog oca i sina Šaha Abdulaziza ed-Dihlevija, koji je također postao čuven kao i on, na groblju Menhdijan u starom Delhiju.¹

Začetnik reformatorskih ideja

“Tokom 12./18. vijeka polusvjesno traganje muslimana u Indiji za novom orijentacijom u tumačenju islama izrazilo se u djelima utjecajnog mislioca Šaha Velijjullaha, iz Delhija. Dok, s jedne strane, Šah Velijjullah nije

¹ Vidi: Smailagić, Nerkez: *Leksikon islama*, Svjetlost, Sarajevo, 1990., str. 123.

napuštao nadu u jednostavnu restauraciju muslimanske vlasti u Indiji (pisao je pisma raznim muslimanskim vladarima da popune političku prazninu; pored ostalih rohilskom generalu Nedžibu ed-Devli i afganistanskom Ahmedu Šahu Abdaliji, koji je pobijedio Marate u ogorčenoj borbi 1174./1761.), on je, s druge strane, izveo novu formulaciju islama na bazi mnogo široj od tradicionalne muslimanske teologije. (...) U tom sistemu, široka, humanistička sociološka baza prepokrivena je doktrinom socijalne i ekonomske pravde po islamskom shvatanju i krunisana sufijским pogledom na svijet.

(...) Šah Velijjullah je ne samo zadržao sufizam već je i svoj sistem krunisao izrazito sufijским tumačenjem vasiona. No, kako je njegov sistem zračio preko velikog dijela Indije posredstvom njegovih učenika i sinova, naročito njegovog najstarijeg sina Šaha Abdulaziza, početkom 13./19. vijeka, element "očišćenja" bio je najjače naglašen u njegovom univerzalnom prilazu, mada ni ortodoksna sufijška tendencija nije bila potpuno odsutna. Ovaj element "očišćenja" religije od neislamskih vjerovanja i prakse i vraćanje pozitivnom učenju islama postali su još izrazitiji kod učenika Šaha Abdulaziza, vatrenog Sejjida Ahmeda iz Rae Barelija, koji je ovu reformističku školu pretvorio u pokret džihada."²

Šah Velijjullah „je bio lučonoša koji je tokom teškog perioda indijske historije pokazao zbuđenim muslimanima Pravi put - put mira i slave. Poslije Velijjullahove smrti, njegova misao prerasta u snažan pokret za oslobođenje muslimana od okova zapadnog imperijalizma pod vodstvom Šaha Ismaila Šahida i Sejjida Ahmeda Barelija."³

„Čovjekoljubiv po naravi, Šah Velijjullah može se nazvati začetnikom modernizma u islamu. Došao je prerano za ideje svoga vremena; bio je to revolucionaran mislilac koji je nastojao, ali bez velikog uspjeha, obnoviti društvenu i ekonomsku strukturu, kao i strukturu vjerske etike islama. Međutim, njegova glavna zasluga je u tome što je širio učenje o tatbiku (pomirbi), koje je sa izuzetnom umješnošću primjenjivao i na

2 Rahman, Fazlur: *Duh islama*, Jugoslavija i Prosveta, Beograd, 1983., str. 280.-281.

3 Šarif, M.M.: *Historija islamske filozofije, s kratkim pregledom drugih disciplina i savremene renesanse u islamskim zemljama II*, August Cesarec, Zagreb, 1990., str. 509.

tako sporna i trnovita pitanja, kao što je pitanje hilafeta i sukoba između teologije i misticizma.”⁴

“Njegova djela, osobito *Hudždžetullahi-l-baliga*, *El-buduru-l-baziga* i *El-fevzu-l-kebir* čitana su s poštovanjem u čitavom islamskom svijetu. Popularnost izvan Potkontinenta može se dijelom pripisati činjenici da je odlično poznao arapski i perzijski jezik, pa je bio rijetka osoba koja je mogla pisati na arapskom s istom lakoćom kao i na vlastitom jeziku. Dakako, temeljita analiza spisa islamskih učenjaka u drugim zemljama jasno pokazuje da je on poštovan više zbog dubine svoga mišljenja i dubokog uvida u pitanja Šerijata. To potvrđuje i porast njegova ugleda posljednjih nekoliko decenija kada je došlo do pokreta za obnovu islamskoga mišljenja.”⁵

Teško je naći uglednijega savremenog učenjaka u muslimanskom svijetu koji se bavi fikhom i hadisom, a da ne navodi Šah Velijjullaha kako bi potkrijepio svoje tvrdnje. Primjerice, Ebu Zehre iz Egipta, autoritet u islamskom pravu, često ga navodi u svojim učenim raspravama o pravnim shvatanjima imama Ebu Hanife. Džemaluddin Kasimi, veliki znalac hadisa iz Damaska, često navodi Šaha Velijjullaha u svojoj slavnoj knjizi *Kava'idu-t-tahdis*, temeljnom djelu o principima hadisa. Ebu Zehre u svojoj učenoj raspravi *El-hadisu ve-l-muhaddisun*, gdje govori o historiji preporoda hadisa u raznim zemljama odaje priznanje Šahu Velijjullahu za izvanredni doprinos u popularizaciji studija hadisa u Indiji i stavlja ga s tim u vezi na čelo liste. Slavni šejhu-l-islam Turske⁶, šejh Muhammed Zahid el-Kevseri, posvetio je čitavo poglavlje Šahu Velijjullahu u svojoj kompilaciji *Mekalatu-l-Kevseri* objavljenoj u Damasku. Muhibbuddin el-Hatib, vođa pokreta za oslobođenje Egipta i dugogodišnji izdavač *El-Fetha* govori o Šahu Velijjullahu u nizu svojih članaka s velikim poštovanjem. Abdu-l-Mun'im en-Nemar, drugi vodeći učenjak u Egiptu i član azharske uleme u svojoj knjizi *Tarihu-l-islami fi-l-Hind*, govori o njemu kao o autoritetu hadisa i tefsira. *El-Muhtarat*, jedno djelo Ebu-l-Hasana Nedvija koje je propisano kao priručnik za srednje škole u Damasku, uključuje izbor iz *Hudždžetullahi-l-baliga*.

4 Smailagić, str. 123.

5 Drugi tom engleskog izdanja Historije islamske filozofije je izdat 1966. godine.

6 Tj. Osmanskog carstva

Najznačajnija knjiga Šaha Velijjullaha ed-Dihlevija *Hudždžetullahi-l-baliga* objavljena je u Egiptu u nizu izdanja i mnogo se čita u arapskim zemljama.⁷

Njegov prijevod Kur'ana *Fethu-r-Rahman bi terdžemeti-l-Kur'an* je jedan od najpreciznijih prijevoda Kur'ana na perzijski, bio je najrašireniji i najkorišteniji prijevod na Indijskom potkontinentu do pojave urdua, a sunnije kojima je perzijski maternji jezik ga i sada koriste.⁸

Šah-Velijjullahovo razumijevanje razilaženja među ashabima i tabiinima

U svom djelu *El-Insaf fi bejani esbabi-l-ihtilaf* (Nepristrasno tumačenje razloga razilaženja) Šah Velijjullah ed-Dihlevi govori o razlozima razilaženja: kod ashaba i tabi'ina u vezi s pitanjem propisa, u mezhebima fikha, između tradicionalista i racionalista, kod prvih i potonjih generacija; i taklidu unutar četiri mezheba.⁹

Svoje djelo započinje uvodom u kojem nakon zahvale Allahu, dželle šanuhu, i salavata na Poslanika, alejhi-s-selam, kaže da je Allah u jednom momentu u njegovo srce spustio mjerilo po kojem je mogao shvatiti svako razilaženje do kojeg je došlo u Poslanikovom, alejhi-s-selam, ummetu i po kojem je mogao shvatiti šta je istina kod Allaha i Njegovog Poslanika. Ovo mjerilo mu je omogućilo da to objasni na način da poslije toga ne bude nikakve sumnje ili nedorečenosti. O razilaženju ashaba i potonjih generacija mu je postavljeno pitanje, te je tako nastala risala: *El-Insaf fi bejani esbabi-l-ihtilaf*. Prvo poglavlje nosi naslov Razlozi razilaženja među ashabima i tabiinima u propisima (el-furu') (*Babu esbabi-htilafi-s-sahabeti ve-t-tabi'ine fi-l-furu'*).¹⁰

Ovdje donosim prijevod tog poglavlja¹¹:

7 Šarif, 521.-522.

8 'Abdulbaki, Misbahullah: „El-imam Velijjullah ed-Dihlevi ve terdžemetuhu li-l-Kur'an“, u: *Medželletu-l-buhusi ve-d-dirasati-l-Kur'anije*, godina III, br. 6, 2008., pdf sa linka: <http://www.muslim-library.com/dl/books/ar4694.pdf>

9 O Šah Velijjullahovom poimanju Šerijata generalno vidi: Muhammad, Mi'raj: „Šah-Velijjullahovo poimanje šeri'ata“, u: Karić, Enes (ur.): *Tumačenje Kur'ana i ideologije XX stoljeća*, Bemust, Sarajevo, 2002., str. 495-513.

10 Ed-Dihlevi, Velijjullah: *El-Insaf fi bejani esbabi-l-ihtilaf*, Daru-n-nefais, Bejrut, treće izdanje, 1986., str. 13.-33.

11 U tekstu sam ispuštio određene dijelove zbog toga što bi tekst bio predugačak za objavljivanje. Ispuštene dijelove sam označio sa (...).

„Trebalo znati da u časnom vremenu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, fikih nije bio zabilježen, a istraživanje propisa tada nije bilo poput istraživanja današnjih pravnika – kako bi svojim krajnjim naporom razjasnili ruknove, šartove i adabe svaku stvar bolje od boljeg, njenim dokazom obavezali na određene forme na osnovu svoga umijeća, zagovarali te obavezne forme, definisali ono što treba definisati i normirati ono što treba normirati.

Što se tiče Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, on je uzimao abdest pa bi ashabi vidjeli kako on uzima abdest i to prihvatili bez njegovog objašnjenja da je ovo rukn, a ono adab. I klanjao je pa bi oni vidjeli kako on klanja i klanjali onako kako su vidjeli da klanja. I obavljao je hadž a ljudi bi posmatrali kako on obavlja hadž pa bi činili kako on čini. Ovo je bilo u većini situacija sa njim, sallallahu alejhi ve sellem. Nije pojašnjavao da je farzova abdesta šest ili četiri i nije stavio u obavezu da je čovjek u stanju uzeti abdest bez ičije pomoći do mjere da mu je time propisao valjanost ili nevaljanost, osim onoga što Allah hoće. I rijetko su ga pitali o ovim stvarima.

Od Ibn Abbasa, radijallahu anhumu, prenose se riječi: „Nisam vidio ljude bolje od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Postavili su mu samo 13 pitanja i sva su u Kur'anu. Neka od njih su: 'Pitaju te o borbi u svetom mjesecu...' 'I pitaju te o mjesečnom pranju...' Nisu pitali ni o čemu osim o onom što im je koristilo.”

Ibn Omer, radijallahu anhu, rekao je: „Ne pitaj o onom što nije bilo, jer sam čuo kako Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, proklinje onoga koji pita o onom što nije bilo.”

El-Kasim je rekao: „Vi pitate ono što mi nismo pitali, ispitujete ono što mi nismo ispitivali i pitate o stvarima za koje ja ne znam šta su, a da smo ih mi znali ne bismo smjeli da ih prikrijemo.”

Od Amra ibn Ishaka prenosi se da je rekao: „Ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem koje sam srećo je više od onih koje nisam, pa nisam vidio ljude da jednostavnije žive niti da manje otežavaju od njih.” (...)

Od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ljudi su tražili fetve u vezi s događajima, pa bi im ih on davao, dolazili sa dilemama, pa bi im on u

njima presuđivao, vidio bi ljude da rade dobro pa bi to pohvalio ili vidio ljude da rade zlo pa bi to osudio. A nije svaka njegova fetva, presuda ili osuda nekog postupka bila na javnim skupovima.

Iz tog razloga su dva velikana Ebu Bekr i Omer, kada ne bi poznavali određeno pitanje, pitali ljude da li je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, o tome nešto rekao. Pa je Ebu Bekr, radijallahu anhu, rekao: „Nisam čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je o njoj, tj. nani rekao nešto, pa je o tome pitao ljude.”

Nakon što je klanjao podne upitao je: „Koji od vas je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je nešto rekao u vezi s nanom?”

Pa je El-Mugire ibn Šu'be rekao: „Ja.”

(Ebu Bekr) upita: „Šta je rekao?”

(El-Mugire) reče: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dao joj je šestinu.”

(Ebu Bekr) je upitao: „Zna li ovo još neko osim tebe?”

Muhammed ibn Mesleme reče: “Istinu govori.”

Tada joj je Ebu Bekr dao šestinu.

(...)

Jednom riječju, ovo je bila njegova, sallallahu alejhi ve sellem, časna praksa. Svaki ashab je vidio ono što mu je Allah olakšao od njegovih ibadeta, fetvi i presuda, to upamtio, razumio i spoznao od svake stvari po jednu varijantu prije nego je nestalo konteksta. Tako je neke od njih uzeo kao mubah, neke kao mustehabb, a neke kao derogirane zbog promjene okolnosti, a konteksti su za njega bili dovoljni. Sigurnost je kod njih bilo sâmô osjećanje zadovoljstva i radosti, a ne okretanje traženju dokaza kao što to smatraju beduini (bukv. primitivci) shvatajući cilj govora među sobom, a radost im je u bezosjećajnom objašnjavanju, pokazivanju i ukazivanju.

Njegovo časno vrijeme je prošlo a oni su ostali na tome, zatim su se razišli po zemljama i svaki od njih je preuzeo vodstvo jedne od pokrajina. Događaji su se umnožili i pojavila su se pitanja zbog kojih je od njih tražena fetva, pa je svaki od njih odgovarao po onom što je upamtio ili do čega je došao dedukcijom. A ako ne bi našao ono što je upamtio ili do čega je došao dedukcijom, a što bi vrijedilo kao odgovor, pristupio bi

vlastitom idžtihadu, spoznajući povod na koji je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, donio propis u svojim tekstovima. Tada bi sabrao propis gdje god bi ga našao ne žaleći truda da ga dovede u sklad sa njegovom, alejhi-s-salatu ve-s-selam, namjerom. Pri tome bi došlo do razilaženja među njima na jedan od više načina:

1. Ashab je čuo propis kroz problem ili fetvu, a da ga drugi nije čuo, pa bi pristupio vlastitom idžtihadu u tom pitanju, i to ima više varijanti.
 - a. Prva varijanta je da njegov idžtihad bude u skladu s hadisom. (...)
 - b. Druga varijanta je da oni počnu diskutovati, pa se pojavi hadis sa rješenjem na kojem je bilo pretežno mišljenje, pa odustane od idžtihada u korist onoga što je čuo. (...)
 - c. Treća varijanta je da do njega dospije hadis, ali ne sa rješenjem koje je na pretežnom mišljenju, pa zato ne ostavlja vlastiti idžtihad, već donosi sumnju u hadis. Prvi primjer je ono što prenose učenjaci usula o tome da je Fatima bintu Kajs svjedočila kod Omera ibnu-l-Hattaba da je ona razvedena trostrukim razvodom, pa joj Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije propisao ni izdržavanje ni smještaj, na što je Omer odbacio njeno svjedočenje i rekao: „Nećemo ostaviti Allahovu knjigu radi govora jedne žene za koju ne znamo je li rekla istinu ili je slagala, ženi pripada izdržavanje i smještaj.” Aiša, radijallahu anha, joj je rekla: „Fatima, zar te nije strah Allaha”, tj. zbog riječi: ni smještaj ni izdržavanje. (...)
 - d. Četvrta varijanta je da do njega nije stigao hadis u izvornom obliku. (...) Drugi primjer ovoga je onaj koji spominje Ez-Zuhri u vezi s Hindom, do koje nije dospjela olakšica Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, za ženu u istihazi¹², pa bi ona plakala zato što nije klanjala.

¹² Istihaza je stalno krvarenje kod žene, nalik menstruaciji, koje se nikada ne prekida ili se prekine na kratko vrijeme.

2. Oni su vidjeli Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da nešto čini pa su to neki uzeli kao pohvalno, a neki kao dozvoljeno (mubah). (...)
3. Razilaženje zbog privida
Prvi primjer toga je da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavio hadž i ljudi su ga vidjeli, pa su neki uzeli da ga je obavio kao *temettu'*, neki kao *kiran*, a neki kao *ifrad*.¹³ (...)
4. Razilaženje zbog pogreške ili zaborava
Primjer toga je ono što se prenosi da je Ibn Omer rekao da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učinio umru u redžebu, što je čula Aiša pa mu rekla da je pogriješio.
5. Razilaženje u preciznosti
Primjer toga je ono što prenosi Ibn Omer od njega, sallallahu alejhi ve sellem, da se mejt kažnjava zbog plaća njegove porodice za njim, pa je Aiša, radijallahu anha, presudila da je to privid, na osnovu uzimanja hadisa ovako: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naišao je pored sahranjene Jevrejke oko koje je plakala njena rodbina, pa je rekao: ‘Oni plaću radi nje, a ona prima kaznu u svom grobu’”; pa je pomislio da je kazna posljedica plaća i da je propis vezan za svakog mejta.
6. Razilaženje o smislu propisa
Primjer toga je ustajanje pred posmrtnom povorkom, pa je jedan od njih rekao da je to bilo iz poštovanja prema melekima, čime je obuhvatio i muslimana i nemuslimana. Drugi je rekao da je to učinio zbog jeze koju izaziva smrt, čime je također obuhvatio obojicu. Treći je rekao da je pored Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, naišao sprovod Jevreja, pa je ustao iz odbojnosti da mu on bude iznad glave, čime se odnosi samo na nemuslimana.
7. Razilaženje u pogledu usklađivanja naizgled suprotstavljenih propisa
Prvi primjer – Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, donio je olakšicu u vezi privremenog braka u godini Hajbera, zatim ga

13 Tri vrste hadža, koje se međusobno razlikuju shodno namjeri da se zajednički obave umra i hadž, ili da se obave zasebno i sl.

zabranio, pa donio olakšicu u godini Evtasa, zatim ga zabranio. Zbog toga je Ibn Abbas rekao da je olakšica bila zbog nužde, a zabrana prestankom nužde, a propis je u ovome stalan, a većina je rekla da je ta olakšica mubah, a da je zabrana derogacija toga. (...)

Generalno se praksa (bukv. mezhebi) ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, razlikovala. Svaki od tabiina je uzimao od njih što je mogao, upamtio ono što bi čuo od hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i prakse ashaba, to shvatio i uskladio naizgled suprotstavljeno onako kako je znao. Govor nekih je pretpostavio govoru nekih drugih, a neke riječi su iščezle iz njihovih viđenja pa makar bile prenesene od najznačajnijih ashaba, poput prakse prenesene od Omera i Ibn Mesuda u vezi s tejemmumom džunupa. Kod njih je to iščezlo čim su se proširili hadisi koji se prenose od Ammara, Imrana ibn Husajna i drugih. Time je svaki od alima među tabiinima dobio mezheb po svom razumijevanju, a u svakom gradu je postavljen imam kao što su: Seid ibnu-l-Musejjeb i Salim ibn Abdullah ibn Omer u Medini, a poslije njih Ez-Zuhri, El-Kadi Jahja ibn Seid i Rebi'a ibn Abdurrahman također u Medini, 'Ata ibn ebi Rebah u Mekki, Ibrahim en-Neha'i i Eš-Ša'bi u Kufi, El-Hasan el-Basri u Basri, Tavus ibn Kejsan u Jemenu i Mekhul u Šamu.

Allah je izazvao žed prema njihovom znanju, pa su ga postali željni te su uzimali od njih hadis, fetve ashaba i njihov govor, mezhebe ovih alima i njihove lične primjene. Od njih su tražili fetve oni koji fetve traže, kružila su pitanja među njima i od njih su tražene presude.

Seid ibnu-l-Musejjeb, Ibrahim en-Neha'i i oni poput njih su najkonciznije sabrali sva poglavlja fikha, a u svakom poglavlju su imali usul koji su naučili od prve generacije.

(...) Ibrahim i njegovi sljedbenici su smatrali da su Abdullah ibn Mesud i njegovi sljedbenici najpouzdaniji ljudi u fikhu. Kao što je rekao Alkama Mesruku: "Je li iko od vas pouzdaniji od Abdullaha?", i kao što je rekao Ebu Hanife, radijallahu anhu, Evza'iju: "Ibrahim je bolji u fikhu od Salima, a da nije vrijednosti ashaba, rekao bih da je Alkama bolji u fikhu od Abdullaha ibn Omera, a Abdullah je Abdullah." Osnova njegovog mezheba su fetve Abdullaha ibn Mesuda, presude Alije, radijallahu anhu, fetve i presude Šeriha i drugih kadija Kufe, pa je od toga sabrao

ono što mu je Allah olakšao i uobličio to po predajama od njih kao što su to uobličili stanovnici Medine po predajama stanovnika Medine, i protumačio to kao što su i oni protumačili, pa su rezimirana pitanja fikha, za svaku oblast po poglavlje.

Seid ibnu-l-Musejjeb je bio jezik medinskih pravnika i najbolje je poznao presude Omera i hadise Ebu Hurejre, a Ibrahim je bio jezik pravnika Kufe. Pa kada bi govorili o nečemu, a to ne bi pripisali nikome, to je u većini slučajeva bilo pripisano nekom od prethodnika, bilo jasno, bilo naznakom i tome slično. Oko njih su se okupili pravници njihova dva grada, na njih se pozivali, to uviđali i tumačili. A Allah najbolje zna.”¹⁴

Zaključak

Na prostoru Indijskog potkontinenta, koji je nama zbog udaljenosti slabije poznat, obnoviteljske ideje se pojavljuju znatno ranije nego u nama bližim dijelovima ummeta. Šaha Velijjullaha, koji je nosilac i začetnik tih ideja, karakterišu veliko poznavanje islamskih nauka, dubina mišljenja, dubok uvid u pitanja Šerijata, akribičnost, analitičnost, ali i dobro poznavanje arapskog jezika. To mu je omogućilo da piše djela koja će se tada, ali i sada mnogo čitati. Neke od njegovih ideja postaju još aktuelnije protokom vremena.

Šah Velijjullahovu analitičnost možemo primijetiti na primjeru poglavlja iz njegovog djela *El-Insaf* koje smo ovdje donijeli. U njemu Šah Velijjullah studiozno dijagnosticira razloge razilaženja u prve dvije generacije muslimana. Poslanik, alejhi-selam, nije sve propise objašnjavao na velikim skupovima, tako da nisu svi ashabi, radijallahu anhum, poznavali isti fond hadisa. Iz tog fonda proistječe njihovo razumijevanje islama, njegovo praktikovanje i podučavanje drugih. Nakon Poslanikove, alejhi-s-selam, smrti oni se razilaze po novoosvojenim dijelovima islamske države i šire znanje na najbolji mogući način. U razlikama koje su postojale u njihovom razumijevanju islama se nalaze i začeci nastanka mezheba.

14 Ovo je kraj Šah-Velijjullahovog poglavlja.

Literatura

- „Abdulbaki, Misbahullah: „El-imam Velijjullah ed-Dihlevi ve terdžemetuhu li-l-Kur'an“, u: *Medželletu-l-buhusi ve-d-dirasati-l-Kur'anijje*, godina III, br. 6, 2008., pdf sa linka: <http://www.muslim-library.com/dl/books/ar4694.pdf>
- Ed-Dihlevi, Velijjullah: *El-insaf fi bejani esbabi-l-ihtilaf*; Daru-n-nefais, Bejrut, treće izdanje, 1986.
- Rahman, Fazlur: *Duh islama*, Beograd, 1983.
- Smailagić, Nerkez: *Leksikon islama*, IP Svjetlost, Sarajevo, 1990.
- Šarif, M. M.: *Historija islamske filozofije s kratkim pregledom drugih disciplina i savremene renesanse u islamskim zemljama*, 2 toma, August Cesarec, Zagreb, 1990.

هشام حافظوفيتش

شاه ولي الله الدهلوي وإسهامه للمعارف الإسلامية

كان شاه ولي الله الدهلوي - وهو عالم هندي كبير عاش في القرن الثامن عشر - من رواد الفكر الإسلامي التجديدي. ومما تميز به هذا العالم دراية واسعة للعلوم الإسلامية والتعمق والروح التحليلية والإتقان في اللغة العربية مما مكّنه من تصنيف مصنفات لقيت استجابة واسعة من القراء في زمانه وفي الأزمنة اللاحقة على حد سواء. ومما تلاحظ فيه روحه التحليلية ملاحظة خاصة كتابه «الإنصاف في بيان أسباب الاختلاف» والذي بين فيه أسباب نشأة الاختلاف في الإسلام. والفصل الأول من هذا الكتاب خصصنا له في المقالة مبلغا غالبا من الاهتمام. وأتى المؤلف في هذه المقالة أيضا بالكثير من الأخبار المتصلة بحياة هذا العلم الرائد في الفكر التجديدي بين مسلمي الهند وبذكر مواقفه بخصوص الاختلاف الواقع بين أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم.

Hisam Hafizovic

Shah Waliullah- Al-Dehlawi and His Contributions to the Islamic Science

Summary

The great scholar of the Indian subcontinent from the 18th century Shah Waliullah Al-Dehlawi has pioneered in reform ideas. He was characterized by a deep knowledge of Islamic Studies, activism, analytical skills, as well as a good knowledge of the Arabic language which enabled him to write works that would be much widely read both then and now. His analytical skills can be recognized especially in his work *Al-Insaf fi Bejan Esbab al-Ikhtilaf* which explains the reasons behind the differences in Islam, and whose first chapter, among other things, is addressed in this paper. The author, also, gives information about the life of this great man, the father of reformist ideas among the Muslims of India, and presents his views on the divergence between the companions of the Prophet, a. s.

Husein Hilmi-ef. Durić, mađarski muftija (1931. – 1936.)

Esma Crnkić

jezerski bosanska krupa
esma.crnkic@outlook.com

Sažetak

Motivirana i inspirisana govorom uvaženog reisu-l-uleme Husein-ef. Kavazovića tokom posjete Mađarskoj, autorica se kroz rad osvrnula na duboku ukorijenjenost islama na području današnje Mađarske te u drugom dijelu rada iznijela niz biografskih podataka o nama manje poznatom alimu Bošnjaku Huseinu Hilmi-ef. Duriću, koji je utemeljitelj moderne organizacije Islamske zajednice u Mađarskoj.

Ključne riječi: Husein Hilmi Durić, islam u Mađarskoj, muslimani Mađarske.

Uvod

Francuski filolog i istraživač Massieu de Clerval (1820-1896), 1856. godine boravio je u Bosni u naučnoj i političkoj misiji, te je tom prilikom, osvrćući se na Bošnjake - muslimane zapisao sljedeće:

„Velika nesreća ovog dijela slavenskog naroda jeste u tome da je nepoznat, osim po izvještajima svojih neprijatelja.“

Imali smo historije onoliko koliko su drugi željeli da je imamo, percepcija u svijetu o nama je bila onakva kako su drugi željeli da bude. Naš identitet je bio ograničen, nedefinisan i pomalo samozatajan. Taman

onakav da bi nas po potrebi negirali, svojatali, ili koristili kao monetu za potkusurivanje.

Da je to bilo tako, potvrđuje i činjenica da tek danas saznajemo relevantne historijske činjenice ključne po naš identitet i kulturu. Slična situacija je i sa znamenitim historijskim ličnostima koje su u proteklom periodu sistemski marginalizirane ili skoro pokopane u zaborav.

U tom kontekstu, a čitajući priloge o posjeti reisu-l-uleme Husein-ef. Kavazovića Mađarskoj kao i prošlogodišnjem pozivu muslimana Mađarske da se organizacijski priključe Islamskoj zajednici u Bosni Hercegovini, ugodno me iznenadila činjenica da je utemeljitelj moderne Islamske zajednice u Mađarskoj bio Bošnjak Husein Hilmi-ef. Durić.

Islam u Mađarskoj

Prvi dodir Mađarske sa islamom seže daleko u prošlost. Četiri su različite muslimanske zajednice postojale na području Mađarske do danas. Prva, koju je činilo pleme Kalisija naselila je Mađarsku polovinom IX vijeka, skoro dvije stotine godina prije nego je zemlja bila pokrštena.¹ Kalisijama se kasnije pridružuju i druge muslimanske etničke grupe kao što su Povolški Bugari, Pečenezi, Vardarski Turci i dr. Iz izvora Ebu Hamida el-Endelusija el-Garnatija, koji je u periodu od 1150.-1153. kao kadija boravio u Mađarskoj, saznajemo za pobrojane muslimanske zajednice. Od muslimanskog historičara Jakuta el-Hamevija saznajemo da je grupa studenata mađarskih muslimana boravila u Damasku početkom XII vijeka. U doba kralja Andrije II mađarski muslimani obnašali su visoke dužnosti na njegovu dvoru, što je rimske pape jako ljutilo.

Kao rezultat osmanskog osvajanja i osmanske vladavine između 1526. i 1699. godine dolazi do značajnijeg utjecaja islama na ovom području. Osmanska država je stoljeće i po u svom okviru držala središnji (teritorijalno najveći) dio današnje Mađarske, te kako piše Géza Pálffy u svojoj *Povijesti Mađarske*, provodila islamizaciju, ipak nešto manjeg intenziteta nego na Balkanu. Sa Osmanlijama je došao i velik broj već "islamiziranih" Bošnjaka. U oko stotinjak gradova Mađarske sagrađeno je oko 150

¹ Dr. Ahmet Alibašić i grupa autora: Atlas islamskog svijeta, Udruženje Ilmije IZ u BiH, Sarajevo, 2004., str. 577.

džamija. Kasnijim povlaćenjem Osmanlija i tzv. kršćanske rekonkiste² iščezla je i muslimanska zajednica i skoro cijelo kulturno-historijsko naslijeđe muslimana. Do 1718. god. svi preostali muslimani su istrijebljeni, protjerani, prodani u roblje ili pokršteni. Tokom pobuna Mađara protiv austrijskog cara u XVIII i XIX vijeku mnogi pobunjenici su pronalazili utočište u Osmanskoj državi, što dovodi do novih konekcija Mađara sa muslimanima. U tom periodu nekoliko istaknutih orijentalista boravi u Mađarskoj među kojima i Ignjac Goldziher.³

Kako piše Safvet-beg Bašagić, veliki vezir Sijavuš-paša Kanjižanin, iako rođen u Mađarskoj, bio je porijeklom s naših prostora. Poznati mevlevijski derviš Pečevi Arifi Ahmed Dede, rođen u Pečuhu kao i osmanski historičar Ibrahim Alajbegović Pečevija, također su porijeklom Bošnjaci.

Od bogatstva i raskoši islamskog kulturnog naslijeđa u Mađarskoj, ostalo je nekoliko očuvanih objekata iz vremena osmanske vlasti. U Pečuhu su ostale tri očuvane džamije: Gazi Kasim-pašina džamija, na središnjem Széchenyijevom trgu, (danas katolička crkva), Jakovali Hasan-pašina te Ferhad-pašina džamija. U gradu je opstao i Memi-pašin hamam, više česmi iz tog perioda, te ostaci osmanske utvrde. Posebno impresivna je i nedavno obnovljena Malkoč-begova džamija u Šiklošu.⁴ Džamija s minaretom postoji i u Ostrogonu dok su u gradu Egeru i gradu Erdu uspravni ostali samo minareti. U Budimpešti je iz osmanskog perioda sačuvano Gul-Babino turbe i nekoliko hamama.

Nedavno su u gradu Sigetu (Szigetvar) na jugu Mađarske, pronađeni ostaci džamije koju je za vrijeme Osmanskog carstva dao sagraditi Mehmed-paša Sokolović.

Ostaci džamije pronađeni su u okviru arheoloških iskopavanja kojima je rukovodila Agencija za međunarodni razvoj i saradnju Turske, nedaleko od turbeta (grobnice) s organima Sulejmana Zakonodavca, čiji je lokalitet otkriven tokom 2015. god.⁵ Istraživači su utvrdili da se radi o

2 Rekonkista (španj. *reconquista* = ponovno osvajanje)

3 Dr. Ahmet Alibašić i grupa autora: Atlas islamskog svijeta, ibid.

4 Džamija Bali-bega Malkočoglua izgrađena je između 1543. i 1565. njeni ostaci otkriveni su 1969. a ponovno je obnovljena i otvorena 1994. godine sredstvima turske vlade i vlasti mađarskog gradića Šiklosa

5 Sultan Sulejman je umro 1566. god. neposredno prije osvajanja tvrđave Siget (Szigetvar) i njegovi organi su sahranjeni 3 km od tvrđave te je podignuto turbe, koje je 1693. godine dao srušiti jedan austrijski vojnik i na istoj lokaciji izgrađena je katolička crkva.

ostacima džamije koju je dao sagraditi Mehmed-paša Sokolović, a koju je porušila habsburška vojska 1692. godine.⁶ Prema arhivskim podacima, u istoj regiji nalazi se tekija, koju su 1570-ih godina koristili derviši iz Sarajeva. U toku su arheološka istraživanja u cilju pronalaska ostataka i tog objekta.

Nakon ulaska BiH u sastav Austro-Ugarske monarhije dolazi do novih migracija muslimana u Mađarsku putem vojne službe, trgovine i studija. To će proizvesti i zvanično priznanje islama od strane mađarskog parlamenta 1916. god. Između dva svjetska rata Budim je imao muftiju Bošnjaka porijeklom Krajišnika iz Bosanske Krupe, Huseina Hilmi-ef. Durića.

Husein Hilmi-ef. Durić

Znajući da je Durić pretežno krajiško prezime, upustila sam se u istraživanje o ovom alimu i otkrila značajne činjenice i podatke o ovoj potpuno zaboravljenoj, a Bošnjacima, te posebno Krajišnicima, značajnoj historijskoj ličnosti. Ono što sam mogla saznati iz digitalnih arhiva kao i stare štampe koja je izlazila u njegovo vrijeme, Husein Hilmi Durić bio je sin bosansko-krupskog načelnika Mahmud-age Durića. Rođen je 11. novembra 1887. godine u Bosanskoj Krupi. Pored stečenog znanja u lokalnoj školi, završio je studije u Kairu i Istanbulu.

Foto 1: Husein Hilmi-ef. Durić mađarski muftija (1931 – 1936.)

Mađari su 1913. godine postavili napis na zidu ove crkve i lokalno stanovništvo se sa poštovanjem odnosi prema toj činjenici.

6 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/22.06.2016>

Kako stoji u arhivskim dokumentima, Husein Hilmi Durić je tečno govorio turski, arapski i perzijski jezik a kasnije se služio njemačkim i mađarskim. Postao je upravitelj arhiva muzeja 1910. godine. Mobilisan je 1914. od vojske Austro-Ugarske monarhije, te postavljen za vojnog imama. Nakon ranjavanja 1915 god. u Bici kod Šabca, odlikovan je državnim i vojnim ordenima.

Predvodivši 100 bošnjačkih i albanskih vojnika, pridružio se vojsci “Rongyos Gárda”, koja je uspjela da odbrani Sopron i okolno područje mađarske teritorije. Budući da je bio vojni imam u austrougarskoj vojsci u Prvom svjetskom ratu i kako se nije mogao vratiti u Bosnu, 1927. god u Kecskemétu je dobio mađarsko državljanstvo. Polazeći od činjenice da je islam od strane mađarskog parlamenta 1916. god. priznat kao jedna od zvaničnih religija, na temelju tog zakonskog uporišta a koristeći svoj autoritet ef. Durić 1931. god. osniva mađarsku islamsku zajednicu (Magyarorszagi Muszlim Egyhazkozseg). Osim organizacijske strukture Islamske zajednice, zajedno sa Budimskim muslimanima formira i muslimansko mezarje koje egzistira i danas. Autor je knjige “ISZLAM HITAN” objavljene u Budimpešti 1933. god. te knjige Povijest islama (ISZLÁM VALLÁSTÖRTÉNELMI TÜKÖR) objavljene u Budimpešti 1935. god.

Pored toga što je učinio mnogo na zaštiti preostalog islamskog osmanskog kulturno-historijskog naslijeđa u Mađarskoj, bio je pokretač inicijative i gorljivi zagovornik izgradnje nove džamije u Budimpešti. Prvi projekat za izgradnju džamije izradio je arhitekta Ferenc Suppinger 1931. god. a nakon 4 godine (1935) Lorant Lechner je uradio novo idejno rješenje. Iako je Durić tražio podršku za izgradnju džamije širom islamskog svijeta, projekat nije realiziran za njegova života. Preselio je na ahiret u februaru 1941. godine.

Današnja Islamska zajednica u Mađarskoj broji cca 25.000 vjernika i pravna je nasljednica “Durićeve” Islamske zajednice.

Američki magazin *Life* (izlazio od 1883. god. do 1972. god.), koji se inače proslavio svojim fotografijama, 15. marta 1937. godine objavio je prilog o islamu i muslimanima u Mađarskoj, gdje možemo vidjeti nekoliko fotografija tada već muftije Durića.

Foto 2.: Muftija dovi pred mezarom Gül-Babe (Turbe Gül Babe u Budimpešti),

Postoje i dva kraća dokumentarna arhivska filma na kojima je zabilježen Kurban-bajram u malobrojnoj Islamskoj zajednici u Budimpešti kao i džezaza-namaz muftiji Duriću.

Kako stoji na nišanu, efendija Durić preselio je na ahiret 1941. god. Pokopan je u mezarju u Budimpešti.

Današnji predsjedavajući Mađarske islamske zajednice sa sjedištem u Budimpešti Zoltan Bolek te njegov zamjenik Tóth István u svojim medijskim istupima tvrde da se Husein-ef. Durića muslimani u Mađarskoj često i rado sjete.

Zaključak

Ostaje poražavajuća činjenica da je ovaj vrsni alim u rodnoj zemlji i Bosanskoj Krupi kao rodnom gradu, apsolutna nepoznanica, što je, svakako, propust kako naših historičara tako i nosilaca kulturne politike. „Kada kulturno sjećanje iščezne, nestanak zajednice koja ga baštini je neizbježan.“ Tako kaže poznata filozofkinja Agnes Heller.

Evo prilike da se 11. novembra na 129. godišnjicu njegovog rođenja, prisjetimo i demistificiramo lik i djelo ovog nadasve značajnog Bošnjaka i muslimana.

Izvori:

- LIFE magazine, 15. mart 1937.
- Grupa autora: *Atlas islamskog svijeta*, Udruženje Ilmije IZ u BIH, Sarajevo, 2004.
- 3. Reichspost, 20. novembar 1914.
- 4. Wiener Zeitung, 14. Dezember 1914.
- 5. Eggenburger Zeitung, 26. März 1915.
- 6. Österreichische Land-Zeitung, 18. März 1915.
- 7. Feldblatt, 12. Oktober 1918.

Web:

- <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/22.06.2016>
- <http://www.ilaam.net/Intl/PopStats.html>
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Durics_Hilmi_Huszein
- <http://filmhiradokonline.hu/search.php?k=5944>
- <http://magyariszlam.hu/angol/kep2.html>
- <http://www.turkinfo.hu/db/mutat.php?tabla=hirek&&id=1250>

أسماء تسرنكيتش

حسين حلمي أفندي دوريتش مقتي هنغاريا (١٩٣٦-١٩٣١)

قامت مؤلفة هذه المقالة، وهي مدفوعة وملهمة بما قاله فضيلة رئيس العلماء في البوسنة والهرسك حسين أفندي كاوازوفيتش حين زيارته لهنغاريا، بإلقاء ضوء على عمق جذور الإسلام في أنحاء هنغاريا الحالية. وفي الشطر الثاني من المقالة أتت المؤلفة بأخبار كثيرة خاصة بسيرة العالم البوشناقي حسين حلمي أفندي دوريتش وهو مؤسس المنظمة الحديثة للطائفة الإسلامية في هنغاريا.

Esmā Crnkic

Husein Hilmi-ef. Đurić - Hungarian Mufti (1931 - 1936)

Summary

Well motivated and inspired by the speech of respected Rais al-Ulama Husein-ef. Kavazovic during his visit to Hungary, the author, in this paper, notes the deep rootedness of Islam in the area of present-day Hungary. In the second part of the paper, she presents a series of biographical data on, less known to us, Bosniak 'alim (Islamic scholar) Husein Hilmi-ef Đurić who is the founder of the modern organization of the Islamic community in Hungary.

Osvrt na knjigu Ebu Hanife i njegov doprinos hadiskoj znanosti

Šefik Kurdić, Ebu Hanife i njegov doprinos hadiskoj znanosti,
El-Kelimeh, Novi Pazar, 2007., br. str. 101¹

hfz. mr. Maid-ef. Ibrahimović

imam džemata soukbunar, MIZ sarajevo

maid.ibrahimovic@gmail.com

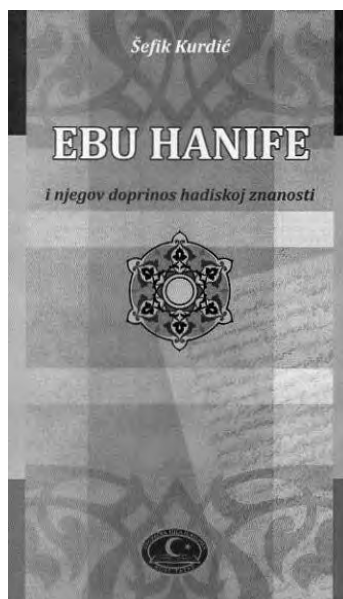
Sažetak

U radu je analiziran Ebu Hanifin doprinos hadiskoj znanosti. Rad ima za cilj da čitaocima približi doprinos hadiskoj znanosti od strane imama Ebu Hanife. Tekst čitaocima nudi analizu knjige u kojoj se navode primjeri onih koji da je Ebu Hanifa dao svoj doprinos hadiskoj znanosti i onih koji smatraju da Ebu Hanifa nije bio poznavalac hadiskih znanosti. Prof. dr. Šefik Kurdić je u knjizi pokušao predstaviti što više dokaza koji nam pokazuju i potvrđuju da je Ebu Hanife dao velik doprinos hadiskoj znanosti. U ovoj knjizi autor je predstavio mnoštvo nelogičnosti koje će čitaoci nedvojbeno primijetiti kad su u pitanju optužbe na ovog velikog imama. Neznanje, zavist i mržnja često su bili uzrok da se veliki doprinos islamskih učenjaka prikrije ili da se to pokušava učiniti. **Ključne riječi:** hadis, šerijatskoppravne norme, analogija, muhaddis, fakih.

¹ Prof. dr. Šefik Kurdić je radio kao imam, a trenutno radi kao profesor na IPF u Zenici. Poznat je kao vrstan da'ija i va'iz. U posljednjih petnaestak godina održao je preko 3.000 vazova, hutbi i predavanja. Recenzent i redaktor je preko 40 djela, a skoro isto toliko je napisao predgovora za knjige drugih autora. Učesnik je brojnih naučnih i stručnih seminara, simpozija i konferencija kod nas i u svijetu. Dobitnik je priznanja Fonda "Hasan-ef. Škapur" za zasluge i doprinos razvoju hadiske znanosti.

Uvod

Život u duhu islama je velika blagodat koju Allah, dž.š., daje čovjeku na ovom svijetu. Ti tragovi blagodati se najbolje očituju i primjećuju na čovjeku kada pristupi izučavanju Kur'ana i hadisa. Bez ova dva fundamentalna izvora, islam se u svojoj punini i cjelini ne bi mogao razumjeti. Motiv da napišem osvrt na ovu knjigu jest taj što su neki smatrali da je Ebu Hanife imao skromno znanje iz oblasti hadisa. Naš narod u Bosni i Hercegovini malo zna o utemeljitelju pravne škole koju slijedi, a u poratnom vremenu on je bio meta mnogih napada i osporavanja - naročito u pogledu njegova poznavanja hadisa. Zato bi bilo potrebno što više čitati i učiti o ovom Imamu kako bismo mogli saznati i naučiti pravu istinu. Brojne optužbe i sumnje iznesene su na račun Ebu Hanife, pa čak se išlo do te mjere da su ga optuživali da je davao prednost analogiji u odnosu na hadis. Malo je u islamskoj prošlosti umova koji su posjedovali briljantnu memoriju, inteligenciju i duhovnost kao što je bio slučaj sa imamom Ebu Hanifom. Vrlo malo je ljudi na koje je upućeno toliko mržnje i zavisti, kao u slučaju ovog velikana! Ovim osvrtom na knjigu „Ebu Hanifa i njegov doprinos hadiskoj znanosti“ pokušat ćemo odgonetnuti zašto je uspostavljen takav odnos spram ovog velikana i da li zaista ima utemeljenja u optužbama koje su upućene na njegovu adresu? Kroz ovaj osvrt ja ne želim braniti Ebu Hanifu nego braniti ono što je istina!

Osvrt na knjigu Ebu Hanife i njegov doprinos hadiskoj znanosti

Ovo djelo se sastoji od uvoda, dva poglavlja i epiloga. Poglavlja imaju sljedeće naslove: „Ebu Hanife - život i djelo“ i „Ebu Hanifin doprinos hadisu i hadiskoj znanosti“.

U uvodu djela autor spominje i naglašava da prošlost islamskog ummeta ima mnogo velikana koji su svojim životom, radom, moralom i inelektualnom snagom ostavili neizbrisiv trag, i da među te velikane spada i Ebu Hanife.

Razlog aktualiziranja života Ebu Hanife, jeste što je on dao veliki doprinos hadisu i hadiskoj znanosti. Kada se pogleda život Ebu Hanife može se uvidjeti da je on bio pronicljiv, karakteran i savjestan. Međutim neki smatraju da je on slabo poznao hadis, i da je preslobodno koristio razum, logiku i pamet.

Autor navodi da ga je to ponukalo i da se opredijelio da ispita život, rad i djelo ovog velikana, a posebno njegov odnos prema hadisu i hadiskoj znanosti. Navodi nekoliko razloga:

- Čitajući djelo hafiza hadisa Ibn Adijja, dok sam bio na postdiplomskom studiju, koji Ebu Hanifu naziva nevjernikom, teško me potresla ta informacija i nisam mogao ostati ravnodušan na te navode. Pitao sam se: Kako takav muhaddis može tako nešto govoriti, je li to tačno, kako mogu slijediti takvog imama?
- Ibn Haldun navodi da je Ebu Hanife znao samo 17 vjerodostojnih hadisa u rješavanju šerijatskih normi. Pošto sam volio ovog imama, uzeo sam islamsku literaturu, otkrivao sam brojne pojedinosti o imamu, o njegovom bavljenju naukom, kao i drugim izvorima Šerijata.
- Dok sam boravio u Libiji, u blizini hotela bila je džamija u koju sam odlazio na namaz. Prišao mi je jedan mladić i rekao da pogrešno klanjam i da se ne vežu ruke ispod pupka. Vidio sam da se radi o nekom mezhebskom fanatiku.
- Bio je građevinski inženjer. Rekao sam mu da od malih nogu učim o vjeri, i da su osim Ebu Hanife vezanje ruku ispod pupka zagovarali imam Šafija, Ahmed b. Hanbel. Mladić je bio zbunjen.
- Boraveći u Americi, dogodio se slučaj da je dječak dizao ruke, naglas izgovarao amin, došla je jedna osoba i pitala ga kako klanja. On mu je odgovorio: „Po sunnetu.“ Taj dodaje kako je Resul, a.s., klanjao. Odmah sam morao reagovati i reći mu neka ne iznosi neistine na Poslanika, a.s.

Slažem se da treba tražiti najbolje argumente, ne izjavljujem da hanefijski mezbeeb ima jače argumente od drugih, da je Ebu Hanife bolji od drugih imama, ali nije bio ni slabiji od drugih. Prvo poglavlje ove knjige nosi naslov: „Ebu Hanife - život i djelo.“ Pokušat ćemo na najbolji način o tome pisati i iznijeti nekoliko stvari. Ebu Hanife je bio inteligentan, pobožan, i svrstava se u najveće umove islamske povijesti. Ebu Hanifin doprinos hadisu bio je značajan, iako imamo kontradiktornih stavova.

Puno ime mu je Nu'man b. Sabit b. Zuta b. Mah at-Taimi al-Kufi, poznat kao Ebu Hanife. Rođen je 80. god. po Hidžri u Kufi. Inače imamo različita mišljenja o porijeklu njegovog oca Sabita. Živio je u teškom vremenu. Kufa je postala u vrijeme Ebu Hanife jedan od najpoznatijih islamskih centara. U ovom gradu je boravilo oko 1.500 ashaba. Za vrijeme halife Alije, r.a., ona je postala prijestonica islamske države. Nije bilo nijednog muhadisa u Kufi od kojeg Ebu Hanife nije bilježio hadis. Imao je 23 učitelja i susreo 500 ashaba. Učitelj od kojeg je najviše naučio u Kufi je bio Hammad b. Ebi Sulejman. Tražeći nauku on odlazi u Mekku i Medinu gdje nalazi brojne učitelje u hadisu i fikhu. U Medini uči od dvojice istaknutih tabi'ina Salima i Sulejmana. Spominje se da je hadž obavio 55 puta i tu sretao veliki broj učenjaka. Neki kažu da je broj njegovih učitelja bio oko 4000. Najduže se zadržao uz Hammada b. Ebi Sulejmana. Ebu Hanife je kao i drugi volio časnu porodicu Muhammeda, s.a.v.s., pa je rado slušao predavanja imama iz ove časne porodice. Tako je on mnogo naučio, saznao i prihvatio. Odlazeći u razna mjesta ovaj velikan je stekao mnogo znanja iz hadisa, fikha i drugih islamskih znanosti. Iz poštovanja prema svom učitelju nije organizirao zasebna predavanja. Poslije njegove smrti, Ebu Hanife je počeo držati predavanja u kufskoj džamiji i bila su najposjećenija.

Ebu Hanife nikad nije donio zaključak dok nije konsultirao sve članove kružoka, a tu je bilo 40 eksperata iz raznih islamskih disciplina. Taj kružok je bio, možemo kazati, institut za islamska istraživanja. Imam Tahavvi ističe da je Ebu Hanife imao oko 40 učenika koji su bilježili njegove riječi.

On je bio preteča savremenih pedagoških metoda, pa nije ni čudo što je bio toliko kritikovan. Boraveći u Medini raspravljao je sa imamom Ma-

likom. Nije bilo ni jednog dijela islamskog svijeta, izuzev Španije, da nije bilo učenika koji je slušao njegova predavanja. On je stipendirao svoje učenike i oni su imali prioritet nad njegovom imovinom. Takav odnos prema učenicima naslijedio je od svog učitelja Hammada. On je iskazivao veliku ljubav prema učenicima, a i oni prema njemu. Bio je veoma inteligentan, za njega se govorilo da bi njegova inteligencija prevagnula inteligenciju ostalih stanovnika Zemlje.

Hakim kaže: „Nisam vidio znanijeg od Ebu Hanife.“

Ebu Hanife je živio 70 godina u pokornosti Allahu kroz učenje, poučavanje, namaz, post, darežljivost itd. Isa b. Musa je rekao halifi El-Mensuru: „Ovo je danas najveći učenjak na svijetu.“ Ebu Hanife je svoj znanstveni opus ostvario metodom šutnje, meditiranjem.

Ebu Hanife je jedan od najvećih islamskih pravnika i najstariji od četverice najpoznatijih fakiha. On je sa svojim učenicima riješio iznimno mnogo šerijatskopравnih pitanja.

Šumail primjećuje: „Ljudi su spavali u fikhu, dok ih nije probudio Ebu Hanife.“ Gaffar er- Razzi je rekao: „Nisam sreo većeg fakiha, niti pobožnijeg čovjeka od Ebu Hanife.“

Ibn Mubarek zaključuje: „Ako iko ima pravo da kaže mišljenje, onda najveće pravo na to ima Ebu Hanife.“

Ebu Hanife je bio prepoznatljiv po svojoj pobožnosti, bogobojzности koja se manifestirala kroz namaz, post, učenje Kur'ana i brojna fikhska pitanja. On je bio osoba izuzetnih kvaliteta i vrlina. Sufjan b. Ujejne kaže: „Allah se smilovao Ebu Hanifi. Puno je klanjao.“ Uz skrušenost u namazu uljepšavao bi odjeću, namirisao se, češljao bradu ukazivajući tako počast namazu. Kad bi boravio u Mekki najveći dio vremena provodio bi uz Kabu, a posebno u tavafu. Svojim primjerima i praksom pokazivao je da teži ahiretu. Odbijao je dunjalučke funkcije i položaje. Odbio je biti kadija, i zbog toga je bio u zatvoru. On je želio ostati u skupini uleme koja će biti proživljena u društvu vjerovjesnika. Odbijao je primati hedije, plašeći se da to ne utječe na njegove fetve i šerijatskopравna rješenja. U savjetima svom učeniku Ebu Jusufu pojašnjava da osoba koja se približava vlastima kao da se približava vatri. Nemoguće je navesti sve njegove vrline. Ne zna se koja je bila blistavija: učenost, memorija,

pobožnost, darežljivost, oštromnost, blagost, izbjegavanje ogovaranja. Nije ogovarao čak ni svoje neprijatelje.

Ebu Hanife je umro kao šehid, pošto je otrovan. Većina se slaže da je umro 150. god. po Hidžri. Prvu dženazu mu je klanjalo 50.000 ljudi. Ima predaja da mu je dženaza klanjana narednih dvadeset dana. Ukopan je u Bagdadu.

Drugo poglavlje nosi naziv: „Ebu Hanifin doprinos hadiskoj znanosti.“ Malo je umova koji su bili poput Ebu Hanife, a malo je ljudi na koje je upućeno mnogo mržnje i zavisti kao što je na njega. Kroz ovo poglavlje pokušano je odgovoriti zašto je to tako. Nije intencija braniti ga, nego iznijeti samo istinu, jer mnoge optužbe su nelogične. Ebu Hanife se optužuje da uopće nije ušao u Medinu, iako se sigurno zna na temelju islamskih djela da je obavio hadž 55 puta i da je nebrojeno puta boravio u Medini, da je sa imamom Malikom u Poslanikovo, a.s., džamiji raspravljao o nekim šerijatskopравnim pitanjima. Ibn Ebi Salama kaže: „Vidio sam Ebu Hanifu i Malika u Poslanikovo, a.s., džamiji kako, nakon jacije raspravljaju o nekim šerijatskopравnim pitanjima.“

Imamu Maliku se pripisuje da je rekao: „Nije rođena osoba štetnija za muslimane od Ebu Hanife.“ Zar bi to rekao imam Malik, a s njim se složio u 60.000 fikhskih pitanja. Dokle seže mržnja protiv Ebu Hanife najbolje nam kazuje izjava koja se pripisuje Šeriku: „Bolje je da u svakom kvartu bude prodavnica alkohola, nego da u njemu bude neki od Ebu Hanifinih pristalica.“ Hatib el-Bagdadi, iako je bio hafiz hadisa, uopće se nije trudio da provjeri spomenute navode, pa su se neki pitali odakle da on uvrsti u svoja djela takve predaje koje u sebi sadrže slabost i apokrifnost. Može se zaključiti da starija djela imaju puno kontradiktornosti o ovom imamu, u odnosu na djela Ez-Zehbija, Ibn Kesira, koji su postavili jake filtere, i kod njih nije bilo ovakvih podvala. Do današnjeg dana seže ta mržnja, neznanje. Koliko god se pokušala ubaciti mržnja za imama Ebu Hanifu, on je ipak bio iznad toga. Srećom, pa su islamski učenjaci postavili kriterije uz pomoć kojih se tačno može ustvrditi tačnost predaja.

U nekim izvorima se iznosi optužba da je slabo poznavao hadis, da je samo poznavao 17 hadisa. Ko poznaje prirodu škole u to doba neće moći prihvatiti ovu tvrdnju.

Brojna istraživanja su pokazala da ovakve izjave nisu tačne. Analizirajući argumente za i protiv ovog imama, dolazi se do sljedećih zaključaka:

- Ebu Hanife je poznao dosta hadisa, ali je prenosio mali broj zbog kriterija koje je uspostavio i koristio je samo provjerene predaje.
- On nije mogao izbjeći upotrebu hadisa u donošenju iznimno mnogo šerijatskopравnih rješenja.
- Za razliku od ostalih, koristi mursel predaje u donošenju šerijatskopравnih rješenja.
- Koristeći se kur'anskim ajetima i hadisima donosio je svoje zaključke.
- Normalno je bilo očekivati zavist od onih učenjaka tog vremena koji su bili u mnogim elementima ispod ovog velikana.
- Kada je u pitanju imam Ebu Hanife, do kontroverznih stavova dolazilo je zbog neznanja ili zavisti.
- Imam Ebu Hanife je zadobio titulu mudžtehida od onih koji se slažu sa njegovim promišljanjem, ali i onih koji imaju drugačije stavove.
- Ko temeljito analizira njegov mezheb utvrdiće da se ogroman broj njegovih šerijatskopравnih zaključaka temelji na autentičnim hadisima.
- Ebu Hanife je slušao hadis i druge znanosti od 4.000 šejhova.
- Razlika između njega i drugih muhaddisa je u tome što nije pisao hadise i pravio hadiske zbirke, kao što su činili Malik i Ahmed, nego je taj posao prepustio svojim učenicima.

Postavlja se pitanje da li je Ebu Hanifa preferirao analogiju u odnosu na hadis? Zna se da je koristio analogiju i svoje mišljenje samo u krajnjoj nuždi i to je izjavljivao. Kako je došlo do optužbi? Može se reći da je:

- Ebu Hanifa bolje poznao svoje šejhove od kritičara hadisa koji su živjeli i djelovali u vremenima nakon njega.
- Mudžtehid nekada drugačije gleda na hadis od hadiskih stručnjaka.

- Objektivno treba sagledati vrijeme u kome je živio Ebu Hanife i njegove aktivnosti na polju hadisa, jer neki hadisi u to vrijeme nisu došli do njega, npr. bio je nepoznat hadis o kamati.
- Ebu Hanifini kriteriji pri primanju i prenošenje hadisa bili su rigorozni.

Drugi muhaddisi ili fakihi su bili blaži u prihvatanju i prenošenju hadisa. Neznanje, zavist i mržnja bili su često uzrok da se prikrije veliki doprinos islamskih učenjaka.

U mladosti se Ebu Hanifa počeo baviti hadisom i hadiskim znanostima, posebno je to iskazao iza dvadesete godine života. On je bio zaokupljen hadisom, a to potvrđuje Kidama, koji kaže: "Izučavali smo hadis zajedno sa Ebu Hanifom, pa nas je nadmašio." Ebu Hanifa je nakon Kur'ana, svoje fikhske stavove temeljio na drugom izvoru šerijatskog prava - sunnetu. On je pribjegavao analogiji samo kada nije imao teksta hadisa. Očito je da su optužbe dolazile na njegov račun zbog toga što je uvjetovao strožije kriterije u primanju i prenošenju hadisa. On je smatrao da je jači hadis kojeg prenosi ravija koji je ujedno muhaddis i fakih od onoga koji prenosi samo muhaddis. Ebu Zahv tvrdi da je laž iznesena na račun Ebu Hanife, kako je on preferirao svoje mišljenje u odnosu na hadis.

Ebu Hanifa je bio stručan u kritici prenosilaca hadisa. Najveći muhaddisi su respektovali mišljenje Ebu Hanife u pogledu ocjene određenih prenosilaca hadisa. Ebu Hanifa nije bio samo mudžtehid u oblasti šerijatskog prava, nego je bio istinski mudžtehid u hadisu i brojnim hadiskim disciplinama.

Ebu Hanifa nije napisao posebnu zbirku hadisa, kao što su to učinili Ahmed i Malik. Slušajući njega i prenoseći hadise od njega nastale su izuzetno vrijedne hadiske zbirke: Kitab el-asar, Musned Hammada, Ebu Hanifinog sina i dr.

Navodi se 20 Ebu Hanifinih musneda. Es-Salihani bilježi: „Ebu Hanifa je bio jedan od velikih hafiza hadisa i da nije njegove zainteresovanosti za hadis ne bi bio u mogućnosti da riješi brojna šerijatskoppravna pitanja.“

Ebu Hanifin ugled u hadiskoj znanosti potvrđuje većina učenjaka. Hakim en-Nejsaburi u svom djelu spominje Ebu Hanifu što nam govori

o njegovoj poziciji kao imama u hadisu, svrstava ga među najveće autoritete hadisa. Velikani hadiske i drugih znanosti složili su se da je Ebu Hanife bio jedan od poznatih imama u hadisu, i priznaju mu preciznost, utemeljenost prilikom prenošenja hadisa. El-Kasani navodi da hadisu kojeg je Ebu Hanife proglasio autentičnim niko nakon njega nije mogao naći mahanu i nedostatak. Nakon pročišćavanja brojnih tekstova koji negativno tretiraju ovog učenjaka mali broj kasnije navodi optužbe protiv njega, tako da je negativan stav na račun Ebu Hanife rezultat neznanja ili zavisti.

Autor svoje djelo završava epilogom gdje zaključuje i još jednom potvrđuje ono što je nastojao dokazati u knjizi, a to je da je Ebu Hanifin doprinos islamskim disciplinama bio ogroman, a u oblasti hadisa i šerijatskog prava poseban. Njegov doprinos hadisu je bio nemjerljiv, budući da postoje brojne verzije njegovih musneda najočitiiji je dokaz u prilog toj tvrdnji. Ovo djelo će biti podsticaj pripadnicima hanefijskog mezheba da što više uče o rješenjima koje je donio časn timer Ebu Hanife, i da će razbiti neke predrasude među nama u cilju izgrađivanja jedinstva, povjerenja.

Zaključak

Knjiga „Ebu Hanife i njegov doprinos hadiskoj znanosti“ dobro će doći svima: i onima koji optužuju Ebu Hanifu da je slabo koristio hadise – da bi korigovali svoja pogrešna shvatanja, ali i onima koji žele proširiti svoje znanje o ovoj znanosti. Ebu Hanifin doprinos hadiskoj znanosti bio je veoma značajan. Većina učenjaka u svojim djelima potvrđuje imamet ovog genija u hadisu i hadiskoj znanosti. Složili su se da je Ebu Hanife bio jedan od poznatih imama i u hadisu, čije su mišljenje i ocjena bili izvor kasnijim generacijama za oblast povredivosti i nepovredivosti prenosilaca hadisa, u slučaju skrivenih mahana u hadisu, u ocjeni teksta hadisa i drugim segmentima ove znanosti. Veliki broj hadiskih stručnjaka, i u prošlosti i u novije vrijeme, priznaju mu preciznost, memoriju i utemeljenost prilikom prenošenja hadisa.

Zbog svega navedenog smatramo da je publikovanje Kurdićeve knjige o imamu Ebu Hanifi kao muhaddisu veoma korisno i zato je najtoplije preporučujemo našoj čitalačkoj javnosti.

Djela o sunnetu na bosanskom jeziku osim izdanja El-Kalema

Mensur Ćehić

glavni imam, MIZ-e bihać
cehicensur@gmail.com

Sažetak

U ovom radu autor je predstavio radove o sunnetu na bosanskom jeziku kao i istaknute znanstvenike koji su iz različitih uglova davali svoj doprinos ukupnom znanstvenom radu o sunnetu na bosanskom jeziku. Neki su u svom znanstvenom radu imali tradicionalni pristup i iz tog razloga ih možemo svrstati u tradicionaliste, dok su drugi o hadisu pisali iz ugla vjerskog modernizma i reformizma. Autor je objavljene radove podijelio u tri cjeline: 1. Bibliografija izdanja o životopisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s. 2. Bibliografija hadiskih zbirki i 3. Bibliografija udžbenika i ostalo. U radu su spomenuta samo izdanja o navedenim temama koja su objavljena izvan El-Kalema, službenog izdavača Rijaseta Islamske zajednice u BiH.

Ključne riječi: Bošnjaci, sunnet, znanstvenici, djela, hadiske zbirke.

Uvod

U devetnaestom i prvoj polovici dvadesetog stoljeća na svjetskoj pozornici desili su se *tektonski* poremećaji, koji su zadesili veliki dio islamskog svijeta. Muslimani su bili suočeni sa velikom naježdom kolonizatorskih sila Zapada. Osmansko carstvo, u čijem sastavu se nalazila i Bosna i Her-

cegovina, nažalost, bilo je na udaru i suočeno sa velikom slabošću i gubitkom ogromnih teritorija koje su u prošlosti bile u njihovom sastavu. Bošnjaci kao narod bili su suočeni sa mnogim dilemama na koji način organizirati život poslije svojevrsnog šoka koji ih je zadesio odlaskom osmanske vlasti od kojih je zavisila njihova budućnost. Mnogi Bošnjaci su se iselili, a oni koji su ostali na prostorima Bosne i Hercegovine bili su suočeni sa brojnim kršenjima njihovih prava i od tog vremena počinje bespoštedna borba za slobodu ispoljavanja njihovih vjerskih, kulturnih i drugih osjećanja.

Razlikujemo nekoliko perioda kroz koja su prolazili Bošnjaci kao narod, ali i njihova intelektualna elita, a samim tim i znanstveni rad na različitim poljima, pa tako i na polju vjerskih znanosti u ovom predmetnom slučaju – sunneta. Bošnjaci i Islamska zajednica su prošli nekoliko organizacionih oblika:

1. Organizacioni okvir u Osmanskoj carevini.
2. Organizacioni okvir u doba Austro-Ugarske.
3. Organizacioni okvir u doba Kraljevine SHS od 1918. do 1929. godine.
4. Organizacioni okvir od Šestojanuarske diktature 1929. do propasti Kraljevine Jugoslavije.
5. Organizacioni okvir za vrijeme tzv. Nezavisne države Hrvatske (NDH).
6. Organizacioni okvir u razdoblju komunističke Jugoslavije od 1945. do 1992. godine¹.

Budući da su, izuzev prvog organizacionog okvira, svi ostali bili više ili manje nepovoljni za život Bošnjaka, to se odrazilo i na kulturni, vjerski i znanstveni život našeg naroda. Tek prestankom ratnih djelovanja krajem 1995. godine dolazi do masovnijeg otvaranja izdavačkih kuća koje su u svojoj djelatnosti dale prostora i islamskoj vjerskoj literaturi. U ovom periodu dolazi do svojevrstne eksplozije u izdavanju knjiga koje tretiraju islam, a mnogo prostora zauzela su djela o sunnetu. U ovom radu bibliografiju smo podijelili u tri kategorije:

¹ Spahić, Mustafa, *Povijest islama*; za III i IV razred, Zenica; Gazi Husrev-begova medresa, 1995., str. 403

- Bibliografija izdanja koja govore o životu posljednjeg Allahovog poslanika, s.a.v.s.²,
- bibliografija izdanja koja govore o hadisima posljednjeg Allahovog poslanika, s.a.v.s, hadiske zbirke,
- i izdanja koja su udžbeničkog karaktera, koja u sebi sadrže osnove iz nauke o hadisu,
- ostala izdanja koja govore o sunnetu

Definicija sunneta

Imajući u vidu da se terminološko značenje nekog pojma u velikoj mjeri oslanja na njegovo etimološko³ značenje, otuda se nameće potreba da se ukaže na jezičke korijene ovog pojma, ali i na njegovu upotrebu u sklopu islamskih znanosti. Iz tog razloga su, u ovisnosti iz koje su perspektive sagledavali sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., islamski znanstvenici dali i određene definicije ovog pojma i pojave u islamskoj znanstvenoj misli.

Definicija pojma sunnet od strane muhaddisa

Hadiski znanstvenici ističu da se pod pojmom sunneta misli na sve ono što se odnosi na poslanički život Muhammeda, s.a.v.s., tj. na riječi djela, odobrenja, tjelesne i moralne osobine Poslanika, s.a.v.s., sva njegova stanja mirovanja i kretanja na javi i snu, bez obzira bila prije ili poslije poslanstva...⁴

Kao što je vidljivo po ovoj definiciji pojam sunnet odnosi se samo na ličnost posljednjeg Allahovog poslanika, s.a.v.s., a ovakva upotreba datira još iz njegovoga vremena.

Pojam sunneta u usul-i-fikhu

Imajući u vidu da se metodolozi islamskog prava u proučavanju pravnih izvora zanimaju onim na čemu mogu graditi pravne norme, oni su pod

2 Sallallahu 'alejhi ve sellem.

3 O etimološkom značenju pojma *sunnat* vidjeti u: "Rad Mehmed-ef. Handžića na polju hadiskih znanosti" autora Zuhdije Hasanovića u izdanju Fakulteta islamskih nauka i El-Kalema, Sarajevo, 2004., str. 175-178

4 Hasanović, Zuhdija (priredivač), *Pristupi sunnetu (hrestomatija)*, Sarajevo, Fakultet islamskih nauka, 2005., str. 32

pojmom sunnet podrazumijevali samo riječi, djela i odobrenja Božijeg Poslanika, s.a.v.s., ali ne i njegove tjelesne i moralne osobine.⁵

Pojam sunneta u fikhu

I učenjaci iz fikha nude različite definicije pojma *sunnet*. Ona koja je, u najvećoj mjeri, prihvaćena kod nas u Bosni i Hercegovini, jeste da je sunnet sve ono što je poteklo od Allahovog poslanika, s.a.v.s., a nije farz ili vadžib. U tom smislu razlikuju se dvije vrste *sunneta*, tzv. *es-sunnetu-l-mu'ekkede* (pritrđeni sunnet) i *es-sunnetu gajru-l-muekkede* (nepitrđeni sunnet).⁶

Istaknuti bosanskohercegovački znanstvenici iz područja sunneta

U ovom radu ćemo u sklopu predstavljanja rada o sunnetu na bosanskom jeziku u kratkim crtama nabrojati i istaknute znanstvenike koji su iz različitih uglova davali svoj doprinos ukupnom znanstvenom radu o sunnetu na bosanskom jeziku. Bosanskohercegovačke znanstvenike koji su se bavili sunnetom možemo podijeliti po osnovu njihovog pristupa i načina percepcije stvarnosti u kojoj su se nalazili. U tom smislu neki su u svom znanstvenom radu imali tradicionalni pristup i iz tog razloga ih možemo svrstati u tradicionaliste. Među najistaknutije predstavnike ovog pristupa ubrajamo: Ali Riza Karabeg (1873-1944), Ali Riza Prohić (1867-1941), Sejfullah Proho⁷ (1859-1933), Ibrahim Mehinagić (1894-1976), Abdurahman Adil Čokić⁸ (1888-1954), Ibrahim Haki Čokić⁹ (?-1943), Ahmed Lutfi Čokić¹⁰ (1878-1933), H. Mujaga Merhemić i drugi.

Pored tradicionalista o hadisu su pisali, ali iz ugla vjerskog modernizma i reformizma i znanstvenici koje svrstavamo u grupu modernista:

5 Ibid. str.33

6 Ibid. str.34

7 Hasanović, dr. Zuhdija: *Rad h. Mehmed-ef. Handžića na polju hadiskih znanosti s osvrtom na djelo Izhar al-bahaga bi šarh Sunan ibn Maga*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2004., str. 230.

8 Vidjeti: Traljić, hfz. Mahmud: *Istaknuti Bošnjaci*, Sarajevo, 1998., str.58-64.

9 Detalje biografije vidjeti u: Suljkić, Hifzija: *Hadži Ibrahim Hakki ef. Čokić*, GLASNIK Rijaseta IZ u SFRJ, LIV, juli-avgust 1991., br. 5, str. 548-555.

10 Hasanović, dr. Zuhdija: *Rad h. Mehmed-ef. Handžića na polju hadiskih znanosti s osvrtom na djelo Izhar al-bahaga bi šarh Sunan ibn Maga*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2004., str. 233.

Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak (1839-1902), Safvet-beg Bašagić¹¹ (1870-1934), Osman Nuri Hadžić¹² (1869-1937), Edhem Mulabdić (1862-1954), Mehmed Džemaludin Čaušević¹³, Husein Đozo, Ibrahim Hodžić i drugi.

Bibliografija izdanja o životopisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

1. ALI KUTB, Muhammed, Vjerovjesnik Muhammed, s.a.v.s, preveo Šukrija Ramić; crteži i ilustracije Melida Bećović, Novi Pazar, El-Kelimeh, 2013.
2. AZZAM, Leila i GOUVERNUOR, Aisha: Muhammed, život posljednjeg Božijeg poslanika, Društvo za izdavanje islamskih tekstova USA, Louisville KY, 1985.
3. EBU-GUDDE, Abdu-l-Fetah, Poslanik kao učitelj, preveli: Bekir Makić i Enver Ujkanović, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2003.
4. EL-BUTI, Ramadan, Razumijevanje života Muhammeda, a.s., preveli Nusret Hodžić, Hajrudin Hodžić, Mirudin Dugonjić, Zehrudin Junuzović, Nazif Horozović, Mirnes Durak, Muris Mahalbašić, Edin Dedić, Adnan Karadža, Ilum, Bužim, 2008.
5. EL-DŽEVZI, Ibn Kajjim, Poslanikova medicina, Libris, Sarajevo, 2001.
6. EL-GAZZALI, 'Abu Hamid Muhammad, Vjerovjesnikov sunnet između šerijatskih pravnikar i znanstvenikar hadisa / Muhamed el-Gazali [prijevod sa arapskog Osman Kozlić, Nermin Čanić, Zuhdija Hasanović] - Tuzla: Muftijstvo tuzlansko, 1998.
7. EL-KARNI, Aid, Muhammed, s.a.v.s., kao da ga vidiš, preveo Semir Rebronja, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2009.
8. EL-MUBAREKFURI, Safijurrahman, Zapečaćeni džennetski napitak, prevela Subhija Hadžimejlić-Skenderović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH (Porodična biblioteka, knjiga XIX), Sarajevo, 2001.

11 Vidjeti: Traljić, hfz. Mahmud: *Istaknuti Bošnjaci*, Sarajevo, 1998., str.22-29

12 Hasanović, dr. Zuhdija: *Rad h. Mehmed-ef. Handžića na polju hadiskih znanosti s osvrtom na djelo Izhar al-bahaga bi šarh Sunan ibn Maga*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2004., str. 239.

13 Vidjeti: Hafiz Mahmud Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, Sarajevo., 1998., str. 51-58.

9. EL-MUBAREKFURI, Safijurrahman, Zapečaćeni džennetski napitak, studija o životopisu Resulullaha, s.a.v.s., drugo izdanje, prevela Subhija Hadžimejlić-Skenderović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 1996.¹⁴
10. EL-MUBAREKFURI, Safijurrahman, Zapečaćeni džennetski napitak, studija o životopisu Resulullaha, s.a.v.s., treće izdanje, prevela Subhija Hadžimejlić-Skenderović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 1998.¹⁵
11. ES-SEJJID, dr. Abdulbasit Muhammed, Ishrana poslanika Muhammeda, a.s., preveo prof. Amir Mehić, Ilum, Bužim, 2008.
12. ES-SIBA'I, Mustafa, Muhammed, alejhis-selam, kratka biografija kroz lekcije i pouke, Dobra knjiga, Sarajevo, 2007.
13. HADŽIĆ, Osman Nuri: Muhammed, a.s., i Kur'an, KAJ, Zagreb, 1995.
14. HAFIZ, Ibn Kesir, Mu'džize Muhammeda, a.s., preveo prof. Enes Ljubijankić, Ilum, Bužim, 2007.
15. HALILOVIĆ, dr. Safvet, Sira – životopis posljednjeg Allahovog poslanika, El-Kelimeh i Islamski pedagoški fakultet u Zenici, Zenica; Novi Pazar, 2007.
16. HAMIDULLAH, Muhammed: Muhammed a.s., „Ognjen Prica“, Zagreb, 1983.
17. HANDŽIĆ, H. Mehmed, Muhammed-alejhis-selam: Život u najkraćim potezima, Prva muslimanska nakladna knjižara (M.B. Kalajdžić), Sarajevo, 1943.¹⁶
18. IBN 'ARABI, Muhji-d-din, Dragulji poslaničke mudrosti (Fususul-Hikem), Bemust, Zenica, 1995.¹⁷
19. IBN HIŠAM, Životopis Poslanikov, Bemust, Sarajevo, 1998.

14 Bosanski indeks islamikus knjiga objavljenih izvan institucija Islamske zajednice u periodu 1997.-2009. godine, projekt koji je urađen na Fakultetu islamskih nauka u periodu od 2008. do 2010. godine pod vodstvom mr. Mustafe Hasanija, Sarajevo, 2010., str.17

15 Ibid. str. 17

16 <http://www.scribd.com>, učitano 11.06.2013. godine

17 Bosanski indeks islamikus knjiga objavljenih izvan institucija Islamske zajednice u periodu 1997.-2009. godine, projekt koji je urađen na Fakultetu islamskih nauka u periodu od 2008. do 2010. godine pod vodstvom mr. Mustafe Hasanija, Sarajevo, 2010., str.18

20. IBN KESIR, hafiz, Kazivanja o vjerovjesnicima; izvore priredio Muhammed Ahmed Abdul-Aziz; preveo Ahmed Adilović, Zenica, Organizacija aktivne islamske omladine Bosne i Hercegovine, 1997.
21. IBN KESIR, hafiz, Mu'džize Muhammeda, a.s., Ilum, Bužim, 2007.
22. KALAHĐŽI, Muhamed Revvas, Ličnost posljednjeg Allahovog poslanika, s.a.v.s., El-Kelimeh, Novi Pazar, 2013.
23. KARADAVI, Jusuf, Poslanik i nauka, prevodilac: Amrudin Hajrić, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, Sanski Most, 2005.
24. KURDIĆ, dr. Šefik, Poslanikove metode pozivanja u vjeru, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2008.
25. LINGS, Martin, Muhammed, Connectum, Sarajevo, 2007.
26. LINGS, Martin, Muhammed: Život njegov osnovan na vrelima najstarijim, Oslobođenje, Sarajevo, 1995.
27. MAHMUD TALIB, Nesiba, 250 pitanja i odgovora o Allahovom Poslaniku, preveo: Amir Crnovršanin, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2009.
28. MUSA, Sanin, Kako su završili oni koji su vrijeđali Muhammeda, s.a.v.s., El-Kelimeh, Novi Pazar, 2006.
29. MUSA, Sanin, Ruža iz bašče Resulullaha, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2004.
30. NASR, Seyyed Hossein, Muhammed - čovjek Božiji / Seyyed Hossein Nasr; [s engleskog preveo Rešid Hafizović] Sarajevo, "Ibn Sina", 2007.
31. NURSI, Bediuzzaman Said, Mu'džize Muhammedove, sallallahu 'alejhi we sellem (iz djela Risale-i nur), preveo Abdulah Smajić, Rejhan, Sarajevo, 2008.
32. NURSI, Said, Mu'džize Muhammedove, sallallahu 'alejhi vese-llem, Bemust, Sarajevo, 2004.¹⁸
33. OMERBEGOVIĆ, Salko, Kazivanja o pejgamberu, Visoko, Medžlis Islamske zajednice, 2008.
34. SCHIMMEL, Annemarie (ŠIMEL Anamari), Muhammed, alejhi's-selam, kao divan uzor, preveo: Muhamed Baščelić, Libris, Sarajevo, 2007.

35. SEDIĆ, Fuad, Posebnosti Muhammeda, s.a.v.s., i njegovog ummeta, IPA, Bihać, 2005.
36. ES-SEJJID, Abdulbasit Muhammad, Ishrana poslanika Muhammeda, a.s., (prijevod sa arapskog Amir Mehić), Bužim, Ilum, 2008.
37. EL-SAJJED, Abdul-Basit Muhammed, Poslanikova, s.a.v.s., ishrana, prijevod s arapskog; Amela Merdan, Sarajevo, Libris, 2013.
38. SHAWKI, Abu Khalil, Atlas Poslanikovog, s.a.v.s., životopisa, prijevod s engleskog; Enes Ljubijankić, Derviš Taći, Amir Mehić, Sarajevo, Libris, 2008.
39. SULEJM, Muhammed Meveffekat, Kćerke Vjerovjesnika, s.a.v.s., preveo Halil Mehić, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2004.
40. TAHIA, El-Ismail, Životopis poslanika Muhammeda, s.a.v.s., na osnovu najranijih izvora, Sarajevo, Libris, 2008. Prijevod s engleskog: Ahmed Ananda
41. TOLSTOJ, Lav Nikolaevič, Poslanica slavnog ruskog pisca o Pejgamberu Muhammedu (sallallahu alejhi ve sellem), preveli Ramiza Smajić i Ilijas Tanović, Libris, biblioteka Hit, Sarajevo, 2006.

Bibliografija hadiskih zbirki

1. EBU DAVUD, Sunen - zbirka hadisa, prijevod i komentar Mahmut Karalić, El-Kelimeh, Novi Pazar
2. EL- HANBELI, Ibn Redžeb, Poslanikov savjet Ibn Abbasu (komentar hadisa: Čuvaj Allaha - čuvat će te), preveo hfz. Nedžad Čeman, Sarajevo, 2007.
3. EL-BUHARI, Ebu Abdullah Muhammed ibn Ismail ibn Mugire el-Džufi, Sahih (prvo cjelovito izdanje), knjiga IV, preveli: Mehmedalija Hadžić, povukao se iz ovog projekta nakon što je preveo trideset stranica, pravdajući to obavezama, a njegov dio preveo je Šukrija Ramić, Halil Mehanović i Ahmed Adilović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH i Kulturni centar Kralj Fahd, Sarajevo.
4. EL-BUHARI, Ebu Abdullah Muhammed ibn Ismail ibn Mugire el-Džufi, Sahih (prvo cjelovito izdanje), knjiga III, preveli Šukrija

- Ramić, Šefik Kurdić, Zuhdija Adilović, Enes Ljevaković, Hasan Popara i Muhamed Mehanović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH i Kulturni centar Kralj Fahd, Sarajevo.
5. EL-BUHARI, Muhammed ibn Ismail, Knjiga o edebu; s arapskog preveo Armin Abaza, Mostar, Islamski kulturni centar, 2009.
 6. EL-BUHARI, Muhammed ibn Ismail, Sahihu-l-buhari, Buharijeva zbirka hadisa, Sarajevo, Visoki saudijski komitet, 2008.
 7. EL-BUHARI, Ebu Abdullah Muhammed ibn Ismail ibn Mugire el-Džufi, Sahih (prvo cjelovito izdanje), knjiga I, preveo Hasan Škapur, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH i Kulturni centar Kralj Fahd, Sarajevo, 1428./29., 2008.
 8. EL-BUHARI, Ebu Abdullah Muhammed ibn Ismail ibn Mugire el-Džufi, Sahih (prvo cjelovito izdanje), knjiga II, preveli: Hasan Škapur, Hasan Makić, Muharem Štulanović i Ibrahim Husić, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH i Kulturni centar Kralj Fahd, Sarajevo, 1428./29., 2008.
 9. EL-HANBELI, Ibn Redžeb, Buđenje ambicija; zbirka hadisa sa komentarom, Sarajevo, Bookline, 2004.; prijevod s arapskog Husein Idris Ademi.
 10. EL-MUNZIRI, hafiz Abdul-Azim ibn Abdul-Kavijj, Et-Tergibu vet-Terhib: Poticaji i upozorenja; priredio Muhtesar Ibn Hadžer el-Askalani; preveo Sulejman Topoljak, Sarajevo, Bookline, 2004.
 11. EL-MUNZIRI, hafiz, Et-tergibu ve-t-terhib (zbirka hadisa), preveo Sulejman Topoljak, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2004.
 12. EN-NEDŽDŽAR, Zeglul, Nadnaravnost sunneta, prevela Suada Mujakić, Ilum, Bužim, 2008.
 13. EN-NEVEVI, Imam, Zbirka Vjerovjesnikovih dova i zikrova (prijevod Zijad Dervić), Sarajevo, Bookline, 2005.
 14. EN-NEVEVI, Jahja ibn Šeref, Izbor hadisa iz Rijadus-s-salihina, drugo izdanje, preveli: Fuad Sedić, Husein Omerspahić, Ibrahim Husić, Šukrija Ramić, Zuhdija Adilović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Zagreb, 1995.
 15. EN-NEVEVI, Jahja ibn Šeref, Izbor hadisa iz Rijadus-s-salihina, drugo izdanje, preveli: Fuad Sedić, Husein Omerspahić, Ibrahim

- Husić, Šukrija Ramić, Zuhdija Adilović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 1996.
16. EN-NEVEVI, Jahja ibn Šeref, Izbor hadisa iz Rijadus-s-salihina, preveli: Fuad Sedić, Husein Omerspahić, Ibrahim Husić, Šukrija Ramić, Zuhdija Adilović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH (Porodična biblioteka, knjiga II), Sarajevo, 2001.
 17. EN-NEVEVI, Jahja ibn Šeref, Izbor hadisa iz Rijadus-s-salihina, treće izdanje, preveli: Fuad Sedić, Husein Omerspahić, Ibrahim Husić, Šukrija Ramić, Zuhdija Adilović, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 1998.
 18. ES-SAN'ANI, Muhammed b. Isma'il, Subulu's-Selam (Putevi spasa); komentar djela Bulug'l-meram min edillet'l-ahkam imama Muhammeda b. Ismaila el-Emira el-Jemenija es-San'anija, komentar i izvore hadisa naveo Muhammed Isamuddin Emin; prijevod na bosanski jezik Omer Nakičević, Sarajevo, Fakultet islamskih nauka, 2003.
 19. ET-TIRMIZI, Ebu Isa, Tirmizijina zbirka hadisa Tirmizijin Džami' – Sunen, prijevod i komentar Mahmut Karalić – Travnik, Elči Ibrahim-pašina medresa, 1999.
 20. HADŽIĆ, Mustafa, Biseri Poslanikove, a.s., mudrosti (34. Hadisa s komentarom), Preporod, Zenica, 1999.
 21. INDŽIĆ, Salih, Zbirka Poslanikovih hadisa, Libris, biblioteka Ilm, Sarajevo, 2002.
 22. KANDEHLEVI, Mevlana Muhammed Jusuf, Cvjetovi iz Muhammedove (s.a.v.s) bašče, prijevod s arapskog; prof. dr. Džemaludin Latić, Sarajevo, Sova Publishing, 2009.
 23. SILAJDŽIĆ, Adnan, 40 hadisa sa komentarom, Predsjedništvo Udruženja ilmijje, Sarajevo, 1993.
 24. VAVI, Muhiddin Ena, Rijadus-salihin, preveli Fuad Sedić, Ibrahim Husić, Husein Omerspahić, Šukrija Ramić, Zuhdija Adilović, El-Kelimeh, Novi Pazar, 1996.- 1417.

Bibliografija udžbenika i ostalo

1. HASANOVIĆ, Zuhdija, Pristupi sunnetu - hrestomatija, Sarajevo, Fakultet islamskih nauka, 2005.
2. EL-KARADAVI, Jusuf, Razumijevanje sunneta: metodološke smjernice i pravila, prijevod s arapskog: Ahmet Alibašić, Sarajevo, Bemust, 2001.
3. KURDIĆ, Šefik, Apokrifni hadisi, Novi Pazar, Kelimeh
4. OMERBAŠIĆ, Fuad, Hasan ef. Škapur: Život i djelo 1913-1975, Tešanj, Medžlis Islamske zajednice, 2010.
5. HANDŽIĆ, Mehmed, Uvod u tefsirsku i hadisku nauku, II izdanje, Gazi Husrev-begova medresa, Sarajevo, 1972.
6. HANDŽIĆ, Mehmed, Zbirka izabranih dova iz Kur'ana i hadisa, Vrhovno islamsko starješinstvo u SFRJ, Sarajevo, 1972.¹⁹
7. NAKIČEVIĆ, Omer, Hadisi sa komentarom: Predavanja za II godinu – pedagoški smjer, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 1986.
8. NAKIČEVIĆ, Omer, Uvod u hadiske znanosti: Hadis I (predavanja za I godinu), Islamski teološki fakultet u Sarajevu, Sarajevo, 1986.
9. NAKIČEVIĆ, Omer, Uvod u hadiske znanosti, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1997.
10. KURDIĆ, Šefik, Velikani hadiske znanosti, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2003.
11. KURDIĆ, Šefik, Ebu Hanife i njegov doprinos hadiskoj znanosti, Novi Pazar, 2007.
12. KARALIĆ, Mahmud, Hadis i hadiske znanosti, El-Kelimeh, Novi Pazar

Zaključak

U radu smo pokušali predstaviti kako su, kroz pojedina historijska razdoblja, bosanskohercegovački znanstvenici poimali i u javnome diskursu artikulirali svoj odnos prema Poslanikovom, a.s., sunnetu, te da li su, na koji način i u kojoj mjeri odobravali prilagođavanje Poslanikovih, a.s., riječi/teksta u kontekst novoga vremena.

¹⁹ Hasanović; Zuhdija, Rad h. Mehmed-ef. Handžića na polju hadiskih znanosti s osvrtom na djelo Izhar al-balaga bi šarh Sunan Ibn Maga, Sarajevo, Fakultet islamskih nauka, 2004., str. 322

Možemo ustvrditi da unatoč su, često negativnom okruženju, bosanskohercegovački znanstvenici puno pažnje posvetili izučavanju sunneta, a dolaskom nekih povoljnijih demokratskih uvjeta došlo je i do svojevrstnog izdavačkog buma kada je u pitanju vjerska islamska literatura, a u sklopu nje svakako značajna pažnja je posvećena sunnetu. Iako u radu nisu tretirana izdanja Izdavačkog centra Rijaset Islamske zajednice u BiH El-Kalem, samim pogledom na broj naslova i autora koji su pisali o temi sunneta, možemo konstatirati da skoro da nema značajnijeg djela o sunnetu a da nije prevedeno na bosanski jezik.

منصور تشيهيتش

المؤلفات في السنة النبوية باللغة البوسنية (ما عدا إصدارات القلم)

قدم المؤلف في هذه المقالة ما كتب عن السنة النبوية الشريفة باللغة البوسنية بما في ذلك من ذكر المرموقين من العلماء الذين ساهموا بإسهاماتهم المختلفة في مجموع العمل العلمي في السنة باللغة البوسنية. ومن بين هؤلاء علماء اتصفوا في عملهم العلمي بالأسلوب التقليدي ولذا فيإمكاننا أن نسميهم بالمقلدين بينما أن الآخرين كتبوا عن الحديث من زاوية العصرية والإصلاحية الإسلامية. وقسم المؤلف جميع ما نشر من المصنفات في مجال السنة النبوية على ثلاثة أقسام: (١) مصنفات في سيرة النبي صلى الله عليه وسلم؛ (٢) مجموعات الأحاديث النبوية؛ (٣) الكتب المدرسية وغيرها. ولا ذكر في المقالة إلا لما نشر في هذا المجال خارج القلم وهو الناشر الرسمي للمشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك.

Mensur Cehic

Works on Sunnah in Bosnian

(With the Exception of the Al-Kalem's Publications)

Summary

In this paper, the author presents the works on Sunnah in Bosnian language as well as a prominent scientists, who, from different angles, gave their contribution to the total scientific work about the Sunnah in Bosnian language. Some, in their research, had the traditional approach and for this reason they can be classified as traditionalists, while others wrote about the Hadith from the perspective of religious modernism and reformism. The author divides the published works into three groups: 1. Bibliography of biographies of the Prophet, s. a. v. s.; 2. Bibliography of the Hadith collections; and 3. Bibliography of the textbooks and more. The paper mentions only the publications on these topics which are published outside Al-Kalem, the official publisher of the Islamic Community in Bosnia-Herzegovina.

Prikaz knjige autora dr. Husejina Omerovića: **Žrtve genocida na području Vlasenice 1992-1995.**

Dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić, naučni saradnik

institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava univerziteta u sarajevu
ameldijana@hotmail.com

Istražiti žrtve, njihove osobine i karakteristike, kao i zločine izvršene nad njima, naročito u okolnostima njihovog skrivanja, poricanja i negiranja, a istovremeno učiniti to naučno utemeljeno, zasnovano na validnom i pouzdanom naučnoistraživačkom empirijskom istraživanju sa preciznom analizom i rezultatima saznanja o konkretnim kvalitativno-kvantitativnim odredbama, izuzetno je odgovoran i zahtjevan zadatak. Kako bi se izbjegla manipulacija brojem žrtava, oblikom i intenzitetom nad njima izvršenih zločina, te karakterom sukoba, neophodan preduvjet je sagledavanje svih pitanja povezanih sa sistematskim kršenjem ljudskih prava. U konkretnom slučaju, neophodno je pozabaviti se pitanjima povezanim sa izvršenom

agresijom, te utvrditi korijene, uzroke, ciljeve, obim i intenzitet svih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, čime se autor, dr. Husein Omerović, u prvom dijelu svoje knjige i bavi. Naglašava da "korijeni genocidne politike Srbije prema Bošnjacima leže, između ostalog, i u negaciji bošnjačkog identiteta i bosanskog individualiteta".¹

Naučna studija *ŽRTVE GENOCIDA NA PODRUČJU VLASENICE 1992-1995* strukturirana i sistematizovana iz uvoda, osam poglavlja, izvora i literature, te skraćena i priloga, predstavlja značajan doprinos sagledavanju nedavne prošlosti i zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava koji su izvršeni nad stanovništvom sa područja ove općine. Studija je opremljena bogatim izvorima i saznajnim fondom koji je sistematski odabran i upotrijebljen kako bi približio čitatelju, kako historiografiju ovog područja tako i njegovu poziciju u kontekstu Bosne i Hercegovine i bivše Jugoslavije. Autor je upotrijebio fond koji podrazumijeva arhivsku građu Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Arhiv Suda i Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Arhiv Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Međunarodne konvencije, rezolucije i statute, kao i devet naučnih radova objavljenih u respektivnim naučnim časopisima, te vrlo bogatu bibliografsku građu sadržanu u 174 literaturne jedinice.

Autor studiozno konstatuje širi društveni i politički kontekst, te suptilno prikazuje položaj i poziciju koju je Vlasenica kroz historiju imala. Akcentirajući strukturu stanovništva uvodi nas u Uzroke agresije na Bosnu i Hercegovinu koji su doveli do okrutnih i masovnih zločina počinjenih u nedavnoj prošlosti. Od austrougarske okupacije i vladavine, Prvog svjetskog rata, monarhističke Jugoslavije, Narodno-oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije 1941.-1945, socijalističke Jugoslavije, do agresije Srbije i Crne Gore (Savezne republike Jugoslavije) na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocida nad Bošnjacima 1992.-1995., autor je istraživao demografsku i socijalnu strukturu stanovništva, negiranje etničke pripadnosti Bošnjaka, korijene i uzroke agresije na Bosnu i Hercegovinu i genocida nad Bošnjacima. Na ovaj način dovodi nas do dijela u kojem analizira odnose u SFRJ i Bosni i Hercegovini koji su prethodili agresiji-

¹ Omerović Husejin, *Žrtve genocida na području Vlasenice 1992-1995.*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2016., str. 41.

ji. Pojašnjene su i opisane okolnosti pod kojima je došlo do političkih, društvenih i vojnih priprema na području SFR Jugoslavije koje su uzrokovale proces koji se odvijao kroz nekoliko faza, sve do njene konačne disolucije.

Autor naglašava da je već od sredine 19. stoljeća u srbijanskim političkim krugovima kreirana velikodržavna ideologija i politika utemeljena na proširenju granica na susjedne zemlje. Osvajačka politika i dominacija temelji se na kombinaciji upotrebe ideoloških, političkih i nasilnih sredstava u pokušaju ostvarenja sna o osvajanju tuđih teritorija. Ova osvajanja su jedan od osnovnih ciljeva velikodržavne politike, a dominacija i upotreba raznih vidova pritisaka i sile uzimaju se opravdanim sredstvima u realizaciji zacrtanih ciljeva.

Poseban akcenat autor je usmjerio na aktivnosti političkog i vojnog rukovodstva Srbije i Crne Gore (SRJ), te rukovodstva paradržavne tvorevine Republike srpske što je rezultiralo prisilnom podjelom Vlasenice i protjerivanjem Bošnjaka. Naučnim pristupom autor proučava ideološke i vojne planove ustanovljene od strane Savezne Republike Jugoslavije jasno identifikujući agresorske oružane snage (JNA, Vojska Jugoslavije, njihove kolaboracionističke snage VRS i druge oružane snage, uključujući i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije) koje su planski osmišljeno, organizirano, sistematski okupirale, između ostalog, i područje općine Vlasenica. Politički planovi realizirani su, između ostalog, i kroz formiranje autonomne regije Birač, 8. januara 1992., u čiji sastav je ušla i općina Vlasenica cjelokupnom svojom teritorijom.

Naredni koraci na planu okupacije srednjeg Podrinja odvijali su se po davno utvrđenom scenariju. Tako je Krizni štab Vlasenice, čiji članovi su bili visokopozicionirani pripadnici SDS-a, preuzeo kontrolu u općini Vlasenica 21. aprila 1992. godine kada su njenu okupaciju izvršile jedinice Novosadskog korpusa - JNA, specijalnih jedinica MUP-a Srbije i oružanih formacija poput Arkanovih Tigrova te formiranih lokalnih jedinica kojim je rukovodio Krizni štab SDS-a Vlasenice. Autor elaborira događaje odigrane prilikom okupacije Vlasenice i nakane koje su imale za cilj eliminaciju Bošnjaka, nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve sa područja općine Vlasenica.

Potvrda autorovih tvrdnji su brojna masovna ubistva civila Bošnjaka i različiti oblici zločina, uključujući i zločin genocida koji su izvršeni nad njima. U elaboraciji činjenica o političkim planovima, pripremi i izvršenoj agresiji, u kontekstu promišljanja posljedica svih ovih okolnosti ukazuje na počinjene stravične zločine.

Ovime čitalac biva uveden u dio knjige u kojem se autor bavi naučnim konstatovanjem i deskripcijom zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, njihovom klasifikacijom i tipologizacijom. U poglavljima Zločini nad Bošnjacima Vlasenice 1992-1993 i Zločini nad Bošnjacima Vlasenice 1993-1995, akcenat stavlja na pojedinačne i masovne zločine, zločine silovanja i seksualnog zlostavljanja, zločine nad djecom, pokrštanje Bošnjaka te uništavanje vjerskih objekata Islamske zajednice. Posebno se bavi događanjima i zločinačkim aktivnostima izvršenim u koncentracionom logoru Sušica, gdje su civili vansudski zatvarani i držani zatočenima, u nehumanim uvjetima, preživljavajući strahovitu golgotu.

“Iako je logor Sušica bio formiran, kako u Naredbi stoji, radi iseljavanja, raspoloživi dokazi svjedoče da je ovaj logor bio najveće mučilište za zatočene nesrbe i da je u njemu ubijeno oko 1.000 zatočenika od strane policijskih i vojnih stražara ovog Logora”, naglašava se u studiji. Važan segment predstavlja istraživanje o zločinima nad Bošnjacima Vlasenice počinjenim u sigurnoj zoni UN-a Srebrenica, jula 1995., te elaboracija masovnih grobnica kao jednog od nepobitnih dokaza zločina genocida izvršenim nad Bošnjacima.

U studiji su izvori podataka empirijski (preživjele žrtve genocida i njihovi iskazi) i teorijski izvori podataka (bogata dokumentaciona građa). U procesu prikupljanja podataka autor se oslonio na istraživačke metode analize sadržaja dokumenata realizacijom kvalitativne analize sadržaja, te metodom ispitivanja i njene istraživačke tehnike ankete. Na ovaj način došao je do relevantnih pokazatelja sa neospornim naučnim uporištem. Autor je istražio, obradio, identifikovao i evidentirao žrtve, njihov status i ukupan broj u periodu od 1992.-1995. Utvrdio je individualna obilježja žrtava, kao što su spolna i starosna struktura, te užu lokalitet kojem su žrtve pripadale (prema mjestu življenja).

Sistematičnom analitičko-grafičkom prezentacijom o razmjerama počinjenih zločina autor nas uvodi u neizbježnu tematiku kojom se

jedna ozbiljna naučna studija ove vrste neizostavno mora baviti, a ona predstavlja Odgovornost za zločine nad Bošnjacima Vlasenice. Rezultati istraživanja nedvosmisleno upućuju na odgovornost Srbije i Crne Gore koje su dokazano izvršile agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu, te formirale paradržavnu tvorevinu Republiku srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, kasnije preimenovanu u Republiku srpsku, koji su udruženim zločinačkim poduhvatom nastojali ostvariti zacrtane ciljeve i izvršiti genocid kako bi se Bošnjaci sveli na irelevantnu nacionalnu manjinu. Autor se bavi odgovornošću onoga što nazivamo Međunarodna zajednica, ali upućuje i na sve pojavne oblike negacionizma, kao završne faze u projektu i procesu realizacije genocida.

Držeći se kriterija naučne odgovornosti, preciznosti i istrajnosti u objektivnoj prezentaciji činjenica, autor je istražio i stradanje pripadnika drugih nacionalnih skupina (Stradanje Srba sa područja opštine Vlasenica), te prezentirao valjane i pouzdane podatke o načinu stradanja preciznom deskripcijom i broju ubijenih pripadnika srpske nacionalnosti, sa obilježjima ličnog identiteta.

Temeljitim, sistematičnim i naučno odgovornim istraživanjem zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava autor ove izuzetno značajne studije nesumnjivo zaključuje da su strukture Savezne Republike Jugoslavije i paradržavne tvorevine Republike srpske izvršili sve oblike zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, uključujući i zločin genocida nad Bošnjacima, pripadnicima nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve.

Da je genocid trajao u kontinuitetu, cijelo vrijeme izvršenja agresije, a da je njegovo izvođenje u sigurnoj zoni Srebrenica jula 1995. bilo samo jedna od faza vidimo iz nepobitnih činjenica utvrđenih ovim istraživanjem. Naime, genocidna politika SDS-a, realizirana preko Kriznog štaba općine Vlasenica, odnosno policije i Vojske Republike srpske za posledicu je imala ubistvo 2.646 Bošnjaka Vlasenice poimenično popisana u Prilogu 1 ove studije. Od ovog broja tokom 1992. godine ubijeno je 1.185 Bošnjaka Vlasenice; 1993. godine ubijeno je 340; 1994. ubijeno je 48, dok je 1995. ubijeno 1.073 Bošnjaka Vlasenice. Među ovim brojevima nalazi se 262 malodobne osobe i 149 starijih osoba. Brojke kriju i 323 ubijene ženske osobe. Preostali brojevi ukazuju na radno i vojno sposobne muš-

ke osobe – njih 2.226. Genocidnu politiku i praksu, bez svake sumnje, potvrđuju ubijeni, te ekshumirani posmrtni ostaci 516 žrtava genocida pronađenih u masovnim grobnicama povezanim sa genocidom izvršenim u sigurnoj zoni UN Srebrenica, jula 1995. Ovakvi empirijski rezultati potvrđuju pojavnost oba elementa genocida: genocidna namjera (*mens rea*) i djela genocida (*actus reus*), što u cijelosti potvrđuje tezu postavljenu naslovom knjige.

Izuzetno zahtjevan zadatak spoznaje istine o događajima čiji smo savremenici, prikupljanje ove vrlo osjetljive materijalne građe u društvenim okolnostima razdijeljenosti i nesigurnosti u kojima živimo, u uvjetima sociološke rascjepkanosti i dezintegracije svih društvenih segmenata, autor je uspio, ulažući nadjlduske napore, utvrditi naučne i faktičke činjenice, te potvrditi tvrdnje zadate naslovom knjige. Ovakav jedan zahtjevan zadatak, koji je postavio pred sebe, insistirao je na naučnoj istrajnosti u spoznaji činjenica, koju je autor imao snage podsta knuti u sebi i iznijeti se sa svim nedaćama koje njegova realizacija nosi sa sobom. Ovo predstavlja originalan naučnoistraživački rad, kojim je dat značajan doprinos razvoju naučnog saznanja i obogaćenju naučnog fonda rezultatima empirijskog istraživanja čime je posebna vrijednost sadržana u otkrivanju i identifikovanju žrtava genocida, po svim bitnim obilježjima i njihovom ukupnom broju.

Dakle, empirijskim istraživanjem koje po osnovnim svojstvima originalnosti, autentičnosti istraživanja i značaju njegovih rezultata predstavlja nesumnjiv doprinos naučno-saznajnom fondu u istraživanju žrtava genocida na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine na kraju 20. stoljeća, obogatit će se spoznaja koja treba biti prenesena budućim generacijama, poslužiti će kao lekcija u razumijevanju proteklih događaja, ali i neizostavna smjernica u prevenciji ovakvih i sličnih pojava oblika u budućnosti. Moja preporuka je naročito upućena novim generacijama koje su u današnjoj obrazovno-edukativnoj strukturi uskraćene za mogućnosti izučavanja historije iz bliske prošlosti na istinit i prijemčiv način kojim se događajima dodjeljuju pravi nazivi.

Nepoznati Muhammed Abduhū (5)

prema memoarima Wilfrida Scawena Blunta i drugim izvorima
nastavak iz broja 7 – 8 (juli/august, 2016)

Kompilirao i priredio: Enes Karić

redovni profesor tefsira na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
eneskarić@yahoo.com

6. mart 1903. godine

U svoja sjećanja Wilfrid Scawen Blunt zapisuje kako mu je, ovog martovskog dana,¹ došao Muhammed ‘Abduhū sa Rešidom Ridāom [Rašid Riḍā]. Naime, Riḍā je izazvao bijes Hediva (o čemu je ranije bilo riječi). Sa ‘Abduhūom i Riḍāom bio je i Ḥāfiẓ Ibrāhīm, taj je bio “pjesnik seljak” (*šā’ir fallāḥ* - شَاعِرٌ فَلَّاحٌ).² Blunt navodi da su sa pjesnikom Ḥāfiẓom Ibrāhīmom raspravljali o Arabljanskim odama (*tanāqašnā ma’ahū ḥawla l-mu’allaqāt* – تَنَاقَشْنَا مَعَهُ حَوْلَ الْمُعَلَّقَاتِ), svi Bluntovi gosti su se složili u tome da najbolja arapska poezija nije ona predislamska (*šī’ru l-ġāhiliyyah* - شِعْرُ الْجَاهِلِيَّةِ), zapravo je – tvrde oni - najbolja poezija ona iz drugog stolje-

¹ ‘Alī Šalaš, š. 123.

² Prema *Biographical Dictionary of Modern Egypt* (str. 86-87), Ibrāhīm (Muḥammad) Ḥāfiẓ (1871-1932.) je egipatski pjesnik, poznat još i pod nadimkom “Pjesnik Nila” (*Šā’iru n-Nīl* – شَاعِرُ نَيْلٍ). Rođen je u “kući-čamcu” (lađi za stanovanje) na jednoj rijeci blizu Dayruta. Kad je Ibrāhīm Ḥāfiẓ imao četiri godine umire mu otac, potom je sa majkom otišao u Kairo gdje završava osnovnu školu. Srednju školu završio je u Tanti. Još kao mladić piše odličnu poeziju, bio je pod utjecajem Bārūdija, volio je klasične arapske pjesnike itd. Godine 1891. završio je vojnu akademiju, služio u Kitchenerovim jedinicama u Sudanu itd. Družio se sa Muhammedom ‘Abduhūom, bio urednik *Al-Ahrāma* itd. Njegova poezija “izražava narodna osjećanja i humor na način da je mogu razumjeti i obični ljudi...”

ća po Hidžri. Blunt dodaje kako je ovaj stav posve oprečan “našem engleskom mišljenju“ o arapskom pjesništvu, ali kriterij izvrsnosti u arapskim ušima razlikuje se od našeg kriterija izvrsnosti, kaže Blunt. Oblik (metar) pjesničkoga stiha je ono što zadivljuje obrazovane ljude u Egiptu, a ne samo značenje poezije,³ veli on.

فَمَا يُعْجِبُ الْمُتَّفَنِينَ هُنَا فِي الشَّعْرِ هُوَ الْوَزْنُ، وَ لَيْسَ مَعْنَى الشَّعْرِ ...

Blunt dopisuje još nekoliko svojih zapažanja o svome viđenju kako njegovi prijatelji Arapi, koji su mu došli na sijelo, recipiraju poeziju. Navodi kako “nisu puno zainteresirani za fenomene naivnosti i jednostavnosti u izrazu pjesnika prije islama, oni tu naivnost i jednostavnost kod tih pjesnika ubrajaju u mahane...”⁴

وَ هُمْ لَا يَهْتَمُونَ كَثِيرًا بِمَظَاهِرِ السَّدَاجَةِ وَ الْبَسَاطَةِ عِنْدَ الشُّعْرَاءِ مَا قَبْلَ الْإِسْلَامِ
وَ يَعْدُونَهَا مِنْ قَبِيلِ الْغُيُوبِ ...

Štaviše, Blunt se čudi da njegovi gosti “uopće ne mogu spoznati bilo koju vrijednost u epopeji Abū Zayda al-Hilālīja.⁵ Vidio sam da ova trojica ljudi nisu zadovoljni mojim divljenjem spram te epopeje...”⁶

...وَ لَا يَسْتَطِيعُونَ إِدْرَاكَ أَيْتِهِ قِيمَةً عَلَى الْإِطْلَاقِ فِي مَلْخَمَةِ أَبِي زَيْدِ الْهَلَالِيِّ،
وَ قَدْ أَدْرَكْتُ أَنَّ هَؤُلَاءِ الرُّجَالَ الثَّلَاثَةَ لَمْ يَرْضَوْا عَنِّي بِسَبَبِ إِعْجَابِي بِهَا ...

(Na ovom mjestu⁷ ‘Alī Šalaš dodaje kako je Wilfrid Scawen Blunt 6. aprila 1903. godine отпутоваo u London, tj. mjesec dana nakon što je sjedio sa ‘Abduhūom, Riḏāom i pjesnikom Ḥāfīzom Ibrāhīmom. Desilo se da je i Muhammed ‘Abduhū tog ljeta, tj. 5. augusta 1903. godine, отпутоваo u London u svoju drugu posjetu Engleskoj. ‘Abduhu je imao namjeru da posjeti filozofa Herberta Spencera,⁸ a upravo tome Blunt posvećuje sljedeće pasuse svojih uspomena.)

3 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 123.

4 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 123.

5 Abū Zayd al Hilālī je arapski velikan iz jedanaestog stoljeća po ‘Isāu, a.s. Bio je vojskovođa Fatimija u Egiptu, ratovao u Tunisu. O njemu su se isplele raznolike legende itd.

6 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 124.

7 ‘Alī Šalaš, š. 124.

8 Herbert Spencer (27. april 1820.- 8. decembar 1903.), engleski filozof, antropolog, biolog, sociolog, politički teoretičar Viktorijanske ere.

6. august 1903. godine

U svom izboru iz ovih memoara 'Alī Šalaš na ovom mjestu donosi sljedeće podatke: U New Buildingsu (gdje je bila Bluntova druga vikend kuća) došao je Muhammed 'Abduhū 5. augusta 1903., stigao je sa svojim bratom Ḥamūdōm. Blunt piše kako ih je smjestio prvo na svoje imanje gdje gaji konje plemenite rase, a potom se vraća na 6. august, pripovijeda da je on sa 'Abduhūōm sjeo u kočiju koju su vozila "njegova četiri arapska konja", razgovarali su "naširoko o egipatskim stvarima".⁹

9. august 1903. godine

Blunt navodi da je nedjelja, bilježi da je sa muftijom 'Abduhūōm proveo lijepo vrijeme, šetao je šumom u New Buildingsu, razgovarali su o vjeri. Navodi da ga je pitao o njegovom vjerovanju u "meleke i duhove" (*'an 'aqīdatihī fi l-malā'kati wa l-arwāḥi*),¹⁰ te da mu je 'Abduhū, iako ne niječe njihovo postojanje, ipak rekao sljedeće:

"Nije se desilo da ih je iko vidio, o njima nije moguće ništa znati. A kad je Bog posrijedi, također nije moguće išta o Njemu znati."¹¹

لَمْ يَخْدُثْ أَنْ رَأَاهَا أَحَدٌ، وَ لَيْسَ مِنَ الْمُمْكِنِ مَعْرِفَةُ أَيِّ شَيْءٍ عَنْهَا،
أَمَّا اللَّهُ، فَمِنَ الْمُسْتَحِيلِ أَيْضًا أَنْ يَعْرِفَ عَنْهُ أَحَدٌ شَيْئًا ...

Potom Blunt veli da je pitao muftiju 'Abduhūa o Onosvjetskom životu, a on je odgovorio da vjeruje u njega, Onosvjetski život obuhvata dva boravišta: Jedan za sreću, a drugi za nesreću. Međutim on ne zna način kako će to sve biti. On ne vjeruje u vječnu kaznu/patnju...¹²

وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْحَيَاةِ الْآخِرَةِ ، فَقَالَ إِنَّهُ يُؤْمِنُ بِهَا، وَ إِنَّهَا تَصُمُّ دَارَيْنِ: دَارٌ لِلْسَّعَادَةِ
وَ أُخْرَى لِلشَّقَاءِ، وَ لَكِنَّهُ لَا يَعْرِفُ عَلَى أَيِّ نَحْوٍ سَبْكُونُ ذَلِكَ ، وَ هُوَ لَا يُؤْمِنُ
بِالْعِقَابِ الْأَبَدِيِّ...

Odmah iza ovih eshatoloških tema i razgovora 'Abduhūa i Blunta o njima, dva prijatelja su prešli na razgovor o događajima iz 1882. godine, 'Abduhū je zamolio Blunta da objavi dokumente sa suđenja Aḥmadu

9 Prema: 'Alī Šalaš, š. 124.

10 Prema: 'Alī Šalaš, š. 124. (عَنْ عَقِيدَتِهِ فِي الْمَلَائِكَةِ وَ الْأَرْوَاحِ).

11 Prema: 'Alī Šalaš, š. 124.

12 Prema: 'Alī Šalaš, š. 124.

‘Urābīju i ostalima (nakon tzv. ‘Urābījeve pobune i nereda iz 1882. godine). Blunt dodaje da su mnogi ljudi, koje bi on spominjao (u eventualnom objavljivanju svojih sjećanja o tim događajima), još živi, neki od njih bi se, možda, opirali objavljivanju“ (*wa qadya ‘tarīdūna ‘alā našrihā – وَ قَدْ يَعْتَرِضُونَ عَلَى نَشْرِهَا –*), posebno spominje da sve to ne može proći bez “objavljivanja naših engleskih spletkarenja“ (*dasā’isunā l-inglīziyyah – دَسَائِسُنَا الْإِنْجَلِيزِيَّةِ*) na arapskom jeziku,¹³ ta se spletkarenja nikako ne mogu zanijekati itd.

Ipak, Wilfrid Scawen Blunt dodaje da svi ti dokumenti “jednoga dana moraju izići na vidjelo dana, a taj dan mora biti blizu...”¹⁴

وَلَا بُدَّ أَنْ تَرَى النَّوْرَ يَوْمًا مَا، وَ يَجِبُ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ الْيَوْمَ قَرِيبًا ...

U svojim memoarima Blunt veli da je tema njegovih razgovora sa ‘Abduhūom ovoga dana prešla na jedan intervju. Naime, urednik novina *The Manchester Guardian* zatražio je od Blunta intervju o stanju prava u Egiptu, Blunt dodaje kako vjeruje da će moći udovoljiti zahtjevu urednika, to jest da će dati odgovore uz pomoć muftije ‘Abduhūa...¹⁵

... وَ أَعْتَقِدُ أَنَّي سَأَقْدِرُ الْآنَ عَلَى تَلْبِيَةِ طَلْبِهِ بِمَسَاعَدَةِ الْمُفْتِي ...

10. august 1903.

Wilfrid Scawen Blunt bilježi da je sa vrhovnim muftijom Egipta, Muhammedom ‘Abduhūom, putovao u Brajton (Brighton), grad koji se nalazi južno od Londona, smješten je na obali Engleskog kanala...¹⁶

الْمُطَلَّةُ عَلَى الْقَنَاَلِ الْأَنْجَلِيزِيِّ جَنُوبَ لَنْدَن ...

Blunt spominje razlog putovanja u Brajton, naime Muhammed ‘Abduhū je ovom prilikom i došao u Englesku da bi posjetio filozofa Herberta Spencera. Nadalje, ‘Abduhū je smatrao da je Herbert Spencer veliki filozof (*faylasūf ‘aẓīm – فَيَلْسُوفٌ عَظِيمٌ*), “preveo je na arapski njegovu knjigu o obrazovanju“.¹⁷

13 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 124.

14 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125.

15 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125.

16 Ova objašnjenja gdje se nalazi grad Brajton donosi ‘Alī Šalaš, usp. š. 125.

17 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125. Ovdje smo konsultirali engleski original, prema kojem također stoji da je ‘Abduhū preveo ovu Spencerovu knjigu iz obrazovanja na arapski: “...he [‘Abduhū] held him [Spencer] to be a great philosopher, and had translated his volume on education into Arabic...” Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, izd. Alfred A. Knopf, New York, MCMXXI (1921.), str. 66.

تَرْجَمَ إِلَى الْعَرَبِيَّةِ كِتَابَهُ عَنِ الرَّبِّيَّةِ

Napominjemo – kaže ‘Ali Šalaš - da o ovom ‘Abduhūovom prijevodu Spencerove knjige o obrazovanju ne znamo ništa. I mi se, sa svoje strane, priklanjam o mišljenju ‘Alīja Šalaša, naime, bio(biblio)grafska literatura koju smo konsultirali o ‘Abduhūu ne sadrži niti jednu napomenu o ovoj knjizi u formi njezinog prijevoda na arapski perom velikog muftije ‘Abduhūa. I ‘Alī Šalaš odsječno kaže:

“Ne znamo ništa o ovom [‘Abduhūovom] prijevodu, niti o njegovoj sudbini. Čini se da nije objavljen...”¹⁸

لَا نَدْرِي شَيْئًا عَنْ هَذِهِ التَّرْجَمَةِ ، وَلَا عَنْ مَصْرِفِهَا ، وَ يَبْدُو أَنَّهَا لَمْ تُطْبَعْ .

Tragom memoara W. S. Blunta, ‘Alī Šalaš bilježi da je Herbert Spencer poslao svoju kočiju i svoga sekretara da na stanici u Brajtonu dočekaju muftiju ‘Abduhūa i njegova prijatelja Blunta.

Blunt navodi da su Herberta Spencera zatekli starog (tada je imao 83 godine), ležao je u postelji u svojoj biblioteci. Ipak, Blunt dodaje da je Herbert Spencer, unatoč poodmakloj dobi, bio “jasne misli“ (*wādiḥu l-afkār* – وَاضِحُ الْأَفْكَارِ), “snažnoga glasa“ (*qawīyyu ṣ-ṣawti* – قَوِيُّ الصَّوْتِ).¹⁹

Dočekao ih je kratko prije ručka, razgovarali su potom uz jemeke, da bi kasnije, u tri sata popodne, nastavili razgovor. Herbert Spencer je pokušao pričati na francuskom, ali mu je to išlo prilično teško, tražio je riječi itd., i razgovor je brzo prešao na engleski, “a ja sam sa engleskog krenuo prevoditi ‘Abduhūu“ na arapski jezik...”²⁰

وَ سُرْعَانَ مَا إِنْتَقَلَ الْحَدِيثُ إِلَى الْأَنْجَلِيزِيَّةِ الَّتِي رُحِتْ أُتْرَجِمَهَا لِعَبْدِهِ...

Prema Wilfridu Scawenu Bluntu (i interpretaciji njegovih riječi od ‘Alī Šalaša), Herbert Spencer je svome gostu Muhammedu ‘Abduhūu iznio nekoliko svojih mišljenja:

Prvo, žalio se na iščeznuće istine na ravni moderne politike u Evropi,²¹

...يَشْكُو مِنْ إِحْتِفَاءِ «الْحَقِّ»، مِنْ سَاحَةِ السِّيَاسَةِ الْحَدِيثَةِ فِي أَوْرَبَا...

18 ‘Alī Šalaš, š. 125.

19 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125.

20 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125.

21 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125. (Prema originalu: “He lamented the disappearance of ‘right’ from the range of modern politics in Europe...” - Usp. W. S. Blunt, My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914, II sveska, p. 66.).

Drugo, osudio je tzv. Transvalski rat na jugu Afrike, smatrao ga je otvorenom agresijom na čovječanstvo,²²

وَاسْتَنْكَرَ حَرْبَ التَّرَنْسَفَالِ (جَنُوبِ إِفْرِيقِيَا) ، وَ عَدَّهَا إِعْتِدَاءً صَارِحًا عَلَى الْإِنْسَانِيَّةِ ...

Treće, Herber Spencer je rekao: „Svijetom će zavladati period sile, opet će buknuti opći rat radi prevlasti, u njemu će se upotrijebiti sve vrste zvjerstava...“²³

وَ قَالَ: سَيَأْتِي عَلَى الْعَالَمِ عَهْدٌ مِنَ الْقُوَّةِ ، سَتُنْشَبُ مَرَّةً أُخْرَى حَرْبٌ عَامَّةٌ مِنْ أَجْلِ السَّبَادَةِ تُسْتَحْدَمُ فِيهَا كُلُّ أَلْوَانِ الْوَحْشِيَّةِ ...

Oko popodneva “razgovor [između Herberta Spencera i Muhammeda ‘Abduhūa] prešao je na filozofiju“ (*intaqala l-ḥadītu ilā l-falsafah* – *إِنْتَقَلَ الْحَدِيثُ إِلَى الْفَلْسَفَةِ*),²⁴ Spencer je pitao muftiju ‘Abduhūa:

“Da li je tačno da se mišljenje na Istoku razvija na istim temeljima na kojima se razvija i mišljenje u Evropi?”²⁵

هَلْ صَحِيحٌ أَنَّ الْفِكْرَ فِي الشَّرْقِ يَتَطَوَّرُ عَلَى ذَاتِ الْأُسُسِ الَّتِي يَتَطَوَّرُ عَلَيْهَا الْفِكْرُ فِي أَوْرُوبَا؟

Muftija ‘Abduhū je odgovorio: “U tome što Istok uči od Zapada više je zla negoli dobra, ali još uvijek je najbolje i najprosvjećenije mišljenje to koje je isto oboma (i Istoku i Zapadu)...“²⁶

وَ رَدَّ مُحَمَّدٌ عَبْدُهُ بِأَنَّ مَا تَعَلَّمَهُ الشَّرْقِيُّ مِنَ الْعَرَبِ شَرُّهُ أَكْثَرُ مِنْ حَيْرِهِ ، وَ لَكِنْ مَا رَأَى أَفْضَلَ الْفِكْرِ وَ أَكْثَرَهُ إِسْتِنَارَةً وَاحِدًا عِنْدَ الْأَثْنَيْنِ (الشَّرْقِ وَ الْعَرَبِ).

Potom se razgovor između Muhammeda ‘Abduhūa i Herberta Spencera pomjerio na temu o Bogu, Spencer je kazao da “kad se dublje promisle stvari, smatram da u shvatanju temeljne sile u svijetu, ili onog što vi nazovate Allahom a mi Bogom, nema velikog razilaženja.”²⁷

22 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125. (“...denounced the Transvaal war as an outrage on humanity” - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 66.).

23 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125. (“There is coming a reign of force in the world, and there will be again a general war for mastery, when every kind of brutality will be practised.” - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 66.-67.).

24 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125.

25 Prema: ‘Alī Šalaš, š. 125. (“[Spencer] asked the Mufti whether it was true that thought in the East was developing on the same lines as the thought of Europe.” - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 66.).

26 Prema: ‘Alī Šalaš, str. 125.-126. (“Muhammed Abdu told him that what the East was learning from the West was the evil rather than the good, but that still the best and most enlightened thought of both was the same.” - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.).

27 Prema: ‘Alī Šalaš, str. 126. (“To go to the bottom of things, I suppose that the conception of the underlying force of the world, what you call Allah and we call God, is not very different...” - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.).

وَ قَالَ سَبَّنَسْرُ: إِذَا تَعَمَّقْنَا الْأُمُورَ فَإِنِّي أَرَعُمُ أَنَّ مَفْهُومَ الْقُوَّةِ الْأَسَاسِيَّةِ فِي الْعَالَمِ،
أَوْ مَا تُسَمُّوهُ اللَّهَ، وَ تُسَمِّيهِ الْإِلَهَ، لَيْسَ شَدِيدَ الْأَخْتِلَافِ...

Na ovo je muftija 'Abduhū dao svoj odgovor koji je nosio jedno razlučivanje koje je Spencer smatrao novim, naime, 'Abduhū je rekao "da je Bog bivstvo/biće, a ne osoba".²⁸

وَ كَانَ رَدُّ الْمُفْتِي عَلَى ذَلِكَ يَحْمِلُ تَمَيُّزًا عَدَّهُ سَبَّنَسْرٌ جَدِيدًا، فَقَدْ قَالَ عَبْدُهُ
إِنَّ اللَّهَ مَوْجُودٌ لَا شَخْصٌ ...

'Ali Šalaš nastavlja prepričavati Bluntov opis susreta Herberta Spencera i Muhammeda 'Abduhūa, te kaže da je Spencer bio zadovoljan ovim 'Abduhūovim riječima (*wa sarra sbenseru li hādā – وَ سَرَّ سَبَّنَسْرُ لِهَذَا*),²⁹ a zatim je rekao da "je ovo razlučivanje [između Boga kao bivstva/bića i Boga kao osobe] još uvijek teško za spoznaju,³⁰ potom je dodao: "Jasno je u svakom slučaju da ste vi agnostici iz vrste agnosticizma u Evropi."³¹

Blunt na ovom mjestu dodaje da nisu imali dovoljno vremena da nastave slijedom ovih misli, jer Spenceru [iz zdravstvenih razloga] nije bilo dopušteno da u svakom navratu govori više od nekoliko minuta.

"Međutim, ja sam" – kaže Wilfrid Scawen Blunt – "nastavio pitati muftiju ['Abduhūa] o ovoj temi dok smo se vozili prema stanici.

Pitao sam ga: "Vjeruješ li da Bog ima svijest, da On znade da ja postojim i da ti postojiš? Zar ovo znanje nije dokaz da je Bog osoba?"³²

مَلْ تَعْتَقِدُ أَنَّ اللَّهَ لَهُ وَعْيٌ، وَ أَنَّهُ يَعْرِفُ أَيُّ مَوْجُودٌ وَ أَنَّكَ مَوْجُودٌ؟ أَوْلَيْسَتْ هَذِهِ الْمَعْرِفَةُ
دَلِيلًا عَلَى أَنَّهُ شَخْصٌ؟

'Abduhū je odgovorio: "Da, Bog zna!" (قَالَ: نَعَمْ، هُوَ يَعْرِفُ)³³

Potom sam ga pitao: "Ako zna, da li zna da si ti [npr.] dobar a da sam ja [npr.] pokvaren?" (قُلْتُ: إِذَا كَانَ يَعْرِفُ، فَهَلْ يَعْرِفُ أَنَّكَ صَالِحٌ وَ أَيُّ طَالِحٌ).³⁴

28 Prema: 'Ali Šalaš, str. 126. ("We believe that God is a *Being*, not a *Person*..." - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914*, II sveska, p. 67.).

29 Prema: 'Ali Šalaš, str. 126.

30 "Spencer was pleased at this, but said the distinction was rather difficult to grasp." - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914*, II sveska, str. 67.).

31 Prema: 'Ali Šalaš, str. 126. ("At any rate, it is clear that you are Agnostics of the same kind as our agnosticism in Europe". - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914*, II sveska, str. 67.).

32 Prema: 'Ali Šalaš, š. 126. ("Do you believe that God has consciousness, that he knows that you exist and that I exist, and is not such knowledge personality? - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914*, II sveska, str. 67.).

33 Prema: 'Ali Šalaš, š. 126. ("He knows." - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914*, II sveska, str. 67.).

34 Prema: 'Ali Šalaš, str. 126. ("If he knows, he knows that you are good and I am bad." - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914*, II sveska, str. 67.).

‘Abduhū se s tim složio. (وَ وَافَقَ عَبْدُهُ عَلَى ذَلِكَ).³⁵

Pitao sam ga: “Da li je Bog zadovoljan s tobom i [nezadovoljan] sa mnom?”³⁶

وَ هَلْ هُوَ يَرْضَى عَنْكَ وَ (لا يَرْضَى) عَنِّي؟

Na ovo je ‘Abduhū odgovorio: “Nekad je zadovoljan, a nekad ne!”³⁷

قَالَ: قَدْ يَرْضَى، وَ قَدْ لَا يَرْضَى .

Potom sam rekao: “Danas je s tobom zadovoljan jer su ti djela bila dobra. Sutra neće biti zadovoljan jer su ti djela bila loša. Zar ova promjena/preinaka [koja se kreće] od zadovoljstva do nezadovoljstva nije stvar kojom se odlikuje osoba? Kako to, onda, da Bog nije osoba?”³⁸

قُلْتُ: يَرْضَى الْيَوْمَ لِأَنَّ أَعْمَالَكَ صَالِحَةً، وَ لَا يَرْضَى غَدًا لِأَنَّ أَعْمَالَكَ أَصْبَحَتْ طَالِحَةً؟
أَلَيْسَ هَذَا التَّغَيُّرُ مِنَ الرِّضَا إِلَى عَدَمِ الرِّضَا أَمْرًا مُبَيِّنُ الشَّخْصِ؟ كَيْفَ إِذَا لَا يَكُونُ شَخْصًا؟

‘Abduhū je na ovo odgovorio:

“Bog zna svaku stvar na svakom mjestu. Za njega ne postoji danas ni sutra. Stoga, kod Njega nema promjene i izmjene. Njegova svijest o svakoj stvari jeste vječna i nepromjenljiva. To je ono što ja nazivam bićem/bivstvom, a ne osobom!”³⁹

قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ فِي كُلِّ زَمَانٍ. وَ لَا يَوْجَدُ عِنْدَهُ الْيَوْمَ وَ الْغَدَ.
وَ مِنْ هَمَّةٍ لَا يَوْجَدُ عِنْدَهُ تَغَيُّرٌ وَ لَا تَبَدُّلٌ. وَ وَعَيْهُ بِكُلِّ شَيْءٍ أَرِيٌّ غَيْرٌ مُتَغَيِّرٍ.
وَ هَذَا مَا أَسْمِيهِ الْمَوْجُودَ، لَا الشَّخْصَ...

Na to ga ja upitah: “A materija? Zar i materija nije vječna, također? Ili je materija Božije stvorenje? Zar ne znači to ako je materija stvorenje da se ona mijenja?”⁴⁰

35 Prema: ‘Ali Šalaš, str. 126. (“He agreed”. - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.)

36 Prema: ‘Ali Šalaš, str. 126. (“And he is pleased with you and displeased with me?”. - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.) Napominjemo da je kod ‘Alija Šalaša ispušten dio arapskog teksta (stavili smo ga u zagradu).

37 Prema: ‘Ali Šalaš, str. 126. (“He approves and disapproves...”. - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.)

38 Prema: ‘Ali Šalaš, str. 126. (“And he approves to-day because your actions are good, and he disapproves to-morrow because your actions have become bad. Is not this change from approval to disapproval characteristic of personality? How then has God no person?”. - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.)

39 Prema: ‘Ali Šalaš, str. 126. (“God knows all things at all times; to him there is no to-day and no to-morrow, and therefore in him is no change; His is an eternal consciousness of all things. This I call Being, not Personality.”. - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.)

40 Prema: ‘Ali Šalaš, str. 126. (“An Matter? Is not Matter eternal, to, or did God create it? If he created it he made a change?”. - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.)

قُلْتُ: وَ الْمَادَّةُ؟ أَلَيْسَتْ الْمَادَّةُ أَرْزِيئَةً أَيْضًا؟ أَمْ هِيَ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ؟
وَ هَلْ إِذَا كَانَ خَلَقَهَا أَفَلَا يَعْنِي هَذَا أَنَّهَا تَتَغَيَّرُ؟

Na ove Bluntove riječi vrhovni muftija Egipta, Muhammed 'Abduhū, daje neočekivan (i netradicionalan) odgovor, naime, 'Abduhū kaže da i materija jeste vječna, a da je vječan i Bog. Evo tog dijela na arapskom (pogledati i podnožnu bilješku na engleskom):⁴¹

قَالَ: الْمَادَّةُ أَيْضًا أَرْزِيئَةٌ، كَمَا أَنَّ اللَّهَ أَرْزِيٌّ .

Očito je da je ovaj 'Abduhūov odgovor zadovoljio Wilfrida Scawena Blunta, on kaže: "Ovdje se jasno pokazuje temelj 'Abduhūova mišljenja. Složili smo se da su u ovom pogledu naše ideje istovjetne..."⁴²

وَ هُنَا يَتَّضِحُ أَسَاسُ تَفْكِيرِ عَبْدُهُ . وَ قَدْ إِتَّفَقْنَا عَلَى أَنَّ أَفْكَارَنَا وَاحِدَةٌ
مِنْ هَذِهِ النَّاحِيَةِ ...

'Ali Šalaš za ovaj dijalog između Muhammeda 'Abduhūa i Herberta Spencera, te između Blunta i 'Abduhūa, kaže da se "zapravo doima improviziranim i nejasnim" (*yabdū fi l-ḥaqīqati muqtaḍaban wa gayru wāḍihin* - ... وَيَبْدُونَ فِي الْحَقِيقَةِ مُفْتَضِّبًا وَ غَيْرَ وَاضِحٍ ...).

Uzrok tome je, kako se čini, sama okolnost da je Wilfrid Scawen Blunt svoje memoare pisao "uglavnom po sjećanju".⁴³

وَ يَبْدُونَ أَيْضًا أَنَّ سَبَبَ ذَلِكَ يَرْجِعُ إِلَى أَنَّ بَلَنْتَ كَتَبَهُ مِنْ ذَاكِرَتِهِ فِي الْعَالِبِ ...

Prema Bluntovim memoarima (u njihovoj arapskoj redakciji iz pera 'Ali Šalaša), ovoga 10. augusta 1903. godine 'Abduhū i Blunt su se iz Brigh-tona (Brajtona), i posjete Herbertu Spenceru, vratili u London. Tu večer, u Chapel Streetu (gdje je bila Bluntova kuća), večerali su sa profesorom Browneom i Cockerellom.

Blunt još dodaje da Muhammed 'Abduhū namjerava da već sutradan posjeti Oxford, a potom će posjetiti i Cambridge, navodi da je "vrijeme bilo divno tokom perioda posjete ('Abduhūa i njegova brata), i njihova boravka u Newbuildingsu".⁴⁴

41 Prema: 'Ali Šalaš, str. 126. (The Mufti [said]: "Matter, too, is eternal as God is eternal." - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.)

42 Prema: 'Ali Šalaš, str. 126. ("Here evidently is the foundation of Abdu's thought, and we agreed that our ideas are the same." - Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 67.)

43 Prema: 'Ali Šalaš, str. 127.

44 Prema: 'Ali Šalaš, str. 127. (وَ قَدْ كَانَ الْجَوْ بُدِيْعًا طَوَالَ فَتْرَةِ زِيَارَتِهِمَا (عَبْدُهُ وَ أَهْوُهُ) وَ إِقَامَتِهِمَا فِي نِيُوِيلِدِنْج ...).

‘Ali Šalaš na ovom mjestu dodaje da je Herbert Spencer umro pet mjeseci nakon ovog susreta sa ‘Abduhūom.⁴⁵

Također, na istoj stranici (127.) ‘Alī Šalaš nas podsjeća da je o ovom susretu Muhammeda ‘Abduhūa i filozofa Herberta Spencera pisao i Muhammed Rašīd Riḏā, svjedočanstva o tome postoje u Riḏāovoj velikoj bio-bibliografiji o Muhammedu ‘Abduhūu (*Tārīḥu l-ustādi l-imām* – تَارِيحُ الْأُسْتَاذِ الْأَمَامِ). Naime, M. R. Riḏā donosi vijesti o posjeti ‘Abduhūa filozofu Herbertu Spenceru, kaže da je Muhammed ‘Abduhū “preveo Spencerovu knjigu o obrazovanju u vrijeme kad je učio francuski jezik, uradio je to radi uvježbavanja prevođenja, svoj prevedeni uradak dao je na uvid Qāsimu Amīnu⁴⁶, koji je smatrao prijevod dobrim. K tome, Qāsim Amīn je tečno govorio francuski...”⁴⁷

(O Riḏāovom opisu ‘Abduhūove posjete Herbertu Spenceru pisaće-mo u zasebnom poglavlju).

Iz svih pojedinosti i podataka koji se navode u arapskoj redakciji Bluntovih memoara, Muhammed ‘Abduhū je sa svojim bratom Ḥamūdom otputovao na Oxford 11. augusta 1903. godine. Sa njima Blunt nije krenuo na taj put, k tome, oni se nisu više vidjeli u Engleskoj jer se ‘Abduhū nakon posjete Oxfordu i Cambridgeu, te posjete Švicarskoj, Alžiru i Tunisu, vratio u Egipat. Kako stoji u Bluntovim memoarima, sreli su se u Kairu 12. novembra 1903. godine.

12. novembar 1903. godine

Uvečer ovoga dana dva vjerna prijatelja našli su se u Kairu, ‘Abduhu je prisutnima u Bluntovoj kući pričao o posjeti Oxfordu, tamo je našao “jedan broj rukopisa” (*‘adadan mina l-maḥṭūṭāt* – عَدَدًا مِّنَ الْمَحْطُوطَاتِ),⁴⁸ njego-

45 Prema: ‘Alī Šalaš, str. 127.

46 Qāsim Amīn (1863.-1908.), egipatski advokat, pravnik, pisac, spominju ga kao prvog egipatskog intelektualca koji je pisao o pravima žena i poboljšanju njihova statusa u muslimanskim društvima. Napisao je knjigu *Tahrīru l-mar’ati* - تَحْرِيرُ الْمَرْأَةِ - “Emancipiranje žene”/“Oslobođenje žene” – *The Liberation of Woman*), također je napisao i djelo *Al-Mar’atu l-ġadīdah* (الْمَرْأَةُ الْجَدِيدَةُ) - “Nova žena”, *The New Woman*). Navedeno prema: Arthur Goldschmidt Jr., *Biographical Dictionary of Egypt*, isto, str. 22.-23.

47 Prema: ‘Alī Šalaš, str. 127. (لَقَدْ رَوَى مُحَمَّدٌ رَشِيدٌ رِضَاً خَيْرَ زِيَارَةٍ أَسْتَاذِهِ مُحَمَّدَ عَبْدَهُ لِسِبْنَسَرِ الَّذِي مَاتَ بَعْدَ خَمْسَةِ أَشْهُرٍ، وَ ذَكَرَ أَنَّ عَبْدَهُ تَرْجَمَ) . وَ كَانَ قَاسِمٌ يُحِيدٌ لِسِبْنَسَرِ كِتَابَهُ التَّرْجُمَةَ أَلْتَاءَ تَعَلُّمِهِ الْفَرَنْسِيَّةَ لِأَجْلِ التَّمَرُّنِ عَنِ التَّرْجُمَةِ ، وَ أَنَّهُ عَرَضَ مَا تَرْجَمَهُ عَلَى قَاسِمِ أَمِينِ الَّذِي اسْتَحْسَنَ التَّرْجُمَةَ ، وَ كَانَ قَاسِمٌ يُحِيدٌ ... الْفَرَنْسِيَّةَ ... - ‘Alī Šalaš se poziva na prvo izdanje knjige *Tārīḥu l-ustādi l-imām*, poziva se na str. 140., kao i na stranice 866.-867.). Ovaj navod Rašīda Riḏā’a nalazi se i u II izdanju ove knjige, Kairo, 2006., str. 868. i dalje.

48 Prema: ‘Alī Šalaš, str. 127.

vu pažnju privukao je rukopis, zapravo korespondencija arapskoga filozofa El-Sebaina (radi se o filozofu Ibn Sab'īnu)⁴⁹ sa vladarom Frederikom...⁵⁰

Pričajući prisutnima o ovim rukopisima na Oxfordu, 'Abduhū je rekao da namjerava zadužiti nekoga ko će prepisati nekoliko ovih rukopisa, sve to uz finansiranje iz uprave Vakufa... Nakon ove posjete Engleskoj 'Abduhū je otputovao za Švicarsku, a iz Švicarske za Alžir i Tunis.

Blunt u svojim memoarima navodi (a 'Alī Šalaš prenosi) da je 'Abduhū "opisao žalosnu sliku o stanju na sjeveru Afrike pod francuskom vlašću, te ako se usporedi sa tzv. mukama stanovnika Egipta pod engleskom vlašću, ta slika nalikuje usporedbi tame i svjetla..."⁵¹

... وَرَسَمَ صُورَةً مُخَزِنَةً لِلْأَحْوَالِ فِي شِمَالِ إِفْرِيقِيَا الْفَرَنْسِيِّ، إِذَا قُورِنَتْ
بِمَا سَمَّاهُ مُعَانَاةَ أَهَالِي مِصْرَ تَحْتِ سَيْطَرَةِ الْأَنْجَلِيزِ، وَ هِيَ صُورَةٌ أَشْبَهُ
مُقَارَنَةِ الظَّلَامِ بِالنُّورِ...

Kako vidimo iz ovog mjesta iz Bluntovih memoara, 'Abduhū je smatrao da je uprava francuskih kolonijalnih vlasti u Alžiru okrutna. Blunt sa vidljivim (tipično engleskim!) zadovoljstvom bilježi 'Abduhūove dojmove o tome, nastavlja s donošenjem 'Abduhūovih svjedočanstava sa puta po sjevernoj Africi itd., u kojima kaže sljedeće:

- A. sva vlast kolonijalnih vlasti Francuske u sjevernoj Africi ide "na račun naroda" (*'alā hisābi l-ahālī*);⁵²
- B. ljudi su skoro lišeni bilo koje zakonske zaštite (...*maḥrūmūna taqriban min ayyi ḥimāyatin šar'yyatin*);⁵³
- C. ne uživaju nikakvu slobodu (...*lāyatamatta'ūna bi ayyi ḥurriyyah*);⁵⁴
- D. pod vlašću francuskih kolonijalista nema "slobode štampe niti slobode mišljenja" (...*fa lā tūğadu hunāka ḥurriyyatu šaḥāfatin wa lā ḥurriyyatu ra'yin*);⁵⁵

49 Na ovom mjestu 'Alī Šalaš (str. 127.) ne uspijeva odgonetnuti ime Ibn Sab'īna (1217.-1271.) koji se rodio u Španiji, živio je u Ceuti, umro je u Mekki. Dopisivao se sa Frederikom II, vladarom Sicilije. 'Alī Šalaš (str. 127.) tvrdi da je zapravo ovo "ime nepoznato, barem na način kako ga je zapisao Blunt" (الرَّسْمُ الْمَخْبُؤِلُ فِي الْحَقِيقَةِ عَلَى الْأَقْلِ كَمَا كَتَبَهُ بِلنْتِ).

50 'Alī Šalaš (str. 127.) nagada o kojem Frederiku je riječ, pomišlja da se radi od pruskom vladaru Fridrichu Velikom iz XVIII stoljeća itd. Na kraju, 'Alī Šalaš tvrdi da je stvar oko Frederika ili Fridricha nejasna jer postoje tri vladara Evropljana pod tim imenom - (... وَ رُبَّمَا يَكُونُ الْمَقْصُودُ فَرْدِرِكِ أَخْرُ قَهْنَاكِ ثَلَاثَةً مُلُوكِ أَوْرُوبِيَّيْنِ يَهْدَا الرَّسْمِ) - (Vidjeti prethodnu bilješku).

51 Usp. 'Alī Šalaš (str. 127.)

52 Usp. 'Alī Šalaš (š. 128.) - يَأْهَلُ أَلِإِبْأَسْحَ يَلَعُ -

53 Usp. 'Alī Šalaš (š. 128.) - دَيْعُ رَشْدِي أَحْيَا نِي أَلِيمِ أَيْبِي رِقَاتِ نَوْمِ وَرَحْمِ -

54 Usp. 'Alī Šalaš (š. 128.) - لَا يَتَمَتَّعُونَ بِأَيِّ حُرِّيَّةٍ -

55 Usp. 'Alī Šalaš (š. 128.) - فَلَا تُوجَدُ هُنَاكَ حُرِّيَّةُ صَحَافَةٍ وَ لَا حُرِّيَّةُ رَأْيٍ -

E. špijuniranje je gore negoli u Carigradu (*at-tağassusu aswa'u mim mā fi l-qustantiniyyah*);⁵⁶

F. stanje u Alžiru nije bolje od stanja u Tunisu (*wa l-aḥwālu fi l-ğazā'iri laysat afḍalu mina l-aḥwāli fi tūnis*).⁵⁷

Prema onom što ovdje s velikim zadovoljstvom navodi Wilfrid Scawen Blunt, Muhammed 'Abduhū u Tunisu nije mogao da se sretne sa uglednicima naroda, naime, generalni austrijski konzul (*qunṣulu n-nimsā al-ām*)⁵⁸ rekao je 'Abduhū da za taj susret treba da isposluje dozvolu od francuskog upravitelja, a sam susret sa uglednicima naroda treba da se odvija uz prisustvo "jednog francuskog čovjeka" (*rağulan fransiyyan*).

Nadalje, 'Abduhū donosi pritužbe muslimana Tunisa, izjavljuju mu: "... molimo Boga da nam podari da budemo pet godina pod vašim sistemom [Engleza u Egiptu] mirni i spokojni... i da nas izbavi od pakla ovog sistema kod nas..."⁵⁹

Na ovim i sličnim mjestima u Bluntovim memoarima vidi se nastojanje njihova autora da kolonijalnu vlast Engleza u Egiptu prikaže boljom u usporedbi sa kolonijalnom vlašću Francuske u Alžiru i Tunisu. Po svemu se vidi da Bluntu odgovara sve što Muhammed 'Abduhū prenosi sa svojih putovanja po sjevernoj Africi koja je imao u septembru 1903. godine.

Blunt potom dodaje jedan zanimljiv detalj, naime, tvrdi da je ovo što je čuo o stanju muslimana u Alžiru i Tunisu posve suprotno onom što su donijele novine *Le Figaro*. Tako je objavljeno da je muftija 'Abduhū za *Le Figaro* "izrazio svoje puno zadovoljstvo stanjem svoje braće muslimana pod francuskom vlašću".⁶⁰

... أَنَّهُ عَبَّرَ لَهَا رِضَاهُ النَّامِّ عَنْ أَحْوَالِ إِخْوَانِهِ الْمُسْلِمِينَ فِي ظِلِّ الْحُكْمِ الْفَرَنْسِيِّ ...

Naravno, Blunt između redova sugerira da se radi o dezinformacijama, on uspoređuje ovo što je muftija 'Abduhū pričao u Kairu ovog 12. novembra 1903. godine sa onim što je sam Blunt vidio kad je posjetio Alžir 1873. godine. Potom Blunt sa svoje strane potkrepljuje svoje mišljenje

56 Usp. 'Ali Šalaš (š. 128.) - التَّجَسُّسُ أَسْوَأُ مِمَّا فِي الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ -

57 Usp. 'Ali Šalaš (š. 128.) - وَ الْأَحْوَالُ فِي الْجَزَائِرِ لَيْسَتْ أَفْضَلُ مِنَ الْأَحْوَالِ فِي تُونِسَ -

58 Usp. 'Ali Šalaš (š. 128.)

59 Usp. 'Ali Šalaš (š. 128.) - ... وَ لَكِنَّا لَا نَتَلَبُّ مِنَ اللَّهِ إِلَّا أَنْ يَهْبِئَنَا خَمْسَ سَوَابِحٍ مِنْ نِظَامِكُمْ عَلَى سَبِيلِ الرَّاحَةِ مِنْ جَمِيعِ النَّظَامِ عِنْدَنَا ...

60 Usp. 'Ali Šalaš (š. 128.) ("... I had seen it published in the 'Figaro' that he ['Abduhū] had expressed himself entirely pleased with the condition of things for his fellow-Moslems under French rule." - Usp. Blunt, *My Diaries*, sv. II, isto, str. 79.).

da je “engleska vladavina u Egiptu mnogo bolja od francuske u Alžiru i Tunisu“. On navodi sljedeće:

- A. Englezi u Egiptu, sa praktične strane gledano, nisu sveli tu zemlju na koloniju; nadalje,
... انَّ الأَنْجَلِيَّزَ فِي مِصْرَ لَمْ يَحْوُلُوا الْبِلَادَ إِلَى مُسْتَعْمَرَةٍ مِنَ النَّاحِيَةِ الْعَمَلِيَّةِ ...
- B. engleska administracija i uprava u Egiptu je skoro civilna;
... وَ أَنَّ الْأَدَارَةَ الْأَنْجَلِيَّزِيَّةَ فِي مِصْرَ مَدَنِيَّةٌ تَقْرِيْبًا ...
- C. k tome, ta je vlast podložna kritici u engleskoj štampi i britanskom parlamentu itd.⁶¹
... وَ تَخَضَّعَ لِلتَّقَدِّدِ فِي صُحُفِ إِنْجِلْتَرَا وَ بَرَلَمَانِ ...

Blunt zaključuje kako, po njegovom mišljenju, toga nema u onom što se zbiva na sjeveru Afrike pod francuskom okupacijom... Napominjemo još jednom da se u ovim dijelovima Bluntovih memoara vidi, posve jasno, njegovo apologetsko držanje spram engleske kolonijalne uprave u Egiptu. Kako smo vidjeli iz mnogih prethodnih stranica, Blunt je prema toj upravi mjestimice pokazivao veću kritičnost.

Vraćajući se na svoga prijatelja ‘Abduhūa, Blunt od njega prenosi najnovije “rekla-kazala“ stvari iz Hedivova okruženja, navodno, Hediv se posvetio utjerivanju poreza i zgrtanju para; k tome, Hediv je odlučio uzeti novi kredit od pola miliona funti sterlinga kako bi taj kredit potrošio i “investirao uprazno“ (*li ’stītmārihā bi dūni fā’idah*)⁶² u različite projekte. ‘Abduhū još prenosi kako Hediv namjerava i planira graditi zgrade na Gizi, o tome su već u toku pregovori o zamjeni zemlje sa upravom za vakufe. ‘Abduhū se u svojstvu velikog muftije Egipta opire ovim postupcima Hediva, jer on kao vrhovni muftija “neće nipošto dopustiti bilo koje rasipanje javnoga novca“⁶³ itd.

Međutim na ovom sijelu priča između Blunta i ‘Abduhūa teče dalje, veliki muftija kaže da ga je Hediv primio nedavno, pokazao je prema njemu izljeve ljubavi, “ali ‘Abduhū znade da Hediv kuje spletke da ga smijeni sa muftijskog položaja. Hediv neće imati razumijevanja, niti oprostiti, nikome ko ne radi za njegov račun...“⁶⁴

61 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 128.)

62 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 128.) - لاسْتِئْجَارِهَا بِدُونِ فَائِدَةٍ ...

63 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 128.) - ... وَ لَنْ يُسَمَّحَ بِأَيِّ إِخْتِيَالٍ عَلَى الْعَالِ الْعَامِّ ...

64 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 128.-129.)

وَ لَكِنَّ مُحَمَّدَ عَبْدَهُ يَعْرِفُ أَنَّهُ يَدْبُرُ الدَّسَائِسَ لِخَلْعِهِ مِنْ مَنْصَبِ الْمُفْتِي، وَالْخَدْيُو لَنْ يَتَسَامَحَ
مَعَ أَيِّ شَخْصٍ لَا يَعْمَلُ لَهُ حِسَابًا...

23. novembar 1903. godine

Wilfrid Scawen Blunt ovoga dana bilježi u svoje uspomene kako je pret-hodnoga dana (22. novembra) poslao svome prijatelju Muhammedu ‘Abduhūu francuski prijevod svoje knjige “Putovanje u Nedžd” (*Rihlah ilā naǧd – رِحْلَةٌ إِلَى نَجْد*), to djelo napisao je sa svojom ženom Anne (baronesom Wentworth).⁶⁵ Ovu knjigu je Blunt poslao ‘Abduhūu “kako bi našao razonodu tokom mjeseca ramazana”.⁶⁶

...حَتَّى يَجِدَ مَا يُسَلِّيه فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ...

Nakon toga je (23. novembra 1903.) Muhammed ‘Abduhū došao u po-sjetu Bluntu, razgovarali su o Midhat-Paši (bivšem namjesniku u Siriji), o njemu je Blunt – kako smo vidjeli ranije - već donio priču u svojim memoarima. Sve u svemu, ‘Abduhū se nije divio Midhat-Paši, iako je imao neke simpatije za njega kad je posrijedi “pitanje [donošenja] usta-va u Carigradu” (*qadiyyatu d-dustūr fi l-quṣṭantīniyyah – قَضِيَّةُ الدُّسْتُورِ فِي* - *الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ*).⁶⁷ Također, ‘Abduhū je smatrao da je Midhat Paša bio “prenagao, nije znao za oprez”,⁶⁸ također, bio se odao piću, “bio je okorjeli pijanica” (*i’tāda š-šarāba – إِعْتَادَ الشَّرَابِ*), to ga je dovelo do propasti.

Muhammed ‘Abduhū još prepričava kako je nekom prilikom na ve-čeri u libanskom Tripoliju ovaj osmanski valija Damaska, to jest Midhat Paša, “držao govor u kojem je sebe opisao kao onoga ko je uništio dvojicu kraljeva, time je mislio na sultana ‘Abdulazīza⁶⁹ i sultana Murata,⁷⁰ ta je vijest [o Midhat-Pašinom govoru za tom večerom] prenijeta sultanu [‘Abdulhamīdu II],⁷¹ to je, naravno, bio uzrok poniženja Midhat-Paše...”⁷²

...وَ عِنْدَمَا كَانَ وَالِيًا فِي دِمَشْقٍ حَضَرَ ذَاتَ يَوْمٍ مَادِبَةَ عَشَاءٍ مَدِينَةِ طَرَبُلُسَ
(الْبُغْدَادِيَّةِ)، وَ أَلْقَى خِطَابًا وَصَفَ فِيهِ نَفْسَهُ بِأَنَّهُ مُحَطَّمٌ مَلِكِيْنٌ، مُشِيرًا بِذَلِكَ إِلَى

65 U izvorima je ova žena poznata i kao Lady Anne Blunt.

66 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 129.). Iz ove zabilješke zaključujemo da je Blunt imao u vidu da se 23. novembar 1903. godine podudara sa 3. odnosno 4. ramazanom 1321. hidžretske godine.

67 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 129.)

68 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 129.) - ... كَانَ رَجُلًا مُتَدَفِّعًا لَا يَعْرِفُ الْخَدْرَ ...

69 Osmanski sultan ‘Abdulaziz je vladao od 1861. do 1876. godine.

70 Osmanski sultan Murat V koji je vladao kratko 1876. godine.

71 Osmanski sultan Abdulhamid II, vladao od 1876. do 1909. godine.

72 Usp. ‘Alī Šalaš (str. 129.)

السُّلْطَانِ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَالسُّلْطَانِ مُرَادٍ، وَنُقِلَ الْخَبْرُ إِلَى السُّلْطَانِ فَكَانَ
سَبَبًا فِي تَحْقِيقِ مَدْحَتِّ ...

Ovaj monolog o Midhat-Paši, prema onome kako ga je naveo Blunt, muftija 'Abduhū je završio riječima:

أَمَّا مِنْ نَاحِيَةِ كَوْنِهِ مُصْلِحًا، فَقَدْ كَانَ صَخْلًا وَ مُتَأَوِّرًا بِأَسْوَأَ مَعْنَى،
وَ مَعَ ذَلِكَ كَانَ سَقُوطُهُ سُوءَ حَظٍّ حَقِيقِيًّا وَ كَانَتْ نَهَائِيَّتُهُ مَأْسَاءً حَقِيقِيَّةً ...

“A kad je posrijedi to [što tvrde] da je on [Midhat Paša] bio reformator, [ja mogu reći samo]: On je bio plitak i poevropljen u najgorem značenju te riječi. Pa ipak, njegov pad je uistinu bio nesretan, njegov kraj je bio istinska tragedija.”⁷³

Blunt nastavlja iznositi svoja sjećanja, tj. one dijelove koji su posvećeni njegovom druženju sa Muhammedom 'Abduhūom, te navodi kako je 'Abduhu (tih dana) još jednom susreo Hediva, te je Hediv detaljno pričao 'Abduhūu zašto nije došao na druženje sa Bluntom i 'Abduhūom u Crabbet (mjesto gdje se nalazila jedna druga vikendica u vlasništvu Blunta) tokom ljeta 1903. godine. Naime, kad je Blunt predložio Hedivu da dođe u Crabbet na druženje, toj se posjeti nisu usprotivili engleski službenici [iz protokola] kojima je povjereno da se o Hedivu brinu tokom njegove posjete Engleskoj toga ljeta [1903. godine].⁷⁴

Ali, baš kad je Hediv trebao da, ugovorenog dana, pođe u posjetu Bluntu, jedan službenik po imenu Cassel (koji se u ime kralja brinuo o posjeti Hediva u Londonu) prišao je Hedivu i rekao mu da bi se njegova posjeta Wilfridu Scawenu Bluntu loše primila kod Kralja, te bi se to na dvoru protumačilo kako Hediv nije bio zadovoljan načinom kako ga je Kralj primio na dvoru. Ovaj Cassel je, na kraju, posve diplomatski rekao Hedivu sljedeće:

...لَسْتُ أَقُولُ إِنَّهُ يَجِبُ أَلَّا تَذْهَبَ، وَ لِكِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ فَسَوْفَ يُفَسَّرُ ذَهَابُكَ بِهَذَا الْمَعْنَى ...

“Ne velim ja da vi ne treba da idete [u posjetu Bluntu], nego ako odete to će se razumjeti na ovaj način...”⁷⁵

73 Usp. 'Ali Šalaš (str. 129.)

74 Kako se iz Bluntovih memoara razumije, ova posjeta Hediva Engleskoj unekoliko se vremenski podudarila sa boravkom vrhovnog muftije Muhammeda 'Abduhūa u Londonu.

75 Usp. 'Ali Šalaš (str. 129.) U engleskom originalu ova rečenica glasi: “I do not say that you ought not to go, but if you do it will be understood in this sense...” (Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 81.)

Hediv je tog ljeta 1903. godine, preko muftije 'Abduhūa, saopćio ovo tumačenje kao poruku Wilfridu Scawenu Bluntu, ali poruka nije za objavljivanje itd.

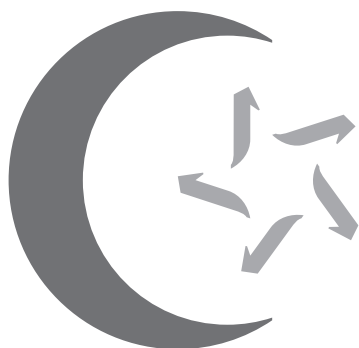
Blunt je preko muftije 'Abduhūa poručio Hedivu sljedeće:

... وَ قَدْ أَبْلَعْتُ عَبْدَهُ بِأَنْ يَنْقُلَ إِلَيْهِ إِنَّهُ مَا دَامَ الْمَلِكُ قَدْ أَمَرَهُ بِالْأَيْرَانِي،
وَ مَا دَامَ هُوَ قَدْ أَطَاعَ فَأَنَا، بِصَفْتِي مِنْ رَعَايَا الْمَلِكِ، مَا زِلْتُ أَكْثَرَ إِمْتِنَانًا لِلطَّاعَةِ ...

“Budući je Kralj zapovjedio Hedivu da me ne treba vidjeti, [velim]: sve dok se Hediv toga drži, i ja sam – kao Kraljev podanik – u još većoj obavezi da se obavežem na pokornost.”⁷⁶

Kraj u sljedećem broju -

76 Usp. 'Alī Šalaš (š. 129.) U engleskom originalu ova rečenica glasi: “Since the King has commanded the Khedive not to see me, and the Khedive has thought fit to obey, I, as the King's subject, am still more bound to obedience...” (Usp. W. S. Blunt, *My Diaries, Being a Personal Narrative of Events 1888-1914.*, II sveska, str. 81.)

Službeni dio

Aktivnosti Ustavnog suda

Broj: US-02-01-2-19/1/2015.

Datum: 16. zu-l-ka'de 1436 h.g.

31. august 2015. godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Vijeću sudija u sastavu: prof. dr. Fikret Karčić, predsjednik Suda, kao predsjednik Vijeća, doc. dr. Vedad Gurda, prof. dr. Sulejman Topoljak, sudija izvjestilac i dipl. iur. Sabahudin Hajdarević, te dipl. iur. Nurif Herić, sekretar sudskog vijeća, povodom zahtjeva od strane A. A. iz USA, 8416 Orchard Ave, WARREN, MI.48089 USA, protiv Ureda za dijasporu pri Rijasetu IZ u BiH, M. K., Uprave za vanjske poslove i dijasporu, R. Č. i Uprave za pravne i administrativne poslove, I. S., zbog njihova oglašivanja o njegove zahtjeve u vezi optužbe za nestanak novca sa računa njegovog ranijeg džemata i preispitivanja legalnosti imenovanja drugog imama na njegovo radno mjesto imama za vrijeme bolovanja bez prethodno raspisanog konkursa i njegova prethodnog razrješenja sa dužnosti imama u džematu Detroit. Nakon vijećanja Suda na svojoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 16. zu-l-ka'de 1436 h.g., odnosno 31. augusta 2015. godine, a na temelju člana 10. stav 1. alineja 1. Pravilnika o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sud je donio sljedeću:

ODLUKU

Odbacuje se zahtjev A. A. kojim je tražio pokretanje postupka i pozivanje na odgovornost Ureda za dijasporu pri Rijasetu IZ u BiH, M. K., Uprave za vanjske poslove i dijasporu, R. Č. i Uprave za pravne i administrativne poslove, I. S..

Obrazloženje

A. A., bivši imam džemata u Detroitu, podnio je zahtjev ovom Sudu 11. 06. 2015. godine da se pokrene postupak protiv Ureda za dijasporu pri Rijasetu IZ u BiH, M. K., Uprave za vanjske poslove i dijasporu, R. Č. i Uprave za pravne i administrativne poslove, I. S. i pozove ih na odgovornost zbog toga što su se oglašili o njegova pisma i zahtjeve koje im je slao u vezi nestanka novca 100.000,00 USD (američkih dolara) kao i preispitivanje legalnosti postavljanja novog imama M. R..

Preispitivajući da li je zahtjev za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom podnesen od strane ovlaštenog lica ili organa, da li je blagovremen, da li je isti iz nadležnosti Suda, te da li je kao takav potpun, Sud je utvrdio sljedeće:

Odredbama člana 13. stav 1. alineja 6. Pravilnika o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, pravo na pokretanje postupka imaju i pripadnici Islamske zajednice čija su ustavna prava povrijeđena. Međutim, iz zahtjeva imenovanog nigdje se ne vidi koja su mu ustavna prava i po kojim osnovama povrijeđena, nego on samo opisuje i konstatuje šta mu se desilo, šta je doživio, kako se osjećao, itd. Dakle, u ovom zahtjevu nema niti nadležnog organa koji je donio akt, a nema ni akta koji se pobija, odnosno, od ovog Suda se ne traži ocjena da li je akt suglasan Ustavu IZ u BiH, odnosno da je istim povrijeđeno ustavno pravo podnosioca zahtjeva. Na osnovu izloženog Sud utvrđuje da je zahtjev podnesen od strane neovlaštenog lica tj. lica koje nema aktivnu legitimaciju.

Razmatrajući pitanje blagovremenosti podnesenog zahtjeva, gdje je odredbama člana 1. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o radu Ustavnog suda IZ u BiH, od 17. safera 1425. h. g., odnosno 07. marta 2004. godine, propisano je da se zahtjev smatra blagovremenim ako je podnesen u roku od tri mjeseca od saznanja o donošenju akta, a nadalje, do jedne godine od njegova donošenja. S obzirom da podnosilac zahtjeva nema nikakvih rješenja ili odluka o kršenju njegovih ustavnih prava, Sud utvrđuje da se blagovremenost o podnošenju zahtjeva ne može formalno pravno ni tretirati.

Ustavni sud je utvrdio kako postupanje po konkretnom predmetu nije u stvarnoj nadležnosti Suda, jer je odredbama člana 10. stav 1. alineja 6. Pravilnika o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini propisano da Sud u okviru svojih nadležnosti odlučuje i o zahtjevima pripadnika Islamske zajednice o povredi njihovih prava garantovanih Ustavom Islamske zajednice, a ta prava u zahtjevu podnosioca nisu identifikovana.

A. A. je i prije podnosio zahtjev Ustavnom sudu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovine s tom razlikom što je u prethodnom zahtjevu iste optužbe, umjesto gore optuženima, stavio na teret bivšem glavnom imamu u USA S. A. Sud u prethodnom sazivu je također odbio njegov zahtjev skoro zbog identičnih razloga i obrazloženja, (Vidi: US-02-01-02/2010., od 16. zu-l-hidždže 1431. h. g., odnosno 22. novembar 2010. godine) jer nema osnova da Sud dva puta odlučuje o istoj stvari.

Pouka o pravnom lijeku:

Protiv ove odluke Ustavnog suda IZ u BiH nije dozvoljeno podnošenje redovitih niti izvanrednih pravnih lijekova, te je ista konačna.

Predsjednik vijeća
Prof. dr. Fikret Karčić

Broj: US-01-2-09/2015.

Datum: 18. safer 1437. h. g.
30. 11. 2015. godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Vijeću sudija u sastavu prof. dr. Fikret Karčić predsjednik Suda, kao predsjednik Vijeća, prof. dr. Sulejman Topoljak, doc. dr. Vedad Gurda, advokat Sabahudin Š. Hajdarević, te dipl. iur. Nurif Herić, sekretar Ustavnog suda, kao sekretar Vijeća, postupajući po zahtjevu Š. S. iz Seferagića – Cazin, od 04. redžeba 1436. h. g., odnosno 23. 04. 2015. godine, radi ocjene ustavnosti Odluke Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, broj: 03-03-3593-2/14. od 24. 02. 2015. godine, nakon vijećanja na sjednici Ustavnog suda održanoj 18. safera 1437. h. g., odnosno 30. novembra 2015. godine u Sarajevu, donio je sljedeću

ODLUKU

ODBACUJE SE zahtjev Š. S. iz Seferagića - Cazin od 23. 04. 2015. godine, radi ocjene ustavnosti Odluke Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj 03-03-3593-2/14. od 5. džumade-l-ula 1436. h. g., odnosno 24. 02. 2015. godine.

Obrazloženje

Š. S. iz Seferagića - Cazin, dana 04. redžeba 1436. h. g., odnosno 23. 04. 2015. godine, podnio je zahtjev Ustavnom sudu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za ocjenu ustavnosti Odluke Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u BiH broj: 03-03-3593-2/14. od 05. džumade-l-ula 1436. h. g., odnosno 24. 02. 2015. godine.

U zahtjevu se navodi, da je od strane džemata kandidiran na liste za džematski odbor, skupštinu medžlisa i tijelo koje bira sabornike, te da je sa ovih listi skinut od strane glavnog imama Medžlisa IZ Cazin, S. M., i tadašnjeg predsjednika Medžlisa IZ Cazin, M. M.

U zahtjevu se detaljno analizira činjenični osnov Odluke.

Na kraju zahtjeva se navodi: „Smatram da Ustavni sud treba da poništi Odluku Glavne izborne komisije, ne zbog toga što sam ja ili neko drugi skinut sa liste već zbog načina na koji se to radi“.

Pošto po ovako nepreciznom zahtjevu nije moguće postupiti, od strane Ustavnog suda, podnosilac zahtjeva je dopisom od 24. ša'bana 1436. h. g., odnosno 11. juna 2015. godine, poučen da u roku od 15 dana po prijemu dopisa, zahtjev uredi, tako što će jasno odrediti koje ustavno pravo mu je povrijeđeno Odlukom Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i na koji način, jer Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercego-

vini je nadležan da odluči samo o ustavnosti odluke bez analize činjeničnog osnova.

Iz Rješenja potražnice, broj knjige prispjelih potražnica 18/15 pošte u Cazinu od 01. 09. 2015. godine, nesumnjivo proizlazi da je dopis Ustavnog suda od 24. ša'bana 1436. h. g., odnosno 11. juna 2015. godine, uručen podnosiocu zahtjeva 18. 06. 2015. godine.

Pošto podnosilac zahtjeva u ostavljenom roku nije uredio svoj zahtjev po uputstvima Ustavnog suda, to je isti odbačen bez meritorne analize.

Pouka o pravnom lijeku:

Protiv ove odluke Ustavnog suda IZ u BiH nije dozvoljeno podnošenje redovitih niti izvanrednih pravnih lijekova, te je ista konačna.

Predsjednik vijeća
Prof. dr. Fikret Karčić

Broj: US-01-2-10/2015.

Datum: 13. muharrem 1437 h.g.

26. oktobar 2015. godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Vijeću sudija u sastavu: prof. dr. Fikret Karčić, predsjednik Suda, kao predsjednik Vijeća, prof. dr. Sulejman Topoljak, doc. dr. Vedad Gurda, Sabahudin Hajdarević, sudija izvjestilac, te dipl. iur. Nurif Herić, sekretar sudskog vijeća, povodom zahtjeva Z. H., Š. M., Š. N. i Š. R., svi iz Bosanskog Novog, džemat Prekosanje, Medžlis IZ Bosanski Novi, radi ocjene ustavnosti Odluke broj 03-03-3-1/15. od 29. januara 2015. godine, Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, nakon vijećanja na sjednici Ustavnog suda održanoj 13. muharrema 1437. h.g., odnosno 26. oktobra 2015. godine u Sarajevu, donio je sljedeću

ODLUKU

ODBIJA SE ZAHTJEV Z. H., Š. M., Š. N. i Š. R., svi iz Bosanskog Novog, džemat Prekosanje, Medžlis IZ Bosanski Novi, kojim su zahtijevali ocjenu ustavnosti Odluke Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, broj 03-03-3-1/15. od 29. januara 2015. godine, **KAO NEOSNOVAN.**

Obrazloženje

Z. H., Š. M., Š. N. i Š. R., svi iz Bosanskog Novog, džemat Prekosanje, Medžlis IZ Bosanski Novi, podnijeli su ovom Sudu zahtjev kojim su zahtijevali ocjenu ustavnosti Odluke Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovine, broj 03-03-3-1/15. od 29. januara 2015. godine, ističući da je

istom povrijeđeno njihovo pravo da učestvuju na izborima za organe Islamske zajednice propisano članom 26., stav 3, tačka 5. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

U zahtjevu se navodi da je Glavna izborna komisija Rijaseta IZ u BiH svojom Odlukom broj 03-03-3-1/15. od 29. 01. 2015. godine, na štetu Z. H., Š. M., Š. N. i Š. R., svi iz Bosanskog Novog, džemat Prekosanje, Medžlis IZ Bosanski Novi, prekršila Ustav Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i to odredbu iz člana 26. stav 3 tačka 5., tako što im je povrijeđeno pravo da učestvuju na izborima za organe Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Podnosioci zahtjeva ističu: da su na Skupštini džemata Prekosanje utvrđene kandidacione liste na kojima su bili kandidirani podnosioci zahtjeva za izbore u organe IZ u BiH, da je potom na oglasnu ploču džemata postavljena obavijest da se izbori u ovom džematu ponavljaju bez navođenja razloga zbog čega se vrši ponavljanje, za koju obavijest su podnosioci zahtjeva naknadno saznali, kao i za činjenicu da je u džematu Prekosanje imenovano Povjereništvo, te da su ponovo sačinjene kandidacione liste na kojima nisu bili podnosioci zahtjeva.

Zahtjev je neosnovan.

Na štetu Z. H., Š. M., Š. N. i Š. R., svi iz Bosanskog Novog, džemat Prekosanje, Medžlis IZ Bosanski Novi, Odlukom Glavne izborne komisije Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, broj 03-03-3-1/15. od 29. 01. 2015. godine, nije povrijeđeno pravo da učestvuje na izborima u organe u IZ u BiH, jer u članu 26. stav 3 tačka 5. niti u bilo kojem drugom članu Ustava IZ u BiH nije propisano, da u slučaju ponavljanja izbora da na kandidacionim listama moraju biti lica koja su bila na poništenim izborima.

Navodi u obrazloženju zahtjeva da je Odluka, koja je predmet ocjene ustavnosti, dostavljena podnosiocima zahtjeva tek nakon tri mjeseca, te da je na taj način povrijeđeno njihovo ustavno pravo da budu pravovremeno obaviješteni o radu organa i ustanova Islamske zajednice iz člana 26. stav 3 tačka 6. Ustava, Sud cijeni kao irelevantne u ocjeni ustavnosti same odluke.

Pouka o pravnom lijeku:

Protiv ove odluke Ustavnog suda IZ u BiH nije dozvoljeno podnošenje redovitih niti izvanrednih pravnih lijekova, te je ista konačna.

Predsjednik vijeća
Prof. dr. Fikret Karčić

Broj: US-01-2-02/2015.

Datum: 09. redžeb 1436. h. g.
28. april 2015. godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u vijeću sudija u sastavu prof. dr. Fikret Karčić, predsjednik Suda, kao predsjednik Vijeća, prof. dr. Sulejman Topoljak, doc. dr. Vedad Gurda, Sabahudin Hajdarević, te dipl. iur. Nurif Herić, kao sekretara Ustavnog suda, povodom zahtjeva H. M. radi ocjene ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije o verifikaciji sabornika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za izborni Okrug sarajevski broj 03-03-3-01/15. od 17. rebiu-l-evvela 1436. h. g., odnosno 08. 01. 2015. godine i Odluke Glavne izborne komisije broj 03-03-3-304-1/15. Od 12. rebiu-l-ahira 1436 h.g., odnosno 02. 02. 2015 godine, nakon vijećanja na sjednici Suda održanoj 09. redžeba 1436. h. g., odnosno 28. 04. 2015. godine u Sarajevu, donio je sljedeću

ODLUKU

ODBIJAJU se zahtjevi H. M. iz Sarajeva radi ocjene ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije o verifikaciji sabornika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za izborni Okrug sarajevski broj 03-03-3-01/15. od 17. rebiu-l-evvela 1436. h. g., odnosno 08. 01. 2015. godine i Odluke Glavne izborne komisije broj 03-03-3-304-1/15. od 12. rebiu-l-ahira 1436. h. g., odnosno 02. 02. 2015. godine KAO NEOSNOVANI.

Obrazloženje

H. M. iz Sarajeva, dana 05. rebiu-l-ahira 1436 h. g., odnosno 26. 01. 2015. godine, podnio je zahtjev Ustavnom sudu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini radi ocjene ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije o verifikaciji sabornika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za izborni Okrug sarajevski broj 03-03-3-01/15. od 17. rebiu-l-evvela 1436. h. g., odnosno 08. 01. 2015. godine.

H. M. iz Sarajeva, dana 14. džumade-l-ula 1436. h. g., odnosno 05. 03. 2015. godine, podnio je zahtjev Ustavnom sudu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, radi ocjene ustavnosti Odluke Glavne izborne komisije broj 03-03-3-304-1/15. od 12. rebiu-l-ahira 1436 h. g., odnosno 02. 02. 2015. godine.

Ustavni sud je spojio postupak po ovim zahtjevima radi vođenja jedinstvenog postupka i donošenja jedne odluke.

U zahtjevima se navodi da je Glavna izborna komisija svojim rješenjem o verifikaciji sabornika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za izborni Okrug sarajevski broj 03-03-3-01/15. od 17. rebiu-l-evvela 1436. h. g., odnosno 08. 01. 2015. godine i svojom Odlukom broj 03-03-3-304-1/15. od 12. rebiu-l-ahira 1436. h. g., odnosno 02. 02. 2015. godine na štetu H. M. iz Sarajeva, prekršila Ustav

Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i to odredbu iz člana 26. stav 3. tačka 5. i 6. tako što mu je povrijeđeno pravo da učestvuje na izborima za organe Islamske zajednice BiH i da bude pravovremeno obaviješten o radu organa i ustanova Islamske zajednice.

ZAHTJEVI SU NEOSNOVANI.

Analizom zahtjeva zaključuje se da se H. M. kandidovao za sabornika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Okrugu sarajevskom i na izborima dobio 101 glas.

Dakle, ustavno pravo na učešće u izborima u IZ BiH H. M. nije povrijeđeno.

Prebrojavanje glasova, nakon zatvaranja biračkih mjesta, je javno pa je svaki kandidat bio u mogućnosti da odmah sazna rezultate izbora.

Neosnovani su navodi u zahtjevima da je izborom I. V. za sabornika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na bilo koji način povrijeđeno pravo H. M., jer je činjenica da radna angažovanost u organima Islamske zajednice, nema važnost prilikom proglašavanja liste kandidata i brojanja glasova nakon zatvaranja biračkih mjesta.

Činjenica je da kandidat uposlen u organima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini ima važnost samo kao limitirajući faktor u smislu da ne može biti više od 1/3 sabornika iz reda uposlenika u Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini.

Prilikom verifikacije liste izabranih sabornika Glavna izborna komisija je dužna da vodi računa da izabrani broj sabornika na svim izbornim okruzima iz reda zaposlenih u Islamskoj zajednici ne bude veći od 1/3.

U vrijeme verifikacije izabranih sabornika kandidat I. V. nije bio uposlenik Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini što je Glavna izborna komisija utvrdila na osnovu dopisa Gazi Husrev-begove medrese broj 03-4/15. od 05. 01. 2015. godine.

Pouka o pravnom lijeku:

Protiv ove odluke Ustavnog suda IZ u BiH nije dozvoljeno podnošenje redovitih niti izvanrednih pravnih lijekova, te je ista konačna.

Predsjednik vijeća
Prof. dr. Fikret Karčić

Broj: US-01-2-03/15.

Datum: 09. redžeb 1436. h. g.
28. april 2015. godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Vijeću sudija u sastavu: prof. dr. Fikret Karčić, predsjednika Suda kao predsjednik Vijeća, prof. dr. Sulejman Topoljak, prof. dr. Vedad Gurda, Sabahudin Hajdarević, te dipl. iur. Nurif Herić, kao sekretar Ustavnog suda, povodom zahtjeva IO Medžlisa Islamske zajednice Odžak 2010-2014. godine, od 13. rebiu-l-ahira 1436. h. g., odnosno 03. 02. 2015. godine, radi ocjene potvrđivanja rezultata izbora za izbor članova Skupštine Medžlisa Islamske zajednice Odžak i članova IO Medžlisa Islamske zajednice Odžak, nakon vijećanja na sjednici Ustavnog suda održanoj 09. redžeba 1436. h. g., odnosno 28. 04. 2015. godine u Sarajevu, donio je sljedeću

ODLUKU

ODBACUJE se zahtjev IO Medžlisa Islamske zajednice Odžak 2010-2014. godine od 03. 02. 2015. godine, radi ocjene potvrđivanja rezultata izbora za izbor članova Skupštine Medžlisa Islamske zajednice Odžak i članova IO Medžlisa Islamske zajednice Odžak, jer je isti podnesen od neovlaštenog lica.

Obrazloženje

Medžlis Islamske zajednice Odžak 2010-2014. godine dana 13. rebiu-l-ahira 1436. h. g., odnosno 03. 02. 2015. godine, podnio je zahtjev Ustavnom sudu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini radi ocjene ustavnosti potvrđivanja rezultata izbora za izbor članova Skupštine Medžlisa Islamske zajednice Odžak i članova IO Medžlisa Islamske zajednice Odžak. U zahtjevu se navodi da je podnosilac zahtjeva Izvršni odbor Medžlisa Islamske zajednice Odžak u mandatnom periodu 2010-2014. godine.

Mandat navedenog IO Medžlisa IZ Odžak je prestao na dan konstituiranja novog IO MIZ Odžak rješenjem Glavne izborne komisije broj 03-03-3-164-5/15. od 18. rebiu-l-evvela 1436. h. g., odnosno 09. 01. 2015. godine.

Dakle, u vrijeme podnošenja zahtjeva, 13. rebiu-l-ahira 1436. h. g., odnosno 03. 02. 2015. godine, Izvršni odbor Medžlisa IZ Odžak za mandatni period 2010-2014. godine, već je bio raspušten i formiran novi Izvršni odbor.

Ustavnost rješenja Glavne izborne komisije broj 03-03-3-164-5/15. od 09. 01. 2015. godine zahtjevom se ne osporava.

Pošto je u vrijeme podnošenja zahtjeva IO Medžlisa Islamske zajednice Odžak za mandat 2010-2014. godine bio rasformiran to nije bilo uslova da isti podnese zahtjev pa je iz tog razloga zahtjev odbačen bez meritorne analize činjeničnih navoda u zahtjevu.

Pouka o pravnom lijeku:

Protiv ove odluke Ustavnog suda IZ u BiH nije dozvoljeno podnošenje redovitih niti izvanrednih pravnih lijekova, te je ista konačna.

Predsjednik vijeća
Prof. dr. Fikret Karčić

Broj: US- 01-2-01-12/2015

Datum: dne. 09. redžeb 1436. h. g.
dne. 28. april 2015. godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Vijeću koje čine: prof. dr. Fikret Karčić predsjednik Suda kao predsjednik Vijeća, doc. dr. Vedad Gurda kao sudija izvjestilac, prof. dr. Sulejman Topoljak i dipl. iur. Sabahudin Hajdarević, te dipl. iur. Nurif Herić, kao sekretar Sudskog vijeća, povodom zahtjeva direktora Vakufske direkcije dr. Senaida Zajimovića radi ocjene ustavnosti Prijedloga izmjena i dopuna Statuta Vakufske direkcije, koji je na svojoj 16. sjednici, održanoj 30. 12. 2014. godine utvrdio Upravni odbor Vakufske direkcije, nakon vijećanja Suda na 2. redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dne. 09. redžeba 1436. h. g./ 28. aprila 2015. godine temeljem člana 10. st. 1. al. 1. Pravilnika o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, donio je sljedeće

MIŠLJENJE

Prijedlog izmjena i dopuna Statuta Vakufske direkcije koji je utvrdio Upravni odbor Vakufske direkcije na svojoj 16. sjednici održanoj 30. 12. 2014. godine nije u suprotnosti sa odredbama Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (*Glasnik RIZ BiH* br. 11-12/1997., br. 9-10/2012. i 7-8/2014.).

Obrazloženje

I Direktor Vakufske direkcije S. Z. podnio je Sudu 07. 01. 2015. godine zahtjev za ocjenu ustavnosti Prijedloga izmjena i dopuna Statuta Vakufske direkcije koji je utvrdio Upravni odbor Vakufske direkcije na svojoj 16. sjednici održanoj 30. 12. 2014. godine.

II Prethodno odlučujući da li je zahtjev za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom podnesen od strane ovlaštenog lica ili organa, da li je blagovremen, da li je isti iz nadležnosti Suda, te da li je kao takav potpun, Sud je utvrdio sljedeće:

1. Odredbama čl. 13. st. 1. al. 6. Pravilnika o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini pravo na pokretanje postupka pred Sudom, imaju direktori medresa, Vakufske direkcije i ustanova Islamske zajednice. Imajući

u vidu da je u konkretnom slučaju zahtjev za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom podnio direktor Vakufske direkcije, Sud utvrđuje kako je predmetni zahtjev podnjet od strane aktivno legitimnog, odnosno ovlaštenog lica.

2. Razmatrajući pitanje blagovremenosti podnjetog zahtjeva uvodno ukazujemo kako je odredbama čl. 1. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o radu Ustavnog suda IZ u BiH od 17. safera 1425. h. g./07. marta 2004. propisano da se zahtjev smatra blagovremenim ako je podnesen u roku od 3 (tri) mjeseca od saznanja o donošenju akta, a najdalje do jedne (1) godine od njegovog donošenja. S obzirom da je predmetni akt, odnosno Prijedlog izmjena i dopuna Statuta Vakufske direkcije utvrđen 30. 12. 2014. godine, ovaj Sud konstatuje kako je zahtjev za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom podnesen u objektivno dozvoljenom roku, te da je isti blagovremen.

3. Ustavni sud je utvrdio kako je postupanje u konkretnom predmetu u stvarnoj nadležnosti Suda, jer je odredbama čl. 10. st. 1. al. 1. Pravilnika o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini propisano da Sud u okviru svojih nadležnosti odlučuje o ustavnosti normativnih akata Islamske zajednice.

4. Cijeneći da li je zahtjev, odnosno prijedlog za pokretanje postupka pred Sudom potpun, Sud je zauzeo pozitivno stajalište, te smatra kako isti *mutatis mutandis* sadrži i sve neophodne elemente takvog podneska koji su određeni u čl. 12. Pravilnika o radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

III Odlučujući u meritumu, odnosno cijeneći ustavnost Prijedloga izmjena i dopuna Statuta Vakufske direkcije ovaj Sud je dao mišljenje i ocjenu usklađenosti svake pojedine odredbe predmetnog akta sa Ustavom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini kako slijedi:

a) Članom 1. Prijedloga izmjena i dopuna Statuta Vakufske direkcije (u daljem tekstu: Prijedlog) predviđeno je da se u članu 6. stav 2. Statuta Vakufske direkcije (u daljem tekstu: Statut) riječi „Rijasat IZ“ zamjenjuju sa riječima „Vijeće muftija“.

U članu 6. stav 2. Statuta određeno je da u slučaju kada evladijet vakuf izgubi svoju svrhu propisanu vakufnamom, isti se pretvara u samostalni vakuf, o čemu odluku na prijedlog direkcije donosi Rijaset. Članom 1. Prijedloga sugerira se izmjena spomenute odredbe, te *de lege ferenda* predlaže prijenos nadležnosti za odlučivanje o spomenutoj transformaciji vakufa sa Rijaseta IZ na Vijeće muftija.

Sud ukazuje da su odredbama čl. 60. st. 4. Ustava IZ u BiH definirane nadležnosti Vijeća muftija, te da ovo tijelo, između ostalog, ima i određene nadležnosti vezane za institut vakufa. S tim u vezi, Vijeće muftija daje saglasnost za osnivanje vakufa (čl. 60. st. 4. al. 11. Ustava IZ u BiH), te donosi odluke o zamjeni vakufske imovine (čl. 60. st. 4. al. 13. Ustava IZ u BiH).

Kada je riječ o potonjoj nadležnosti Vijeća muftija iz alineje 13., odnosno, odlučivanju o zamjeni vakufske imovine, postavlja se pitanje da li ona obuhvata i odluku o pretvaranju evladijet vakufa u samostalni vakuf, odnosno transformaciju *forme* vakufa, a što definira čl. 6. st. 2. Statuta. Sud je mišljenja kako se predmetna ustavna odredba iz čl. 60. stav 4. alineja 13. kojom je propisana nadležnost Vijeća muftija da odlučuje o zamjeni vakufske imovine odnosi *isključivo na zamjenu vakufske imovine za imovinu (dobro) drugog lica*, naravno kada je takva zamjena nesumnjivo u interesu vakufa, a kako je to definirano čl. 30. st. 3. Ustava IZ u BiH. Dakle, Sud cijeni kako se odredba čl. 60. stav 4. alineja 13. Ustava IZ u BiH ne može ekstenzivno tumačiti, u smislu da ona obuhvata eksplicitnu ustavnu nadležnost predmetnog organa da odlučuje o svakoj zamjeni, odnosno transformaciji vakufske imovine, a što bi uključivalo i zamjenu *forme vakufa* iz evladijet vakufa u samostalni vakuf.

Međutim, Ustavni sud primjećuje kako Ustav IZ u BiH ne propisuje eksplicitnu ustavnu nadležnost *niti jednog organa* unutar Islamske zajednice da odlučuje o predmetnoj transformaciji forme vakufa, te s obzirom na tu činjenicu cijeni kako prijenos nadležnosti za odlučivanje o spomenutoj transformaciji vakufa sa Rijaseta IZ na Vijeće muftija shodno čl. 1. Prijedloga nije u suprotnosti sa Ustavom IZ u BiH.

Ipak, Sud je mišljenja da bi umjesto što je čl. 1. Prijedloga, odnosno čl. 6. st. 2. Statuta propisano da se evladijet vakuf kada izgubi svoju svrhu propisanu vakufnamom pretvara u samostalni vakuf, bilo primjerenije predvidjeti da se u takvoj situaciji evladijet vakuf pretvara u *općekorisni vakuf*. Naime, općekorisni (hajri) vakufi stoje kao pandan porodičnim (evladijet) vakufima.

b) Član 2. Prijedloga propisuje da se u članu 8. Statuta riječi „Rijaset IZ“ zamjenjuju riječima „Vijeće muftija“.

Postojećim članom 8. Statuta normirano je da Direkcija može osnovati posební fond, u koji će zainteresirana lica ulagati sredstva u iznosima i uvjetima koji će se odrediti posebnim pravilnikom, a koji na prijedlog direktora Direkcije donosi Rijaset IZ. Prijedlog izmjena jeste da odluku o tome treba donositi Vijeće muftija.

Ustavom IZ u BiH nije propisana eksplicitna nadležnost Vijeća muftija da donosi akte ovakve naravi. Međutim, Ustav eksplicitno ne predviđa niti takvu nadležnost Rijaseta IZ u BiH, te stoga ovaj sud smatra kako prijenos nadležnosti po ovom pitanju sa Rijaseta IZ u BiH na Vijeće muftija nije u suprotnosti sa Ustavom, kao niti navedena odredba člana 2. Prijedloga.

c) Član 3. Prijedloga predviđa da se član 34. stav 3. Statuta mijenja i glasi: „Predsjednika i članove Upravnog odbora imenuje i razrješava Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini“.

Članom 34. stav 3. Statuta određeno je da predsjednika i članove Upravnog odbora na prijedlog Rijaseta imenuje i razrješava Sabor IZ u BiH, što znači da se navedenom odredbom Prijedloga predviđa prijenos nadležnosti glede ovog pitanja sa Sabora IZ u BiH na Rijaset IZ u BiH.

Ovo pitanje nije eksplicitno normirano Ustavom IZ u BiH. Istina, odredbom čl. 57. alineja 8. Ustava propisano je da Rijaset IZ u BiH postavlja i razrješava upravne/školske odbore islamskih i drugih obrazovnih i odgojnih ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Vakufska direkcija jeste ustanova Islamske zajednice, no nije odgojno obrazovnog karaktera, te ovaj Sud smatra kako se navedena ustavna odredba ne može odnositi na imenovanje predsjednika i članova upravnog odbora Vakufske direkcije. No, za razliku od odredbi Ustava IZ u BiH, čl. 17. alineja 8. Pravilnik o organizaciji i radu Rijaseta (od 01. muharrema 1436. h. g./ 25. oktobra 2014.) je propisano da Rijaset IZ u BiH imenuje i razrješava upravne/školske odbore obrazovnih i *drugih ustanova* Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, što po mišljenju ovog Suda uključuje i ustanovu kakva je Vakufska direkcija.

Ustavni sud ukazuje da je odredbama čl. 15. Ustava IZ u BiH propisano da djelatnosti Islamske zajednice podliježu određenim načelima, kao što su načela zakonitosti, te javnosti i odgovornosti. Načelo *zakonitosti*, između ostalog, podrazumijeva zahtjev da pravni akti niže pravne snage budu usklađeni sa pravnim aktima više pravne snage. Premda je oba pravna akta, i Statut Vakufske direkcije i Pravilnik o organizaciji i radu Rijaseta donio isti organ, odnosno Sabor kao najveće predstavničko tijelo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sud smatra kako Pravilnik o organizaciji i radu Rijaseta predstavlja pravni akt veće pravne snage od Statuta Vakufske direkcije, jer normira rad Rijaseta koji u ustrojstvu Islamske zajednice predstavlja viši organ od Vakufske direkcije. Sud podsjeća da, shodno odredbama čl. 33. stav 2. Ustava IZ u BiH, Rijaset zajedno sa Saborom, Reisu-l-ulemom, Vijećem muftija i Ustavnim sudom predstavlja *najviše organe* Islamske zajednice.

Imajući u vidu navedeno ovaj Sud je mišljenja kako odredba čl. 3. Prijedloga neupitno doprinosi ostvarenju načela zakonitosti, te da je kao takva u skladu sa Ustavom IZ u BiH.

d) Član 4. Prijedloga propisuje da se u članu 35. Statuta riječ „Sabor“ zamjenjuje sa riječju „Rijaset“.

Članom 35. Statuta određeno je da Sabor može razriješiti predsjednika i člana upravnog odbora i prije vremena za koje je imenovan, ako utvrdi da je odgovoran za neuspješan ili nezakonit rad Direkcije, na njegov lični zahtjev i u drugim slučajevima utvrđenim zakonom i pravilima Islamske zajednice.

S obzirom na navedeno da se zaključiti kako se navedenom odredbom Prijedloga predviđa prijenos nadležnosti i glede razrješenja predsjednika i članova upravnog odbora sa Sabora IZ u BiH na Rijaset IZ u BiH.

Imajući u vidu da je prethodno spominjanom odredbom čl. 17. alineja 8. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta propisano da Rijaset IZ u BiH ne samo imenuje, već i razrješava upravne/školske odbore obrazovnih i *drugih ustanova* Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, rukovodeći se istim razlozima i principima koji su navedeni u prethodnoj tački (tačka c)) ovog Mišljenja, Ustavni sud cijeni kako je i čl. 4. Prijedloga u skladu sa Ustavom IZ u BiH.

e) Član 5. Prijedloga normira da se u članu 36. alineje 6; 10 i 11. Statuta riječ „Sabor“ zamjenjuje sa riječju „Rijaset“.

Članom 36. alineje 6; 10 i 11. Statuta predviđeno je da Upravni odbor Vakufske direkcije

- Saboru predlaže donošenje opšteg akta o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Direkcije, te donosi druge opšte akte u skladu sa propisima IZ;
- rješava sva pitanja odnosa sa Saborom
- odgovara Saboru za rezultate rada Direkcije.

Dakle, odredbom čl. 5. Prijedloga predviđa se prenos određenih osnivačkih prava i nadležnosti sa Sabora na Rijaset IZ u BiH.

Ustavni sud ukazuje da je čl. 29. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta predviđeno da su Sabor IZ i Rijaset osnivači ili upravljaju određenim ustanovama Islamske zajednice, u koje spada i Vakufska direkcija. Dodatno, Sud podsjeća da je i Ustavom izričito definirano vršenje određenih osnivačkih prava i nadležnosti nad ustanovama Islamske zajednice, te je odredbama Ustava propisano da Rijaset vrši nadzor nad radom ustanova Islamske zajednice (čl. 57. alineja 5.), dok je Sabor ovlašten da daje smjernice tim ustanovama (čl. 68. al. 3. Ustava).

S obzirom da niti jedno od osnivačkih prava, odnosno nadležnosti navedenih u članu 36. alineje 6; 10 i 11. Statuta Ustavom nisu eksplicitno dodijeljena niti Saboru, niti Rijasetu, to ovaj Sud smatra kako prijenos istih nižim pravnim aktima, kakav je Statut, sa jednog na drugog osnivača nije u suprotnosti sa Ustavom IZ u BiH.

f) Član 6. Prijedloga predviđa da se u članu 39. stav 2. Statuta umjesto riječi „Rijaset IZ“ stavljaju riječi „Upravni odbor Vakufske direkcije“.

Članom 39. stav 2. Statuta propisano je da Rijaset IZ propisuje proceduru za izbor i imenovanje direktora posebnom odlukom.

Ustavni sud konstatuje kako ovo pitanje nije eksplicitno definirano Ustavom. Međutim, Sud podsjeća da je čl. 17. Pravila o ustanovama Islamske zajednice (od 01. muharrema 1436. h. g./ 25. oktobra 2014.) normirano da upravni od-

bor ustanove imenuje i razrješava direktora iste uz saglasnost osnivača. Kako ova pravila predstavljaju opći pravni akt kojim su definirana pitanja osnivanja i djelatnosti ustanova Islamske zajednice, to i osnivački akti i pravila svake pojedine ustanove, uključujući i Statut Vakufske direkcije sukladno principu zakonitosti moraju biti usklađena sa istim.

S obzirom da je spomenutom odredbom Pravila o ustanovama Islamske zajednice predviđeno da Upravni odbor ustanove imenuje i razrješava direktora iste, to se ova odredba odnosi i na rad Vakufske direkcije. U kontekstu navedenog ovaj Sud drži logičnim da Upravni odbor Direkcije koji je nadležan za izbor direktora iste svojom odlukom propiše i procedura za njegov izbor i imenovanje, a koje su prethodno već utvrđene postojećim tekstom Statuta, te smatra kako i odredba čl. 6. Prijedloga nije u suprotnosti sa Ustavom IZ u BiH.

g) Član 7. Prijedloga predviđa da se čl. 40. stav 1. Statuta mijenja i glasi: „Upravni odbor vrši izbor i razrješenje direktora Direkcije, uz saglasnost Rijasetu IZ u BiH.“

Član 40. stav 1. Statuta propisuje da Rijaset IZ predlaže izbor i razrješenje direktora Direkcije, čiji prijedlog potvrđuje Sabor.

Ustavni sud konstatuje da pitanje izbora/imenovanja i razrješenja direktora ustanova Islamske zajednice nije Ustavom IZ u BiH izričito normirano. Međutim, Sud ukazuje da je isto definirano čl. 17. Pravila o ustanovama Islamske zajednice, shodno kojem direktora ustanove imenuje i razrješava upravni odbor iste, uz saglasnost osnivača. Imajući u vidu da su osnivači Vakufske direkcije Sabor i Rijaset IZ u BiH postavlja se pitanje koji od ova dva organa bi trebao davati saglasnost na spomenuti izbor/imenovanje i razrješenje? Odredbama čl. 17. alineja 9. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu normirano je da Rijaset daje saglasnost na imenovanje i razrješenje, između ostalih, i direktora ustanova Islamske zajednice.

Ovaj Sud iz prethodno navedenih razloga u tačkama c) i f) ovog Mišljenja smatra kako ova dva opća pravna akta predstavljaju akte veće pravne snage u odnosu na Statut Vakufske direkcije, te da sukladno načelu zakonitosti Statut mora biti usklađen sa njima. S obzirom da se predloženim izmjenama sadržanim u članu 7. Prijedloga vrši usklađivanje statutarnih odredbi vezanih za izbor i razrješenje direktora Vakufske direkcije sa relevantnim odredbama spomenutih općih pravnih akata koji uređuju organizaciju i djelovanje Rijasetu i ustanova Islamske zajednice, Sud cijeni kako su iste u skladu sa Ustavom IZ u BiH, jer doprinose ostvarivanju načela zakonitosti, kao jednog od stožernih načela propisanih Ustavom.

h) Odredbama člana 8. Prijedloga propisano je da se u čl. 41. alineja 9. Statuta poslije riječi „Sabora“ dodaju riječi „Vijeća muftija“.

U čl. 41. alineja 9. Statuta određeno je da direktor u svom radu izvršava odluke Rijaseta IZ, Sabora i Upravnog odbora Direkcije.

Kako shodno odredbama člana 60. st. 4. al. 11. i 13. Ustava IZ u BiH i Vijeće muftija ima određene nadležnosti vezane za vakufe kao osnovnu djelatnost Vakufske direkcije, a koje se odnose na davanje saglasnosti za osnivanje vakufa, te odlučivanje o zamjeni vakufa, sasvim je razumljivo da će Direkcija, odnosno njen direktor morati sprovoditi takve odluke, te je prema mišljenju Ustavnog suda odredba člana 8. Prijedloga u skladu sa navedenim odredbama Ustava IZ u BiH.

i) Član 9. Prijedloga predviđa da se u čl. 43. Statuta riječi „Rijaset IZ“ zamjenjuju sa riječima „Upravni odbor“.

S druge strane, čl. 43. Statuta propisuje da u slučaju nenadanog prestanka sa radom direktora, Rijaset IZ imenuje vršioca dužnosti direktora na period od šest mjeseci, dok se u redovnoj proceduri ne izvrši izbor i imenovanje novog lica.

Dakle, spomenutom odredbom čl. 9. Prijedloga predlaže se prijenos nadležnosti vezanih za imenovanje vršioca dužnosti Direkcije sa Rijaseta IZ na Upravni odbor Direkcije.

S obzirom da čl. 20. Pravila o ustanovama Islamske zajednice određuje da vršioca dužnosti direktora ustanove imenuje upravni odbor iste, Sud cijeni kako predložena izmjena čl. 43. Statuta doprinosi ostvarenju načela zakonitosti, te da je u skladu sa odredbama čl. 15. Ustava IZ u BiH.

j) Odredbama člana 10. Prijedloga propisano je da se čl. 44. stav 2. alineja 1. Statuta mijenja i glasi: „daje suglasnost na izbor i razrješenje direktora Direkcije“.

Član 44. stav 2. alineja 1. Statuta predviđa da Rijaset IZ u okviru nadzora nad radom Direkcije „imenuje i razrješava direktora Direkcije i predlaže Saboru potvrđivanje njegovog imenovanja i razrješenja“.

Ustavni sud konstatuje da pitanje izbora/imenovanja i razrješenja direktora ustanova Islamske zajednice Ustavom IZ u BiH nije izričito normirano. Međutim, Sud ističe da je čl. 17. Pravila o ustanovama Islamske zajednice predviđeno da direktora ustanove imenuje i razrješava *upravni odbor* iste, kao i da je čl. 17. alineja 9. Pravilnik o organizaciji i radu Rijaseta normirano da Rijaset daje saglasnost na imenovanje i razrješenje, između ostalih, i direktora ustanova Islamske zajednice.

Imajući u vidu razloge navedene u tački g) ovog Mišljenja, a vezano za izmjene čl. 40. stav 1. Statuta, Sud cijeni kako je odredba čl. 10. Prijedloga u skladu sa Ustavom IZ u BiH.

k) Članom 11. Prijedloga je predviđeno da se u čl. 44. stav 2. alineje 6. i 7. Statuta brišu.

Ove odredbe propisuju da Rijaset IZ u BiH obavlja i

- po prijedlogu Direkcije donosi odluke o prometu vakufske imovine u skladu sa šerijatskim propisima i aktima IZ,
- po prijedlogu Direkcije odobrava uvakufljenje i osnivanje novih vakufa.

Ustavni sud utvrđuje kako su pitanja davanja saglasnosti, odnosno odobravanja uvakufjenja i osnivanja novih vakufa, te odlučivanja o zamjeni, odnosno prometu vakufske imovine shodno čl. 60. Ustava IZ u BiH u nadležnosti Vijeća muftija, te da su navedene odredbe čl. 44. stav 2. alineje 6. i 7. Statuta u suprotnosti sa čl. 60. Ustava IZ u BiH. S obzirom na to Sud zaključuje kako čl. 11. Prijedloga ima puno opravdanje, te da doprinosi ostvarenju principa ustavnosti, odnosno usklađivanju nižih pravnih akata sa Ustavom kao temeljnim normativnim aktom Islamske zajednice.

1) Odredbama člana 12. Prijedloga propisano je da se čl. 64. Statuta mijenja i glasi: „Izmjene i dopune ovog Statuta donosi Rijaset IZ u BiH“.

Član 64. Statuta predviđa da izmjene i dopune Statuta donosi Sabor.

Dakle, predmetnom odredbom čl. 12. Prijedloga zagovara se prijenos osnivačkih prava vezanih za noveliranje Statuta sa Sabora na Rijaset IZ u BiH.

Ustavni sud ukazuje da ovo pitanje nije eksplicitno normirano Ustavom IZ u BiH, niti nižim pravnim aktima Islamske zajednice. Čl. 29. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta propisuje da su Sabor Islamske zajednice i Rijaset osnivači ili upravljači, između ostalog, i Vakufske direkcije, no nije definirano pitanje vršenja dijela osnivačkih prava koja se odnose na vršenje izmjena i dopuna pravila konkretne ustanove. S obzirom da ta pitanja nisu izričito normirana Ustavom, niti drugim općim aktima Islamske zajednice, osnivači to pitanje svojim internim pravilima mogu uređivati na način koji žele, te shodno tome ovaj Sud smatra kako predložene izmjene čl. 64. Statuta nisu u suprotnosti sa Ustavom IZ u BiH.

m) čl. 13. Prijedloga određuje da „Izmjene i dopune ovog Statuta stupaju na snagu danom usvajanja od strane Sabora IZ u BiH“.

Ovaj Sud podsjeća kako pitanje stupanja na snagu pravnih akata koje donosi Sabor IZ u BiH nije izričito normirano Ustavom IZ u BiH, niti drugim pravnim aktima Islamske zajednice. Stoga, premda odredbama čl. 13. Prijedloga nije predviđen institut tzv. *vacatio legis*, one nisu u suprotnosti sa spomenutim Ustavom, jer pravni sistem Islamske zajednice ne propisuje predmetni institut.

Predsjedavajući vijeća
Prof. dr. Fikret Karčić

Broj: 03-2-95/16

Datum, 04. ševval 1437. h.g.

08. juli 2016. g.

Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na 8. redovnoj sjednici, održanoj 25. ramazana 1437.h.g., odnosno 30. juna 2016. godine u Srebrenici, usvojilo sljedeću:

IZJAVU O SREBRENICI

Vijeće muftija u ovim odabranim danima ramazana podsjeća muslimane na Fetvu o Srebrenici, koju je donijelo prije godinu dana i kojom su proglašeni **Šehitluci Genocida nad muslimanima Bošnjacima u Srebrenici i Žepi**, kao i na Deklaraciju o Genocidu u Srebrenici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. U oba ova dokumenta, upućen je jedinstven poziv muslimanima i muslimankama da poštuju Šehitluke i da vode brigu o njima. U Fetvi je određeno da Šehitluci trajno imaju svoj hurmet, s posebnim normama ponašanja za muslimane i muslimanke. Vijeće muftija je na današnjoj sjednici usvojilo Program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima i njime definiralo sadržaje toga obilježavanja.

Sagledavajući položaj muslimana u Srebrenici, ukupne okolnosti njihova življenja na ovom području i odnos koji prema njima ispoljava vlast dijela Bosne i Hercegovine čije je sjedište u Banjoj Luci, Vijeće muftija izražava svoju zabrinutost za položaj muslimana, posebno uzimajući u obzir otvoreno negiranje Genocida i sistematsko otežavanje njihovog svakodnevnog života. Pored najveće odgovornosti koju imaju vlasti iz Banje Luke, Vijeće smatra da državne institucije i međunarodna zajednica moraju pokazati daleko veću i djelotvorniju brigu prema Srebrenici.

S tim u vezi, Vijeće muftija najoštrije osuđuje diskriminaciju koju provode vlasti u bh. entitu RS prema Bošnjacima u pitanjima imenovanja i izučavanja bosanskog jezika u školama. Neodrživo je stanje u kojem se najbrojnijem narodu u ovoj zemlji negira temeljno civilizacijsko pravo na vlastiti jezik i njegovo

autentično ime. Zahtijevamo da se odmah prestane s tom praksom i da se poštuju sva prava Bošnjaka koja im pripadaju.

Ovom prilikom, Vijeće muftija još jednom potvrđuje trajnu opredijeljenost Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini da bdije nad mjestima u kojima su smješteni Šehitluci Genocida nad muslimanima Bošnjacima i nad pravima muslimana koji u njima žive. Istovremeno, pozivamo sve Bošnjake u domovini i dijaspori, posebno one čiji su korijeni iz Srebrenice, da pokažu visoku svijest i razumijevanje za sadašnje prilike u Srebrenici i da ne dozvole da se skrnavi istina o Genocidu i sjećanje na sva stratišta. Također, pozivamo ih i na napor da se stalno popravlja ukupno stanje u tom dijelu naše domovine.

Muslimanima želimo da u ovom mjesecu posta i drugih ibadeta ojačaju svoju duhovnu snagu i odgovornost prema vrijednostima koje baštine.

Naša vjera od nas traži i da s drugima gradimo međusobno poštovanje, razumijevanje i dobre odnose.

Ramazan je odabrano vrijeme u kojem su velike naše nade u pomoć Allaha Uzvišenog.

Broj: 03-2-92/16

Datum, 04. ševval 1437. hg.
08. juli 2016. godine

Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini svojom *Deklaracijom o Genocidu u Srebrenici* obavezao je Rijaset da sačini program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima.

Vijeće muftija svojom *Fetvom*, donesenom 3. jula 2015. godine, ustanovilo je osnovu za vjersko-tradicionalno obilježavanje godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima.

Na prijedlog Reisu-l-uleme, Vijeće muftija je na sjednici održanoj u Srebrenici 25. ramazana 1437. hg., odnosno 30. juna 2016. godine usvojilo *Program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima*, koji uključuje: *klanjanje džezaze-namaza žrtvama Genocida, hutbu, učenje hatme, Ja-sin-i šerifa, kelime-i tevhida, zikra i dove, kako slijedi:*

PROGRAM VJERSKOG OBILJEŽAVANJA GODIŠNJICE GENOCIDA NAD MUSLIMANIMA BOŠNJACIMA

Hutba povodom godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima

Hutbu drži Reisu-l-ulema u Gazi Husrev-begovoj džamiji u Sarajevu, u petak pred 11. juli, svake godine. Istu hutbu kazuju muftije u glavnim džamijama u sjedištima Muftiluka, kao i hatibi u svim džamijama na području Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Ovoga dana, prije *džuma-namaza*, imami će u svim džamijama proučiti *Ja-sin-i šerif* za šehide Genocida.

Hatma

Hatmu za šehide Genocida uče imami na području Šehitluka Srebrenica i Žepa, od 1. do 10. jula, svake godine. Hatma se poklanja 10. jula na Musalli u Potočarima, u vrijeme između akšama i jacie-namaza.

Kelime-i tevhid

Kelime-i tevhid za šehide Genocida uče imami u svim džamijama na području Šehitluka Srebrenica i Žepa, uoči petka pred 11. juli, poslije akšam-namaza. Proučeni kelime-i tevhid će se pokloniti na Šehidskoj dovi u Žepi 27. jula, svake godine.

Zikr

Zikr se uči na Musalli u Potočarima 10. jula, između akšama i jacie-namaza. Zikr predvodi predstavnik Tarikatskog centar u Sarajevu, uz saglasnost Reisu-l-

uleme. Akšam i jaciju-namaz predvodi, te hatma-dovu uči Muftija tuzlanski, a u slučaju njegove spriječenosti, glavni imam u Srebrenici. O organizaciji skupa brinu Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Srebrenica.

Dženaza-namaz i dova na Musalli u Potočarima

Obavljanje dženaze-namaza i učenje dove na Musalli u Potočarima, 11. jula, svake godine, centralni su ibadeti u okviru vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima. Obavljaju se iza podne i ikindije-namaza koji se klanjaju spojeno, s jednim ezanom i dva ikameta. Dženazu-namaz i dovu šehidima Genocida predvodi Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Ovom skupu, zajedno s porodicama šehida, vjernika i većeg broja imama, te drugih gostiju, obavezno prisustvuju: predsjednik Sabora Islamske zajednice, članovi Vijeća muftija, članovi Rijaseta, dekani i direktori ustanova Islamske zajednice, glavni imami Muftijstva tuzlanskog i Muftijstva gorazdanskog. O organizaciji dženaze-namaza u Potočarima brinu: Rijaset Islamske zajednice, Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Srebrenica.

Šehidska dova u Novoj Kasabi

Manifestacija se održava u *Musa-pašinoj džamiji* u Novoj Kasabi, 13. jula, poslije podne-namaza. O organizaciji brinu Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Vlasenica. Mevlud-i šerif uče učenici Behram-begove medrese u Tuzli. Na početku manifestacije, prouči se *sura El-Feth*, na kraju *Šehidska dova*. Dovi prisustvuje Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Vaz-u nasihat kazuje Muftija tuzlanski.

Šehidska dova u Žepi

Manifestacija se održava na dovištu kod džamije u Žepi, 27. jula, poslije podne-namaza. O organizaciji brinu Muftijstvo gorazdansko i Medžlis Islamske zajednice Žepa. Mevlud-i šerif uče učenici Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, a zikir predvodi vekil Sinanove tekije u Sarajevu. Na početku manifestacije prouči se *sura El-Feth*, na kraju *Šehidska dova*. Dovi prisustvuje Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Vaz-u nasihat kazuje Muftija gorazdanski. Poklonit će se i proučeni kelime-i tevhid.

Šehidska dova u Pobuđu (Bratunac)

Manifestacija se održava na dovištu kod džamije u Pobuđu, 31. jula, poslije podne-namaza. Organizaciju preuzima Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Bratunac. Kelime-i tevhid i mevlud-i šerif uče imami s područja Medžlisa Islamske zajednice: Bratunac, Srebrenica, Vlasenica i Zvornik. Na po-

četku se prouči sura *El-Feth*, *Šehidska dova* na kraju. Upriličit će se i prigodna obraćanja.

Za realizaciju programa zadužuju se: Kancelarija Reisu-l-uleme, Uprava za vjerske poslove Rijaseta IZ-e u BiH, Muftijstvo tuzlansko, Muftijstvo goraždansko, Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu, Behram-begova medresa u Tuzli i Tarikatski centar Sarajevo.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-2-91/16

Datum, 26. ramazan 1437. hg.

Juli 2016. godine

Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj 8. redovnoj sjednici održanoj u Srebrenici dana 30. juna 2016. godine, odnosno 25. ramazana 1437. hg., izdalo sljedeće

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST

Vijeće muftija podsjeća sve muslimane u Sandžaku i Srbiji da postoji samo jedna tradicionalna legalna i legitimna Islamska zajednica na čelu sa predsjednikom Mešihata Muftijom dr. Mevlud-ef. Dudićem sa sjedištem u Novom Pazaru.

Vijeće muftija očekuje od Vlade Republike Srbije da, poštujući ustavom utvrđeni princip jednakosti, konačno stavi tačku na opstruiranje jedinstva Islamske zajednice. Očekujemo od državnih organa Srbije da se uz saradnju i sa punim uvažavanjem odnose prema ovoj činjenici.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Dekreti

Broj: 02-07-1-3000-1/16.

Datum: 16. ševval 1437. god. po H.

20. juli 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Žepče br. 01-07-03-241/2016. od 15. 07. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Ferhatpašine džamije u Žepču, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Hodžić (Husein) Benjamin, master islamskih nauka iz oblasti fikha, rođen 19. 03. 1985. godine u Željeznom Polju, Općina Žepče, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Ferhatpašine džamije u Žepču, Medžlis Islamske zajednice Žepče, počevši od 01. 08. 2016. godine do 31. 07. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Žepče i Benjamin Hodžić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 08. 2016. do 31. 07. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 08. 2016. godine i važi do 31. 07. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3387-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1705-3/16. od 25. 05. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Šanac, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Spahić (Nusret) Edin, profesor islamske teologije, rođen 13. 02. 1984. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Šanac, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 09. 2016. godine do 31. 08. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Edin Spahić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 09. 2016. do 31. 08. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine i važi do 31. 08. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3385-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1705-1/16. od 25. 05. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Panjina Kula, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Hasanović (Hamid) Muhamed, profesor islamske teologije, rođen 14. 02. 1983. godine u Sarajevu, općina Centar, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Panjina Kula, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 09. 2016. godine do 28. 02. 2017. godine.

Nakon isteka roka iz prethodnog stava, Izvršni odbor Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo će utvrditi prijedlog o eventualnom nastavku obavljanja pripravnčkog staža.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Muhamed Hasanović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 09. 2016. do 28. 02. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine i važi do 28. 02. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3195-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. A-1-446/2016. od 02. 08. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Brajići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Alibegović (Salko) Sakib, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 27. 02. 1989. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Brajići, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 01. 09. 2016. godine do 31. 08. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Travnik i Sakib Alibegović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava

i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 09. 2016. do 31. 08. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine i važi do 31. 08. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3196-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. A-1-445/2016. od 02. 08. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Vitovlje, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Brkić (Omer) Emir, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 18. 05. 1989. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Vitovlje, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 01. 09. 2016. godine do 31. 08. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Travnik i Emir Brkić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 09. 2016. do 31. 08. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine i važi do 31. 08. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3183-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zavidovići br. 01-07-12-526/16. od 04. 08. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Krčevine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Zilkić (Hamid) Samir, profesor islamske teologije, rođen 15. 09. 1987. godine u Zavidovićima, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Krčevine, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, počevši od 16. 08. 2016. godine do 15. 08. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i Samir Zilkić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 16. 08. 2016. do 15. 08. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 16. 08. 2016. godine i važi do 15. 08. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3096-1/16.

Datum: 05. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
07. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-455/16. od 21. 07. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Rašljani, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Sinanović (Zuhdija) Muaz, diplomirani imam hatib i muallim, rođen 10. 02. 1990. godine u Zavidovićima, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Rašljani, Medžlis Islamske zajednice Brčko, počevši od 01. 08. 2016. godine do 31. 07. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Brčko i Muaz Sinanović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 08. 2016. do 31. 07. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 08. 2016. godine i važi do 31. 07. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4065-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-5/16. od 26. 09. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Bulbulistan, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Kadrić (Jusuf) Jusuf, profesor islamske teologije, rođen 29. 08. 1986. godine u Lipnici – općina Kakanj, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Bulbulistan, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine do 30. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Jusuf Kadrić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i

obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 10. 2016. do 30. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine i važi do 30. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4064-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-4/16. od 26. 09. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Ciglane, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Hatkić (Himzo) Samir, profesor islamske teologije, rođen 09. 01. 1986. godine u Doboju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Ciglane, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine do 30. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Samir Hatkić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 10. 2016. do 30. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine i važi do 30. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4063-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-1/16. od 26. 09. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Lokve-Gradac, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Jašić (Bećir) Ejub, profesor islamske teologije, rođen 10. 09. 1990. godine u Tešnju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Lokve-Gradac, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine do 30. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Ejub Jašić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 10. 2016. do 30. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine i važi do 30. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4062-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896/16. od 26. 09. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Grivići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Dupovac (Miralem) Velid, profesor islamske teologije, rođen 02. 12. 1984. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Grivići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine do 30. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Velid Dupovac će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 10. 2016. do 30. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine i važi do 30. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4061-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-9/16. od 26. 09. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Trnovo, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Okanović (Sead) Mirel, profesor islamske teologije, rođen 24. 03. 1987. godine u Brčkom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Trnovo, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine do 30. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Mirel Okanović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i

obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 10. 2016. do 30. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine i važi do 30. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2647-1/16.

Datum: 22. ramazan 1437. god. po H.

27. juni 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prnjavor br. 11-02-FČ-2-104/2016. od 07. 06. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2014.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Odobašić (Sabit) Selim, rođen 13. 02. 1986. godine u Hrastovcu, Općina Kakanj, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Hrastovac, Medžlis Islamske zajednice Kakanj, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 14. 07. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Puraći i Babanovci, Medžlis Islamske zajednice Prnjavor, počevši od 15. 07. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Prnjavor i Selim Odobašić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. 07. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2630/16.

Datum: 22. ramazan 1437. god. po H.
27. juni 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Velika Kladuša br. 01-199-06/16. od 14. 06. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o premještaju imama pripravnika

Mehić (Arif) Edin, profesor islamske teologije, rođen 12. 01. 1989. godine u Bosanskoj Krupi, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Donji Bišćani, Medžlis Islamske zajednice Bosanski Petrovac, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 10. 07. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Trn-Polje, Medžlis Islamske zajednice Velika Kladuša, počevši od 11. 07. 2016. godine do 31. 10. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 11. 07. 2016. godine i važi do 31. 10. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3036-1/16.

Datum: 18. ševval 1437. god. po H.
22. juli 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-441/16. od 19. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2014.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Smajlović (Nurudin) Mevludin, rođen 25. 06. 1983. godine u Zenici, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Rašljani, Medžlis Islamske zajednice Brčko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 07. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ivići, Medžlis Islamske zajednice Brčko, počevši od 01. 08. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Brčko i Mevludin Smajlović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 08. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3037-1/16.

Datum: 18. ševval 1437. god. po H.
22. juli 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-440/16. od 19. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hasanović (Refik) Emir, diplomoirani imam, hatib i muallim, rođen 02. 05. 1986. godine u Brčkom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Brezovo Polje, Medžlis Islamske zajednice Brčko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 07. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Atik-Savske džamije, Medžlis Islamske zajednice Brčko, počevši od 01. 08. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Brčko i Emir Hasanović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 08. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3386-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1705-2/16. od 25. 05. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Čosić (Idriz) Mevludin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 14. 02. 1980. godine u Zenici, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Berkovica, Medžlis Islamske zajednice Puračić, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 08. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ahatovići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 09. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Mevludin Čosić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3268-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1704-1/16. od 15. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika

o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ćato (Mušan) Salih, profesor islamske teologije, rođen 08. 11. 1984. godine u Sarajevu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Heća Mahala, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 08. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Hotonj, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 09. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Salih Ćato će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3267-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1704-2/16. od 15. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Zahirović (Šeho) hafiz Hašim, profesor islamske teologije, rođen 25. 12. 1976. godine u Travniku, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Vitkovac, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 08. 2016. godine i raspoređuje na dužnost

imama, hatiba i muallima u džemat Hadžići – centralna džamija, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 09. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i hafiz Hašim Zahirović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3197-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 02-07-1-188/16. od 28. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Šabić (Kemal) Smajo, profesor islamske teologije, rođen 17. 07. 1985. godine u Bihaću, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Donja Lučka, Medžlis Islamske zajednice Cazin, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 05. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u Gradski džemat Cazin, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Cazin i Smajo Šabić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3095-1/16.

Datum: 05. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

07. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-457/16. od 23. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čolaković (Sidik) Emin, profesor islamske teologije, rođen 02. 01. 1978. godine u Zenici, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Šiprage, Medžlis Islamske zajednice Kotor Varoš, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 07. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brezovo Polje, Medžlis Islamske zajednice Brčko, počevši od 01. 08. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Brčko i Emin Čolaković će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 08. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4069-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-9/16. od 26. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Pajt (Abid) Emir, profesor islamske teologije, rođen 18. 05. 1977. godine u Sarajevu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Solakovići, Medžlis Islamske zajednice Kiseljak, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 09. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Heća Mahala, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Emir Pajt će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4068-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-7/16. od 26. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Glamočić (Munib) Nedim, profesor islamske teologije, rođen 20. 08. 1980. godine u Jajcu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu džamije Esme Sultanije, Medžlis Islamske zajednice Jajce, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 09. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vitkovac, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Nedim Glamočić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti

ti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4067-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-6/16. od 26. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Sultanović (Enes) Adis, profesor islamske teologije, rođen 22. 08. 1985. godine u Bugojnu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Topivi – Gornji Grad, Medžlis Islamske zajednice Livno, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 09. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Teftedarin Dol, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Adis Sultanović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4066-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1896-8/16. od 26. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Begić (Hamdija) Midhat, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 22. 06. 1990. godine u Sarajevu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Brateljevići, Medžlis Islamske zajednice Kladanj, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 09. 2016. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Trzanj, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 10. 2016. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Midhat Begić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2693-1/16.

Datum: 22. ramazan 1437. god. po H.
27. juni 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-383-1/16. od 20. 06. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Smajić (Husein) Bahrija, rođen 12. 09. 1947. godine u Rašljanima, Općina Brčko, imam u džematu Atik-Savske džamije u Brčkom, Medžlis Islamske zajednice Brčko, razrješava se dužnosti imama u džematu Atik-Savske džamije u Brčkom, Medžlis Islamske zajednice Brčko, zaključno sa 31. 07. 2016. godine, radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2692-1/16.

Datum: 22. ramazan 1437. god. po H.

27. juni 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-383/16. od 20. 06. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Numanović (Hasib) Dževad, rođen 20. 06. 1950. godine u Maoči, Općina Brčko, imam u džematu džamije IVICI u Brčkom, Medžlis Islamske zajednice Brčko, razrješava se dužnosti imama u džematu džamije IVICI u Brčkom, Medžlis Islamske zajednice Brčko, zaključno sa 31. 07. 2016. godine, radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3547-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 562-01-07/16. od 29. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Haseljić (Fadil) Fahrudin, profesor islamske teologije, rođen 10. 09. 1977. godine u Travniku, drugi imam u džematu Grad, razrješava se dužnosti drugog imama u džematu Grad, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, zaključno sa 31. 08. 2016. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora, zbog potrebe odlaska u Republiku Hrvatsku radi rehabilitacije bolesnog djeteta.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3467-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-1759/16. od 26. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Bugari (Vehap) Sulejman, profesor islamske teologije, rođen 05. 10. 1966. godine u Orahovcu – Republika Srbija, imam, hatib i muallim u Bijeloj džamiji u Sarajevu, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u Bijeloj džamiji u Sarajevu, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, zaključno sa 31. 08. 2016. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora, a radi prelaska na drugo radno mjesto.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3265-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Živinice br. 02-07-1-194/16. od 15. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Šljivić (Muharem) Harun, rođen 16. 05. 1958. godine u Donjim Dubravama, općina Živinice, imam, hatib i muallim u džematu Gornje Dubrave, Medžlis Islamske zajednice Živinice, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Gornje Dubrave, Medžlis Islamske zajednice Živinice, zaključno sa 14. 08. 2016. godine, na lični zahtjev imenovanog, a radi prelaska na drugo radno mjesto.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3182-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-198/16. od 01. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Puška (Zaim) Mesud, rođen 01. 11. 1953. godine u mjestu Podbare, općina Busovača, imam, hatib i muallim u džematu Zbilje, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Zbilje, Medžlis Islamske zajednice Visoko, zaključno sa 31. 07. 2015. godine, radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3572-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-200/16. od 01. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Muslija (Ibrahim) Asim, rođen 19. 02. 1955. godine u mjestu Buzić Mahala, općina Visoko, imam, hatib i muallim u džematu Tabhana, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Tabhana, Medžlis Islamske zajednice Visoko, zaključno sa 30. 09. 2015. godine, radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3571-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-199/16. od 01. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Bahtanović (Fehim) Osman, rođen 12. 01. 1955. godine u mjestu Golubovići, općina Rogatica, imam, hatib i muallim u džematu Muhašinovići, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Muhašinovići, Medžlis Islamske zajednice Visoko, zaključno sa 31. 07. 2016. godine, radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3570-1/16.

Datum: 05. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
07. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj br. 02-07-410-4/16. od 01. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Halilović (Mustafa) Sulejman, rođen 12. 10. 1956. godine u mjestu Koprivci, općina Tešanj, imam, hatib i muallim u džematu Trepče, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Trepče, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, zaključno sa 31. 08. 2016. godine, radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3812-1/16.

Datum: 21. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
23. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gračanica br. 02-07-2-271/16. od 15. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Hajdarević (Ahmo) Faruk, rođen 30. 10. 1979. godine u Novom Pazaru – Republika Srbija, imam, hatib i muallim u džematu Trnovci, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Trnovci, Medžlis Islamske zajednice Gračanica, zaključno sa 31. 08. 2016. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2646-1/16.

Datum: 22. ramazan 1437. god. po H.
27. juni 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 93/2016. od 07. 06. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Oplećani i Mandino Selo, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici

Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Jašarević (Munib) Đevad, rođen 05. 10. 1985. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Oplećani i Mandino Selo, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 01. 06. 2016. do 31. 05. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Đevad Jašarević će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 06. 2016. godine do 31. 05. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2746-1/16.

Datum: 23. ramazan 1437. god. po H.
28. juni 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 02-07-1-246/16. od 24. 06. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Pojske, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Pašalić (Ramo) Hasan, rođen 05. 02. 1986. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Pojske, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 01. 06. 2016. do 31. 05. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zenica i Hasan Pašalić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 06. 2016. godine do 31. 05. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3018-1/16.

Datum: 17. ševval 1437. god. po H.
21. juli 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf br. 02-07-223/16. od 18. 07. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Oborci, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Memiš (Selvedin) Muris, rođen 16. 09. 1989. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Oborci, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf, počevši od 01. 07. 2016. do 30. 06. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf i Memiš Muris će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 07. 2016. godine do 30. 06. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 07. 2016. godine i važi do 30. 06. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3906-1/16.

Datum: 28. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
30. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Ključ br. 08-07-1-229-1/16. od 16. 09. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Humići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Jakupović (Mujo) Adem, rođen 10. 04. 1991. godine u Stocu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Humići, Medžlis Islamske zajednice Ključ, počevši od 01. 09. 2016. do 31. 08. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Ključ i Adem Jakupović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 09. 2016. godine do 31. 08. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine i važi do 31. 08. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4148-1/16.

Datum: 04. muharrem 1438. god. po H.
05. oktobar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 616-01-07/16. od 28. 09. 2016. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Čakići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Šiljak (Šaban) Semir, rođen 05. 02. 1988. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Čakići, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 01. 10. 2016. do 30. 09. 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Semir Šiljak će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 01. 10. 2016. godine do 30. 09. 2017. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine i važi do 30. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2631-1/16.

Datum: 22. ramazan 1437. god. po H.

27. juni 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Velika Kladuša br. 02-183-05/16. od 26. 05. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bajrektarević (Bećir) Jasmin, rođen 09. 02. 1984. godine u Varoškoj Rijeci, Općina Bosanska Krupa, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Zagrad, Medžlis Islamske zajednice Velika Kladuša, počevši od 01. 07. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 07. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3117-1/16.

Datum: 05. zu-l-hidždže 1437. god. po H.

07. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gradačac br. 02-07-382-11-1/16. od 26. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Spahić (Abdurahman) Jasmin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 12. 07. 1970. godine u Zelinji Donjoj – općina Gradačac, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Zelinja Srednja, Medžlis Islamske zajednice Gradačac, počevši od 01. 07. 2015. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 07. 2015. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3798-1/16.

Datum: 21. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
23. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Teslić br. 04/02/261/16. od 19. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Jašić (Safet) Alen, profesor islamske teologije, rođen 14. 08. 1991. godine u Doboju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat G. Teslić, Medžlis Islamske zajednice Teslić, počevši od 01. 02. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3826-1/16.

Datum: 21. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
23. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 42-GI-08-440/2016. od 15. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Horozović (Salko) Nazif, profesor islamske teologije, rođen 14. 12. 1979. godine u Livnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brekovica, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 09. 09. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 09. 09. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4025-1/16.

Datum: 27. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
29. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Brčko br. 02-07-441-1/16. od 23. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Smajlović (Nurudin) Mevludin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 25. 06. 1983. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ivici, počevši od 01. 08. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2016. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3504-1/16.

Datum: 29. zu-l-ka'de 1437. god. po H.
01. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva travničkog br. 02-1-342/16. od 14. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Ri-*

jaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju v. d. glavnog imama

Slipac (Mehmed) Esad, rođen 09. 05. 1953. godine u Glamoču, postavlja se na dužnost v. d. glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf na period od jedne (1) godine, počevši od 01. 08. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove v. d. glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 08. 2016. godine i važi do 31. 07. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3508-1/16.

Datum: 29. zu-l-ka'de 1437. god. po H.
01. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva zeničkog br. 01-07-1-386/2016. od 29. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Čamdžić (Began) Izet, profesor islamske teologije, rođen 12. 03. 1969. godine u Junuzovićima - Zavidovići, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Zavidovići na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 09. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine i važi do 31. 08. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3506-1/16.

Datum: 29. zu-l-ka'de 1437. god. po H.
01. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva zeničkog br. 01-07-1-397/2016. od 03. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Džafić (Ibrahim) mr. Bajro, rođen 09. 06. 1960. godine u Doborovcima - Gračanica, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Doboja na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 22. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 22. 06. 2016. godine i važi do 21. 06. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3507-1/16.

Datum: 29. zu-l-ka'de 1437. god. po H.
01. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva zeničkog br. 01-07-1-396/2016. od 03. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju v.d. glavnog imama

Efendić (Osman) Izet, rođen 17. 09. 1954. godine u **Željeznom Polju - Žepče**, postavlja se na dužnost v.d. glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Žepče na period od jedne (1) godine, počevši od 22. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove v.d. glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 22. 06. 2016. godine i važi do 30. 06. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3505-1/16.

Datum: 29. zu-l-ka'de 1437. god. po H.
01. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva sarajevskog br. 03-05-2-271/16. od 13. 07. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Rojo (Hasan) Edin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 27. 03. 1978. godine u Zenici, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Fojnica na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 11. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 11. 2016. godine i važi do 31. 10. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3559-1/16.

Datum: 04. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
06. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva gorazdanskog br. 01-03-2-105-01/16. od 31. 08. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Šljivar (Salko) Edin, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 03. 11. 1983. godine u Kiseljaku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Žepa na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 09. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 09. 2016. godine i važi do 31. 08. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3718-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva bihačkog br. 01-07-1-154/2016. od 07. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju v.d. glavnog imama

Hlivnjak (Mujaga) Saudin, rođen 13. 09. 1981. godine u Travniku, postavlja se na dužnost v.d. glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bosanski Novi na period od jedne (1) godine, počevši od 16. 09. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove v.d. glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 16. 09. 2016. godine i važi do 15. 09. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3716-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva bihačkog br. 01-03-2-152/2016. od 07. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju v.d. glavnog imama

Velić (Hasib) Husein, rođen 30. 01. 1983. godine u Jezerskom – Bosanska Krupa, postavlja se na dužnost v.d. glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Prijedor na period od jedne (1) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove v.d. glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3713-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva bihaćkog br. 01-03-2-149/2016. od 07. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju v.d. glavnog imama

Harčević (Edham) Mehmed, rođen 13. 07. 1970. godine u Jezerskom – Bosanska Krupa, postavlja se na dužnost v.d. glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bužim na period od jedne (1) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove v.d. glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3706-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva bihaćkog br. 01-03-2-146/2016. od 07. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama

Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju v.d. glavnog imama

Ahmić (Nezir) Hariz, rođen 27. 08. 1979. godine u Travniku, postavlja se na dužnost v.d. glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Kostajnica na period od jedne (1) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove v.d. glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2017. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3714-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva bihaćkog br. 01-03-2-150/2016. od 07. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Ćehić (Ibrahim) Mensur, rođen 07. 10. 1971. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bihać na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3712-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva bihačkog br. 01-03-2-148/2016. od 07. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Kovačević (Mahmut) mr. Husein, rođen 03. 11. 1965. godine u Mrazovcu – Bosanska Krupa, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3711-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva bihačkog br. 01-03-2-147/2016. od 07. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Muzaferović (Dževad) Hazim, rođen 03. 11. 1978. godine u Jezerskom – Bosanska Krupa, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Krupa na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3857-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-300/16. od 20. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Beganović (Esad) mr. Safet, rođen 01. 02. 1979. godine u Travniku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Dubica na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3862-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-305/16. od 20. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Čelenka (Derviš) mr. Fikret, rođen 13. 02. 1979. godine u Šerićima - Zenica, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Prnjavor na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3860-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-303/16. od 20. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Vučkić (Asim) Ermin, rođen 19. 03. 1970. godine u Jajcu, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Ključ na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3859-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-302/16. od 20. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama

Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Pašanović (Fahim) Berzad, rođen 10. 01. 1985. godine u Jezercima - Travnik, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Derventa na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3861-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-304/16. od 20. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Delić (Džafer) Samir, rođen 04. 04. 1981. godine u Pedićima - Kakanj, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Kotor Varoš na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3858-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-301/16. od 20. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisul-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Latifović (Omer) Zejnil, rođen 07. 01. 1977. godine u Zvorniku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Gradiška na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2020. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3867-1/16.

Datum: 20. zu-l-hidždže 1437. god. po H.
22. septembar 2016. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-306/16. od 20. 09. 2016. godine, shodno odredbi člana 12 i člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisul-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju glavnog imama

Huskić (Omer) Mufid, rođen 29. 09. 1984. godine u Fojnici, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Mrkonjić Grad na mandatni period od dvije (2) godine, počevši od 01. 06. 2016. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 06. 2016. godine i važi do 31. 05. 2018. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijasete Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijasete Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijasete IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ lektura: TARIK JAKUBOVIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija BLICDRUK, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.